

Матеріали III Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

18 квітня 2024 року

*Матеріали III Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА
ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

18 квітня 2024 року

Львів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

УДК 332.3+379.85

Актуальні питання землекористування та туризму в контексті сталого розвитку України:
матеріали III Всеукр. студентської наук.-практ. конф. Дубляни, 18 квітня 2024 р. – Львів :
Львівський національний університет природокористування, 2024. – 173 с.

Організаційний комітет

Василь Лопушняк – д.с.-г.н, професор, в. о. ректора Львівського національного університету природокористування

Богдан Гулько – к.с.-г.н, доцент, проректор з наукової роботи Львівського національного університету природокористування

Павло Колодій – к.е.н, доцент, декан факультету землевпорядкування та туризму Львівського національного університету природокористування

Олександра Ковалишин – д.е.н., професор кафедри земельного кадастру Львівського національного університету природокористування

Роман Ступень – д.е.н., професор, в. о. завідувача кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного університету природокористування

Руслана Таратула – д.е.н., професор, завідувач кафедри земельного кадастру Львівського національного університету природокористування

Мирослав Богіра – к.е.н., доцент, завідувач кафедри землеустрою Львівського національного університету природокористування

Оксана Крупа – к.е.н, доцент, завідувач кафедри туризму Львівського національного університету природокористування

Оксана Черечон – к.е.н, доцент кафедри землеустрою Львівського національного університету природокористування

Зоряна Рижок – к.е.н, доцент кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного університету природокористування

Оксана Березівська – к.е.н, доцент кафедри туризму Львівського національного університету природокористування

Юлія Боруцька – к.геол.н, доцент кафедри туризму Львівського національного університету природокористування

Наталія Добрянська – д.е.н, професор, завідувач кафедри туристичного бізнесу та рекреації Одеського національного технологічного університету

Аркадій Седов – старший викладач кафедри управління земельними ресурсами, геодезії та кадастру Державного біотехнологічного університету

Євгенія Лавейкіна – к.е.н., доцент, викладач Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Анна Цуняк – викладач, завідувач відділенням комп'ютерних наук, садово-паркового господарства та землеустрою Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Стефанія Рибак – завідувач відділення екології, туризму та менеджменту Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Ольга Лемко-Мельник – викладач Львівського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Ольга Бодак – викладач Івано-Франківського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Тетяна Вагілевич – викладач Івано-Франківського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Любов Завозіна – голова циклової комісії фундаментальних дисциплін та дисциплін професійної підготовки спеціальності «Туризм», фізичного виховання та захисту України Стрийського фахового коледжу Львівського національного університету природокористування

Відповідальний секретар

Оксана Ступень – к.е.н., доцент кафедри землеустрою Львівського національного університету природокористування

ЗМІСТ

Секція Геодезія, картографія та геоінформаційні технології у сфері землекористування	7
<i>Критович Яна</i> Аналіз та оцінка змін у ландшафті за допомогою геодезичних даних у контексті розвитку туризму	7
<i>Малець Роман</i> Методичні засади проведення рекультивації порушених земель	9
<i>Сав'юк Валерія</i> Аналіз стану лісових ресурсів за допомогою геоінформаційних систем	11
<i>Сошніков Руслан</i> Роль сучасних геодезичних приладів у будівництві та ремонті автомобільних доріг	13
<i>Хайнус Валентин</i> Використання сучасних геоінформаційних продуктів для вирішення питань оптимізації землекористування	15
<i>Чертополох Вікторія</i> Розвиток космічної галузі в Україні	17
<i>Яремечко Христина</i> Застосування геодезичних методів у моніторингу та управлінні природними ресурсами для сталого розвитку України	19
Секція Просторове планування, землеустрій та охорона земель	21
<i>Баранецький Микола</i> Перспективи використання ґрунтів, які зазнали шкоди під час бойових дій	21
<i>Бунік Олеся</i> Охорона земель як функція держави	23
<i>Валько Оксана</i> Сучасні тенденції в розвитку землеустрою	25
<i>Гузій Данило</i> Вплив ринку земель сільськогосподарського призначення на відновлення громад і економіки України	27
<i>Дмитрук Маркіян</i> Вплив військових конфліктів на екосистему та використання земельних ресурсів	29
<i>Кінаш Мирон</i> Методичні аспекти інвентаризації зелених насаджень	31
<i>Кравченко Альона</i> Сучасні проблеми сфери управління земельними ресурсами	33
<i>Кушнір Романія</i> Стале землекористування як стратегічна основа розвитку України: виклики та перспективи	36
<i>Лапуняк Володимир</i> Сучасні підходи до охорони ґрунтів та боротьби із забрудненням земельних ресурсів	38
<i>Лукач Юлія</i> Роль охорони земель в контексті проведення землеустрою	41
<i>Мельник Софія</i> Земельні конфлікти в Україні та їх вирішення	42
<i>Микласевич Данило-Богдан</i> Особливості охорони та екологічного стану земельних ресурсів	45
<i>Роговська Вероніка</i> Землевпорядне проектування, як інструмент забезпечення територіального розвитку використання земельних ресурсів	47
<i>Сахалюк Аліна</i> Основні аспекти раціонального використання земельних ресурсів	49
<i>Симканич Степан</i> Використання та охорона земель в сучасних умовах	51
<i>Симканич Степан</i> Історія землеустрою України: від стародавніх часів до сьогодення	53
<i>Стойко Богдан</i> Зарубіжний досвід планування використання земель	56
<i>Товарянський Святослав</i> Напрями інтенсивного використання земельних ресурсів	59
<i>Хом'як Іван</i> Екологічні проблеми сучасного землекористування	61
<i>Цигульов Вадим</i> Еколого – ландшафтний підхід при землеустрої сільськогосподарських підприємств	63
<i>Чернецька Віталія</i> Оцінка стану природних кормових угідь та особливості їх використання	65

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

<i>Шатійов Кирило</i> Інтегрований підхід до досягнення сталого управління земельними ресурсами	67
<i>Яворський Іван</i> Ключові аспекти нетрадиційного сільськогосподарського землекористування	70
<i>Яромій Олег</i> Особливості використання земель сільськогосподарського призначення в умовах воєнного стану	73
Секція Кадастр, оцінка та моніторинг земель	76
<i>Галкевич Дар'я</i> Кадастр, оцінка та моніторинг земель	76
<i>Гусак Денис</i> Орендна плата за нерухоме майно у період воєнного стану	77
<i>Заяць Ольга, Редько Христина</i> Моніторинг міських земель	79
<i>Корбяк Віктор</i> Стан земельних відносин під час воєнного стану	81
<i>Кутепов Сергій</i> Плата за землю у період дії воєнного стану	84
<i>Тарасенко Дар'я</i> Особливості експертної грошової оцінки земельних ділянок сільськогосподарського призначення	87
<i>Черевичник Ростислав</i> Electronic service application regarding land relations	89
<i>Якимів Тетяна</i> Ґрунтові ресурси України в умовах російської агресії	91
Секція Сучасні проблеми і перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні та світі	95
<i>Брєславець Аріана, Житар Іван</i> Лікувально-оздоровчий туризм: проблеми та перспективи	95
<i>Велика Соломія</i> Сучасні аспекти функціонування та розвитку вітчизняного туристичного сектору	97
<i>Вовк Софія</i> Майндфулнес як перспективний напрям для розвитку туристичної індустрії	100
<i>Кравчик Анна</i> Вплив російсько-української війни на туристично-рекреаційну сферу: спадщина, яку українці втратили назавжди	102
<i>Кузьмішина Аліна</i> Сенсорний туризм у часи воєнних обмежень: виклики та можливості	105
<i>Кулішова Катерина</i> Виклики та можливості розвитку міжнародної співпраці в галузі туризму в Україні	107
<i>Петриш Софія</i> Переваги та недоліки масового туризму в Україні	109
<i>Чеканьова Євгенія</i> Сучасні тенденції розвитку внутрішнього туризму	112
<i>Щур Тетяна</i> Розвиток туризму в Україні в умовах воєнного часу	114
<i>Янкова Тетяна-Марія</i> Популярні види туризму в умовах сьогодення	117
<i>Яцков Валерія</i> Розвиток “темного” туризму в Україні	119
Секція Економічні та соціальні аспекти туристично-рекреаційної діяльності	123
<i>Ільницька Олександра, Малакчі Ілля</i> Зелений туризм як складова економічного розвитку	123
<i>Ісаєв Павло</i> Особливості розвитку сфери туризму Ізраїлю	125
<i>Калитовська Юлія</i> Туристично-рекреаційний потенціал території Яворівського району	128
<i>Катуніна Ілона</i> Екологічні аспекти туризму з умовами збалансованого використання природних ресурсів та збереження екосистем	130

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

<i>Кобринчук Дарія</i> Екологічний туризм і формування принципів екосвідомого ставлення до навколишнього середовища	133
<i>Кобринчук Дарія</i> Реалізація потенціалу міста Львів на туристичному ринку	136
<i>Кузьомська Катерина</i> Аналіз паркових зон м. Одеса: стан та перспективи вдосконалення територій відпочинку та зелених зон	138
<i>Павх Олег</i> Рекламна кампанія як складова розвитку туристичного та готельного бізнесу	141
<i>Трофімова Дар'я, Ганагін Артем</i> Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ "Пан Білан" на засадах сталого розвитку та просування туристичних послуг	144
Секція Інноваційні підходи у сфері туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи	146
<i>Баранова Катерина</i> Вплив цифровізації на розвиток індустрії туризму	146
<i>Григорчук Ольга</i> Популяризація археологічних пам'яток України через туристичну індустрію	148
<i>Дуда Марія</i> Модернізація сфери туризму за допомогою інноваційних технологій	151
<i>Іванченко Даниїл</i> Актуальні питання доступності засобів розміщення для людей з інвалідністю в Карпатському туристичному регіоні України	152
<i>Ковалишин Андрій</i> Тенденції інноваційного розвитку туризму України в умовах війни	155
<i>Криванич Яна</i> Переваги кластерної моделі розвитку сільського зеленого туризму на прикладі селища Колочава Закарпатської області	157
<i>Мерчук Анастасія, Федунішин Вікторія</i> Інноваційні підходи у сфері туризму та готельно-ресторанній справі	159
<i>Микитишин Вікторія</i> Крафтове сироваріння як туристичний бренд Львівщини	161
<i>Музика Олександра</i> Інновації у підводному туризмі: нові технології та можливості	163
<i>Навацький Назар</i> Використання віртуальної реальності в реконструкції історичних подій: зближення з минулим через технології майбутнього	166
<i>Швець Любов</i> Санаторно-курортне лікування наслідків розладів харчової поведінки у дітей з посттравматичним синдромом	169

ГЕОДЕЗІЯ, КАРТОГРАФІЯ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Критович Яна

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

*Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування*

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗМІН У ЛАНДШАФТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОДЕЗИЧНИХ ДАНИХ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Ландшафт є ключовим елементом туристичної привабливості та розвитку території. Розуміння динаміки змін у ландшафті важливо для раціонального планування туристичних маршрутів та збереження природних та культурних цінностей. Розглянемо аналіз та оцінку змін у ландшафті з використанням геодезичних даних і їх вплив на розвиток туризму.

Для аналізу змін у ландшафті використовувалися геодезичні дані, отримані за допомогою сучасних технологій, таких як GPS та дистанційне зондування. Дані були оброблені та проаналізовані з використанням ГІС-технологій для отримання картографічних матеріалів та числових характеристик ландшафтних змін. Також були враховані дані соціологічних досліджень щодо відвідуваності туристичних об'єктів.

Аналіз геодезичних даних використовують для таких потреб:

Моніторинг туристичних об'єктів: Геодезичні дані дозволяють відстежувати зміни у ландшафті, такі як ерозія, зсуви ґрунту або зміна рельєфу, що може вплинути на доступність туристичних об'єктів.

Моніторинг туристичних об'єктів за допомогою геодезичних даних є важливим елементом управління туристичною інфраструктурою та забезпечення безпеки для відвідувачів. За допомогою геодезичних технологій можна постійно відслідковувати зміни у ландшафті, що дозволяє оперативно реагувати на можливі загрози та змінювати маршрути чи умови відвідування туристичних об'єктів.

Наприклад, якщо виявлено ерозію берегів у місці розташування популярного туристичного пляжу, можуть бути прийняті заходи щодо зміни доступу до цього пляжу, встановлення захисних споруд або розробки нових рекреаційних зон. Аналіз змін у рельєфі також допомагає у виявленні потенційних небезпек для туристів, таких як стихійні лиха або небезпечні ділянки, що можуть бути вище розташовані. Такі дані є важливим інструментом для планування та управління туристичними маршрутами та місцями відпочинку, сприяючи безпеці та комфорту відвідувачів.

Прогнозування ризиків: Аналіз геодезичних даних допомагає ідентифікувати потенційні ризики для туристичних маршрутів, такі як небезпечні ділянки або зміна місцевих умов, що можуть вплинути на безпеку відвідувачів.

Прогнозування ризиків є важливою складовою безпечного туризму, а аналіз геодезичних даних грає ключову роль у цьому процесі. Виявлення потенційних загроз для туристичних маршрутів та місць відпочинку допомагає забезпечити безпеку та зручність для відвідувачів.

За допомогою геодезичних даних можна виявляти різноманітні ризики, такі як:

1. Геологічні загрози: Відслідковуючи зміни у ґрунті та рельєфі, можна ідентифікувати місця з підвищеним ризиком зсувів ґрунту, обвалів або інших геологічних подій, які можуть вплинути на безпеку туристів.

2. Кліматичні загрози: Аналізуючи дані про кліматичні зміни та метеорологічні умови, можна передбачити можливість стихійних лих або екстремальних погодних умов, що можуть становити загрозу для туристів.

3. Біологічні та екологічні загрози: Виявлення змін у біорізноманітті та стані екосистем дозволяє ідентифікувати потенційні ризики, пов'язані зі здоров'ям та безпекою туристів, такі як наявність отруйних рослин або тварин.

4. Технічні та інфраструктурні ризики: Оцінка стану технічних споруд та інфраструктури, таких як мости, дороги та готелі, допомагає виявити можливі небезпеки, пов'язані з їхнім обваленням або несправностями.

Аналіз геодезичних даних дозволяє розробляти стратегії управління ризиками та приймати ефективні заходи безпеки для захисту туристів та забезпечення їхнього комфорту під час подорожей.

Планування маршрутів: Збір та аналіз геодезичних даних дозволяє розробляти оптимальні туристичні маршрути з урахуванням ландшафтних особливостей та природних красот.

Так, планування маршрутів з використанням геодезичних даних дозволяє створювати оптимальні та привабливі маршрути для туристів з урахуванням різноманітних ландшафтних особливостей та природних красот.

1. Оптимальність маршруту: Геодезичні дані допомагають визначити найбільш зручний та ефективний маршрут для подорожі. Вони дозволяють врахувати такі фактори, як довжина маршруту, тип покриття доріг, наявність перешкод на шляху, таких як річки або гори, і час подорожі.

2. Ландшафтні особливості: Аналіз геодезичних даних дозволяє врахувати ландшафтні особливості регіону при плануванні маршруту. Наприклад, врахування гірського рельєфу або водних ділянок допомагає підібрати маршрути з найменшими перешкодами та найбільшими естетичними перевагами.

3. Природні красоти: Геодезичні дані дозволяють ідентифікувати найпривабливіші місця для відвідування на маршруті, такі як природні пам'ятки, панорамні видовища, водоспади або гірські вершини. Це допомагає зробити подорож більш цікавою та захоплюючою для туристів.

4. Екологічні фактори: Планування маршрутів з використанням геодезичних даних також дозволяє врахувати екологічні аспекти, такі як вплив туристичних потоків на природні ресурси та екосистеми. Це допомагає забезпечити сталий розвиток туризму та збереження природного середовища.

Розуміння екологічних аспектів та їх впливу на навколишнє середовище важливо при плануванні туристичних маршрутів, і геодезичні дані можуть допомогти у врахуванні цих факторів. Ось деякі способи, якими це може бути досягнуто:

1. Оцінка вразливих екосистем: Геодезичні дані можуть допомогти визначити межі вразливих екосистем, таких як морські береги, лісові масиви або водні басейни. Це дозволяє уникнути забруднення та пошкодження цих областей шляхом розробки маршрутів, які обходять їх або мінімізують вплив на них [1].

2. Моніторинг впливу туристичних потоків: Геодезичні дані можуть бути використані для відстеження руху туристичних потоків та оцінки їх впливу на природне середовище. Це дозволяє виявляти головні ділянки навколишнього середовища, які піддаються найбільшому тиску, і вживати заходів для їх захисту.

3. Збереження біорізноманіття: Геодезичні дані допомагають ідентифікувати місця з високим рівнем біорізноманіття та важливі екологічні області. Це дозволяє розробляти маршрути, які мінімізують вплив на ці області та сприяють їхньому збереженню.

4. Екологічна освіта та свідомість: Інформація, отримана з аналізу геодезичних даних, може бути використана для підвищення свідомості туристів про важливість охорони

природи та екологічної стійкості. Це може сприяти створенню більш екологічно свідомого туристичного споживання.

Отже, врахування екологічних факторів у плануванні туристичних маршрутів за допомогою геодезичних даних сприяє сталому розвитку туризму та збереженню природного середовища для майбутніх поколінь.

Таким чином, геодезичні дані є важливим інструментом для розробки та планування маршрутів, що дозволяє створювати найбільш оптимальні та привабливі маршрути для відвідувачів.

Збереження природних ресурсів: Шляхом аналізу змін у ландшафті можна визначити ділянки, які потребують особливого захисту та консервації в інтересах збереження біорізноманіття та екосистем [1].

Геодезичні дані є надзвичайно важливим інструментом у розвитку туризму, оскільки вони дозволяють не лише відстежувати зміни у ландшафті, а й сприяють усуненню потенційних загроз для туристичних маршрутів та забезпечують планування безпечних та привабливих маршрутів для відвідувачів. Також за їх допомогою можна визначити ділянки, які потребують особливого захисту для збереження біорізноманіття та екосистем.

Бібліографічний список

1. Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 07-09 липня 2023 р.). ОДАУ, Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії. Одеса, 2023. 157 с.
2. Козловський Р.С. Інтегральна оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіонів України. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Збірник тез круглого столу (Одеса, 18 січня 2021 року). – Відповідальна за випуск Михайлюк О.Л.– Одеса, ОНЕУ, 2021. – 35 с. – С. 29– 30.

Малець Роман

Науковий керівник: Куліковська Ольга, д.т.н., професор

Львівський національний університет природокористування

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ

Об'єктом рекультивації є землі, порушені під час відпрацювання родовищ. Рекультивація земель являє собою комплекс інженерних, лісогосподарських, гідрогеологічних, сільськогосподарських й інших заходів, що застосовуються для раціонального використання порушених гірничими роботами земель [2].

Основною метою проведення рекультивації є вирішення завдання, що полягає в одержанні господарського ефекту, як у даний час, так і в довгостроковій перспективі на базі оптимізації розробки родовища. Виходячи із принципу грошового вираження довгострокового господарського ефекту відновлених площ, економічна оцінка варіантів рекультивації повинна складатися з обліку класу вилучення навколишніх земель, технології видобутку корисних копалин, соціально-економічних і природоохоронних умов району гірничих робіт.

Порушення земель при видобуванні корисних копалин відбувається за рахунок:

- відчуження великих площ земель різного призначення для господарської діяльності гірничого підприємства (земельне відведення) – будівництва промислового майданчика, власне кар'єру, складів і відвалів, прокладання доріг і електромереж тощо;

- осушення і відведення поверхневих і підземних вод, що призводить до порушення гідрологічного режиму території та зміни рельєфу;
- проведення гірничих виробок та вилучення з надр значних обсягів гірських порід в межах гірничого відведення;
- розміщення відходів видобування і збагачування корисних копалин у зовнішніх відвалах, відстійниках та хвостосховищах.

Процес рекультивації порушених земель здійснюється поетапно, розрізняють такі три головні етапи:

- підготовчий, тобто обстеження порушених і порушуваних земель, складання техніко-економічних обґрунтувань і технічних робочих проектів з рекультивації;
- гірничо-технічний, який включає планування та формування укосів, зняття і нанесення родючого шару ґрунту, облаштування гідротехнічних і меліоративних споруд, поховання токсичних розкритих порід, проведення інших потрібних робіт;
- біологічний, який включає комплекс агротехнічних і фіто-меліоративних заходів, направлених на поліпшення агрофізичних, агрохімічних, біохімічних і інших властивостей ґрунту [3].

Для проведення моніторингу на планувальному етапі підготовки проекту необхідним є використання новітніх геодезичних технологій, що дозволяють ефективно створювати картографічні зображення. Одним із перших є технічний етап, що передбачає процес планування. Саме на цьому етапі формується програма виконання робіт із розрахунком кошторису на підставі одержаного топографо-геодезичного знімання території. Новітні геодезичні технології дозволяють провести якісно і в короткі строки ці роботи.

Обов'язково готується технічний звіт із наданням текстових та графічних документів для посвідчення виконаних робіт на земельній ділянці, а саме:

- план рекультивованої території;
- список координат поворотних точок, як в електронному виді, так і в паперовому;
- акт робочої комісії щодо обстеження рекультивованої ділянки [4].

При здійсненні рекультиваційних робіт керуються погодженим робочим проектом рекультивації зокрема коли відбувається зняття та перенесення поверхневого ґрунтового покриву – родючого шару ґрунту із земельних ділянок, а також проекту робіт з рекультивації кар'єру, де описуються проектні рішення проведення робіт з рекультивації, збереження та використання знятого родючого шару ґрунту земельних ділянок. Таким чином, можна сказати що після належним чином проведеної рекультивації виникає можливість повторного використання порушеної земельної ділянки для інших потреб [1].

Проте, на сьогоднішній день майже відсутні пропозиції щодо реновації та забудови кар'єрів, а існуюча практика передбачає їхню механічну рекультивацію. У результаті забудова відпрацьованих кар'єрів дозволить розглядати промисловий регіон, як перспективний полігон для дослідження архітектурно-планувальної організації громадських будинків і споруд.

Бібліографічний список

1. Гунько Л. А. Бережна К. О. Проблеми рекультивації порушених земель в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 2. С. 52-61.
2. Земельний кодекс України: Закон України № 2768-III від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Кравець М. А., Іськов С. С. Напрями рекультивації порушених земель. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/57.pdf>.
4. Куліковська, О., Катушков, В. Інженерно-геодезичний супровід визначення параметрів і напрямів рекультивації порушених земель у гірничодобувному регіоні. Містобудування

та територіальне планування. 2022. № 79. С. 212–225. URL: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.212-225>.

5. Руденко М.А. Архітектурно-планувальна організація громадських будинків і споруд на території рекультивованих каре'рів (на прикладі Кривбасу): автореф. дис. Львів, 2017, 22 с.

Сав'юк Валерія

Науковий керівник: Рижок Зоряна, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

АНАЛІЗ СТАНУ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Лісовими ресурсами є деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовують для задоволення потреб населення та виробництва у процесі формування лісових природних комплексів.

До лісових ресурсів також належать корисні властивості лісів – здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню, що використовують для задоволення суспільних потреб [1].

Проблема дослідження стану лісових ресурсів в межах Косівської територіальної громади Івано-Франківської області є надзвичайно актуальною через катастрофічні повені, широке розповсюдження ерозії та наявність забруднення території. Одним із найважливіших факторів актуальності дослідження є не раціональне використання лісових ресурсів, що призводить до серйозних наслідків для людини таких, як лісові пожежі, широке поширення шкідників, захворювання лісу, затоплення лісових масивів, аварійне забруднення лісів та незаконні вирубки.

Для вирішення зазначених проблем у дослідженні використано метод дистанційного зондування Землі (ДЗЗ), що дозволяє одержати інформацію про об'єкт згідно з даними вимірювань, що виконують на відстані від самого об'єкту спостереження за допомогою штучних супутників Землі без прямого фізичного контакту з ним.

Для завантаження супутникових знімків на території Косівської територіальної громади Івано-Франківської області застосовуємо EO browser – переглядач доступних онлайн знімків середньої і низької роздільної здатності від Європейського космічного агентства, який містить знімки із супутників Sentinel 1, Sentinel 2, Sentinel 3, Sentinel 5P, Landsat, Envisat Meris, MODIS, Proba V, GIBS (рис. 1) [4].

Далі у QGIS завантажуюмо комбінацію каналів із супутників Sentinel 2 ресурсу EO browser, а саме B12, B8A, B04 (SWIR, Vegetation Red Edge, Red), що використовують для досліджень стану рослинності. Ця комбінація каналів B12, B8A, B04 є дуже корисною для дослідження стану лісових ресурсів, оскільки тут відбивна здатність у SWIR обумовлена вмістом вологи в листі, або ґрунті [2]. Щоб завантажити у геоінформаційній системі QGIS знімок у комбінації B12, B8A, B04 використовуємо меню Raster (Растр) → Miscellaneous (Різне) → Merge (Злиття), зберігаючи послідовність каналів при завантаженні [3].

На рис. 2 відображено результат злиття каналів B12, B8A, B04 для території Косівської територіальної громади Івано-Франківської області у геоінформаційній системі QGIS.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

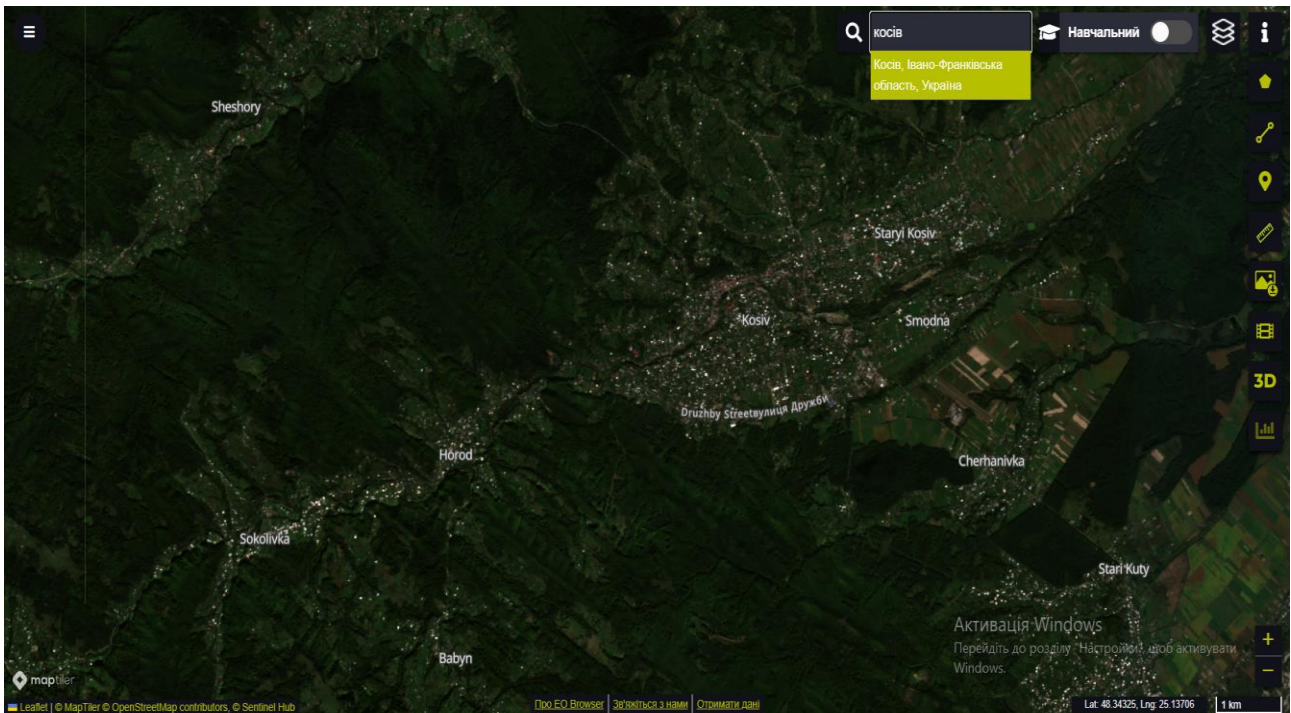

Рисунок 1 - Ресурс ЕО browser для завантаження знімків із супутників Sentinel 2 для території Косівської територіальної громади Івано-Франківської області

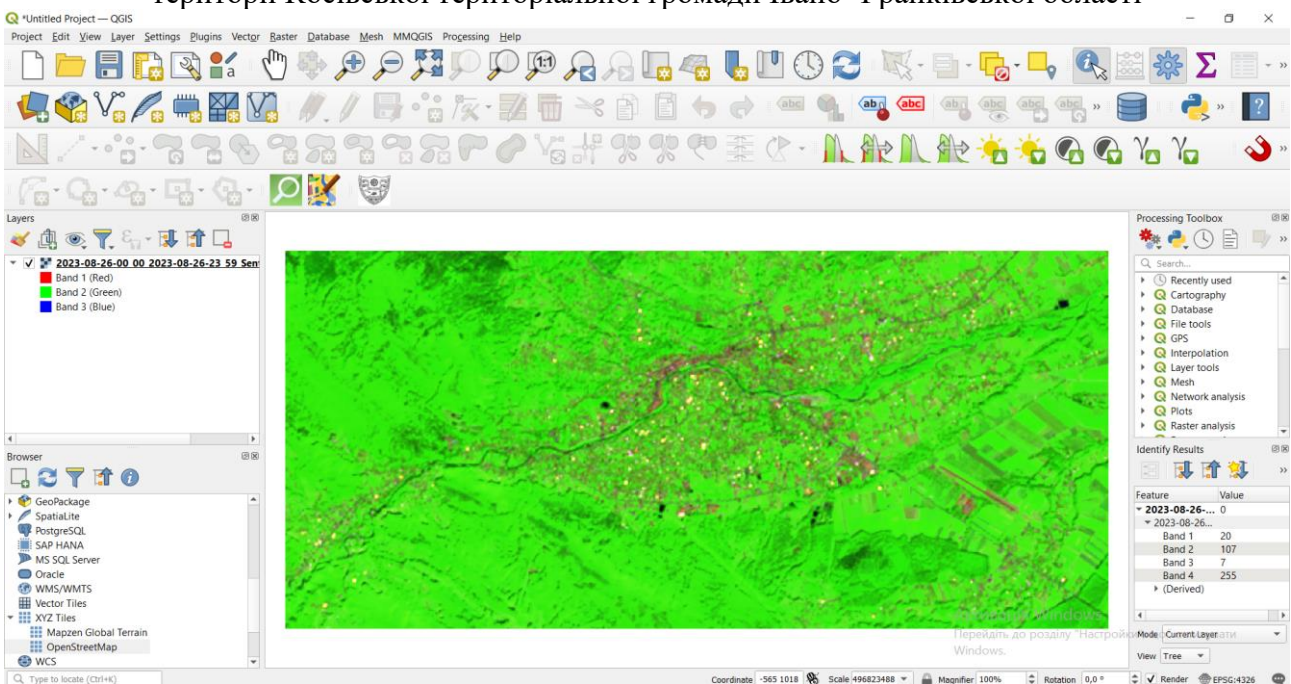

Рисунок 2 - Результат злиття каналів B12, B8A, B04 для території Косівської територіальної громади Івано-Франківської області у геоінформаційній системі QGIS

У результаті здорова рослинність із підвищеним вмістом вологи будуть у яскраво-зелених кольорах. Так, хвойний ліс відображено глибоким зеленим кольором, а листяний ліс – яскраво-зелених кольорів.

Бібліографічний список

1. Лісові ресурси. URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-lisovi-resursi-183084.html>.

2. Робочий зошит з дистанційного зондування Землі: аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах: 2-ге видання, доповнене і перероблене. / С. М. Бабійчук, О. В. Томченко, Н. С. Коблюк та ін. Київ, 2023. 101 с.
3. Свідзінська Д. В. Методи геоecологічних досліджень: геоінформаційний практикум на основі відкритої ГІС SAGA: навч. посіб. Київ, 2014. 402 с.
4. Sentinel-2. URL: <https://apps.sentinel-hub.com>.

Сошніков Руслан

*Науковий керівник: Седов Аркадій, старший викладач
Харківський державний біотехнологічний університет*

РОЛЬ СУЧАСНИХ ГЕОДЕЗИЧНИХ ПРИЛАДІВ У БУДІВНИЦТВІ ТА РЕМОНТІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Рівень використання можливостей сучасних геодезичних приладів та технологій є важливим фактором, який визначає сучасний рівень інженерно-геодезичного забезпечення робіт з будівництва та ремонту автомобільних доріг. Використання нових технологій і приладів вимагає високого рівня кваліфікації фахівців та дозволяють істотно розширити коло завдань, які вирішують методами геодезії і топографії, підвищують доступність топографо-геодезичних матеріалів під час розробки проектної документації. На сьогоднішній день майже всюди йде оновлення геодезичних технологій та інструментів: на зміну оптико-механічним приладам приходять оптико-електронні, лазерне обладнання. Паперові графічні матеріали (карти, плани) замінюють на більш сучасні електронні моделі та креслення. Але використання сучасного геодезичного обладнання передбачає знання теоретичних основ картографії, геодезії та топографії, знання технічних особливостей приладів, знання специфіки роботи з супутниковими системами, розуміння принципу дії приладів, знання характеру і причин виникнення можливих похибок під час проведення вимірювань. Вимоги до робіт щодо забезпечення точності в будівництві швидко зростають, тому що технології розвиваються з космічною швидкістю, будівництво стає більш складне в технологічному плані, зростає кількість нестандартних інженерних рішень. Також підвищуються стандарти якості, і це, знову ж, сприяє застосуванню все більш досконалих, точних і складних приладів у всіх сферах, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією та ремонтом автомобільних доріг. Професійне сучасне обладнання дозволяє зробити найточніші розрахунки в максимально стислі терміни.

Сучасні геодезичні прилади можна розділити на такі групи [4]:

- геодезичне GNSS-обладнання;
- електронні тахеометри;
- електронні (цифрові) теодоліти;
- електронні (цифрові) нівеліри;
- лазерні сканери.

Одними з найпопулярніших геодезичних приладів є електронні тахеометри та цифрові нівеліри, які характеризуються широкою сферою застосування. Електронний тахеометр – це вимірювальний інструмент, у якому об'єднані електронний теодоліт, світлодалекомір і мікропроцесор із прикладним геодезичним програмним забезпеченням, призначений для вирішення безлічі будівельних і геодезичних задач [3]. Як під час ремонтних робіт, так і під час будівництва автомобільних доріг виконують електронним тахеометром, який стає незамінним під час виносу в натуру. Його головною перевагою є відсутність необхідності

ведення спеціального журналу для запису відстаней і кутів, так як тахеометрична зйомка вимагає тільки ведення абрису. Номери пікетів, відстані і кути зберігаються автоматично в пам'яті інструменту. При зміні місця розташування тахеометра, необхідно тільки ввести відомості про нову станцію і пронумерувати пікет, після чого прилад сам зробить всі виміри[2]. Дисплей пристрою показує горизонтальні і вертикальні кути, ухили, відстані, перевищення і горизонтальне положення, а режими відображення інформації можуть бути змінені за першої необхідності. Електронний тахеометр має функцію «виносу в натуру». Його встановлюють в точці з визначеними координатами, задають координати точки орієнтування або дирекційний кут. Потім виставляється точка для виносу, після введення її координат на моніторі приладу висвічується кут повороту і дистанція, яку потрібно відміряти в даному напрямку [2].

Під час будівництва та реконструкції автомобільної дороги цими приладами також виконують операційний контроль якості робіт і виконавчий контроль по закінченні всього. З використанням тахеометрів перевіряється відповідність геометричних параметрів їх проєктним значенням. Це параметри земляного полотна, параметри дорожнього одягу, загальні параметри дороги [1].

До параметрів земляного полотна, які контролюють за допомогою електронного тахеометра, відносять[1]:

- довжину прямих ділянок, кути повороту траси;
- радіуси кривих в плані;
- радіуси вертикальних кривих;
- ухили і позначки поздовжнього профілю;
- товщини шарів земляного полотна;
- відстань між віссю і брівкою;
- поперечний ухил;
- крутизну схилів;
- поперечні розміри канав по низу;
- поперечні розміри дренажу;
- поздовжні ухили дренажу;
- ширина насипних берм.

До параметрів дорожнього одягу, що контролюються, відносять:

- висотні позначки по осі дороги;
- ширину шарів дорожнього одягу та земляного полотна;
- товщину шарів дорожнього одягу;
- поперечні ухили.

Загальні параметри дороги, які перевіряються:

- видимість на перехрестях в одному рівні;
- видимість на горизонтальних кривих;
- видимість на вертикальних кривих.

Одним з методів визначення перевищень в геодезії є нівелювання. Він застосовується при вивченні форм рельєфу під час ремонту, реконструкції або будівництва автомобільних доріг, для спостереження за інженерними та штучними спорудами у процесі експлуатації. Лазерний нівелір, призначений для визначення перевищень і передачі висотних позначок. Відрізняє лазерний нівелір від оптичного аналогу те, що в них є можливість побудувати робочу площину. В основі конструкції нівеліру – принцип подвійного зображення.

Їх застосовують для:

- спостереження за деформаціями інженерних споруд;
- нівелювання проїзної частини дорожнього полотна;
- нівелювання для визначення ухилів та побудови профілів;
- зйомки русла;

- зйомки зон осідання;
- прокладання нівелірних ходів;
- нівелювання майданчиків [1].

Цифрові нівеліри спрощують роботу спеціаліста у польових умовах та підвищують продуктивність його праці. Використання цифрових нівелірів забезпечує високу точність вимірів та виключає можливість виникнення помилок за рахунок людського фактору.

Технології розвиваються, вдосконалюються і надалі. Навіть із цих двох прикладів видно, наскільки спрощується робота геодезиста і скільки заощаджується часу для проведення геодезичним вимірювань на будівництві або при реконструкції чи ремонті автомобільних доріг. Поряд із цим, сучасне геодезичне обладнання дозволяє отримувати точні розрахунки. Вважаю, що використання сучасних геодезичних приладів при будівництві автомобільних доріг економічно обґрунтоване, так як дозволяють покращити технічні характеристики геодезичного супроводу інженерних споруд та об'єктів.

Бібліографічний список

1. Арсенєва Н.О., Фоменко Г.Р. Сучасні геодезичні прилади, які використовують під час будівництва, реконструкції та ремонтних робіт автомобільних доріг. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки. Том 32 (71) Ч. 2 № 2 2021. С. 248-253.
2. Ачасов А. Б., Опара В. М., Балакірський В. Б. та ін. Геодезія. Частина I (Топографія): навч. посібник / за ред. А. Б. Ачасова, В. М. Опари. Харків: Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2016. 560 с.
3. Островський А.Л. Геодезія: підручник. Частина друга / А.Л. Островський, О.І. Мороз, В.Л. Тарнавський; За заг. ред. А.Л. Островського: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2008. 564 с.
4. Тельнов В. Г. Геодезія: навчальний посібник. Дніпро: НТУ. 2019. 312 с.

Хайнус Валентин

Науковий керівник: Хайнус Дмитро, к. е. н., доцент

Державний біотехнологічний університет

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Сучасні виклики землекористування вимагають інтегрованого підходу, що поєднує геодезію, картографію та геоінформаційні технології. Ця робота розглядає можливості використання ГІС технологій для ефективного просторового планування, землеустрою та охорони земель.

У сучасному світі землекористування стикається з численними викликами, включаючи необхідність збалансування розвитку та охорони природних ресурсів. Геодезія, картографія та геоінформаційні технології відіграють ключову роль у вирішенні цих питань.

Геодезія надає точні вимірювання, які є основою для всіх видів землевпорядкування. Вона дозволяє визначати межі земельних ділянок, а також виконувати топографічні та кадастрові зйомки. Точність геодезичних вимірювань є критичною для правильного визначення меж земельних ділянок, що важливо для запобігання земельним конфліктам та сприяння ефективному землекористуванню[1].

Картографія та просторове планування Картографія перетворює геодезичні дані у зрозумілі та доступні карти, які можуть бути використані для просторового планування. Це

дозволяє планувальникам візуалізувати та аналізувати просторові дані для прийняття обґрунтованих рішень. Карти служать як інструмент для візуалізації складних просторових відносин та допомагають у координації розвитку територій[2].

Геоінформаційні технології Геоінформаційні системи (ГІС) інтегрують різноманітні дані, включаючи геодезичні та картографічні, для створення динамічних, багатовимірних моделей землекористування. ГІС є незамінним інструментом для аналізу, моделювання та управління земельними ресурсами. Вони дозволяють інтегрувати великі обсяги даних та використовувати їх для рішення складних завдань, таких як моніторинг земель, планування використання та охорони земель[1,2].

Землеустрій та охорона земель Ефективний землеустрій та охорона земель вимагають комплексного підходу, що включає законодавчу базу, політику та технології. Геодезія та картографія забезпечують необхідну інформаційну підтримку для цього процесу. Правові засади планування використання та охорони земель в Україні визначають основні принципи та методи, які повинні бути використані для забезпечення сталого розвитку та охорони земельних ресурсів[3].

Для вирішення питань у сферах геодезії, картографії, геоінформаційних технологій, просторового планування, землеустрою та охорони земель можуть бути використані наступні програмні продукти:

Geo-Plus VisionCogo[4]:

- Універсальне програмне забезпечення для розрахунків COGO та землеустрою.
- Працює незалежно від креслярської платформи.
- Об'єднує основні розрахункові інструменти.
- Забезпечує контроль за допомогою детальних звітів.
- Пропонує динамічні коригування та універсальну конвертацію форматів файлів.

DIGITALS[5]:

• Автоматизує геодезичні роботи від обробки польових вимірювань до створення кадастрових планів.

- Не потребує додаткових програм, таких як AutoCAD або MapInfo.
- Створює графічні та текстові документи на основі шаблонів.

Stonex[6]:

- Програми для управління мережею GNSS NTRIP.
- Програма для зйомки RTK та GIS.
- Продукти для обробки геодезичних даних.

ArcGIS Online [7] - це хмарне рішення для картографування та аналізу, яке дозволяє користувачам створювати, аналізувати, зберігати та ділитися геопросторовими даними через інтерактивні карти. Основні функції включають:

- **Створення карт:** Використання інтуїтивно зрозумілих інструментів для створення інтерактивних карт, які відображають дані та аналіз.
- **Хмарне програмне забезпечення:** Доступ до ArcGIS Online з будь-якого місця, забезпечення масштабування для одночасної взаємодії великої кількості користувачів.
- **Безпека та конфіденційність:** Висока стійкість та надлишковість системи, сертифікація безпеки та конфіденційності.
- **Корпоративне використання:** Підтримка вимог ІТ у сфері безпеки, аутентифікації та конфіденційності.
- **Інструменти розробника:** API та SDK для розширення та налаштування ArcGIS Online, розробки власних додатків.
- **Польова робота:** Інтеграція польової та офісної роботи, створення та використання даних у польових умовах.

Крім ArcGIS Online, існують інші продукти від Esri, такі як **ArcGIS Pro**, який є більш потужним настільним додатком для ПС-спеціалістів, що забезпечує розширені можливості для просторового аналізу, картографії та управління даними².

Ці інструменти разом становлять комплексне рішення для роботи з геопросторовими даними, що включає збір, аналіз, візуалізацію та розподіл інформації, а також розробку спеціалізованих геопросторових додатків.

Інтеграція геодезії, картографії та геоінформаційних технологій є ключовою для сталого розвитку та ефективного управління земельними ресурсами. Ці дисципліни відкривають нові можливості для просторового планування та землеустрою, сприяючи охороні земель.

Бібліографічний список

1. Кафедра аерокосмічної геодезії та землеустрою НАУ. Геоінформаційні системи і технології. URL: <https://gis.nau.edu.ua/study/programs/gis> (дата звернення: 29.03.2024).
2. Державний біотехнологічний університет. Профіль освітньої програми Геодезія та землеустрій. URL: <https://biotechuniv.edu.ua/pro-universitet/osvitnya-diyalnist/osvitni-programi/> (дата звернення: 29.03.2024).
3. WikiLegalAid. Правові засади планування використання та охорони земель в Україні. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правові_засади_планування_використання_та_охорони_земель_в_Україні (дата звернення: 29.03.2024).
4. Geo-Plus VisionCogo. URL: <https://geo-plus.com/uk/землевпорядні-роботи/> (дата звернення: 29.03.2024).
5. DIGITALS. URL: <https://gpsgeometer.com/products/software-digital-for-land-management> (дата звернення: 29.03.2024).
6. Stonex. URL: <http://stonex.com.ua/cat/soft/index.html> (дата звернення: 29.03.2024).
7. ArcGIS Online. URL: <https://esri.ua/templater.php?link=arcgis-online> (дата звернення: 29.03.2024).

Чертополох Вікторія

Науковий керівник: Ступень Роман, д.е.н., професор

Львівський національний університет природокористування

РОЗВИТОК КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Перспективи розвитку космічної галузі є актуальним питанням на даний час, оскільки дана галузь відносить ся до важливих секторів високотехнологічного ринку. Розвиток космічної галузі займає пріоритетне місце в економіці кожної держави, досягнення в цьому секторі забезпечують лідерські позиції на міжнародному ринку космічних технологій, а також додають певну вагу в питанні освоєння космічного простору. В рамках реалізації міжнародних космічних проєктів дана галузь відіграє ключову роль [2].

Україна визнана у світі космічна держава. Вона належить до числа провідних країн на ринку космічних послуг і технологій. До української ракетно-космічної галузі входять близько 40 великих підприємств та значна кількість малих та середніх підприємств-розробників і незалежних науково-дослідних лабораторій. Провідним центром серед них є конструкторське бюро «Південне» та виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод» у м. Дніпрі. Там створюють та серійно виробляють ракети-носії, космічні апарати, системи керування, орієнтації і траєкторних вимірювань. Великими досягненнями

українських фахівців, стало створення космічних апаратів «Січ-1», «Океан-О», «АУОС» та «Мікрон», ракетоносіїв «Зеніт-3SL», «Дніпро», «Циклон-3».

Січ-1 – це український штучний космічний апарат, призначений для спостереження поверхні Землі в інтересах господарської діяльності та проведення наукових експериментів з дослідження іоносфери та магнітосфери.

Основними завданнями КА «Січ» є:

- контроль стану рослинності, забруднення ґрунту та внутрішніх водойм;
- контроль межі та стан снігового пласта;
- льодове розвідування;
- дослідження фізико-геологічних структур;
- дослідження планетарного розподілу електричних полів та струмів;
- дослідження конвективних рухів іоносферної плазми;
- виявлення електромагнітних випромінювань, викликаних сейсмічною активністю

Землі;

- дослідження впливу інфразвуку на іоносферу;
- експерименти з наземними джерелами потужного акустичного випромінювання;
- модифікація плазми навколо космічного апарату;
- порівняння незалежних експериментальних методик виміру густини електричного струму у іоносфері.

Законом України "Про космічну діяльність" передбачено, що космічна діяльність здійснюється відповідно до Загальнодержавної цільової науково-технічної програми України, яку розробляє та затверджує Верховна рада України терміном на п'ять років. Протягом 1994 до 2017 року в Україні було прийнято чотири космічні програми, які, на жаль, через нестачу фінансування (на 30-35%) не були реалізовані повною мірою [4].

У вересні 2021 року на засіданні Кабінету Міністрів України було схвалено проєкт Закону України "Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2021-2025 роки" [3].

Для ефективного розвитку космічної галузі, забезпечення її робочими місцями, потрібна державна науково-технічна політика країни, модернізація промисловості, будівництво промислових підприємств нового типу, які будуть випускати високотехнологічну, конкурентоздатну продукцію світового рівня. Одним із головних напрямків освітньої політики держави повинно стати формування космічного світогляду в молодого покоління, адже сучасне покоління може розкрити потенціал країни в космічній галузі, вивести її на новий щабель розвитку [1].

В перспективі стане можливим досягнути розквіту космічної діяльності, за якого держава зможе працювати за багатьма напрямками у цій сфері, реалізувавши найскладніші проєкти в інтересах усього світового товариства за допомогою революційних проривів у ракетно-космічній галузі; розвиваючи проєкти, що є важливими для розв'язання проблем навколишнього середовища, зміцнення оборони держави, розвитку її економіки та науки; створення міжнародних і глобальних інформаційних систем, мережі нового покоління із застосуванням космічних технологій.

Бібліографічний список

1. Анисенко О. В., Бабіна Д. О. Розвиток космічної галузі в Україні. Агросвіт. 2018. № 11. С. 55-59.
2. Кошова С. П. Розвиток космічної галузі в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 3. С. 81-87.
3. Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2021-2025 роки. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ЛЮ6130А.html.

4. Уряд схвалив концепцію космічної програми України на 5 років. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubriceconomy/3170189uradshvalivkonceptiukosmicnoiprogramiukrainina5rokiv.htm>.

Яремечко Христина

Науковий керівник: Вагилевич Тетяна, викладач

Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОДЕЗИЧНИХ МЕТОДІВ У МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННІ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Засоби геодезії та геоінформаційні технології мають значний потенціал для моніторингу та управління природними ресурсами для сталого розвитку України. Ось декілька способів, якими це може бути досягнуто:

1. Моніторинг екологічного стану: Геодезичні методи, такі як супутникове зондування та аерофотозйомка, можуть використовуватися для визначення стану лісових масивів, водних ресурсів, ґрунтів та інших компонентів навколишнього середовища. Це дозволяє виявляти зміни в екосистемах та ефективно реагувати на них для збереження біорізноманіття та збереження екологічної рівноваги.

2. Управління лісовими ресурсами: Геодезичні дані можуть використовуватися для ідентифікації меж лісових масивів, вимірювання їх площі, визначення рельєфу та інших характеристик. Це допомагає здійснювати ефективне лісогосподарське планування, виявляти незаконні вирубки та забезпечувати сталий використання лісових ресурсів.

3. Моніторинг водних ресурсів: Геодезичні технології можуть використовуватися для вимірювання рівня водойм, визначення зон затоплення та мапування водних шляхів. Це допомагає в управлінні водними ресурсами, передбаченні повеней та вирішенні проблеми забруднення водних систем.

4. Управління природоохоронними територіями: Геодезичні дані можуть бути використані для визначення меж та адміністративного поділу природоохоронних зон, моніторингу стану їхніх екосистем та ефективного впровадження заходів з їх захисту та відновлення.

5. Моніторинг земельного використання: Геодезичні методи дозволяють відстежувати зміни в земельному використанні, виявляти незаконне використання земель та впроваджувати ефективні заходи з їх управління та відновлення.

6. Прогнозування та управління природними катастрофами: Геодезичні дані дозволяють виявляти зміни у рельєфі, геодинаміці та інших параметрах природного середовища, що можуть вказувати на потенційні загрози природним катастрофам, таким як зсуви ґрунту, повені, землетруси тощо. Це дозволяє розробляти системи попередження та управління кризовими ситуаціями для мінімізації їхніх наслідків та захисту населення та природних екосистем.

7. Оцінка впливу господарської діяльності: Геодезичні дані використовуються для моніторингу та оцінки впливу промислової, сільськогосподарської та іншої господарської діяльності на природні ресурси та навколишнє середовище. Це дозволяє виявляти негативні наслідки та розробляти заходи для їх зменшення та компенсації.

8. Підтримка прийняття рішень у сфері природокористування: Геодезичні дані, спільно з геоінформаційними системами, надають інструменти для аналізу та моделювання різних сценаріїв використання природних ресурсів та оцінки їхніх наслідків. Це допомагає у

прийнятті обґрунтованих рішень щодо розвитку та охорони природи, забезпечуючи баланс між потребами суспільства та збереженням екологічної стійкості.

Таким чином, використання геодезичних методів у моніторингу та управлінні природними ресурсами є необхідним компонентом сталого розвитку України, сприяючи збереженню та раціональному використанню природних ресурсів та екологічного середовища.

Використання геодезичних методів у моніторингу та управлінні природними ресурсами може сприяти сталому розвитку України, забезпечуючи ефективне використання природних ресурсів та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Бібліографічний список

1. Інноваційні методи проектних та геодезичних робіт. Матеріали 82-ї міжнародної студентської конференції (травень 2020) / ХНАДУ. Харків: с. ISBN.

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ, ЗЕМЛЕУСТРІЙ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Баранецький Микола

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

*Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ШКОДИ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ

Перспективи використання ґрунтів, які зазнали шкоди під час бойових дій, є важливою темою у контексті відновлення природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку після конфліктів. Пошкоджені ґрунти стають серйозною проблемою через руйнування, забруднення та інші негативні впливи, які вони перенесли під час війни. Проте, існують перспективи і можливості для використання цих земель у майбутньому.

На якість та родючість ґрунтів впливає багато різних факторів. До впливу бойових дій можна віднести рух важкої техніки, вирви від снарядів, окопи і різного виду токсичні речовини. Через війну в Україні забруднені понад 5 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель.

Науковці розрізняють 4 типи руйнування ґрунтів.

Механічне — зміна структури ґрунтового покриву. Вона відбувається, коли родючий шар руйнується або зміщується з іншими шарами через риття окопів, траншей.

Фізичне забруднення — зміна властивостей ґрунтів. Військова техніка спричиняє вібрації, а вибухи чи пожежі, крім прямих руйнувань, порушують температурний режим, який визначає вологозабезпеченість рослин.

Хімічне — відбувається внаслідок витоку палива, продуктів горіння, що осідають на ґрунт з повітря, і токсин від вибухових речовин у снарядах.

Біологічне — загибель всього живого в ґрунті, в першу чергу мікроорганізми, які відповідають за його здоров'я та родючість. Вони гинуть як від переущільнення ґрунту, теплових ударів, руйнування горизонтів ґрунту, так і від вибухонебезпечних токсичних речовин.

Усі 100% хімічної частини снаряда потрапляє у довкілля. Щось у повітря, щось — одразу до ґрунту, а щось вимивається водою і йде до наземних та підземних вод.

Шкідливі речовини потрапляють через ґрунт у воду та рослини, які на ньому вирощуються, а звідти — в організм людей, які вживатимуть готові продукти. Ці речовини які потрапляють у ґрунт, іноді є менш токсичними, ніж продукти їхнього розкладання, яке може тривати певний час.

Поля, де раніше вирощували органічну продукцію, стануть непридатними, навіть якщо на них не велися бойові дії, тому що навіть проліт ракети над полем впливає на їхню родючість, тим що виділяється токсичне ракетне паливо. І якщо залишки палива осядуть, наприклад, на пшеницю, то у результаті в цій продукції вже будуть токсичні речовини. В такому випадку зерно вже не можна використовувати для харчування.

Найбільше токсичних речовин втягують конюшина, соняшник, пшениця, кукурудза.

Великої шкоди чорноземним ґрунтам Херсонщини завдав підриву Каховської ГЕС. З перших хвилин підриву дамби хвилі дніпровської води не лише затоплювали населені пункти, але і почали зносити верхній родючий шар ґрунту. На його відновлення можуть піти сторіччя. Також це призвело до зневоднення районів, що розташовані вище дамби і

використовували воду для поливу полів. Іншою проблемою є вимивання токсичних відходів, сміттєзвалищ, змив із кладовищ, каналізаційних відходів та вигрібних ям.

Ці всі токсичні речовини вже дійшли до басейну Чорного моря, а частина осяде на ґрунтах по дорозі та піде в підземні води. Вода стане непридатною для живих організмів, зміниться її солоність і не лише біля берегів півдня України, а й у всьому басейні Чорного моря.

Просто загорнути вирву і вирощувати на ній сільськогосподарську продукцію не можна, бо, в кращому випадку, якщо рослина навіть і виросте, то всі ті токсичні речовини, що лишилися в ґрунті, перейдуть в неї через вбирну здатність її коріння, а потім будуть накопичуватись і у самій продукції. Залежно від рівня пошкодження земельної ділянки необхідно підбирати відповідний ефективний захід з відновлення.

Прискорене відновлення територій можливе, але розробка допоміжних біотехнологій потребує часу та інвестування коштів для проведення відповідних досліджень.

Однією з основних перспектив є відновлення пошкоджених ґрунтів через ефективні методи рекультивациі. Рекультивациа дозволяє відновити природну родючисть земель шляхом впровадження спеціальних технологій та методів, таких як відновлення гумусового шару, видалення токсичних речовин та забруднень, а також підтримка рослинного покриву. Цей процес забезпечує можливість використання раніше непридатних для сільськогосподарського виробництва та інших цілей територій [1].

Крім того, пошкоджені ґрунти можуть бути використані для розвитку нових технологій управління ресурсами. Наприклад, дослідження з можливості фіксації вуглецю в пошкоджених ґрунтах або створення інноваційних систем землеробства, що адаптовані до екстремальних умов. Це відкриває шлях до збалансованого використання територій, які раніше були віднесені до втрачених для сільськогосподарського виробництва.

Додатково, реабілітація пошкоджених ґрунтів може стати стимулом для соціально-економічного відновлення регіонів, поранених конфліктами. Відновлення земель може залучити інвестиції в інфраструктуру, створення робочих місць у сфері сільського господарства та екології, а також сприяти зміцненню місцевої економіки. Це сприятиме загальному процесу відновлення і забезпечить сталість розвитку в регіонах з пошкодженими ґрунтами.

У цілому, хоча пошкоджені ґрунти під час бойових дій створюють складні виклики для охорони та розвитку, вони також представляють можливості для нових ініціатив та технологій. Застосування ефективних стратегій рекультивациі та інноваційних підходів до управління цими територіями може привести до створення стійкого й продуктивного середовища, сприятливого для економічного і соціального відновлення після воєнних конфліктів [3].

Отже для відновлення ґрунтів потрібні комплексні рішення, що передбачають:

- комплексну еколого-геохімічну оцінку ґрунтів повоєнних ландшафтів для ретельних досліджень та визначення пріоритетів для відновлення;
- діагностику біологічної активності зразків ґрунту з місць бойових дій та визначення фітотоксичності у лабораторних умовах;
- розроблення схеми застосування комплексних мікробних біотехнологій залежно від стану ґрунту, визначених токсичних речовин і доступності обробки;
- розроблення планів консервації найбільш пошкоджених земель, де інші заходи з відновлення є економічно не вигідними, а краще відновлюватися природним шляхом [2].

У висновку можна зазначити, що на жаль перспективи ґрунтів, які зазнали шкоди під час бойових дій немає, тому що першочергово всі можливі гроші виділяються на потреби армії для як найшвидшої перемоги, на фінансування новітніх технологій по відновленню ґрунтів не проводиться, також для відновлення наших земель потрібні роки, а той десятки років, що на жаль унеможлиблює їхнє використання.

Бібліографічний список

1. Гончаренко О.М., Лисенко В.В. "Технології відновлення ґрунтів у зоні конфліктів". – Дніпро: Видавництво ДніпроУАБС, 2020. – 312 с.
2. Захарченко І.В., Ковальчук О.О. "Відновлення родючості ґрунтів, зруйнованих бойовими діями". – Київ: Видавництво УкрНДЦГА, 2017. – 168 с.
3. Петренко Л.М., Сидоренко В.П. "Еколого-економічні аспекти використання зруйнованих ґрунтів під час реконструкції". – Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 198 с.

Буник Олеся

Науковий керівник: Мажак Мирослава, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

Територія України характеризується надзвичайно високим показником сільськогосподарської освоєності (70,8%), що значно перевищує екологічно обґрунтовані межі. Крім того, в країні склався високий рівень освоєння життєвого простору: до господарського використання залучено біля 65 % території, де тільки 21,2 млн. га (35,2%) еколого стабілізуючих угідь.

Як наслідок, неефективне використання одного з найцінніших природних ресурсів – землі, яка згідно зі статтею 14 Конституції України «є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави». Таке конституційне положення є підставою для правової охорони землі як основного елемента навколишнього природного середовища. Тому охорона земель повинна бути пріоритетним напрямком політики держави, зокрема аграрної політики.

Нормативно-правове забезпечення охорони земель в Україні визначається положеннями Конституції України, Земельного кодексу України, Законів України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про землеустрій» тощо. У ст.162 Земельного кодексу України визначено поняття охорони земель як системи правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Основним завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель. А також вона включає:

- обґрунтування та забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб;
- захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- збереження природних водноболотних угідь;

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

- попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Першочерговими завданнями державного контролю за використанням та охороною земель є: дотримання органами місцевого самоврядування, органами державної влади, юридичними і фізичними особами земельного законодавства; забезпечення реалізації державної політики щодо охорони і раціонального використання земельних ресурсів; запобігання порушенням законодавства України у сфері використання і охорони земель, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів щодо їх усунення; забезпечення додержання власниками землі та землекористувачами стандартів і нормативів у сфері охорони та використання земель, запобігання забрудненню земель та зниженню родючості ґрунтів, погіршенню стану рослинного і тваринного світу, водних та інших природних ресурсів.

В структурі центральних органів виконавчої влади повноваження у галузі регулювання земельних відносин здійснюють три міністерства (рис.).

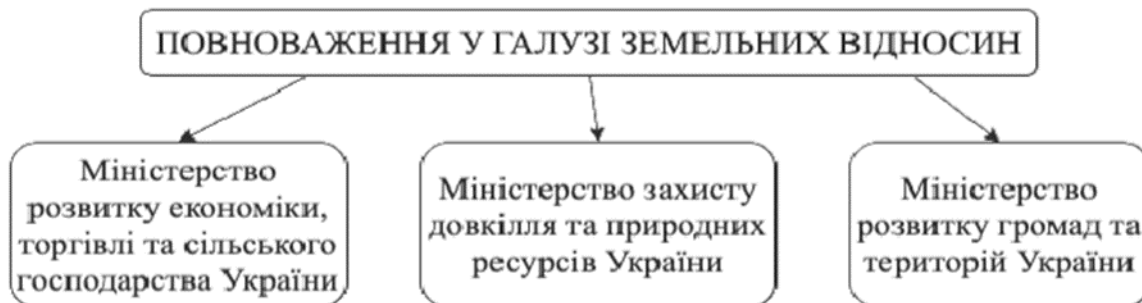

Рисунок - Розподіл повноважень у галузі земельних відносин між центральними органами виконавчої влади

З 26.05.2022 року державний контроль за використанням та охороною земель також здійснюють виконавчі органи сільських, селищних, міських рад у межах повноважень, визначених законом, у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад реалізують функцію державного контролю за використанням та охороною земель через державних інспекторів з державного контролю за використанням та охороною земель відповідних рад, кваліфікаційні вимоги до яких визначені ст. 10 ЗУ "Про державний контроль за використанням та охороною земель".

На сьогодні в Україні, як і більшості країн світу, панує споживацький підхід у землекористуванні, про що свідчить погіршення якісного стану ґрунтів України впродовж останніх десятиліть. Значення проблеми охорони земель зростає, якщо врахувати, що охорона ґрунтів є важливою складовою частиною охорони навколишнього природного середовища. Від стану охорони земель багато в чому залежить охорона всіх інших об'єктів природи: лісів, вод, надр, тваринного світу, атмосферного повітря.

Таким чином, охорона земель, забезпечення раціонального землекористування, побудови досконалої нормативно-правової бази в умовах погіршення екологічної ситуації в Україні постають як ніколи гостро. Україна володіє значним земельним потенціалом, який становить 5,7 % території Європи. Із 60,3 млн гектарів майже 70 % становлять сільськогосподарські угіддя з високою родючістю. Такий потенціал може розглядатися як потужна конкурентна перевага, проте його практична реалізація вимагає впровадження ефективної моделі земельних відносин. Поліпшення стану ґрунтів відкриває значні резерви збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, стає передумовою створення ефективного ринку сільськогосподарських земель в Україні.

Одна із головних причин зростання негативних тенденцій стосовно державного регулювання земельних відносин - це відсутність єдиного стратегічного документу, який би визначав основні пріоритети державної політики в сфері земельних відносин. Це спонукало державотворців до створення проєкту «Державної цільової програми розвитку земельних відносин та національної інфраструктури геопросторових даних в Україні на період до 2030 року», який перебуває на даний момент в стадії обговорення та корегування. В свою чергу, державна політика у сфері контролю за використанням та охороною земель вимагає розробки та формування адекватної реальним соціально-економічним процесам стратегії і тактики провадження державної регуляторної політики, включаючи сукупність економічних, правових, організаційних та техніко-технологічних заходів, які забезпечать перетворення земельних відносин. А відтак на цей час державна земельна політика України перебуває на стадії становлення і не відповідає повною мірою європейським і світовим вимогам і критеріям стосовно належного управління земельними відносинами. У ринкових умовах господарювання зарубіжних країн, дієвими та ефективними інструментами регулювання є: екологічні платежі, що надають підприємствам свободу вибору альтернативних рішень щодо плати за забруднення; пільги та економічна допомога суб'єктам господарювання, які сприяють раціональному використанню та охороні земель; добровільні угоди між інспекторами та землевласниками; штрафи за адміністративні порушення законодавства у сфері використання та охорони земель.

Контроль за використанням та охороною земель – це визначальна функція управління земельним фондом, за допомогою якої досягається його збереження та раціональне використання. Тому у нинішніх умовах реформування земельної політики, проблеми використання, відтворення та охорони земель набули державного значення, та потребують подвійної уваги з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Бібліографічний список

1. Земельний Кодекс України.
2. Закон України "Про державний контроль за використанням та охороною земель".
3. Конституція України.
4. Шуст Г. П. Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України : дис. канд. юрид.наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 301 с.
5. Аналітичне видання «ЮРИСТ & ЗАКОН», ст. «Охорона земель як стратегічна ціль», - 2016р.

Валько Оксана

Науковий керівник: Дудич Галина, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Землеустрій - це комплексна діяльність, що включає в себе організацію, планування та раціональне використання земельних ресурсів з урахуванням різноманітних соціально-економічних, екологічних та технічних аспектів.

Сучасний розвиток землеустрою фокусується на реалізації стратегій з прогнозування, планування, організації використання та охорони земель на різних рівнях, що призводить до досягнення конкретних результатів, заснованих на інноваційних принципах. Ця галузь має

значний потенціал для інноваційного економічного зростання, оскільки кожен проект землеустрою є унікальним, враховуючи креативний підхід та винахідливість розробників.

Сучасні тенденції в землеустрої, які включають в себе інноваційні технології, значно підвищують ефективність управління земельними ресурсами та сприяють сталому розвитку територій.

На сьогоднішній день доступний ряд інноваційних технологій, які використовуються для покращення процесів управління земельними ресурсами та оптимізації використання землі. Серед яких:

Геоінформаційна система (ГІС) — сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо).

Важливою властивістю сучасних ГІС є те, що вони забезпечують розробку і аналіз значної кількості варіантів проектних рішень, створення рекомендаційних та управлінських карт на регіони, що дає можливість віднайти найоптимальніше еколого-економічне обґрунтування системи заходів щодо організації території і охорони земель новостворених агроструктур, формування їх сталого землекористування, відтворення природних агроландшафтів, оперативного контролю використання земельних ресурсів, прогнозування можливих ерозійних процесів, створення протиерозійної організації території.

Однією із ключових переваг геоінформаційних систем можна вважати суттєве збільшення точності, вірогідності й темпів креслень у ході формування планово-картографічних матеріалів.

Дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) — це спостереження нашої планети за допомогою знімальних пристроїв, встановлених на космічних апаратах та інших літальних об'єктах, яке дає змогу фіксувати зміни та визначати тенденції процесів, що відбуваються на поверхні Землі й над нею.

ДЗЗ відіграє ключову роль у землеустрої через свою важливість у зборі, аналізі та моніторингу геоданих. Це можливість простежувати будь-які зміни в динаміці, охоплюючи також ретроспективу.

Також дозволяє отримувати актуальну інформацію про: використання с/г земель, обсяги посівів с/г культур, прогноз врожайності, оцінки стану с/г культур та прогнозу їх розвитку, оцінку змін ландшафту, порушення законодавства з питань землекористування та охорони земель і вживати заходів для їх усунення.

Використання ДЗЗ дозволяє зберегти час і кошти, які раніше витрачалися на проведення територіальних обстежень та збір даних.

На основі даних, отриманих за допомогою ДЗЗ, можна розробляти оптимальні плани використання земельних ресурсів та ефективно управляти ними.

Штучний інтелект— розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, який швидко розвивається, і зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту.

Ця інноваційна технологія має значний потенціал у сфері землеустрою та управління земельними ресурсами. Ось деякі перспективи використання ШІ в цій галузі:

1. **Оптимізація процесів:** ШІ може допомогти у вдосконаленні процесів землеустрою, зокрема, в автоматизації обробки геодезичних даних, розрахунків земельної вартості та визначення меж земельних ділянок.

2. **Прогнозування та аналіз:** Системи штучного інтелекту можуть проводити аналіз та прогнозування змін у земельному використанні, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку територій.

3. **Моніторинг земель:** Використання дронів та супутникових зображень у поєднанні з ШІ дозволяє здійснювати ефективний моніторинг земельних ділянок, виявляти зміни у використанні землі та вчасно реагувати на них.

4. **Розвиток агротехнологій:** ШІ допомагає розвивати інноваційні агротехнології, наприклад, визначення оптимального розміщення полів, розрахунок потреб у ресурсах для ефективного землеробства тощо.

Ці перспективи використання штучного інтелекту в землеустрої відкривають широкі можливості для покращення ефективності управління земельними ресурсами та розвитку сільськогосподарських територій.

Запроваджуючи та застосовуючи інноваційні технології в землеустрої, можливо мінімізувати витрати на інформаційне та кадрове забезпечення цього процесу та сформувати ефективну структуру загального, своєчасного і систематичного проведення землевпорядних робіт.

Інноваційний розвиток в сучасному землеустрої через впровадження передових технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування землі (ДЗЗ) та штучний інтелект (ШІ), грають ключову роль у забезпеченні сталого використання земельних ресурсів і вирішенні екологічних, економічних та соціальних викликів.

Тільки шляхом використання передових технологій управління можна досягти ефективності та екологічної сталості в сфері землеустрою. Інновації у землеустрої є необхідним елементом для забезпечення сталого розвитку суспільства та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Бібліографічний список

1. Геоінформаційна система. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Геоінформаційна_система
2. Дистанційне зондування землі. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_зондування_Землі
3. Штучний інтелект. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект

Гузій Данило

Науковий керівник: Баб'як Галина, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ВПЛИВ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НА ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД І ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Подолання наслідків війни для економіки, в тому числі потреба у відновленні знищеної інфраструктури, потребує значних фінансових ресурсів та інвестицій, зокрема на рівні місцевого самоуправління – територіальних громад. Дефіцит фінансів у державному бюджеті та пріоритетність видатків на оборону призвела до резонансних змін у бюджетній системі України.

Запровадження ринку землі – це вкрай необхідна реформа для економіки. Проте, з огляду на обмеження щодо недопуску на початковому етапі до обігу земель юридичних осіб та концентрації у власності в однієї особи не більше 100 га, досягнути зазначених цілей, що дасть можливість сформувати привабливий інвестиційний клімат, зараз складно. Варто врахувати, що після 2024 року обмеження концентрації землі однією юридичною особою буде близько 10 тис. га, а тому може виникнути загрозлива ситуація, за якою одна особа

може викупити більшість земель в межах однієї ОТГ і, таким чином, зробити громаду залежною від цього суб'єкта [3].

За підсумками першого кварталу 2023 року 1 гектар сільськогосподарської землі приніс до бюджетів громад в середньому 202 грн. Регіони-лідери за цим показником – здебільшого області, що мають у своєму складі великі міста, зокрема Дніпропетровська – 664 грн/га, Львівська – 352 грн/га, Одеська – 324 грн/га та Київська – 310 грн/га. Зі списку лідерів виділяється Івано-Франківська область – 366 грн/га. Її обласний центр є невеликим містом, проте область має високу середню ціну на землі сільськогосподарського призначення та є одним з регіонів з найменшою площею сільськогосподарських угідь в Україні.

Найменше ж податків від землекористування у відносному виразі очікувано збирають громади областей, значна частина яких є тимчасово окупованою, або де відбуваються активні бойові дії. До таких належать Луганська – 8 грн/га, Херсонська – 12 грн/га, Донецька – 70 грн/га, Миколаївська – 99 грн/га та Запорізька області – 116 грн/га [2].

Оцінити економічний ефект від запровадження земельного ринку можна буде лише за підсумками його другого етапу. Оскільки перший етап становлення ринку має дуже обмежений формат та відбувається в умовах воєнного часу, а основний інструмент фінансової підтримки малих сільськогосподарських виробників досі перебуває в процесі становлення. Втім перший етап впровадження ринку земель сільськогосподарського призначення виконав важливе суспільне завдання, а саме зруйнував міфи, якими оперували опоненти ринку землі, і дав землевласникам перевагу вільно розпоряджатись своєю землею.

Обіг сільськогосподарської землі та її використання сприятиме фінансовій спроможності територіальних громад, зокрема завдяки прямим доходам до місцевих бюджетів. Основними податковими надходженнями громад, котрі пов'язані із сільськогосподарською землею, є:

- орендна плата за використання комунальної землі;
- земельний податок;
- єдиний податок четвертої групи ФОП, до яких належать сільськогосподарські виробники;
- податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), отримані від оренди чи продажу земельних ділянок;
- дохід від сплати мінімального податкового зобов'язання.

Очікуваний вплив від відкриття ринку земель для юридичних осіб з 1 січня 2024 року варіюється в діапазоні, що дорівнює додатковому приросту ВВП на рівні щорічних 1-2,7 % впродовж наступних 3-х років.

Розвиток ринку землі є вкрай важливим для залучення фінансових ресурсів в агросектор та підвищення спроможності землевласників, сільгоспвиробників і, як наслідок, громад. Результат залежатиме від тривалості та інтенсивності воєнних дій, наявності фінансової підтримки малих агровиробників, в тому числі з метою придбання земельних ділянок. Так, у наступному році очікується повноцінний запуск Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві та ухвалення комплексної стратегії підтримки агровиробників згідно з вимогами ЄС [4].

Перспективні напрями з удосконалення ринку землі сільськогосподарського призначення потребують [1]:

- скасування механізму безоплатної приватизації земель;
- запровадження масової (ринкової) оцінки земель;
- законодавче врегулювання проблеми консолідації земель сільськогосподарського призначення;
- скасування заборони на продаж земель державної та комунальної форми власності та створення прозорого механізму продажу таких земель через електронні земельні аукціони на платформі Прозорро. Продажі;

- встановлення переважного права на викуп із земель державної та комунальної форми власності земельних ділянок під господарськими дворами та спорудами;
- комплексне реформування права постійного користування земельними ділянками, в тому числі створення ефективного механізму використання земель, що перебувають в постійному користуванні державних підприємств;
- загальнодержавна цільова програма щодо відновлення ґрунтів та їх родючості, що зазнали негативного впливу внаслідок воєнних дій.

Бібліографічний список

1. Земельний ринок в Україні: аналітичний огляд за 2 квартал та червень 2023 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/07/Zemelnii---rinok-v-Ukrai--ni_analitichnii---oglyad-za-2-kv-ta-cherven2023.pdf?utm_source=sendpulse&utm_medium=email&utm_campaign=controversial-naratives-concer.
2. Земельний ринок в Україні: аналітичний огляд за 4 квартал та грудень 2023 року. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/01/Land-Market-in-Ukraine-Q423.pdf>.
3. Касич А. О., Підкуйко О. О., Терещенко А. В., Тимошенко В. О. Сучасні проблеми державного регулювання ринку землі в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1565>.
4. Nivievskiy O., Deininger K. Economic and Distributional Impact from Lifting the Farmland Sales Moratorium. Policy Paper at VoxUkraine. 2019. URL: <https://voxukraine.org/en/economic-and-distributional-impact-from-lifting-the-farmland-sales-moratorium-in-ukraine-2>.

Дмитрук Маркіян

Науковий керівник: Костишин Олександра, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ НА ЕКОСИСТЕМУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Земельні відносини в Україні зазнали серйозного впливу через воєнний конфлікт, що триває на сході країни. У зоні бойових дій власність на землю може зазнати різких змін, що створює правову невизначеність та сприяє виникненню конфліктів між власниками. Це може бути спричинене факторами, такими як примусове виселення людей, зміна кордонів або територіальної приналежності. У таких умовах процес відновлення після війни ускладнюється, оскільки необхідно вирішити питання щодо власності на земельні ділянки та врегулювати конфлікти між зацікавленими сторонами. Правопорушення проти довілля також вважаються частиною військових злочинів, заборонених згідно з Женевською конвенцією. Використання методів або засобів війни, спрямованих на завдання широкомасштабної, тривалої та серйозної шкоди природному середовищу, заборонено [2].

Військовий конфлікт в Україні призвів до значного руйнування інфраструктури, що має прямий вплив на земельні відносини в країні. Пошкодження доріг, мостів, залізничних шляхів та інших об'єктів інфраструктури обмежує доступ до земельних ділянок та ускладнює їх використання. Руйнування доріг може унеможливити транспортування сільськогосподарської продукції або важливих матеріалів, що потрібні для розвитку сільського господарства чи будівництва. Сума прямих збитків, завданих інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення РФ, оцінюється у \$150,5 млрд, з яких \$55,9 млрд

– втрати житлового фонду. На другому місці за сумою збитків сфера інфраструктури (транспортна, залізнична інфраструктура, дорожнє господарство, авіаційна галузь та портова галузь) — \$36,6 млрд.

Втрати активів бізнесу оцінюються на рівні \$11,4 млрд. наголошується, що від початку війни пошкоджено або зруйновано щонайменше 426 великих й середніх приватних підприємств та держкомпаній, проте кількість зруйнованих підприємств може бути суттєво вищою, оскільки наразі немає інформації про об'єкти на тимчасово окупованих територіях.

Прямі задокументовані збитки від руйнувань закладів освіти складають \$9,7 млрд. Загалом внаслідок бойових дій вже пошкоджено майже 3,4 тисячі закладів освіти.

Інфраструктурі української енергетики, за попередніми оцінками, завдано збитків на \$8,8 млрд, з яких \$638 млн - прямі збитки сфери від підриву ГЕС. Ще \$8,7 млрд складають прямі втрати аграрного сектору внаслідок війни [1]. Такі ускладнення в доступі можуть призвести до скорочення виробництва, збільшення витрат на транспортування та інші проблеми, що впливають на земельні відносини та економіку в цілому.

Військовий конфлікт в Україні не лише призводить до людських трагедій, але і має серйозний негативний вплив на навколишнє середовище та екологічну цілісність земельних ресурсів. Забруднення ґрунтів та водойм військовими відходами, хімічними речовинами та іншими небезпечними речовинами створює серйозні загрози для екосистем та людського здоров'я. В результаті бойових дій виникнення пожеж є первинним наслідком воєнно-техногенного навантаження, що провокує в подальшому процесі водної та вітрової ерозії. Знищення рослинності, порушує баланс екосистем і може спричинити ерозію ґрунтів та втрату родючості земель. Згідно даних Міндовкілля України земельним ресурсам станом на 2024 р. згідно задокументованих даних завдано шкоди на 1 027 млрд. грн, в тому числі із-за засмічення - засміченням – 1 011,1 млрд грн на площі – 1 826,7 га, забрудненням ґрунтів - 16,0 млрд грн на площі – 74,7 га. Крім того, втрата біорізноманіття може призвести до зменшення популяцій корисних та екологічно важливих видів, що має негативний вплив на стабільність екосистем та рівновагу в природному середовищі. Такий екологічний вплив руйнування може мати далекосяжні наслідки для сільського господарства, екологічної безпеки та якості життя мешканців на постраждалих територіях [1].

Незважаючи на виклики, з якими стикається Україна через воєнний конфлікт, є важливим підкреслити потенційні можливості для відновлення та розвитку земельних ресурсів. Однією з таких перспектив є запровадження програм відновлення інфраструктури, спрямованих на відновлення пошкоджених доріг, мостів, зв'язку та інших важливих об'єктів. Це допоможе полегшити доступ до земельних ділянок та сприятиме ефективнішому їх використанню.

Також можливість удосконалення земельних реформ включає в себе перегляд законодавства, що регулює земельні відносини, а також спрощення процедур відшкодування втрат для постраждалих власників земельних ділянок. Це сприятиме стабілізації земельних відносин та покращенню правової безпеки для власників землі.

Додатково, важливим є підтримка та стимулювання інвестицій у відновлення та розвиток земельних ресурсів. Інвестиції у сучасні технології сільського господарства, відновлення іригаційних систем, розвиток агротуризму та екологічно чистого виробництва можуть сприяти підвищенню продуктивності та сталому розвитку сільського господарства, а також забезпечити сталість земельних відносин у майбутньому [3].

Воєнний конфлікт має серйозний вплив на земельні відносини в Україні, але при належному плануванні та управлінні можливо досягти відновлення та подальшого розвитку цієї сфери після завершення конфлікту. Землевпорядні роботи включають:

✓ інвентаризацію земельних ділянок та ідентифікацію прав на землю і інші природні ресурси, знищених або пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових

дій та терористичних актів. Для надання юридичного статусу матеріалам інвентаризації, «Технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель»;

✓ оцінку стану ґрунтів пошкоджених бойовими діями на проінвентаризованих земельних ділянках та визначення їх придатності для подальшого використання,

✓ оцінку вартості збитків завданих землекористуванню (земельним ділянкам, продуктивному потенціалу земельних (ґрунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд), яке знищено або пошкоджено внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів;

✓ розроблення робочих проектів землеустрою з рекультивації порушених земель (або консервації деградованих та малопродуктивних угідь, поліпшення сільськогосподарських і лісогосподарських угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення тощо) для визначення вартості відновлення чи поліпшення земель, джерел фінансування та подальшого здійснення заходів.

Отже, відновлення та розвиток земельних ресурсів в Україні після воєнного конфлікту потребує комплексного підходу, що включатиме в себе реалізацію програм відновлення інфраструктури, земельні реформи, стимулювання інвестицій та інші заходи з метою покращення стану земельних відносин та сприяння сталому розвитку країни

Бібліографічний список

1. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну
URL: <https://ilikenews.com/news/ekonomika/khroniky-viyny/ukrayina/zahalna-suma-pryamykh-zbytkiv-zavdana-infrastrukturi>
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
3. Сільське господарство: пріоритети сталих інвестицій для сприяння відновленню України
URL: <https://ecoaction.org.ua/sh-priorytety-stalykh-investytsij.html>

Кінаш Мирон

Науковий керівник: Цуняк Анна, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ

Інституційні передумови обліку об'єктів зеленої інфраструктури у населених пунктах наразі в Україні є відсутніми, проте в частині «зелені насадження» регулюються Законами України «Про благоустрій населених пунктів», «Про регулювання містобудівної діяльності», будівельними державними стандартами, Правилами утримання зелених насаджень у населених пунктах України, Методичними рекомендаціями щодо обліку зелених насаджень у населених пунктах України, що визначають особливості та порядок планового та позапланового обліку, інвентаризації, складання реєстру та паспортизації зелених насаджень для забезпечення достовірних даних про кількісні та якісні характеристики зелених насаджень на територіях населених пунктів [5].

Система моніторингу зелених насаджень є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля, а також збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан зелених насаджень у містах та селищах міського типу України, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної

безпеки. Так, система моніторингу передбачає проведення ряду заходів щодо обстеження зелених насаджень, найпершим та найважливішим з яких є інвентаризація, адже для створення ефективної системи моніторингу необхідно сформувати відповідний масив інформації про актуальний стан фактично існуючих зелених насаджень [3].

Інвентаризація зелених насаджень – це комплекс біометричних розрахунків, знімально-геодезичних і ландшафтно-таксаційних робіт системи зелених насаджень, спрямованих на отримання детальної, узагальненої, кількісної та якісної інформації про дані об'єкти.

Інвентаризація об'єктів зеленого господарства здійснюється з метою:

- одержання достовірних даних щодо кількісних і якісних характеристик зелених насаджень на території населеного пункту;
- посилення відповідальності за збереження зелених насаджень балансоутримувачів, власників чи користувачів земельних ділянок, підприємств, організацій, установ, на території яких розташовані зелені насадження;
- сприяння створенню та формуванню високо декоративних і екологічно ефективних та стійких до несприятливих умов навколишнього природного середовища насаджень;
- використання даних інвентаризації під час розроблення у населених пунктах програм розвитку зеленого господарства;
- відновлення, реконструкції та експлуатації об'єктів зеленого господарства та проведення в необхідних випадках профілактичних, лікувальних заходів;
- організації не виснажливого використання озелених територій;
- установа відповідності кількості зелених насаджень чинним будівельним та санітарним нормам [2].

Сьогодні застосовують кілька різних систем обліку зелених насаджень, зокрема кількісного, кількісно-якісного обліку та балансового обліку зелених насаджень. Ще можна розглядати можливості екологічного, аналітичного та ведення публічного обліку.

Інвентаризацію зелених насаджень проводить бюро технічної інвентаризації раз на п'ять років, що передбачає визначення:

1. загальної площі, зайнятої об'єктами зеленого господарства, у тому числі деревами, чагарниками, квітниками, газонами, стежками тощо;
2. кількості дерев і чагарників за видами насаджень, породами, віком, діаметром на висоті 1,3 м стовбурів дерев та стану їхнього утримання;
3. вартості об'єкта загалом і його окремих ділянок;
4. внесення змін, які відбулися в зелених насадженнях, у креслення, технічні паспорти об'єктів зеленого господарства та зведені дані про зелені насадження населеного пункту [4].

Інвентаризація об'єктів зеленого господарства проводиться в натурі з використанням наявних планів, геодезичних матеріалів, креслень, проектів, графічних матеріалів обліку споруд дорожньо-мостового господарства тощо.

Формування зеленої інфраструктури являється одним з стратегічних напрямів реалізації принципів зеленого курсу в містобудуванні, а система обліку об'єктів зеленої інфраструктури – елементом інституційного середовища функціонування зелених міст, інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, що сприятимуть охороні природних ресурсів урбоекосистем, поліпшенню якості життєвого середовища жителів міст. За цих умов сучасні тенденції вдосконалення процесів інвентаризації території, зокрема зелених насаджень, свідчать про перспективу розвитку цього напряму на ринку з неодмінним використанням сучасних комп'ютерних технологій та новітніх методів отримання інформації [1].

Бібліографічний список

1. Бакова К., Карпінський, Ю. Досвід інвентаризації зелених насаджень вулично-дорожньої мережі міста Одеси. Містобудування та територіальне планування. 2022. № 79. С. 26-36.
2. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу України: Наказ Держбуду України № 226 від 24.12.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0182-02#Text>.
3. Кичилук О. В., Гетьманчук А. І., Войтюк В. П., Андреева В. В. Інвентаризація садово-паркових об'єктів: методичні рекомендації до лабораторних робіт. Луцьк, 2016. 52 с.
4. Методичні рекомендації щодо обліку зелених насаджень у населених пунктах України. Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України № 386 від 22.11.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0386667-06#Text>.
5. Черчик Л., Хумарова Н. Облік об'єктів зеленої інфраструктури урбоєкосистем: методологічні та прикладні аспекти. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2024. №1. С. 38-47.

Кравченко Альона

*Науковий керівник: Макеева Людмила, канд. наук держ. упр., доцент
Державний біотехнологічний університет*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Ефективне використання земельних ресурсів завжди було ключовим аспектом діяльності нашої держави. Розвиток соціально-економічних показників як усередині країни, так і на міжнародній арені в значній мірі залежить від ефективного управління цими ресурсами. Щоб державна діяльність була результативною, необхідно, щоб всі учасники земельних відносин — державні органи, юридичні та фізичні особи — розуміли і спільно впроваджували концепцію необхідних кроків, які має здійснити держава.

Проблема управління та контролю за земельними ресурсами завжди залишається актуальною, оскільки земля є основою будь-якого виду виробництва. Ця актуальність пояснюється тим, що роль землі в несільськогосподарському виробництві є вторинною, у порівнянні з лісовим господарством та сільським господарством, де вона є ключовим засобом виробництва. Це свідчить не лише про важливість землі, а й про неможливість її заміни. Земля має численні унікальні особливості, які відрізняють її від інших засобів виробництва, такі як її природний характер, просторова обмеженість та стале місце розташування. Раціональне та ефективне використання землі в сільському господарстві сприяє підвищенню її родючості та продуктивності. Ці особливості визначають основну роль управління земельними ресурсами [1].

Враховуючи різноманітність функцій земельних ресурсів при їх використанні у системі землекористування, управління може бути розділене на дві основні категорії: функціональне управління, яке здійснюється Держгеокадастром України, та багатофункціональне управління. Останнє передбачає не лише функціональне керівництво, а також управління землекористуванням, яке здійснюється міністерствами, державними установами, науковими установами (включаючи Національну та галузеві академії наук тощо), територіальними громадами, а також юридичними та фізичними особами. Вони взаємодіють та співпрацюють між собою для досягнення загальних цілей управління земельними ресурсами. [3]

На сьогодні надзвичайно важливим є забезпечення впровадження науково обґрунтованих систем та механізмів регулювання здійснення земельної реформи в інтересах громадян та суб'єктів господарювання. Ефективність таких систем та механізмів безпосередньо залежить від того, наскільки вони будуть діяти ефективно в межах встановлених конституційних норм, які гарантують право власності народу на всі природні ресурси, включаючи земельні.

При реформуванні та оновленні сфери управління та земельної політики в Україні необхідно визначити пріоритетні напрямки для покращення державного управління земельними ресурсами.

По-перше, механізм державного регулювання земельних ресурсів втілюється через систему державного управління землею, всі його функції тісно пов'язані між собою. Тому важливим є узгоджене визначення терміну "земельні ресурси" та його закріплення у нормативно-правових актах для всіх сфер діяльності відповідних державних органів. Це особливо стосується функцій, таких як земельно-кадастрова діяльність та землеустрій.

По-друге розвиток державного управління земельними ресурсами може відбуватися шляхом розширення повноважень органів місцевого самоврядування, зокрема: впровадження системи комунальної власності; встановлення цілісного управлінського механізму використання та захисту земельних ресурсів, що сприятиме ефективному регулюванню земельних відносин та їх управлінню. [1]

Стале використання земельних ресурсів в Україні є ключовою умовою для ефективного управління ними. Проведення політики сталого розвитку сприятиме збалансованості соціальних, економічних та екологічних аспектів експлуатації земель. У сучасних умовах важливо забезпечити збереження біорізноманіття та раціональне використання природних ресурсів. Цьому можна досягти через впровадження екологічних оцінок впливу на довкілля та застосування сталого сільського господарства, яке сприяє підвищенню врожайності та якості продукції, при цьому зменшуючи використання води та хімічних речовин. Крім цього, важливо забезпечити соціальну справедливість, враховуючи потреби місцевих громад і забезпечуючи доступ до земельних ресурсів для всіх зацікавлених сторін. [4].

Одним з ключових компонентів управління земельними ресурсами на різних адміністративно-територіальних рівнях є система землеустрою та державного земельного кадастру, що складають інформаційну базу для державного управління територіями та економічного регулювання земельних відносин. Важливо, щоб усі елементи цієї системи були пристосовані до ринкових умов. Особливу увагу слід приділити розробці економічно та екологічно обґрунтованих методів землеустрою, оцінці земель різних категорій, а також зміні законодавства з принципами та правилами оподаткування об'єктів земельних відносин. У сучасних умовах розвитку суспільства система управління земельними ресурсами стає більш узагальненою та спрямованою на вирішення завдань держави у більш галузевому аспекті. Ця система має галузевий характер, що призводить до нерівноваги у визначенні та досягненні цілей у сферах функцій землі та соціальних, економічних, екологічних та технічних аспектів господарської діяльності держави.

Ефективне управління земельними ресурсами вимагає дотримання наукових принципів та об'єктивності при прийнятті рішень. Система управління повинна діяти відповідно до загальнодержавних і регіональних програм. Інформація про стан та використання земельних ресурсів, зібрана під час моніторингу, зберігається в архівах та банках даних автоматизованої інформаційної системи. Отримані дані об'єктивно відображають фізичні, хімічні та біологічні процеси в навколишньому середовищі, а також рівень забруднення ґрунтів, що дозволяє державним органам висувати вимоги до користувачів землі щодо вирішення порушень у сфері використання та охорони земель.

Основна мета їх діяльності полягає у розробці та сприянні реалізації заходів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей держави, галузей економіки та конкретних адміністративно-територіальних одиниць, а також у поліпшенні забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу. Вони також відповідають за координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій з метою вирішення найважливіших проблем сучасної системи господарювання.

Україна є унітарною державою з унікальними історико-політичними викликами, що пережила перехід від централізованого управління до процесу децентралізації. На сучасному етапі завершення земельної реформи та відкриття ринку землі, які становлять частину євроінтеграційних планів України, були призупинені внаслідок бойових дій росії. Наслідком цього є руйнування міст і селищ, втрата інфраструктури. Сучасна ситуація в Україні вимагає ефективного управління та спільних зусиль на всіх фронтах для досягнення поставлених цілей.

Сучасне управління в першу чергу полягає в чіткому розумінні ресурсів громади та їхнього ефективного використання. Ця інформація є ключовим інструментом для місцевих органів влади у керуванні земельними ресурсами та забезпеченні розвитку територіальної громади. Тому важливо мати достовірну та актуальну інформацію про земельні ресурси, яка є одним з основних джерел доходів у бюджет. Значну роль у забезпеченні цією інформацією відіграє Національна інфраструктура геопросторових даних (НІГД).

Одним із головних факторів, що сприяють залученню інвестицій, є відкритість та доступність інформації про ресурсний потенціал території та наявність легітимного, ретельно розробленого та затвердженого відповідно до законодавства документа, де визначені інвестиційно привабливі зони та умови їх використання. Проведення аналізу сучасного використання земель, виявлення земельних ділянок, які потенційно привабливі для господарської діяльності, затвердження таких проектних пропозицій у відповідному порядку та поширення інформації про територію громади є ефективним способом привернення інвесторів. Планування будь-якої діяльності варто починати з аналізу наявних ресурсів, потенціалу, основних потреб і проблем. Необхідно мати стратегію розвитку територіальної громади, яка відповідає конкретним умовам і тенденціям економічного розвитку країни. При наявності такої інформаційної бази можна приймати ефективні рішення щодо визначення перспектив розвитку території, встановлення зон для будівництва житла, соціально-культурних закладів, розміщення виробництва тощо. У галузі земельних відносин це пошук ідеальної моделі управління земельними ресурсами, що спричиняв багато дискусій і часто зазнавав змін у залежності від політичного контексту в межах країни.

У своїй роботі Башлик Д. зазначає, що земельна реформа - це комплекс технічних та адміністративних заходів, спрямованих на перетворення земельних відносин у конкурентну, відкриту та безкорупційну сферу, яка сприяє використанню економічного потенціалу земельних ресурсів на благо громади. [2]

Громадяни, громади, об'єднання громадян та держава здійснюють публічне управління через відповідні органи державної влади. За словами науковця А. Мартіна, існує декілька напрямів поліпшення управління земельними ресурсами:

- 1) забезпечення галузей економіки, суб'єктів економічної діяльності та громадян земельними ресурсами.
- 2) забезпечення гарантій конституційних прав на землю та захисту земельної власності.
- 3) здійснення ефективного державного контролю за раціональним використанням та охороною земель.
- 4) підвищення ефективності управління землями, що перебувають у державній власності.

- 5) забезпечення охорони земель та формування стійкого землекористування.
- 6) забезпечення соціальної справедливості у сфері земельних відносин.

Отже, ці напрями удосконалення управління земельними ресурсами з урахуванням законодавчих новел щодо переходу права власності від держави до адміністративних районів, а також на сучасному етапі завершення земельної реформи, можна вважати надзвичайно важливими. Реалізація цих напрямів є ключовим моментом для успішного розвитку територій.

Бібліографічний список

1. Андріяш, В., Громадська, Н., Малікіна, О. (2022). УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ. Літопис Волині, (27), 231-236. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.38>
2. Башлик, Д. Комплексна програма дій у сфері управління земельними відносинами та геопросторових даних. 2020 р.
3. URL: <http://zakarpatska.land.gov.ua/derzhheokadastr-pidpysavkompleksnu-prohramu-dii-u-sferi-upravlinnia-zemelnyumyvidnosynamy-ta-heoprostorovykh-danykh>
4. Третяк А. М., Третяк В. М., Прядка Т. М., Третяк Р. А., Капінос Н. О. Методологія державного управління земельними ресурсами та землекористуванням. Агросвіт. 2021. № 20. С. 14–21. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.20.14
5. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку / Ш. І. Ібатуллін, О. В. Степенко, О. В. Сакаль [та ін.]. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 52 с.

Кушнір Романія

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

СТАЛЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах війни та повоєнної відбудови України питання сталого землекористування набуває особливого значення. З одного боку, війна завдала значної шкоди українським ґрунтам, що потребує термінових заходів з їх відновлення та захисту. З іншого боку, війна також дає можливість переосмислити існуючі практики землекористування та перейти до більш сталих моделей, які забезпечать довгострокове продовольче та екологічне благополуччя країни.

На сучасному етапі розвитку країни, існує проблема сталого розвитку землекористування. Економічна політика суб'єктів господарювання на землі не спрямована на екологізацію сільськогосподарського землекористування, гальмує розвиток і впровадження сільськогосподарських технологій, що призводить до зменшення прибутків суб'єктів господарювання, порушення балансу гумусу, що є основою для виробництва сільськогосподарської продукції яка б відповідала цільовим параметрам міжнародних стандартів якості. Відхід від політики сталого розвитку веде за собою комплекс проблем, які матимуть серйозний вплив на економіку держави, втрачається почуття економічної,

адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення екологічних вимог, що підривають основи сталого розвитку аграрного сектора, в тому числі землекористування.

Серед основних викликів, з якими стикається Україна в контексті сталого землекористування, можна виділити:

Забруднення ґрунтів: війна призвела до значного забруднення ґрунтів хімічними речовинами, вибухівкою та боєприпасами. Це потребуватиме комплексних заходів з рекультивачії та очищення ґрунтів.

Деградація ґрунтів: інтенсивне сільське господарство, ерозія ґрунту та знеліснення призвели до деградації ґрунтів в Україні. Це потребуватиме впровадження заходів збереження та відновлення родючості ґрунтів.

Зміна клімату: зміна клімату негативно впливає на ґрунти України, роблячи їх більш схильними до посух, ерозії та інших природних катаклізмів. Це потребуватиме адаптації сільського господарства до нових кліматичних умов.

Недостатня інформованість: багато фермерів в Україні не мають достатньо інформації про принципи та практики сталого землекористування. Це потребуватиме проведення просвітницької роботи та підвищення обізнаності фермерів з цих питань.

Незважаючи на численні виклики, Україна має значний потенціал для розвитку сталого землекористування. Серед основних перспектив можна виділити:

Впровадження нових технологій: існує багато нових технологій, які можуть допомогти фермерам перейти до більш сталих практик землекористування. Це, наприклад, точне землеробство, агролісомеліорація, органічне землеробство та інші.

Розвиток сільської кооперації: сільська кооперація може допомогти фермерам обмінюватися знаннями та досвідом, а також спільними зусиллями впроваджувати практики сталого землекористування.

Підтримка з боку держави: держава може стимулювати розвиток сталого землекористування за допомогою податкових пільг, грантів, програм освіти та підвищення кваліфікації фермерів.

Можливими шляхами вирішення проблеми є підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами, створення законодавчої бази для забезпечення прозорої конкуренції на сучасному ринку сільськогосподарської продукції, комплексна оцінка території землекористування задля врахування усіх перспектив розвитку, розробка перспективних напрямів розвитку землекористування відповідно до встановлених пріоритетних цілей лише після проведення детального всебічного аналізу використання земельних ресурсів, обов'язкове ведення землеустрою, який має передбачати на місцевому рівні проведення робіт щодо відведення земельних ділянок, створення нових та впорядкування існуючих землеволодінь та землекористувань, створення сприятливого екологічного середовища і поліпшення природних ландшафтів. Це дозволить збільшити вплив невеликих сільськогосподарських виробників на ринок, створить необхідність в пошуку нових технологій в обробітку землі і виготовлення сільськогосподарської продукції.

Повинна бути створена законодавча база для регулювання земельних відносин в Україні. Необхідно створити механізм для створення прозорих умов для ведення сільськогосподарського господарювання. Це дозволить не тільки збільшити надходження до бюджету України, але й заохотити сільськогосподарські підприємства до створення та впровадження новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції.

Стале землекористування є стратегічною основою для розвитку України. Перехід до більш сталих практик землекористування допоможе Україні відновити ґрунти,

Основними рекомендаціями до вдосконалення сталого землекористування мають місце бути:

- Розроблення та впровадження національної стратегії сталого землекористування.
- Створення системи моніторингу та оцінки стану ґрунтів.

- Підтримування наукових досліджень в галузі сталого землекористування.
- Проводити просвітницьку роботу та підвищувати обізнаність фермерів з принципів сталого землекористування.
- Стимулювання розвитку сільської кооперації.
- Забезпечування фінансової підтримки фермерів, які впроваджують практики сталого землекористування.

Отже, з вище констатованого можна зробити висновок, що з комплексне поєднання запропонованих інноваційних підходів створить сприятливі умови для забезпечення конкурентоспроможності та збалансованого ведення виробництва в землекористуванні.

Бібліографічний список

1. Іваненко В.М., Литвиненко О.Г., Ткачук О.М. Землеустрій та землекористування: навч. посібник. – Київ: КНЕУ, 2009. – 432 с.
2. Білецький В.В., Крупська Т.В., Орлова Н.Ф. Земельне право України: навч. посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 2013. – 496 с.
3. Крупська Т.В., Земельне право: підручник. – Київ: Атіка, 2012. – 720 с.
4. Мельничук Г.М., Гундорова Т.М., Холина В.Ф. Екологічна безпека та стале розвиток агропромислового виробництва: монографія. – Київ: Видавництво "Наукова думка", 2015. – 272 с.
5. Пилипенко О.О., Земельна політика України: виклики та перспективи: монографія. – Київ: Інститут земельних відносин та агропромислового розвитку НААН України, 2017. – 272 с.
6. Степанов В.О., Король В.Г., Земельна реформа в Україні: сучасний стан та перспективи: монографія. – Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2018. – 234 с.

Лапуняк Володимир

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОХОРОНИ ҐРУНТІВ ТА БОРОТЬБИ ІЗ ЗАБРУДНЕННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

На сьогодні в Україні однією із найактуальніших проблем є питання охорони земель і ґрунтів. Правове регулювання даного питання є зазначеним серед таких нормативних актів, як Закон України «Про охорону земель», Закон України «Про охорону навколишнього середовища», Закон України «Про відходи», а також у Земельному кодексі, Кримінальному кодексі та Кодексі про адміністративні правопорушення. Самі ж поняття «охорони земель» та «охорони ґрунтів» визначенні у статті 1 Закону України «Про охорону земель».

Так, під охороною земель потрібно розуміти систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, які спрямовані на раціональне використання земель, здійснюють запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, а також захист від шкідливого антропогенного впливу, для відтворення і підвищення родючості ґрунтів, продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. [1, с.437]

У питанні охорона ґрунтів застосовується система аналогічних заходів, що спрямовані на збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захисту від деградації і веденні сільськогосподарського виробництва з дотриманням ґрунтозахисних технологій та забезпеченням екологічної безпеки довкілля.

Виконання такого завдання покладено на центральний та територіальні органи Держгеокадастру, які реалізують державну політику у сфері нагляду і контролю в агропромисловому комплексі, дотриманням вимог земельного законодавства, використанням і охороною земель усіх категорій і форм власності.

Україна має унікальне багатство - майже 60 відсотків її площі зайнято чорноземними ґрунтами, які за своїми характеристиками кореневмісного шару, властивостями, потенціалом родючості, придатністю до вирощування багатьох польових культур не мають собі рівних.

За часів повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України тисячі гектарів родючих українських чорноземів зазнали руйнівного впливу від воєнних дій (бомбардувань, вибухів, горіння, рух військової техніки по полях тощо). Так, ще на початку березня 2022 р. приблизно 110053 км² оброблюваних земель знаходилися у межах ризикової зони сільського господарства в Україні, що складало понад 30% усіх оброблюваних земель в Україні.

В Україні протягом останніх років домінувала незбалансована дефіцитна система землеробства. Як наслідок, ґрунти втратили значну частину гумусу, найродючіші у світі чорноземи перетворилися на ґрунти з середнім (за даними Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» Мінагрополітики України) рівнем родючості й продовжують погіршуватися. Невеликі дози внесення гною і туків не забезпечують відтворення родючості ґрунтів. Урожаї останніх років - здебільшого результат вичерпування винятково природної родючості, результат збіднення потенційної її частини. Зберігати і надалі такий підхід до родючості неприпустимо, бо це призведе до подальшого загострення проблеми.

Крім того, війна наносить ґрунтам України шкоду, яка матиме довготривалий характер. Велика територія земель буде непридатною для використання в сільському господарстві через величезну кількість вивв, тонн металобрухту і канцерогенного сміття, забруднення важкими металами та хімічними речовинами. Але є рішення, які можуть якщо не врятувати ситуацію, то принаймні зменшити удар.

Якщо з використанням дронів оглянути сільськогосподарські поля, які перебували у зоні бойових дій, то можна побачити величезну кількість вивв різних розмірів, слідів руху важкої техніки, пожеж, місць розташування військових підрозділів тощо. Але проблеми не обмежуються поверхнею. Навіть якщо фермери змінюють верхній шар ґрунту, все одно розливи палива, відпрацьовані боєприпаси, хімічна зброя можуть забруднювати ґрунт іноді десятиліттями та довше.

У ґрунтах, просочених паливно-мастильними матеріалами, знижується водопроникність, витісняється кисень, порушуються біохімічні та мікробіологічні процеси. Через це погіршується водно-повітряний режим і обіг поживних речовин. Внаслідок цього порушується кореневе живлення рослин, гальмується їхній ріст і розвиток. У результаті - рослини гинуть. Плями від палива ми не побачимо, а наслідки спостерігатимемо роками.

На доступність та міграційну здатність токсичних елементів впливають властивості ґрунтів, зокрема кислотність, вміст органічної речовини, гранулометричний склад тощо. Наприклад, кислі ґрунти, кислотність яких зумовлена як природними чинниками, так і технологічними (це стосується і родючих чорноземів), «сприяють» шкідливим елементам бути в тій формі, яку рослини будуть засвоювати роками.

Першочерговими кроками для вирішення цього питання будуть. Моніторинг земель для максимального охоплення всієї потенційно ураженої площі з використанням сучасних технологій:

- високоточні супутникові дані для дистанційного моніторингу і оцифрування ділянок, що зазнали впливу воєнних дій;

- дрони, як для фото- та відеофіксації, так і магнітометричної зйомки для дистанційного виявлення та ідентифікації металевих і вибухонебезпечних предметів із метою подальшого розмінування та знешкодження.

Це дозволить зафіксувати, відцифрувати і встановити рівень шкоди кожної потенційно небезпечної ділянки поля. Прогресивні господарства, холдинги, які на своїх полях уже використовують елементи точного землеробства, можуть власними ресурсами відцифрувати пошкожені ділянки, вирви тощо.

Далі потрібно робити моніторинг ґрунтів і посівів до того часу, поки не відповідний працівник не переконається, що вплив забруднення на рослини і продукцію відсутній.

У ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» НААН розробили шляхи фітомеліорації та ремедіації деградованих ґрунтів способом вирощування такої енергетичної культури як міскантус гігантський. [3, с.32]

Саме це є дуже важливим із забезпечення енергетичною сировиною окремих територіальних громад та є одним із шляхів розвитку зеленої енергетики для досягнення енергетичної незалежності держави.

Крім того, ця енергетична культура секвеструє значну кількість вуглецю у потужній кореневій системі, частка якої поступово перетворюється на гумус, тобто покращує ґрунтові властивості та біорізноманіття та проявляє потужну лікувальну здатність, що забезпечує відтворення родючості ґрунту.

Отже, розглянуті сучасні підходи до охорони ґрунтів та боротьби із забрудненням земельних ресурсів свідчать про необхідність комплексного підходу до цієї проблеми. Застосування інноваційних технологій, розвиток екологічно чистих методів обробітку землі та стратегії сталого використання природних ресурсів є важливими кроками у збереженні навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Тільки шляхом спільних зусиль науковців, громадських організацій та владних структур ми можемо забезпечити стале відновлення після війни та охорону земельних ресурсів для майбутніх поколінь.

Бібліографічний список

1. Гавриш Н.С. Правовий режим ґрунтів в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук 12.00.06. «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2018. 437 с.
2. Охорона ґрунтів: навч. посіб./В. В. Дегтярьов, С. В. Крохін, Ю. В. Дегтярьов, Д. В. Гавва/за ред. д-ра с.-г. н, проф. В. В. Дегтярьова. - Харків, 2023 — 276 с.
3. Вплив війни росії проти України на стан українських ґрунтів. Результати аналізу / О. Голубцов, Л. Сорочіна, А. Сплодитель, С. Чумаченко – Київ: ГО “Центр екологічних ініціатив «Екодія», 2023. – 32 с

Лукач Юлія

Науковий керівник: Бодак Ольга, викладач

Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

РОЛЬ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Землеустрій – сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил [1].

Види робіт із землеустрою – обстежувальні, вишукувальні, топографо-геодезичні, картографічні, проектні та проектно-вишукувальні роботи, що виконуються з метою складання документації із землеустрою [1].

Охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного й історико-культурного призначення.

Землеустрій є важливим інструментом управління та раціонального використання земельних ресурсів. Його проведення спрямоване на організацію земельних ділянок з метою оптимізації їх використання, вирішення конфліктів між власниками та користувачами земель, а також забезпечення сталого розвитку територій. Реалізація землеустрою передбачає впровадження різних заходів, одним із найважливіших з яких є охорона земель [3].

Охорона земель в контексті землеустрою відіграє критичну роль у забезпеченні ефективного використання земельних ресурсів та збереженні природних екосистем. Вона включає в себе такі аспекти:

Одним із пріоритетів землеустрою є збереження природних ресурсів та екосистем. Охорона земель передбачає заходи щодо запобігання неправомірному вирубуванню лісів, ерозії ґрунтів, забрудненню ґрунтів та водойм. Визначення екологічної зони, зон обмеження забудови чи експлуатації допомагає зберегти екосистеми та біорізноманіття.

Землеустрій визначає оптимальне використання земельних ділянок для різних цілей – сільськогосподарського виробництва, промисловості, житлового будівництва, рекреації тощо. Охорона земель полягає в обмеженні несанкціонованої забудови або зміни призначення земель.

Охорона земель базується на законодавчій підтримці. Землеустрій передбачає визначення правового статусу земельних ділянок, встановлення меж власності та користування, що забезпечує їх легальне використання і захист від незаконних дій [2].

Часто землеустрій включає систему моніторингу за використанням земельних ресурсів. Це дозволяє вчасно виявляти порушення, незаконну забудову або інші негативні процеси, що можуть шкодити земельним ресурсам.

Землеустрій часто передбачає об'єднання дрібних земельних ділянок у великі, що сприяє їх ефективнішому використанню та управлінню. Охорона земель у цьому контексті включає збереження цілісності земельних масивів та запобігання їх фрагментації.

У великій мірі успішне проведення землеустрою залежить від ефективної охорони земельних ресурсів. Правильно налагоджена система контролю та законодавче забезпечення дозволять забезпечити стале використання землі з урахуванням інтересів суспільства та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Отже, у контексті проведення землеустрою, охорона земель визначається як комплекс заходів щодо збереження родючості ґрунтів, забезпечення ефективного використання земельних ресурсів, запобігання нераціональному використанню земель, та збереження екологічної стабільності територій.

В процесі землеустрою важливо враховувати потреби інтересів суспільства, забезпечуючи раціональне та стійке використання земельних ресурсів. Охорона земель у цьому контексті передбачає впровадження правових, економічних та організаційних механізмів для збереження та ефективного використання земельних ділянок з урахуванням потреб сучасного суспільства і збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь [4].

Бібліографічний список

1. Іваненко О.П., Литвиненко О.М. "Землеустрій: теорія і практика". – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. – 240 с.
2. Коваленко В.С., Петров І.М. "Охорона ґрунтів та її роль у землеустрої". – Харків: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2020. – 176 с.
3. Сидорова І.В., Горбачова Т.М. "Економічні аспекти землеустрою в Україні". – Дніпро: Видавництво ДНУ, 2021. – 312 с.
4. Чернишева Т.О. "Екологічний аспект землеустрою: проблеми та перспективи". – Одеса: Видавництво ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2017. – 184 с.

Мельник Софія

Науковий керівник: Бабій Наталія, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ЗЕМЕЛЬНІ КОНФЛІКТИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

Кожен протягом свого життя рано чи пізно вступає у земельні відносини: оренда земельної ділянки, приватизація чи набуття права власності на землю в порядку спадкування.

Останнім часом земельні конфлікти стали доволі актуальними.

Земельні конфлікти - це складна проблема, що виникає внаслідок різних факторів, таких як неправильна земельна політика, недостатня правова регламентація, корупція, відсутність чіткого механізму вирішення спорів та неузгодженість інтересів різних груп населення

Відповідно до ст.1 Земельного кодексу України земля є основним національним багатством, і це є однією з причин, чому врегулювання відносин із таким важливим об'єктом потребує не лише чіткої систематизації правових норм, а й розумного підходу до визначення понять та встановлення чіткого порядку проведення процедур, пов'язаних із набуттям та реалізацією прав на землю.

В земельному законодавстві України існують правила, положення або визначення, які можуть бути розмірковані та зрозумілі по-різному різними сторонами. Це може виникати через недостатню чіткість або відсутність конкретних вказівок у законодавстві.

Наприклад, в земельному законодавстві можуть бути використані загальні або абстрактні терміни, які залишають простір для інтерпретації. Це може призводити до ситуацій, коли різні особи або органи влади мають різні уявлення про те, які дії чи рішення відповідають цим правовим нормам.

Неоднозначні правові норми можуть спричиняти конфлікти, сперечання та судові суперечки через різні тлумачення та розуміння закону. Часто вирішення таких ситуацій

вимагає участі юристів, судових органів або зміни законодавства для усунення неоднозначності та створення ясності у правових відносинах прав власності.

Захист земельних прав застосовується у випадку, коли відповідне земельне право (право власності чи право користування землею, використання земель на умовах оренди тощо) вже порушене або є небезпека його порушення, тобто захист спрямовується також на усунення негативних для власників земельних ділянок чи землекористувачів наслідків, протиправних дій чи бездіяльності.

Захист прав на землю здійснюється в адміністративному та судовому порядку. Однак виникненню нових видів земельно-правових конфліктів та збільшенню відповідних судових позовів протистоїть відсутність дієвих механізмів позасудового захисту земельних спорів. Сьогодні в Україні система позасудового вирішення правових конфліктів не є розвинутою та поширеною, а судочинство у більшості земельних спорів є бездієвим.

У сучасних реаліях нормативно визначена процедура судочинства не забезпечує реалізацію правового механізму вирішення переважної більшості земельних спорів, адже не забезпечує оперативність і не вирішує правовий конфлікт.

Недоліки правового регулювання земельних відносин:

✓ Недостатня прозорість і неоднозначність законодавства щодо земельних відносин ускладнюють їх вирішення.

✓ Недостатня ефективність механізмів контролю за використанням земельних ресурсів сприяє корупції та незаконним діям.

✓ Велика кількість заборгованостей за земельними платежами ускладнює ефективне управління земельними ресурсами.

✓ Відсутність чіткого регулювання відновлення та збереження родючості ґрунтів може призвести до їхнього швидкого виснаження.

✓ Проблеми з врегулюванням спорів та конфліктів між власниками та користувачами землі можуть призвести до затяжних судових процесів.

Корупція в земельній сфері часто пов'язана зі зловживанням влади, непрозорістю рішень та відсутністю конкуренції. Неправомірні дії посадових осіб часто відбуваються в процесі прийняття рішень про зміну призначення земельних ділянок, видачу дозволів на будівництво чи оренду землі. Часто земельні спори розглядаються до суду, де також можуть відбуватися корупційні махінації, включаючи сплату хабарів суддям або іншим посадовим особам.

Надійна система оцінки землі може допомогти попередити корупцію та забезпечити справедливий ринок земельних ресурсів для всіх громадян.

Недооцінка цінності землі в Україні може виявлятися у різних аспектах і використовуватися різними групами осіб чи організаціями, наприклад:

✓ Придбання землі за заниженою ціною. В Україні деякі особи чи компанії можуть використовувати недооцінку цінності земельних ділянок, щоб придбати їх за більш низькою ціною, ніж вони фактично варті.

✓ Відмивання грошей. Деякі особи можуть використовувати недооцінку цінності землі для відмивання грошей, купуючи земельні ділянки за завищеною ціною, щоб легалізувати незаконні кошти.

✓ Корупція. Іноді недооцінка цінності земель може бути результатом корупції або лобіювання, коли особи чи компанії, які мають зв'язки з владою, впливають на процес оцінки і продажу землі на свою користь.

Для боротьби з корупцією в земельних спорах необхідно прийняти цілеспрямовані заходи. Перш за все, потрібно зміцнити правову базу та забезпечити чіткість процедур земельних операцій. Для цього потрібно розробити та реалізувати прозорі та ефективні механізми земельного регулювання, які будуть відповідати європейським стандартам.

Крім того, необхідно зміцнювати контрольно-наглядові органи, розширювати їх повноваження та забезпечувати відповідну кваліфікацію працівників. Важливо покласти особливий акцент на професіоналізм та етичність у роботі посадових осіб, що займаються земельними справами.

Для подолання земельних конфліктів в Україні необхідно вжити ряд заходів.

По-перше, це розробка та удосконалення правової бази земельних відносин відповідно до сучасних потреб. Необхідно створити чіткі правила доступу до землі, прозорі процедури реєстрації та передачі прав власності.

По-друге, важливо забезпечити проведення незалежних експертиз та оцінок, які допоможуть встановити чесну вартість землі та уникнути зловживань з боку державних органів. Прозорість та публічність процесу передачі та використання земельних ділянок також є ключовими аспектами.

По-третє, створення ефективних механізмів вирішення спорів, зокрема судових та позасудових. Створення незалежних судів та спеціалізованих органів, які будуть займатися земельними спорами, допоможе розслідувати корупційні схеми та встановити правду.

Крім того, важливо забезпечити широку участь громади в процесі землекористування та прийняття рішень щодо використання землі. Залучення громадськості до прийняття рішень та контролю за процесом може забезпечити більш справедливе розподіл земельних ресурсів та недопущення конфліктів.

Можна зробити висновок, що проблема постійно зростаючої кількості земельних правових спорів не може бути вирішена повністю і негайно. У напрямі вирішення проблеми та зменшення кількості правових конфліктів через належне правове регулювання можна лише вплинути на поступове формування позасудових практик примирення сторін та поширення цього позитивного досвіду, адже правосуддя в окремих категоріях спорів є неефективним. Практика реалізації земельноправових норм матиме великі зиски від існування дієвої системи позасудового правосуддя: від вирішення конкретних спорів без суду, до зменшення соціальної напруги у суспільстві та нормального співіснування людей у соціумі.

Вирішення земельних конфліктів потребує інтегрованого підходу, який включатиме правові, адміністративні, економічні та громадські заходи. Це буде довготривала й складна робота, але вона є важливою для забезпечення справедливості та стабільності в земельних відносинах в Україні.

Бібліографічний список

1. Конституція України від 28.06. 1996 (зі змінами і доповненнями від 01.01.2020р.)
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. (зі змінами і доповненнями від 01.01.2024р.)
3. https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/3001/1/Vidnovni_praktyky.pdf
4. <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.15.05.html>
5. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/ZS_kl.pdf
6. <https://dealok.com.ua/news/zemelnye-spory-v-ukraine-rasprostranennye-priciny-i-sposoby-ix-razreseniya>

Микласевич Данило-Богдан

Науковий керівник: Ступень Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Україна має унікальні земельні ресурси, які становлять 44,4% природно-ресурсного потенціалу країни. Родючі українські чорноземи визнані еталоном в усьому світі і займають 59,8% площі сільськогосподарських угідь [1]. У зв'язку з цим охорона земельних ресурсів країни має важливе загальнонаціональне значення, про що підкреслюється у ст. 14 Конституції України, згідно з якою земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [2].

Правове регулювання цього конституційного положення передбачено Земельним кодексом України, яким визначено, що охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання усіх категорій земель, збереженню перш за все сільськогосподарських та інших цінних земель, захисту їх від антропогенного та іншого шкідливого впливу [3].

Подальший розвиток правового регулювання відносин цієї важливої проблеми передбачено Законом України „Про охорону земель”. Цим законом передбачено, що основними принципами державної політики у сфері охорони земельних ресурсів є :

- забезпечення охорони земель як основного національного багатства українського народу;
- пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва;
- відшкодування збитків, заподіяних порушенням законодавства України «Про охорону земель»;
- нормування і планомірне обмеження впливу господарської діяльності на земельні ресурси;
- поєднання заходів економічного стимулювання та юридичної відповідальності в галузі охорони земель та ін. [4].

Ще однією досить серйозною проблемою землекористування в Україні є великі розміри фермерських господарств. Найбільша кількість фермерських господарств має площу від 0,51 до 1,00 га – 28,00%, але концентрація землі спостерігається у великих товариствах – 29,7% земель припадає на господарства площею 10,01 га і більше. У 2017 році в Україні було 93 сільськогосподарські підприємства, які обробляли понад 10 тис. га так званих фермерських господарств.

Однак доводиться констатувати, що Україна в порівнянні з іншими країнами [2] має значно гірші показники щодо використання земельних ресурсів. Так, до господарського використання залучено понад 92% її території, 82% земельних ресурсів є основним засобом виробництва у сільському і лісовому господарстві, розораність території становить 57,5%. Погіршується якісний стан земельних ресурсів. Рівень гумусу в ґрунтах зменшився з 3,5% у 1960 р. до 3,1% у 1996 р., ерозія ґрунтів охопила 40% території країни, а близько 20% земель забруднені шкідливими речовинами понад гранично допустимої концентрації, установленій законодавством [3].

Наведені й інші факти щодо характеристики використання земель в різних регіонах України свідчать про те, що правовий інститут охорони земель потребує подальшого удосконалення. Для забезпечення ефективного правового регулювання охорони земель в ринкових умовах необхідно виконати ряд наступних заходів.

Вдосконалення законодавчої бази є однією із центральних проблем в Україні, вирішення якої буде сприяти посиленню впливу держави на сферу регулювання земельних

відносин і в тому числі охорони земель. З введенням у дію нових Цивільного, Господарського кодексів та інших законів виникли значні суперечності у чинному законодавстві, що потребує внесення змін до діючих нормативно-правових актів, у тому числі і до тих, які регулюють земельні відносини.

Для здійснення заходів щодо охорони земель необхідно мати об'єктивні дані та матеріали спостережень за станом земель та властивостями ґрунтів. Такі спостереження ведуться в процесі здійснення моніторингу земель, який є функцією державного управління. Відповідно до Закону „Про охорону земель” державна комплексна програма спостережень включає топографо-геодезичні, картографічні, ґрунтові, агрохімічні, радіологічні та інші обстеження стану земель і ґрунтів, на базі яких формуються банки даних про стан земель і ґрунтів. Дані проведених раніше ґрунтових, геоботанічних та інших обстежень у багатьох випадках не відповідають вимогам щодо інформації про якісний стан земель, особливо земельних ділянок, що зазнають впливу водної та вітрової ерозії, радіоактивного та хімічного забруднення та інших негативних явищ. Матеріали таких обстежень потребують сучасного поновлення. Крім того, для виявлення негативних чи позитивних змін стану конкретної земельної ділянки необхідно мати її якісну характеристику в документах, що посвідчують право власності чи право послідовного користування земельною ділянкою.

Зміст охорони земель включає такий важливий захід, як захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого її вилучення для інших потреб. Статтею 23 Земельного кодексу України [3] визначена пріоритетність земель сільськогосподарського призначення, яка полягає в тому, що для будівництва промислових підприємств, шляхів та інших потреб надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя гіршої якості. Але аналіз проектів відведення показує, що ця вимога часто не виконується, оскільки в проектах відсутні варіанти вилучення земельних ділянок з їх економічним обґрунтуванням. Крім того, при вилученні земель площа для розміщення відповідних об'єктів значно перевищує нормативи європейських країн.

Одним з важливих заходів, що входить до змісту охорони земель, є стандартизація та нормування, якими забезпечуються екологічні та санітарно - гігієнічні безпеки громадян шляхом визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель. Такими нормативами є гранично допустиме забруднення ґрунтів, якісний стан ґрунтів, оптимальне співвідношення земельних угідь та показники деградації земель та ґрунтів. Для встановлення оптимального співвідношення земельних угідь виникає необхідність зміни цільового призначення земель, особливо таких як: сільськогосподарського призначення, природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного, рекреаційного призначення, земель лісового та водного фондів. У зв'язку з високою розораністю земель необхідно довести до оптимального співвідношення рілля, багаторічні насадження, природні кормові угіддя, полезахисні лісосмуги та ін. Оскільки сільськогосподарські угіддя розпайовані та приватизовані громадянами, на землях названих категорій розміщені приватизовані об'єкти нерухомості, тому для встановлення оптимального співвідношення земельних угідь необхідно мати додаткові кошти для викупу приватизованих земельних ділянок, а також внести зміни у нормативно-правові акти.

У сфері охорони та раціонального використання земель найважливішу роль відіграє контроль, який сприяє реалізації державної політики у цій галузі, виявляє та запобігає порушенням земельного законодавства, забезпечує додержання власниками землі та землекористувачами стандартів і нормативів щодо використання та охорони земель. Відносини контролю за додержанням земельного законодавства регулюються нормативно-правовим шляхом, з дотриманням Конституції України, природо-ресурсних кодексів, Закону „Про державний контроль за використанням та охороною земель” та інших законів і підзаконних актів [5].

Зазначимо, що для підвищення ефективності державного контролю за контролем за використанням та охороною земель необхідно:

- ввести кримінальну відповідальність за порушення земельного законодавства у разі самовільного зайняття земельних ділянок, заподіяних збитків у великих розмірах та ін.;
- внести зміни в Кодекс України про адміністративні правопорушення щодо посадових осіб, які мають право розглядати справи, пов'язані з порушенням у галузі використання і охорони земель, а також розмір штрафів за ці порушення.

Це дозволить більш ретельно відслідковувати проблеми охорони та екологічного стану земельних ресурсів та сприятиме їх запобіганню.

Бібліографічний список

1. Дехтяренко Ю. Ф. та ін. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні. Київ : Профі, 2002. 256с.
2. Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 р. Земельні відносини в Україні : Законодавчі акти і нормативні документи. Держкомзем України : Урожай, 1998.
3. Земельний кодекс України: Сільський час. 2001. № 66.
4. Про охорону земель: Закон України. Урядовий кур'єр. 2003.
5. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України. Урядовий кур'єр. 2003.

Роговська Вероніка

Науковий керівник: Лавейкіна Євгенія, к.е.н., доцент

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ЗЕМЛЕВПОРЯДНЕ ПРОЄКТУВАННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Землевпорядкування займається, по суті, формуванням земельних відносин щодо екологічно-безпечного та ефективного розподілу земель і інших природних ресурсів. Разом з тим, землевпорядкування вивчає землю, як природний та матеріальний об'єкти і формує земельні відносини. Тому воно формується на стику не тільки природничих, організаційно-управлінських галузей знань та екологічної економіки, а й у взаємозв'язку із галуззю знань "землекористування".

Землевпорядкування – це складова частина економічної системи суспільства, є складним, багатограним процесом, що залежить від характеру земельного устрою, виробничих відносин, форм власності на землю та інші засоби виробництва. Землевпорядкування, як галузь знань, наука про закономірності функціонування та організації використання земель з урахуванням її властивостей, що має ґрунтуватися на наукових дослідженнях, знаннях та досвіді в галузі земельних відносин, використання і охорони земель, а також досвіду землевпорядних органів [4].

Основною метою землевпорядного проєктування у територіальному розвитку використання земель є прагнення досягнути загальносуспільного чи громадського інтересу та спланувати землекористування так, щоб урахувати інтереси суспільства, окремих груп чи осіб щодо земельних інтересів для того, щоб гарантувати безпеку і загальний добробут громадян.

Проєктування землекористування у територіальному розвитку використання земель охоплює такі аспекти [1]:

1. економічна ефективність – забезпечує прийняття рішення щодо моделей чи типів землекористування, що мають прийматися на економічно обґрунтованих умовах;
2. соціальна узгодженість та справедливість – передбачає вплив заходів проєктів землеустрою на окремі соціальні верстви чи групи інтересів;
3. особиста та суспільна прийнятність – наявність заходів з організації використання землі, що мають бути суспільно прийнятними;
4. забезпечення функції не виснажливого використання природних ресурсів – визначає екологічний аспект у територіальному розвитку використання земель, що є головною передумовою землевпорядного проєктування. Ннанесення шкоди навколишньому природному середовищу повинно мінімізуватися, а також мають передбачатися заходи щодо ліквідації спричиненої шкоди;
5. гнучкість – забезпечує стратегія використання земель та трансформування системи землекористування, що повинні передбачати можливість його пристосування до нових проблем. Тому метою землевпорядного проєктування у територіальному розвитку використання земель є досягнення сталого розвитку територій, економічно обґрунтованих форм використання землі і простору, узгоджених з довкіллям і суспільними інтересами.

Сучасні підходи до управління земельними ресурсами вимагають широкомасштабного впровадження науково-організаційних засад землевпорядного проєктування, а саме принципів його практичної реалізації щодо формування механізмів відтворення та збереження родючості ґрунту.

Науково-організаційні засади землевпорядного проєктування у процесі збереження та відтворення родючості ґрунтів є орієнтованими на еколого-ландшафтне зонування агроформувань, що засноване на аналізі морфологічної структури ландшафтів, придатних для використання у сільському господарстві. Їхнє впровадження в районах розвиненої водної ерозії на середньо і сильно змитих ґрунтах дозволять уникнути втрати родючості ґрунту та реалізувати практику його обробітку з метою забезпечення затримання стоку поверхневих вод.

Недотримання принципів еколого-ландшафтного підходу до організації території зумовлює розвиток процесів ерозії, дегуміфікації, від'ємного балансу поживних речовин, погіршення агрохімічних властивостей ґрунту, що обмежує їх високо ефективне використання [2].

Мета землевпорядного проєктування у територіальному розвитку використання земель забезпечує досягнення балансу між економікою, суспільством і довкіллям за допомогою [3]:

- соціо-еколого-економічного аналізу існуючого землекористування та природних просторів;
- аналізу актуальних форм використання землі й простору в їх суспільному зв'язку з урахуванням потенціалу, проблем та конфліктів;
- встановлення економічної доцільності, соціальної та природної узгодженості, а також погодження умов із системами землекористування;
- оцінювання переваг використання землі;
- визначення різних типів землекористування з багаторазовим використанням землі;
- мінімізації конфліктів щодо використання земель;
- концептуального обґрунтування заходів;
- розроблення форм використання земель та наслідків їх впливу на довкілля;
- оцінювання соціальних наслідків;
- визначення економічних та екологічних наслідків;
- створення концепції та планів дій найбільш ефективного і еколого безпечного землекористування та територіального розвитку використання земель.

Бібліографічний список

1. Мамонов К. А. Методи землевпорядного проектування у територіальному розвитку використання земель: конспект лекцій для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій. Харків, 2022. 103 с.
2. Смирнова С. М., Тлустий А. В. Землеустрій на позиціях збереження родючості ґрунту. Агросвіт. 2020. № 1. С. 88-95.
3. Третяк А. М. Землевпорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій: навч. посібник. Київ, 2008. 576 с.
4. Третяк А. М., Третяк В. М., Гунько Л.А., Прядка Т. М., Третяк Н. А. Теоретичний генезис землевпорядкування і його значення в системі наукових знань. Агросвіт. 2024. № 2. С. 3-11.

Сахалюк Аліна

Науковий керівник: Ступень Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Раціональне використання земельних ресурсів все більшої актуальності набуває у зв'язку із збільшенням антропогенного чинника. Адже досить часто виникає проблема взаємодії людини з навколишнім середовищем, яка виходить на передній план у розрізі наслідків, що загрожують звичному існуванню людини та в негативний бік змінюють світ. Однак варто зазначити, що переверот у мисленні людини все ж таки відбувався, навіть незважаючи на практичну відсутність кроків до зменшення її антропогенного впливу на зовнішнє середовище.

На сьогодні в людства наявне досить чітке розуміння необхідності переходу від суто споживацького використання природних ресурсів до бережливого та раціонального ставлення до навколишнього середовища. У цьому разі досить сильно, на нашу думку, заважає постійне змагання держав у світі за економічне лідерство, адже воно як відомо вимагає чималого збільшення промислового виробництва, що є антропогенним чинником, який має вплив на зовнішнє середовище.

Заради прибутку держави та звичайні різноманітні юридичні особи досить часто нехтують елементарними правилами збереження навколишнього середовища, що може призвести до деградації ґрунту та втрати його продуктивності. Зокрема, людина заради власної вигоди змінює природне середовище шляхом створення іноді недосконалого та небезпечного матеріального світу.

Раціональне використання землі передбачено низкою нормативно-правових документів, а також його особливості передбачені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища». На думку В. Касьянова та О. Афанасьєва, раціональне використання земельних ресурсів – це обов'язкова екологічна вимога. До цього висновку науковці доходять шляхом аналізу положень зазначеного закону, в змісті якого визначено, що використання земельних ресурсів установами, підприємствами та організаціями реалізується за умови дотримання економного та раціонального їх використання на основі широкого застосування новітніх технологій [3, с. 8]. В цьому плані я погоджуюсь із думкою вчених, адже і справді раціональне використання є тією вимогою, яка повинна бути дотримана абсолютно кожним користувачем земельних ресурсів, а держава, зі

свого боку, повинна слідкувати за дотриманням зазначеного моменту, для того щоб не допустити деградації ґрунту.

У науковій літературі термін «землекористування» застосовується в двох значеннях:

– система використання земель, яка регламентується для різних категорій земельного фонду. Зазначене визначення належить до правових функцій, положення і норми якого встановлюються екологічним і земельним законодавством;

– територія, земельний масив, сукупність ділянок, наданих у власність або в користування. Найчастіше це визначення застосовують для характеристики земель конкретного власника або користувача землі, категорій земель, розміру (площі) земельної ділянки. Землекористування є різновидом природокористування. Тому базові особливості його принципів повинні стосуватися певною мірою використання і охорони, і земельних ресурсів [5, с. 17].

Раціональне використання земельних ресурсів забезпечується шляхом застосування низки принципів. До них, на думку багатьох вчених радянської доби, варто віднести такі: неухильне підвищення родючості ґрунтів, охорона земель, пріоритет сільського господарства на родючі землі, державна власність не землю, сталість землекористування, постійне впорядкування території, постійне вдосконалення типів та форм організації, комплексне землекористування та врахування зональних особливостей, плановірність організації використання землі. О. Лебеденко робить висновок, що всі названі принципи умовно можна поділити на 4 групи, до яких відносять принципи соціального характеру, принципи організаційного характеру, принципи екологічного та принципи економічного характеру [4, с. 13].

Аналізуючи сутність раціонального землекористування, варто зазначити, що воно містить у собі дві важливі складові, а саме економічну та екологічну. Економічна складова зазначеного явища полягає в зростанні інтересу сільгоспвиробника, таким чином відбувається зменшення витрат на виробництво продукції. Проте в цьому випадку наявні умови, які призводять до зменшення заходів охорони земель, застосування надмірної кількості хімічних засобів та недотримання особами агротехнології. Екологічна складова раціонального землекористування полягає у виробництві екологічно чистої сільгосппродукції та охороні і розумному використанні земельних ресурсів. Отже, можна із зазначеного вище можна зробити висновок, що сучасне раціональне землекористування повинно базуватися на низці важливих моментів, а саме на таких:

- 1) зменшення розораності земель;
- 2) використання земельних ресурсів за їх цільовим призначенням;
- 3) підтримання необхідного рівня вмісту поживних речовин у ґрунті;
- 4) дотримання сівозмін;
- 5) запобігання різноманітних видів ерозії;
- 6) вирощування екологічно чистої продукції.

Лише за умови дотримання зазначених кроків можна зберегти родючість нашого чорнозему, який є своєрідним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27.
2. Про охорону навколишнього середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Афанасьєв О. В., Касьянов В. В. Раціональне використання та охорона земель : конспект лекцій для студентів денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої

освіти за спеціальністю 193 Геодезія та землеустрій. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 77 с.

4. Лебеденко О. В. Принципи раціонального використання земельних ресурсів. Агросвіт. 2010. № 6. С. 10–13.
5. Новаковська І. О. Економіка землекористування : навч. посіб. Київ : Аграру. наука, 2018. 400 с.

Симканич Степан

Науковий керівник: Смолярчук Мирослава, к.е.н. доцент

Львівський національний університет природокористування

ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Багатовікова практика підтверджує, що головними джерелами процвітання будь-якої держави є її земельні ресурси, адже саме вони відіграють ключову роль в існуванні нашої планети та в цілому обумовлюють функціонування й інших природних ресурсів, таких як: рослинний, тваринний світ, атмосферне повітря, поверхневі і підземні води.

І особливо в останні роки, коли людина все активніше втручається в природні процеси, раціональне використання та охорона земель стають, як бачимо, однією з найголовніших та найактуальніших проблем. Сьогодні перед людством загалом та Україною зокрема постає першочергове завдання – знайти шляхи порятунку землі як середовища нашого існування

Ефективне використання земельних ресурсів виступає визначальним фактором екологічної безпеки та економічного розвитку держави. На сучасному етапі реформування земельних відносин, вже практично всі погодились, що використання земель повинно мати підґрунтя не лише економічне, але й екологічне.

Заходи з охорони земельних ресурсів та їх раціонального використання різноманітні і різнопланові. Керуючись Законом України «Про охорону земель» ми бачимо, що це і розробка загальнодержавних, регіональних програм використання та охорони земель, розробка документації із землеустрою в галузі охорони земель та ряд інших. Але хочу зауважити, що найефективніше діють вони в комплексі, як єдина система, взаємодоповнюючи і посилюючи дію один одного.

Варто звернути увагу на те, що вирішення проблеми впровадження раціонального землекористування у першу чергу повинно опиратись на всебічні дослідження фактичного еколого-економічного стану використання земельного потенціалу, знаходженні та дослідженні всіх «проблемних точок» у застосуванні відомих підходів щодо застосування природоохоронних заходів.

Раціональне землекористування має бути побудованим на головних принципах, таких як:

- системний підхід (комплексне оцінювання впливу виробництва і середовища з здійсненням прогнозу відповідних реакцій);
- оптимізації (прийняття науково-обґрунтованих рішень для використання земельних ресурсів із врахуванням економіко-екологічного підходу) та ін.

Проте з лютого 2022 року до існуючих проблеми з якими стикається наша земельна політика додалися ще й проблеми пов'язані із війною в державі, які неабияк вплинули на стан земельних ресурсів. Повномасштабне вторгнення агресора, вплинуло на техногенне навантаження українських земель, особливо, це гостро спостерігається на сході та півдні

нашої держави. Лишень забруднення ґрунту відходами зі зруйнованих вітчизняних підприємств, знищення військової техніки та підірваними нафтопродуктами. Таким чином, й досі нині більш як 20% наших земель залишаються забрудненими від рук ворожих снарядів. А ще війна це завжди пожежі та бездумне знищення посів [1-2].

Це тільки дещо із страшних наслідків, які завдає війна. Загалом надзвичайно зростаючими стали масштаби ерозії, своїми діями агресор прагне перетворити нашу землю на пустелю. Що неодмінно є катастрофічним для нашого довкілля, та й загалом довкілля у світовому масштабі.

За даними КСЕ в структурі пошкоджень найбільш помітними є втрати спричинені руйнацією або пошкодженнями структури сільськогосподарських угідь та втрати врожаю сільськогосподарських культур. Так лишень сільськогосподарські угіддя зазнали втрат на суму більше ніж понад 2, 5 млн дол.

Відповідно до Закону України «Про охорону земель», забруднення земель може бути припинено шляхом усунення причин їх виникнення, очищення, рекультивації, захоронення або іншими способами, що не порушують вимог щодо охорони навколишнього середовища. У військовому часі, такі заходи повинні включати відновлення земель після обстрілів, встановлення бар'єрів для запобігання поширенню забруднення, проведення контролю за забрудненням земельних ресурсів та інші заходи, що забезпечують їх охорону від наслідків воєнних дій.

У зв'язку з цим, воєнний стан може спричинити тимчасову зміну правил використання земельних ресурсів, щоб забезпечити захист держави. Наприклад, у зоні військових дій можуть бути встановлені заборони на здійснення будь-яких землекористувань, щоб запобігти можливим наслідкам війни на земельні ресурси. Такі заборони можуть бути встановлені на підставі рішення військового командування в рамках виконання завдань, передбачених Законом України «Про правовий режим воєнного стану».

Зараз країна, як ніколи потребує збереження своїх земель не лише від ворога. Адже, ще до повномасштабного вторгнення Урядом було схвалено низку нормативних документів, які мали б підсилити правове поле для боротьби з деградацією земель та опустелюванням. То ж маємо, крім того, як найшвидше відновити наші землі, які зазнали руйнувань. Відтак, одним з найактуальніших завдань сьогодення у сфері землекористування є дослідження та удосконалення підходів до раціонального використання земель через розроблення проєктів землеустрою, які повинні передбачати повернення порушених і забруднених війною земель сільськогосподарського призначення до земель придатних для використання [2-4]/

А розв'язання проблем використання й охорони земель має бути одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері природокористування, екологічної безпеки й охорони навколишнього природного середовища, а також невід'ємною умовою збалансованого економічного і соціального розвитку. Крім того, беззаперечно, має стати важливим каталізатором щодо укріплення і міжнародної ресурсо-екологічної безпеки, орієнтації світового співтовариства у пошуку більш ефективних шляхів, науково-методичних підходів і техніко-технологічних засобів вирішення нагальних екологічних проблем.

Тому особливо сьогодні, зважаючи на реформу децентралізації, яка проходить в нашій державі, вкрай важливо оцінювати власний земельний потенціал, аби мати змогу використовувати території раціонально і ефективно з максимальною вигодою та користю для громад та її мешканців. Пріоритетним напрямом розвитку земельних відносин має стати екологоорієнтоване землекористування із впровадженням заходів з екологізації на засадах сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. Офіційний веб-сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Режим доступу: // <http://land.gov.ua/info/informatsiia-pro-normatyvnu-hroshovu-otsinku-zemelnaselenykh-punktiv-stanom-na-12/04/2024>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/osoblyvosti-regulyuvannya-zemelnyhvidnosyn-v-umovah-voyennogo-stanu/>
3. Земельний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 25.10.2001р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
4. Смолярчук М. В. Особливості землекористування з врахуванням екологічних параметрів / М. В. Смолярчук // Вісник Львівського національного аграрного Університету : Архітектура і сільськогосподарське будівництво № 19. – 2018. – С.208-213.

Симканич Степан

Науковий керівник: Черечон Оксана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

**ІСТОРІЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ УКРАЇНИ: ВІД СТАРОДАВНІХ ЧАСІВ ДО
СЬОГОДЕННЯ**

Земля – основне національне багатство. Як об'єкт нерухомості, вона має особливий правовий статус та є об'єктом суспільно-економічних відносин. Землеустрій в свою чергу виконує важливі функції організації раціонального використання земельних ресурсів, їх охорони та захисту. Він є однією із функцій державного управління у сфері землекористування і поширюється на землі всіх форм власності. Одним з основних методів управління земельними ресурсами на регіональному та місцевому рівнях також є землеустрій. Під час широкомасштабних земельних і економічних перетворень, якими є аграрна і земельна реформи, повсюдної реорганізації виробництва і територій, перерозподілу земель першочергового значення набуває землеустрій.

Відомо, що першими державницькими відносинами стало об'єднання земель Руської держави Володимиром, Ярославом та іншими князями Київської Русі. За тих часів, територія тодішньої України поділялась на землі та волості. Волості – це адміністративно-територіальна одиниця у Київській Русі, підпорядкована владі одного князя, що входила до складу повіту. Території були княжими і народними. Київська Русь була феодальною державою з князівсько-дружинним устроєм. У середині XII ст. Київська Русь була поділена на частини: Київське, Галицьке, Волинське, Смоленське, Переяславське, Володимиро-Суздальське князівства. А вони у свою чергу поділялися на менші князівства або волості.

XVI ст. на українську землю поділили на державну та панську. Це закріпилось у III Статуті ВКЛ – основному кодексі права Великого князівства Литовського, Руського, Жемайтійського. Згадані зміни у землеустрої запроваджувалась за допомогою “Уставу на волоки”, який видали в 1557 році. Завдяки цьому землі переміряли та поділяли на волоки, а от під фільварки віддавали найкращі землі. Фільварки – це земельні угіддя, на яких феодал-поміщик вів власне господарство. Селянам віддавали неродючі землі, ділянки на схилах та покинуті території під ведення господарства. Після затвердження Люблінської унії життя селян ще більше погіршилось, тому що селян будь-яким способами намагались позбавити права на земельні ділянки.

У XVII ст. Московське царство провело ревізію українських земель, а у XVI – запровадило Генеральне межування територій на основі проведеної ревізії. Також уряд Катерини II видав Маніфест про розмежування приватних земель (1765 р.), а згодом видали “Генеральні правила” і “Настанови землемірам” в 1766 р.

У XIX ст. земельні відносини змінились. Згідно з указом від 12 грудня 1801 р.: “...міщанам, купцям і всім селянам (звісно, крім поміщиків), було надано право купляти землі, а Селянською реформою від 3 березня 1848 р. це право надали також поміщикам”. Після Російської революції у 1905 р. земельна політика на українських землях зазнала великих змін, що знайшла відображення в законах та інших актах, внаслідок чого уряд вирішив створити надійний форпост в обличчі багатого селянства. У 9 листопада 1905 р. був виданий царський маніфест “Про поліпшення добробуту і полегшення становища селянського населення”. Згідно з цим документом, викупні платежі урізались наполовину з 1906 р., а з 1907 р. скасовувались повністю. З цього часу на земельні відносини значний вплив справила Столипінська аграрна реформа, розробником якого був російський державний діяч – П. А. Столипін. Було прийнято укази “Про зменшення і наступне припинення всіх платежів з селян” та “Про полегшення завдань Селянського Поземельного банку по сприянню у збільшенні площі землеволодіння малоземельних селян”, останній ввів кредитування для погашення заборгованості селян коштом викупних платежів, що надійшли до банку. В серпні 1906 р. видано указ “Про призначення казенних земель до продажу для розширення селянського землекористування”, який почав готувати державу до радикальних реформ землеволодіння [4, с. 24-26]. У вересні того ж року було видано “Про передачу кабінетних земель в розпорядження Головного управління землеробства та землевпорядкування з метою утворення селянських ланок”, який регламентував початок переселення селян із займаних територій [1, с. 68-69]. У 1906 році прийняли указ “Про відміну деяких обмежень у правах сільських обивателів та осіб інших бувших податних слоїв”. В ньому вказали єдині права для всіх громадян стосовно державної служби “окрім іногородців”. Відмінювався податок щодо обов'язкового виключення селян з сільського товариства в разі вступу на цивільну службу, отримання орденів, вчених ступенів, закінченні навчання в закладах освіти, призначенні на посади. Селяни могли самі обирати місце проживання. Його визначали за місцем знаходження власності або служби. Волосні органи видавали паспорти по місцю прописки, а поліція – по місцю знаходження власності. Також відмінили підкореність земським начальникам та накладення адміністративних стягнень [7, с. 859]. Столипінський указ від 09 листопада 1906 р. затверджував вільний порядок виходу з общини та фіксування наділів у селянську власність у будь-який час. Будь-який господар мав право вимагати фіксування наділу землі у приватну власність і виділення з общини навіть тоді, коли його розмір перевищував норму, яка встановлювалась на частку двору в конкретній сільській громаді на момент виділення [6, с. 273]. Акт “Про видачу Селянським Поземельним банком позичок під заставу надільних земель”, який прийняли в листопаді 1906 року, забезпечував фінансування реформи. В зв'язку з цим, відмінялась заборона віддавати під заставу приватним особам та товариствам надільні землі. Основні положення від 9 листопада 1906 р. закріпились і розвивались від 14.06.1910 р. [3, с. 273]. Завдяки встановленню приватної власності на землю, заможні селяни отримали можливість скуповувати землі бідніших селян і, таким чином, посилити концентрацію надільної селянської землі. Значна частина надільної землі перейшла до багатих селян на підставі договорів про оренду землі. Згідно з указом від 4.03.1906 р. створили систему землевпорядних органів, яка стала головною ланкою в земельній політиці царського уряду. Прийнятий в 29 травня 1911 року Закон “Про землеустрій” детально регламентував порядок землеустрою. Орендарі землі не мали права заперечувати проти їх розверстування [8, с. 388-407]. Закон “Про Землеустрій”, який був прийнятий 29.05.1911 р. розгорнуто регламентував порядок землеустрою. Орендарі не мали жодного права суперечити розверстуванню.

Затверджено порядок, за яким створювали комісії із землеустрою під керівництвом головних представників дворянства. Земські начальники мали вести збори, які вирішували питання про розверстування земель. Всі суперечки вирішували у виїзній комісії. Всі рішення могли оскаржити в Сенаті [9, с. 343].

Виникнення в Росії різних форм власності, володіння і користування землею призвело до створення особливої правової галузі – земельного права. Після перемоги Жовтневої революції, в законодавстві України відбулись великі зміни. Декрет “Про землю”, прийнятий 26.10.1917 року, став тим земельним законодавчим документом СРСР, що назавжди скасував право приватної власності на землю. Він був затверджений в СРСР рішенням Першого Всеукраїнського з'їзду Рад від 12.12.1917 року [2, с. 319]. Він зобов'язував встановити повну координацію у своїх цілях і діях з Росією та іншими частинами Союзу. З'їзд доручив обраній ним ЦВК України поширити на території України всі декрети та розпорядження Робітничо-Селянського Уряду, що мали важливе значення для всієї держави. Декрет був заснований на “селянському Декреті про землю”, який став обов'язковою частиною Декрету “про землю”. У зв'язку з цим указом вся земля була націоналізована і передана волосним земельним комітетам і повітовим радам селянських депутатів. Землю не забирали лише у рядових селян і козаків [5, с. 205].

В Україні при організації сучасного типу землеустрою доцільно було б звернутися до світового досвіду країн із цивільною ринковою економікою, в тому числі й стосовно ринку сільськогосподарських земель. Більшість держав з так званим вільним оборотом земель вже давно запровадили дозвільну систему на відчуження сільськогосподарських земель, що знімає переважну частку недоліків у систему землевпорядкування. Результатом такого запозичення досвіду могло б бути те, що у процесі перерозподілу земель потрібно формувати такий ринок землі, який би був контрольованим з боку суб'єктів земельних відносин та відносно жорстко обмеженим з боку держави, і, з одночасним дотриманням вільного обігу земель серед учасників земельного ринку. Тому кожна реформа має бути законодавчо обґрунтованою. Насамперед найголовнішим кроком сучасного керівництва держави є донесення до народу вірогідної інформації щодо зняття мораторію на продаж землі та всі подальші кроки земельної реформи. На мою думку, найважливішою задачею на шляху формування сталих земельних відносин в Україні є розроблення законопроекту про внесення змін і доповнень до Закону України “Про землеустрій” та інших законодавчих актів щодо закріплення правових підстав проведення землеустрою, вилучення декларативних та непрацюючих правових положень, об'єднання та спрощення землевпорядних процедур, запровадження саморегулювання у сфері землеустрою.

Бібліографічний список

1. Волковинський В.М., Хоптяр Ю.А. Столипінська аграрна реформа. Київ: Наук. думка, 2012. 859 с.
2. Капелюшний В.П. Енциклопедія сучасної України: в 7 т. Київ: Інститут енцикл. досліджень НАН України, 2005. Т. 4: Декрети радянської влади. 205 с.
3. Кулинич П., Медведєв К., Потапенко А., Тиханський О., Семенюк В. Становлення і розвиток земельного законодавства України у XX – на початку XXI століття. Київ: ФОП Клименко Ю.Я., 2018, 142 с.
4. Кульчицький В., Настюк М., Тишик Б. Історія держави і права України. Київ: Юрінком Інтер, 1999, С. 68-69.
5. Кульчицький С.В. Енциклопедія історії України: в 4 т. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 3: Закон про соціалізацію землі 1918. 268 с.
6. Лісова Т.В. Законодавство про землеустрій: становлення та його розвиток, 2004. URL: <https://lawbook.online/pravoukrajinizemelne/zakonodavstvoprozemleustriystanovlennya61797.html> (дата звернення: 08.04.2024).

7. Музиченко П.П. Історія держави і права України. Київ: Знання, 2000, 273 с.
8. Реєнт О.П., Сердюк О.В. Столипінська аграрна реформа: в 2 т. / відп. ред. В.А. Смолій. К.: Наукова думка, 2006. Т. 1: Історія українського селянства. С. 388-407.
9. Хміль І.В. Енциклопедія історії України: в 9 т. / відп. ред. В.А. Смолій. К.: Наукова думка, 2004. Т. 2: Декрет про землю 1917. С. 319.

Стойко Богдан

Науковий керівник: Богіра Мирослав, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПЛАНУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Одним з інструментів управління земельними ресурсами є планування використання земель – процес, за допомогою якого приймаються рішення щодо майбутнього землекористування у межах конкретного простору. Починаючи з другої половини 20-го століття у багатьох країнах світу підхід до планування використання земель почав змінюватись від керівного «зверху вниз», до інтегрованого із урахуванням придатності землі та залученням експертів з планування, представників самоврядування і місцевих жителів. У контексті концепції сталого розвитку планування доповнилось оцінкою чинників, пов'язаних із стійкістю (фізична придатність, економічна життєздатність, соціальне схвалення, екологічна збалансованість, доступ до земельних ресурсів, екосистемна цінність, інше). Сучасне планування використання земель поділяють на декілька видів, основними з яких є [6-8]:

– просторове планування використання земель (*spatial land use planning*) – процес географічного вираження економічної, соціальної, культурної та екологічної політики суспільства через комплексний підхід, що спрямований на збалансований регіональний розвиток і фізичну організацію простору відповідно до загальної стратегії;

– інтегроване планування використання земель (*integrated land use planning*) – процес оцінювання і розподілу земельних ресурсів із урахуванням різних видів використання та потреб різних користувачів, включаючи сільськогосподарське й лісове господарство, промисловість, інше;

– партисипативне планування використання земель (*participatory land use planning*) – процес територіального розвитку, орієнтований на людину, базується на підході «знизу вгору», у більшості країн використовується для планування земель комунальної або спільної власності, або ж для забезпечення інклюзивного і гендерно-чутливого управління землею;

– планування землекористування села (*village land use planning*) – процес територіального розвитку, зосереджений на управлінні земельними ресурсами на рівні села чи громади через: соціально-економічні чинники, пов'язані з організаційними структурами, у рамках яких органи місцевого самоврядування та місцеве населення організують власну стратегію розвитку; проекти, що стосуються збереження ґрунту, консервації земель, біорізноманіття територій тощо; правову систему та її адміністрування для забезпечення прав на використання нерухомого майна;

– територіальне планування сільської місцевості (*rural territorial land planning*) – політико-адміністративний і технічний процес, спрямований на організацію, планування, управління щодо освоєння території, залежно від її біофізичних, культурних, соціально-економічних, соціально-політичних та інституційних характеристик; цей процес базується на чітких цілях, які сприяють розумному і справедливому землекористуванню, використанню

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

можливостей, зниженню ризиків і захисту ресурсів у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі; він також спрямований на раціональний розподіл витрат і вигід від використання земель серед усіх користувачів;

- регіональне планування використання земель (*regional land use planning*) – процес територіального розвитку, спрямований на визначення політики просторового розвитку території регіону, пріоритетів її використання, охорони довкілля і основних принципів управління землями;

- екологічне планування землекористування (*ecological land use planning*) – процес регулювання землекористування і виробничої діяльності, захисту навколишнього середовища, сприяння збереженню і сталому використанню природних ресурсів, враховуючи потенціал землекористування і тенденції деградації землі; вважається найбільш оптимальним політичним інструментом для гармонізації людської діяльності та екологічної стійкості в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Планування використання земель відбувається на державному (*national level*), регіональному (*regional level*), муніципальному (*municipal level*) і місцевому (*village level*) рівнях (рис.).

Рисунок - Завдання планування використання земель і відповідальні установи на різних рівнях [10]

На різних адміністративних рівнях вирішуються різні питання і проблеми щодо планування використання земель: національний рівень охоплює планувальні питання, пов'язані із розвитком усієї країни; регіональний рівень охоплює перспективи, зосереджені

на регіональному просторовому розвитку регіону; муніципальний і сільський рівні зосередженні на перспективах розвитку громади та/чи сільських населених пунктів [10].

У значній мірі реалізація стратегій і планів просторового розвитку країни та регіону відбувається на місцевому рівні через розробку просторового плану (*spatial plan*), складовою якого є план використання земель (*land use plan*). Планування використання земель на місцевому рівні є систематичною процедурою, яку здійснюють органи місцевого самоврядування з метою створення умов для сталого розвитку землекористування, що відповідає потребам і запитам людей [1; 4; 6; 9]. Сучасний процес планування використання земель та ефективність його впровадження супроводжуються наступними обов'язковими складовими: 1) включення широкого кола зацікавлених сторін, які мають відношення до управління землею або можуть вплинути на це управління; 2) врахування якості або обмеження у використанні кожної земельної ділянки, залученої до планування; 3) розгляд усіх можливих життєдіяльних варіантів землекористування [4].

Важливим етапом планування є зонування, яке передбачає поділ території муніципалітету чи громади на зони за напрямом використання. Є різні типи зонування земель: житлове, комерційне, промислове, сільськогосподарське, природоохоронне, комбіноване, інше [5; 7]. Зонування є інструментом регулювання і обмеження використання землі для збереження її цінності, зокрема екосистемної, яка популяризується в рамках концепції сталого розвитку [2]. Наприклад, охоронна зона (*protection zone*) – для збереження існуючих природних ландшафтів, захисту природних ресурсів і критично важливих екосистем від невпорядкованої забудови чи незаконного переведення землі для інших цілей; сільськогосподарська зона (*agricultural zone*) – для забезпечення розвитку сільськогосподарського використання землі, захисту і покращення благоустрою сільської місцевості, обмеження щодо інших видів землекористування; житлова зона (*resident zone*) – для визначення одно-, дво-, багатоповерхової житлової забудови на конкретній території, її огорожі, наявності сільськогосподарських тварин тощо [3].

Отже, планування використання земель передбачає розробку перспективного плану землекористування із дотриманням принципів, які сприяють належному соціальному, економічному та екологічному ефекту. Ініціатором розробки плану переважно є місцева влада (муніципалітет), проте до процесу обов'язково залучаються всі зацікавлені сторони (землевласники, землекористувачі, забудовники, місцеве населення, громадські організації, інші експерти). Основна мета процесу планування – забезпечити ефективне використання землі та її ресурсів для конкретних цілей розвитку території (сільськогосподарського, житлового, комерційного, рекреаційного, природоохоронного тощо), дотримуючись цілей сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. Alam M. Application of national census data for vulnerability assessment and spatial planning in Grenada. Unpublished MSc thesis University of Twente, Faculty ITC. 2015.
2. Bendor T.K., Spurlock D., Woodruff S.C., Olander L. A research agenda for Ecosystem Services in American environmental and land use planning. *CITIES* [Internet]. Volume 60, Part A, 2017, P. 260-271.
3. Bjugan C. What is Land Zoning and Why is it Important? [Internet]. 2023. URL: <https://vestright.com/land-zoning/> (дата звернення 09.04.2024).
4. Erdogan H. E., Bastidas S. Framework for Integrated Land Use Planning: an innovative approach Acknowledgment. 2020. 12 p.
5. Gao L., Ma C., Wang Q. et al. Sustainable use zoning of land resources considering ecological and geological problems in Pearl River Delta Economic Zone, China. *Sci Rep* **9**, 16052 (2019). <https://doi.org/10.1038/s41598-019-52355-7>.

6. Gomes E., Costa E.Md., Abrantes P. Spatial Planning and Land-Use Management. *Land*. 2024; 13(1):94. <https://doi.org/10.3390/land13010094>
7. Land Use Plan for GKS 2030. URL: https://openjicareport.jica.go.jp/pdf/12018826_05.pdf (дата звернення 08.04.2024).
8. Metternicht G. Land use planning. *Global Land Outlook (Working Paper)*, 2017. 67 p.
9. UNCCD/Science-Policy Interface. The Contribution of Integrated Land Use Planning and Integrated Landscape Management to Implementing Land Degradation Neutrality. Science-Policy Brief No: 07. May 2022. United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD), Bonn, Germany. 2022.
10. Wehrmann B. Land Use Planning: Concept, Tools and Applications. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), 2012. 267 p.

Товарянський Святослав

Науковий керівник: Ступень Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

НАПРЯМИ ІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Раціональне використання земельних ресурсів залежить від об'єктивного визначення кількісних показників та їх якісних характеристик щодо залучення сільськогосподарських угідь, ріллі пасовищ, сіножатей та перелогів до господарського обороту. Головним показником який характеризує ефективність використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення є виробництво валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь та ріллі.

За 2017–2021 рр. спостерігається зростання виробництва валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь та ріллі, як по Україні загалом, так і зокрема в Житомирській області. Така ситуація пояснюється, по-перше, зростанням обсягу валового виробництва продукції. Відтак, обсяг виробництва валової продукції за 2021 р. у порівнянні з 2017 р. по Україні збільшився на 92090,7 тис. грн, а у Житомирській області на 3913,8 тис. грн. Питома вага Житомирської області у загальному виробництві знаходиться в межах 4–4,3% та з поміж 24 регіонів, Житомирщина займає 11 місце.

По-друге, збільшення обсягів виробництва валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь та ріллі обумовлюється зменшенням їх площі. За 2017–2021 рр. площа сільськогосподарських угідь в Україні зменшилася на 0,4%, або на 178,4 тис. га (з 41489,3 тис. га до 41310,9 тис. га). Водночас площа ріллі зросла на 0,7% або на 213 тис. га (32544,3 тис. га до 32757,3 тис. га). В Житомирській області, спостерігається зменшення площі с/г угідь до 5,7% (1601 до 1510,3 тис. га), а площа ріллі залишається на рівні 1110,0 тис. га.

Окреме виключення мають дані за 2020 р., які наглядно демонструють зниження рівня виробництва валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь та ріллі, як в Україні так і у Житомирській області. Такі зміни пояснюються гальмуванням сфери виробництва аграрної продукції в період поглибленої кризи – COVID-19. За 2021 р. загальнодержавний показник виробництва валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь склав 21,75 млн. грн. та на 1 га ріллі – 17,25 млн. грн., що у порівнянні з показниками Житомирської області є нижчими відповідно на 2,22 млн. грн і 4,82 млн. грн. Виходячи з таких аналітичних даних, можна стверджувати, що ефективність

використання земельних ресурсів в Україні зростає, а у Житомирському регіоні має тенденцію до зниження що, водночас, вказує на резерви її підвищення.

Необхідно відмітити, що найбільший вклад у збільшення обсягів виробництва валової продукції мають підприємства та менший господарства населення. Позитивним є те, що відбувається переміщення товарного виробництва аграрної продукції від дрібних господарств населення до великих сільськогосподарських підприємств, які здатні здійснювати не тільки інтенсифікацію земельних ресурсів, а й забезпечувати продовольчу безпеку населення України.

Важливим напрямом підвищення ефективності використання земельних ресурсів є інтенсифікація, яка передбачає зниження рівня розораності земельних угідь, використання новітніх мінеральних добрив, виробництво нових поколінь засобів захисту рослин тощо (рис.).

Світовий досвід інтенсифікації використання земельних ресурсів переконливо доводить, що 30–40 % приросту сільськогосподарської продукції в країнах Західної Європи та США одержують за рахунок використання мінеральних добрив [4].

За науковими трактуваннями, інтенсифікація – це зростання інтенсивності виробництва, продуктивності праці та ефективності на основі раціонального використання всіх ресурсів [2, с. 286]. Деякі автори вважають, що інтенсифікація – це інтенсивність у часі, відтворювальний процес на основі зростаючих вкладень, матеріально-речових засобів і праці, досягнень матеріально-технічної, передової практики, здійснюваний із метою забезпечення максимуму можливого виробництва продукції та окупності використовуваних ресурсів [1, с. 19]. Узагальнюючи сутність категорії «інтенсифікація» доцільно відмітити, що інтенсифікація, це перш за все застосування інноваційних досягнень, які дають можливість підвищувати ефективність діяльності.

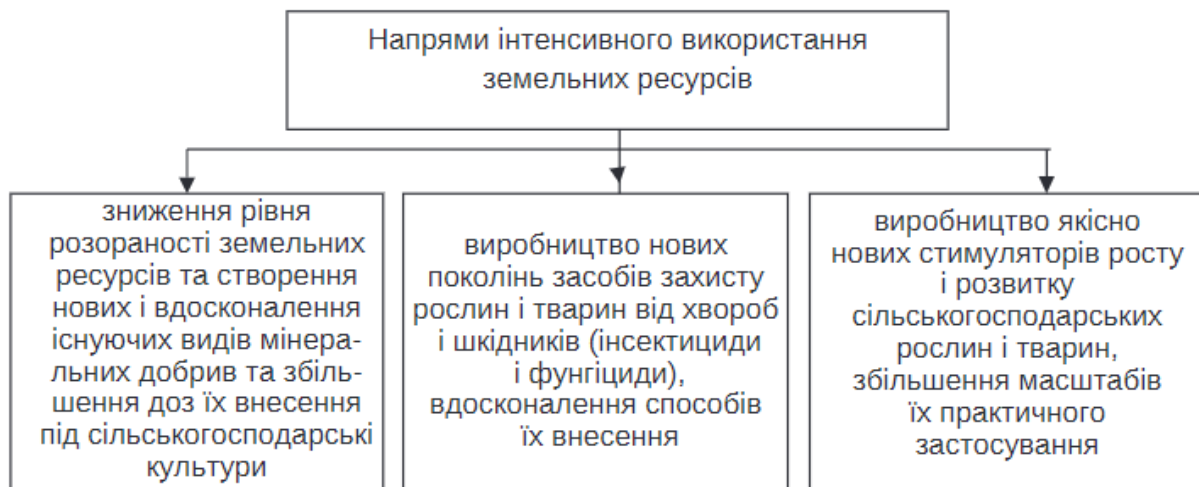

Рисунок - Основні напрями інтенсифікації земельних ресурсів

Головним резервом підвищення ефективності використання земельних ресурсів в Україні є інтенсифікація, результатом якої стане збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Таким чином, підвищення ефективності використання земельних ресурсів є головним резервом посилення продовольчої безпеки. Відтак, обсяг виробництва валової продукції за 2021 р. у порівнянні з 2017 р. по Україні збільшився на 92090,7 тис. грн, а у Житомирській області на 3913,8 тис. грн. Окреме виключення мають дані за 2020 р., які наглядно демонструють зниження рівня виробництва валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь та ріллі, як в Україні так і у Житомирській області. Такі зміни пояснюються гальмуванням сфери виробництва аграрної продукції в період поглибленої

кризи – COVID-19. Необхідно відмітити, що найбільший вклад у збільшення обсягів виробництва валової продукції мають підприємства та менші господарства населення. Позитивним є те, що відбувається переміщення товарного виробництва аграрної продукції від дрібних господарств населення до великих сільськогосподарських підприємств, які здатні здійснювати не тільки інтенсифікацію земельних ресурсів, а й забезпечувати продовольчу безпеку населення України.

Найбільшу частку (близько 80%) у виробництві продукції сільського господарства традиційно займає продукція рослинництва, як по Україні, так і в Житомирській області. Необхідно відмітити, що насамперед, викликає занепокоєння зменшення виробництва продукції тваринництва, яке доходить до критичного рівня. Загалом, в державі спостерігається нарощування виробництва продукції сільського господарства на 1 жителя. За 2021 р. у порівнянні з 2017 р. даний показник зріс на 2617 грн, а в порівнянні з 2020 р. на 2558 грн.

Визначено, що національна продовольча безпека формується за рахунок власного виробництва сільськогосподарської продукції і є менш залежною від імпортованих продуктів харчування. Обґрунтовано, що головним резервом підвищення ефективності використання земельних ресурсів є інтенсифікація, яка передбачає зниження рівня розораності земельних угідь, використання новітніх мінеральних добрив, виробництво нових поколінь засобів захисту рослин тощо.

Бібліографічний список

1. Березівський П. С., Особа П. Н. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2009. № 6 (174). С. 18–25.
2. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. / За ред. С. В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. Т. 1. 616 с.
3. Комітет з питань аграрної та земельної політики. Збитки агропромислового комплексу України від війни становлять \$ 4,3 млрд. 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224079.html> (дата звернення: 21.02.2023).
4. Кононенко Ж. А. Інтенсифікація як складова економічної ефективності використання землі. Ефективна економіка. 2017. №4. С.50–56.

Хом'як Іван

Науковий керівник: Дудич Галина, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Важливим напрямом земельної політики будь-якої країни є забезпечення екологічно збалансованого використання земель в агросфері. Проте сьогодні особливістю внутрішньоринкових відносин є те, що в діяльності значної частини аграрних підприємств у процесі землекористування основна увага приділяється соціально-економічній орієнтації, тоді як екологічні проблеми мають другорядне значення. Це призводить до порушення екологічного балансу і балансу між економічною діяльністю суспільства та природним середовищем.

Тому важливість екологічної складової в системі раціонального використання земель в агросфері з кожним роком зростає. Водночас територіальна структура та екологічний дисбаланс земельного фонду суттєво погіршують ефективність використання та охорони

грунту, а також його природну здатність до самовідновлення, призводять до виснаження видового різноманіття флори й фауни [1].

Згідно з екологічною оптимізацією, на основі критеріїв земельних ділянок, необхідно передбачити вилучення з інтенсивного використання тих земель, які завдяки своїм властивостям не можуть забезпечити стабільності землекористування [3]. Під екологічною оптимізацією структури земель належить розуміти сукупність заходів з пошуку оптимального варіанта організації використання та охорони ґрунту на рівні сільської (селищної) ради з метою їх використання в безпечному екологічному режимі.

Канаш О. [2] пропонує підхід, який, на його думку, допоможе встановити реальну екологічну ситуацію через розробку проекту організації землекористування та застосування сівозміни з відповідними розрахунками.

Із 2,5 млрд. га загальносвітового фонду орнопридатних земель на сьогодні під рілля використовується 1,5 млрд. га. Отже, не використовуваний резерв світових земельних ресурсів становить 1 млрд. га, а це, як правило, не кращі за якістю землі. Не залученими до сільськогосподарського використання є переважно піщані, глинисті, кам'яністі, засолені, надмірно або недостатньо зволожені земельні угіддя, і для їх освоєння та використання потрібні значні фінансові та матеріальні витрати.[4] Також стан оброблюваних земель світу є неохайним, оскільки майже половина з них постійно піддається негативному впливу від водної та вітрової ерозії різного ступеня. Понад 60% земель зі зрошенням страждають від засолення, осолонцювання та підтоплення, що значно погіршує їхню родючість. Майже 20% всієї рільної землі має низький вміст гумусу (менше 1%) і безструктурний склад ґрунтового покриву, що, крім того, має недостатню кількість мінеральних елементів для отримання високих врожаїв. Після багатьох століть нераціонального використання землі наша планета опинилася в надзвичайно тяжкому стані, екологічна рівновага була значно підірвана.

Сучасне сільськогосподарське виробництво з екологічного погляду не тільки веде до руйнування та виснаження ґрунтів, забруднення водойм і повітря, порушення та деградації ландшафтів, але також призводить до знищення багатьох видів рослин і тварин і біологічного забруднення планети. Крім того, сільське господарство на сьогоднішній день є джерелом багатьох захворювань людини через зростання забруднення навколишнього середовища і погіршення якості продуктів харчування.

У деяких країнах світу спостерігається падіння природної родючості ґрунтів, яке тимчасово маскується за допомогою досягнень селекції, агротехніки та збільшення використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Проте нинішнє покоління в значній мірі живе за рахунок майбутніх, оскільки залишає нащадкам виснажені ґрунти, деградовані та еродовані землі, забруднене довкілля. Такий спосіб господарювання рано або пізно призведе до еколого-економічної катастрофи. Тому вже сьогодні необхідно переходити на інші принципи землекористування, які базуються на радикальному підвищенні родючості ґрунтів за рахунок мобілізації екологічних чинників, застосування новітніх технологій обробки та посіву, охорони земель від ерозії, деградації та виснаження. Високопродуктивне та конкурентоспроможне землеробство має поєднуватися з раціональним, виваженим та безпечним землекористуванням.

Ситуація з використанням земельних ресурсів в Україні може бути подібною, а можливо й гіршою. Країна особливо гостро відчуває наслідки неефективного економічного розвитку в попередні роки. Україна має один з найвищих рівнів сільськогосподарської освоєності та розораності території у світі. Сільськогосподарські угіддя становлять близько 70% її території, а рілля – близько 54%. Землемісткість більшості галузей економіки досить висока порівняно з розвинутими країнами, що призводить до низьких врожаїв на великих площах. Крім того, відбувається невинуватене розпорошення матеріально-технічних, особливо енергетичних ресурсів, що завдає шкоди природі та суспільству.

Аналіз розподілу та характеру використання земельного фонду свідчить, що сформовані агроландшафти є нераціональними та екологічно не збалансованими. Відношення між сільськогосподарськими та лісовими угіддями, а також між ріллею та іншими видами сільськогосподарських угідь, є недоцільними та необґрунтованими ні з економічної, ні з екологічної точок зору. [1] Стан земельного аграрного фонду, оцінка якого перевищує середні показники країн СНД у 2,5 рази, викликає тривогу та стурбованість. Родючість ґрунтів катастрофічно знижується майже у всіх областях, збільшуються масштаби вітрової та водної ерозії, а також інші негативні явища.[5]

Площа еродованих земель в Україні становить близько 17,0 мільйонів гектарів, що складає 41% від загальної площі сільськогосподарських угідь. У цій категорії 4,7 мільйонів гектарів є середньо- і сильноеродованими, з них 68 тисяч гектарів земель втратили гумусовий горизонт повністю. Процес розпаювання земель колективних сільськогосподарських підприємств, використання застарілої техніки та перенасиченість сівозмін просапними технічними культурами призводять до щорічного зростання площі еродованих земель на 80 тисяч гектарів у середньому. Економічні втрати від процесів ерозії становлять 9,1 мільярда гривень, а втрати у грошовій вартості земель є щонайменше в 1,5-2 рази більшими, ніж сумарна виручка від експорту сільськогосподарської продукції.[3]

Бібліографічний список

1. Дудич Г. М. Оцінка екологічної стабільності сільськогосподарських земель Львівської області. *Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво*. Львів, 2019. № 20. С. 111-115.
2. Канаш О. П. Важливий аспект екології землекористування: про екологію та технологію землекористування: про екологічне та технологічне угруповання земель. *Землеустрій і кадастр*. 2014. № 1. С. 7–10.
3. De Olde E. M. et al. When experts disagree: the need to rethink indicator selection for assessing sustainability of agriculture. *Environment, Development and Sustainability*. 2017. № 19(4). P. 1327–1342.

Цигульов Вадим

Науковий керівник: Мокерова Наталія, старший викладач
Державний біотехнологічний університет

ЕКОЛОГО – ЛАНДШАФТНИЙ ПІДХІД ПРИ ЗЕМЛЕУСТРОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Еколого-ландшафтний підхід полягає в тому, щоб замінити нині діючі нестійкі агроландшафти, які зазнають впливів негативних факторів, на екологічно рівноцінні, стійкі оптимальні агроландшафти, що імітували б функції біосфери [1].

Найкращі земельні угіддя повинні в безумовно пріоритетному порядку надаватися для вирощування сільськогосподарських культур. Одночасно потрібно намагатися надавати перевагу таким способам використання земель, які характеризуються формуванням стійкого рослинного покриву — створенню культурного польового, садового, пасовищного антропогенних ландшафтів, а також максимальному збереженню природного флористичного різноманіття. Так, дуже важливо зберегти лісові масиви, лісонасадження на вододілах, схилах річкових долин і ярів незалежно від цінності цих земель для інших видів сільськогосподарського використання [2].

Основною причиною зростання кількості еродованих земель була недосконалість організації використання та охорони земель. Використання земельних ресурсів у сільському господарстві має бути тісно пов'язане з господарською придатністю території, забезпечувати високу ефективність виробничої діяльності, враховувати властивості й особливості землі та ландшафту, сприяти охороні й відтворенню продуктивних та інших корисних властивостей землі. Науково обгрунтована організація використання землі сприятиме зростанню екологічної безпеки сільськогосподарського виробництва.

Еколого-ландшафтний метод землеустрою враховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типів, підтипів, видів) і формує устрій території за визначеними частинами агроландшафту (місцевостях, урочищах, підурочищах, фаціях) [1].

Землевпорядне проектування на ландшафтній основі починають з еколого-ландшафтного мікрозонування території, де розміщене землекористування сільськогосподарського підприємства, що проводяться у ході підготовчих робіт до складання проекту землеустрою, і закінчують формуванням екологічно однорідних ділянок, до яких прив'язують систему господарства, землеробства, природоохоронні заходи. Головним змістом еколого-ландшафтного землевпорядкування є формування агроландшафтів та агроєкосистем. Зонування агроландшафтів здійснюють за компонентом, який найбільшою мірою визначає природний баланс (екологічну рівновагу) на конкретній території. В умовах складного рельєфу й інтенсивної ерозії ґрунтів таким компонентом є рельєф з гідрографічною мережею (або урочище), від якого залежать стік опадів і водний режим території в цілому. Саме цей компонент у регіоні розміщення землевпорядкуваної території найбільшою мірою визначає обличчя й долю агроландшафту. Інші компоненти (групи, рослинність тощо) мають корегувальну роль.

При формуванні агроландшафтної системи устрою землевпорядкованої території слід виділяти:

а) різні природні об'єкти, включаючи водозбірні басейни нижчого порядку, балки, замкнуті низини, схили однієї експозиції, приводороздільні масиви тощо;

б) санітарно-захисні зони, що забезпечують санітарно-епідеміологічну безпеку навколо джерел водопостачання, водозаборів, уздовж водопроводів і водоводів та інших споруд, навколо джерел виділення шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, електромагнітних хвиль та ін.;

в) охоронні зони технічних об'єктів промислових і сільськогосподарських підприємств, комунально-складського господарства, транспортних комунікацій і споруд, ліній зв'язку, електричних мереж, магістральних трубопроводів та ін.;

г) охоронні зони природних об'єктів - рік, озер, водойм - із метою запобігання їхньому забрудненню, засміченню, замуленню; пам'ятки історії й культури, історико-культурні заповідники, музейні комплекси;

г) мікрозаповідники, міграційні коридори та інші ландшафтні об'єкти, призначені для збереження території в природному вигляді, відтворення корисної флори і фауни, переміщення диких тварин.

Тобто формується мережа територіальних виділів, які різняться режимом використання й охорони земель, наприклад, інтенсивного, консервативного, суворого обмеження. Тим самим здійснюється початковий етап організації території на ландшафтному рівні, що має міжгалузеве природоохоронне значення. Результатом землевпорядного проектування при цьому є виділення первинних агроєкологічно однорідних ділянок як фізичної основи, організаційно-територіального каркаса для прив'язки системи ведення господарства, встановлення складу, площ і трансформації угідь, розміщення сівозмін, їхніх полів, робочих ділянок, устрою території садів, виноградників, сіножатей, пасовищ та ін.

Еколого-ландшафтний підхід застосовується при розробці проектів територіального землеустрою. В основу методики розроблення проектів територіального землеустрою та організації території сільськогосподарських підприємств покладено метод еколого-ландшафтного районування (зонування) та еколого-економічної класифікації земель [3].

Разом з тим, організація території сільськогосподарських підприємств потребує здійснення агроекологічної типізації земель. Головна мета комплексної агроекологічної оцінки земель полягає у виділенні агроекологічно однорідних територій (типів, класів, комплексів, видів) й встановленні на цій основі їхньої придатності для сільськогосподарських рослин, які мають близький діапазон життєвих потреб і подібні вимоги до факторів навколишнього природного середовища. Метод еколого-ландшафтного землевпорядкування, основою якого є агроекологічна типізація, призначений для діагностики та оцінки агроекологічного стану земель, виявлення їхньої придатності під культури й угіддя, а також для розробки заходів щодо охорони земель.

Переваги еколого-ландшафтного землеустрою, порівняно із звичайними методами землевпорядкування території, полягають у кращій відповідності організації території вимогам розвитку економіки і природокористування, до яких належать єдність, цілісність, комплексність задач і заходів щодо організації використання й охорони земель, забезпечення узгодженості інтересів через балансові відносини природних і економічних ресурсів, довгострокове збереження системоутворюючих елементів територіального устрою, багатоваріантність моделей, конструкцій і проектних рішень і т.д.

В умовах інтенсивного сільськогосподарського виробництва з метою збереження ґрунтового покриву і охорони навколишнього середовища агроєкосистеми необхідно формувати на науковій організації сільськогосподарських територій, яка враховує весь комплекс природних умов і факторів землекористування. Організація території сільськогосподарських підприємств на еколого-ландшафтній основі дасть змогу сільськогосподарським підприємствам значно зменшити втрати родючості ґрунтів, планомірно підвищувати врожайність сільськогосподарських культур.

Бібліографічний список

1. Осипчук С.О. Сільськогосподарське землекористування України (сутність, проблеми, напрями вдосконалення) // Землеустрій і кадастр. — 2020. — № 3. — С. 51—71.
2. Руденко, Л., Маруняк, Є. Ландшафтне планування та його роль у вирішенні завдань сталого просторового розвитку України // Український Географічний Журнал, 2017, №1, 3-8.
3. Третяк А.М., Другак В.М., Леонець В.О., Третяк Р.М., Гунько Л.А. Методичні рекомендації еколого-ландшафтного землевпорядкування сільськогосподарських підприємств. — К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2006. — 92 с.

Чернецька Віталія

Науковий керівник: Дудич Галина, к. е. н., доцент

Львівській національній університет природокористування

ОЦІНКА СТАНУ ПРИРОДНИХ КОРМОВИХ УГІДЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Природні кормові угіддя - це рослинні види, що виростають у дикій природі та використовуються тваринами для живлення. Їхня роль в екосистемах полягає у забезпеченні

харчової бази для різноманітних видів тварин, від малих комах до великих хижаків. Крім того, природні кормові угіддя виконують функції збереження ґрунтів, підтримки біорізноманіття та забезпечення екосистемної стабільності.[1]

Україна наділена значним аграрним потенціалом, який може не тільки забезпечити продовольчий набір для пересічного громадянина, а й забезпечити високоякісними продуктами експорт. У вирішенні проблем продовольчого забезпечення населення України особлива роль належить галузі тваринництва, проте ця галузь на сьогодні занепадає.

Не можна ігнорувати той факт, що занепад тваринництва як галузі АПК спричинює значний дефіцит органіки для відновлення родючості ґрунту. Ґрунтознавці наголошують, що гумус – це складне утворення, синтезувати яке штучно неможливо і без належної кількості органіки та системи використання земель з бездефіцитним балансом неможливо відновити. Стан родючості земель в Україні останніми десятиліттями суттєво погіршився і набув загрозливого характеру [5].

Тваринництво забезпечує рослинництво органічними добривами, проте із скороченням поголів'я за останні роки обсяги внесення органічних добрив значно знизилися. Без внесення в ґрунт органічних добрив неможливе відновлення штучної родючості ґрунту. Ці добрива позитивно впливають на ріст і розвиток сільськогосподарських культур, не тільки забезпечують їх органічними речовинами, а й покращують структуру ґрунту, водно-повітряний режим.

Занепад в Україні тваринницької галузі сільськогосподарського виробництва ставить під сумнів доцільність розробки проектів впорядкування території культурних пасовищ та сінокосів, проте необхідність використання, створення та впорядкування кормових угідь має цілу низку аргументів і по-перше, численні дослідження вчених доводять доцільність використання, створення та впорядкування кормових угідь, оскільки значне підвищення ефективності виробництва молока можна забезпечити за утримання тварин з використанням кормових угідь [4].

Згідно з даними Асоціації виробників молока, у світі прогнозується значний дефіцит молока. Експерти цієї організації наголошують на тому, що інвестиційна привабливість молочного скотарства є значною, оскільки ця галузь має досить високу віддачу з 1 га землі [5]. У зв'язку з цим потрібно не забувати про забезпечення високої якості молочної продукції, яка залежить безпосередньо від якості кормів. При пасовищному утриманні тварини споживають корм «живим», тобто отримують набагато більше біологічно цінних речовин, ніж із зів'ялими кормами. Також велике значення має перебування їх на свіжому повітрі, під впливом сонячних променів і в постійному русі, що позитивно впливає на їх фізичний розвиток та якість молока. Також пасовищне кормовиробництво має економічну складову – немає затрат на збирання кормів. Пасовищний корм найдешевший і забезпечує високу продуктивність тварин та найнижчу собівартість тваринницької продукції в усіх зонах країни.

Значення пасовищ і пасовищного утримання худоби ще підвищується, якщо врахувати, що частка кормів у собівартості продукції тваринництва досить значна (для молока – понад 40%, для м'яса великої рогатої худоби – понад 60%). Тому собівартість молока, одержаного в пасовищний період, майже у два рази нижча, ніж у стійловий. Зумовлено це в основному значними транспортними витратами на перевезення зеленої маси. Крім того, під час стійлового утримання худоби собівартість кормів і продукції тваринництва підвищується за рахунок затрат на переробку і зберігання кормів, а також неминучих при цьому втрат.

Фактори, що впливають на стан природних кормових угідь включають: кліматичні умови, ґрунтові властивості, географічні умови, господарську діяльність людини (наприклад, пожежі, випас тварин), а також вплив шкідливих факторів, таких як забруднення повітря та води.

На даний час в Україні йде запекла війна, у зв'язку з чим страждає екологія та різні економічні сектори, включаючи аграрний. Війна негативно впливає на природні кормові угіддя внаслідок знищення рослинності та природних середовищ, що становлять основу для кормів для диких та сільськогосподарських тварин; забруднення ґрунтів, водойм та атмосфери шкідливими речовинами, що може спричинити вимирання або забруднення рослин, які використовуються в якості кормів; переміщення людей яке може призвести до перетворення природних екосистем на землі для забудови або сільськогосподарського використання, знищуючи таким чином природні кормові угіддя; втрати доступу до угідь, через зони відчуження, мінні поля, заборони на виїзд та інші обмеження.[2]

Оцінка стану природних кормових угідь необхідна для визначення виробничого потенціалу господарства та планування оптимального використання земельних ресурсів, забезпечуючи ефективне харчування тварин і збереження екологічного балансу.

Шляхи підвищення продуктивності природних кормових угідь та їх раціональне використання в умовах війни є надзвичайно важливим для їх збереження та покращення. Для цього ми повинні оптимізувати використання доступних природних кормових угідь шляхом контролю кількості тварин та збереження біорізноманіття. Організовувати заходи з охорони та відновлення природних середовищ, запровадити агротехніки, що сприяють використанню альтернативних джерел корму, таких як сіно, силос та інші консервовані корми. Зробити мобілізацію сільськогосподарських ресурсів, тобто, організувати робочі групи для підтримки сільськогосподарських операцій та виробництва кормових культур навіть у зоні конфлікту. І що є не менш важливим, зумовити захист ґрунтів від ерозії та забруднення, а також збереження доступу до водних джерел для поливу та питної води для тварин [3].

Бібліографічний список

1. Букліб: студентська бібліотека. Класифікація природних кормових угідь. URL: <https://buklib.net/books/34672/> (дата звернення 19.02.2024).
2. Агрополіт: Експерти розповіли про масштаби впливу війни на сільськогосподарські землі України. URL: <https://agropolit.com/news/27215-eksperti-rozpovili-pro-masshtabi-vplyvu-viyni-na-silskogospodarski-zemli-ukrayini> (дата звернення 19.02.2024).
3. URL: <https://studfile.net/preview/7608631/page:5/> (дата звернення 19.02.2024).
4. Кривов В. М. Основи землевпорядкування : навч. посіб. / В. М. Кривов, Р. В. Тихенко, І. П. Гетьманчик ; за ред. В. М. Кривої. – 2-ге вид., доповн. – К. : Урожай, 2009. – 324 с.
5. Дудич Г. М., Дудич Л. В. Використання та впорядкування кормових угідь в Україні. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. Львів, 2017. № 24(2). С. 94–99.

Шатійов Кирило

Науковий керівник: Макєєва Людмила, канд. наук держ. упр., доцент

Державний біотехнологічний університет

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Земля - це засіб виробництва для сільського господарства. Водночас вона є важливим компонентом довкілля, включно з такими функціями, як поглинання парникових газів, перероблення поживних речовин, рекультивация земель і фільтрація забруднювальних

речовин, очищення води та збереження біорізноманіття. Землекористування пов'язане з будь-якими змінами або модифікаціями території, що дають змогу людям селитися і вести господарську діяльність. Щоб забезпечити раціональне використання та охорону земельних ресурсів, необхідно здійснювати управління землекористуванням. Таке управління допомагає контролювати виділення землі для конкретних цілей, забезпечувати доступність ресурсів для майбутніх поколінь і мінімізувати вплив господарської діяльності та розвитку на навколишнє середовище. Інакше кажучи, найкраще використання земельних ресурсів може бути досягнуто шляхом систематичного використання та управління цим використанням [1].

У вітчизняній літературі основна увага приділяється управлінню земельними ресурсами, яке здійснюють органи виконавчої та законодавчої влади й органи місцевого самоврядування, що регулюють земельні відносини та визначають стратегії розвитку систем землеволодіння і землекористування. Діяльність цих органів з управління земельними ресурсами охоплює: прогнозування і планування землекористування; розподіл і перерозподіл земель; установлення норм, правил і процедур землекористування та землеволодіння; нормативно-правову, адміністративну, управлінську та контрольну діяльність щодо використання й охорони земель [2].

Третяк А. М. та ін. [1] під управлінням земельними ресурсами розуміють систематичний, свідомий і цілеспрямований вплив держави і суспільства на земельні відносини та процеси землекористування. Цей процес ґрунтується на об'єктивних знаннях права з метою забезпечення раціонального та ефективного функціонування системи використання та охорони земель держави. Під раціональним використанням земель розуміється найбільш ефективний спосіб використання земель з точки зору задоволення потреб людей і суспільства в цілому з урахуванням природних, економічних, соціальних, інституційних і політичних умов, відповідно до об'єктивно існуючих принципів взаємодії природи і суспільства. Автори зазначають, що в рамках взаємодії природи і суспільства можна виділити наступні аспекти раціонального землекористування:

- природно-біологічний - функція землі як компонента природного комплексу пов'язана з вивченням рослинних і біологічних середовищ існування;
- соціально-економічний - відображає вплив на землекористування державної політики, суспільних процесів і земельних відносин, що формують економіку використання землі як ресурсу;
- технологічний - пов'язаний з вивченням техніко-технологічних впливів на землю, технологій землекористування та взаємозв'язку між раціональним використанням земельних ресурсів і науково-технічним прогресом;
- інституційний - пов'язаний з дослідженням значення організаційно-правової діяльності держави в організації раціонального використання та охорони земель (екологічно безпечного землекористування).

Наведені вище поняття показують, що управління земельними ресурсами та землекористуванням є складною організованою системою, яка впливає на процес розподілу (перерозподілу) земель (земельних ділянок) та організацію використання і охорони земель та інших природних ресурсів (землекористування). Таке управління може здійснюватися різними способами і засобами, але воно має відповідати принципам і цілям концепції сталого розвитку суспільства.

Сталий розвиток - це розвиток країн, регіонів і громад таким чином, щоб економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання та інші види соціальної діяльності відбувалися в межах, встановлених здатністю екосистем поглинати забруднення, відновлюватися і підтримувати життєдіяльність нинішнього і майбутніх поколінь [3]. Концепція передбачає 17 цілей, серед яких Ціль 15 "Забезпечення збереження і відновлення екосистем суші та сприяння їхньому невиснажливому використанню; запровадження

невиснажливого лісокористування; боротьба з опустелюванням; зупинення процесів деградації земель та започаткування їхнього відновлення; зупинення втрат біорізноманіття".

Метою сталого управління землекористуванням є гармонізація взаємодоповнюючих цілей збереження і поліпшення якості земельних ресурсів (грунту, води і повітря) при забезпеченні екологічного, економічного і соціального потенціалу землі на благо нинішнього і майбутніх поколінь [4]. Іншими словами, стале управління землекористуванням - це використання землі для задоволення мінливих потреб людини (наприклад, сільське і лісове господарство, охорона природи, середовище існування) з одночасним забезпеченням довгострокових соціально-економічних та екологічних функцій землі.

Досягнення цілей сталого управління земельними ресурсами вимагає комплексної інтеграції економічних та екологічних вигод для окремих осіб, громад та держави в цілому. Це вимагає надання екологічним питанням такого ж пріоритету, як і економічній ефективності, при оцінці впливу проектів розвитку та розробці якісно надійних показників екологічної ефективності.

Основним викликом для сучасних суспільств є вирішення глобальної проблеми виробництва більшої кількості продовольства для забезпечення швидкозростаючого населення планети при збереженні біологічного потенціалу екосистем, стійкості, якості земель та навколишнього середовища в цілому. Стале управління землекористуванням, якщо воно належним чином розроблене і впроваджене, гарантує, що землекористування, особливо сільськогосподарське, стане частиною екологічного рішення, а не залишиться екологічною проблемою.

Для досягнення цілей сталого управління земельними ресурсами необхідний інтегрований підхід. Інтегроване управління земельними ресурсами - це стратегічний підхід до планування землекористування та використання природних ресурсів, який має на меті збалансувати вигоди, цінності, ризики та компроміси у плануванні та управлінні землекористуванням, а також охороною та раціональним використанням довкілля.

Розроблення комплексних підходів необхідне для мінімізації деградації земель і пов'язаних з нею соціально-економічних наслідків. Необхідно сприяти розвитку та зміцненню інституційного потенціалу на регіональному, національному та басейновому рівнях для ефективного вирішення та інтеграції міжсекторальних аспектів. Визначення такого комплексного підходу є складним завданням і варіюється від регіону до регіону. Однак для розроблення загальної основи комплексного підходу необхідно розглянути такі аспекти питань землекористування:

I. Технічні:

- При розробці програм інтегрованого управління слід враховувати всі відновлювані природні ресурси (вода, ґрунт, рослинність, фауна тощо);
- Необхідно знайти інноваційні рішення для управління деградацією земель;
- Необхідно повною мірою враховувати потенційні конфлікти та синергію між височинами та низовинами, особливо роль височин та гірських районів як водонапірних башт для низовин;
- Слід приділяти належну увагу трансекозональним характеристикам ресурсів, зокрема води, оскільки планування та вирішення конфліктів на трансекозональному рівні стають вирішальними в підходах до поліпшення ситуації з ресурсами в посушливих районах.

II. Економічні:

- Соціальні, екологічні та економічні витрати і вигоди повинні бути оцінені для забезпечення довгострокової стійкості або життєздатності інтегрованих підходів;
- Інвестувати в розвиток нової інфраструктури, а також у захист існуючих і традиційних практик;
- Необхідно детально визначити відповідність економічному розвитку країни.

III. Суспільство:

- Підходи до землеволодіння та землекористування на рівні громади мають вирішальне значення для збереження ресурсів;
 - При розробці та обговоренні підходів до управління ресурсами слід враховувати вплив на життєдіяльність місцевого населення, а також розробляти альтернативні варіанти життєдіяльності для потенційно постраждалих громад;
 - Слід враховувати як позитивний, так і негативний вплив місцевої практики на природні ресурси;
 - Там, де це можливо, слід чітко враховувати непрямі соціальні вигоди від інтегрованого управління;
 - Там, де це можливо, слід чітко враховувати непрямі соціальні вигоди від інтегрованого управління.
- IV. Навколишнє середовище:
- Відновленню екосистем має бути надано найвищий пріоритет в інтегрованих програмах;
 - Збереження біорізноманіття в екосистемах має розглядатися там, де це доречно.
- Ці параметри тісно пов'язані між собою і повинні бути враховані для розробки інтегрованого підходу.

Таким чином, стає управління земельними ресурсами спрямоване на зменшення негативних наслідків землекористування та забезпечення найкращого використання земельних ресурсів.

Бібліографічний список

1. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціалізації, практики: монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Р.М. Курильців, Т.М. Прядка, Н.А. Третяк; [за заг. ред. А.М. Третяка]. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. 227 с.
2. Третяк А. М., Дорош О. С. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга. 2006. 360 с.
3. Сталий розвиток. URL: <https://sd4ua.org/>
4. Liniger H., Mekdaschi Studer R., etc. Sustainable Land Management in Practice: Guidelines and Best Practices for Sub-Saharan Africa, FAO, Rome, Italy. Geography. 2011. URL: <http://www.fao.org/3/a-i1861e.pdf>

Яворський Іван

Науковий керівник: Пендзей Любов, к. е. н., викладач-методист

Бучацький фаховий коледж ЗВО «Подільський державний університет»

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ НЕТРАДИЦІЙНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Агроінноваційний процес потребує наукового обґрунтування, особливо системи землекористування. Використання поняття «землекористування» передбачає систему відносин, за якими земля використовується не лише як засіб виробництва, а й як природний об'єкт, що тісно взаємодіє з середовищем, у якому вона панує. Тому необхідно запровадити термін «нетрадиційне землекористування» як економічно ефективний, екологічно та соціально орієнтований процес сільськогосподарського землекористування. У зв'язку з цим актуальною є розробка методичного забезпечення управління процесом охорони та

раціонального використання земель, включаючи екологізацію та капіталізацію землекористування [4].

Нетрадиційне сільськогосподарське землекористування є цілісною системою управління землекористуванням, яка сприяє сталому (збалансованому) розвитку сільських територій, зокрема, зміцненню здоров'я агроєкосистеми, включаючи біорізноманіття, біологічні цикли та біологічну активність ґрунту [1].

Збалансоване землекористування в результаті реалізації принципу раціонального використання земельних ресурсів має на меті створити стійку базу для економічного розвитку сільськогосподарського виробництва при одночасному поліпшенні якості життя населення. Отже, йдеться про те, що збалансоване землекористування є вектором, який визначає здатність досягти сталого розвитку сільськогосподарського землекористування та аграрного сектору, зокрема за допомогою ресурсного фактора.

Альтернативним та інноваційним способом розвитку сільського господарства у напрямку екологізації та капіталізації є запровадження нетрадиційного землекористування. Сьогодні набувають актуальності екологічно орієнтовані системи землеробства, такі як екологічна, біодинамічна, екологічна та органічна.

Тому необхідно створити законодавчу та регуляторну основи та інституційне регуляторне середовище, яке б покращило розвиток сільськогосподарського землекористування загалом та нетрадиційного зокрема. Нетрадиційне землекористування слід розуміти як процес організації економічно ефективного, екологічно чистого та соціально орієнтованого використання сільськогосподарських угідь як засобів основного виробництва у тісній взаємодії з навколишнім середовищем та власності на землю.

Ключовими аспектами сутності нетрадиційного землекористування є його екологізація та капіталізація. Це можна забезпечити такими засобами: вивчення придатності землі та ґрунту для вирощування, культур у межах землекористування; розробка різних варіантів розвитку нетрадиційного землекористування; розробка варіантів землеустрою та впровадження благоустрою земель; розробка прогнозу економічної ефективності використання земель; прийняття рішення про доцільність організації нетрадиційного землекористування; розробка плану економічного управління для організації нетрадиційного землекористування [2, 3].

Найбільш дієвим чинником екологізації сільськогосподарського землекористування є застосування нетрадиційного землекористування, яке забезпечується: вивченням придатності земель для вирощування тих чи інших культур; впровадженням варіантів землеустрою та здійснення поліпшень земель; складання плану економічної організації нетрадиційного землекористування; планування варіантів розвитку нетрадиційного землекористування; розробка прогнозу економічної ефективності землекористування; рішенням про доцільність організації такого землекористування [4]. Нетрадиційне землекористування – це таке землекористування, в процесі якого організовується екологічно безпечне, економічно та соціально ефективне використання сільськогосподарських земель як засобу виробництва, який взаємодіє з навколишнім середовищем, і з відносинами власності. Технологічний процес використання землі як засобу виробництва, об'єкта природи, і об'єкта земельних відносин характеризуються такими сутнісними ознаками та концептуальними засадами розвитку, які розглянуті на рис.

Отже, нетрадиційне землекористування слід розуміти як процес організації економічно ефективного, екологічно чистого та соціально орієнтованого використання сільськогосподарських угідь як засобів основного виробництва у тісній взаємодії з навколишнім середовищем та власності на землю (де людина та її інтелект ключовим для формування земельного капіталу).

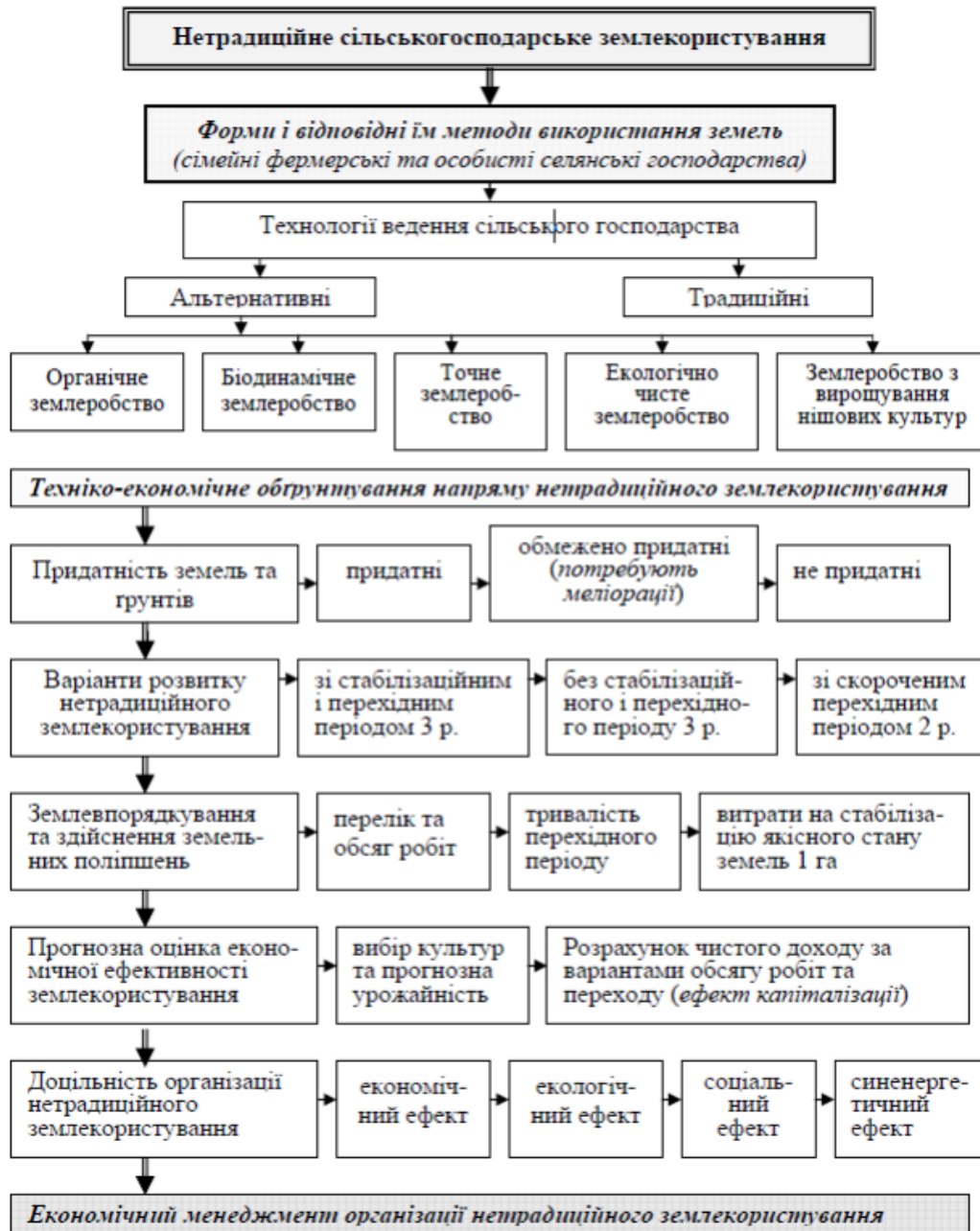

Рисунок - Логічно-смысловая модель нетрадиційного сільськогосподарського землекористування

Бібліографічний список

1. Ляшинський В. Б. Еколого-економічні засади формування нетрадиційного землекористування в Україні URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3428&i=17>
2. Стойко Н. Є. Ландшафтне планування як основа збалансованого розвитку сільських територій. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. 2017. № 24(2). С. 69-74.
3. Третяк А.М., Третяк В. М Зонування земель: законодавчий колапс та наукові засади планування розвитку землекористування об'єднаних територіальних громад Агросвіт. № 23. 2020. С. 3-9.

4. Третяк А. М., Третяк В. М., Прядка Т. М., Третяк Н. А. Територіально-просторове планування землекористування: навч. посібник. За ред. професора А.М. Третяка. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 168 с.

Яромій Олег

Науковий керівник: Ольга Солтис к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану виникла необхідність запровадити спрощений порядок доступу до земель для виробництва сільськогосподарської продукції. Передусім це пов'язано з тимчасовим призупиненням функціонування Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав, без чого неможливо набувати у власність та користуватися земельними ділянками за процедурами, які були чинними в мирний час. Окрім того, відповідно до частини 26 п. 2. ст. 15 «Повноваження військових адміністрацій» Закону України від 12.05.2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану», повноваження щодо питань регулювання земельних відносин покладено на військові адміністрації населених пунктів на відповідній території [1], що також потребувало вдосконалення земельного законодавства.

З метою врегулювання деяких питань реєстрації земель та користування сільськогосподарськими землями, їх швидкого залучення до виробництва в умовах воєнного стану Верховна Рада України 24.03.2022 прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-IX [2]. Закон запроваджує зміни в земельне законодавство, які на перше місце ставлять пріоритет суспільних (державних) інтересів над інтересами приватних осіб в умовах війни, тоді як інтереси й бажання власників і користувачів земельних ділянок подеколи можуть не враховувати. Водночас нові правові норми розраховано застосовувати лише в період воєнного часу. З відновленням мирного життя держава повернеться до звичних процедур регулювання земельних відносин.

Відповідно до закону, під час дії воєнного стану земельні відносини регулюються з урахуванням таких особливостей:

✓ договори користування земельними ділянками автоматично поновлено. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, на 6 квітня 2022 р. в Україні зареєстровано 7 млн внутрішніх переселенців та 4,3 млн біженців, які тимчасово виїхали за кордон [3]. Значна їх частина є землевласниками, а це значно ускладнює функціонування орендних земельних відносин у звичному режимі. Тому всі договори щодо передачі в користування земель сільськогосподарського призначення (договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту), термін дії яких закінчився після введення в Україні 24 лютого 2022 р. воєнного стану, вважають поновленими на 1 рік без волевиявлення сторін таких договорів та внесення відомостей про поновлення договору до Державного реєстру речових прав;

✓ змінено Порядок державної реєстрації договорів щодо землі. В умовах воєнного стану функціонування Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно є обмеженим. За таких умов формування земельної ділянки з метою передачі її в оренду здійснюватимуть без внесення відомостей про таку земельну ділянку до

Державного земельного кадастру (державної реєстрації) та присвоєння їй кадастрового номера, на підставі технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель. Таку документацію розробляють за рішенням органу, уповноваженого передавати земельну ділянку в оренду, цей орган її і затверджує. Державну реєстрацію таких договорів здійснюють районні військові адміністрації в Книзі державної реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану. Права оренди та інші права на землю виникають з моменту проведення державної реєстрації відповідних договорів;

✓ районним військовим адміністраціям надано право передавати в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності (окрім тих, що перебувають у постійному користуванні осіб, які не належать до державних, комунальних підприємств, установ, організацій), а також земельні ділянки, що залишилися в колективній власності колективного сільськогосподарського підприємства, кооперативу чи акціонерного товариства, а також нерозподілені та невитребувані земельні ділянки і земельні частки (паї). Розмір орендної плати не може перевищувати 8 % нормативної грошової оцінки земельної ділянки (визначається від середньої нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області);

✓ постійним землекористувачам надано право передавати належні їм сільськогосподарські землі державної і комунальної власності в оренду. Землекористувачі, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності на праві постійного користування (окрім державних, комунальних підприємств, установ, організацій), емфітевзису, можуть передавати такі ділянки в оренду строком до одного року для ведення товарного сільськогосподарського виробництва;

✓ орендарям і суборендарям сільськогосподарських земель надано право передавати належні їм права оренди та суборенди іншим агровиробникам. Орендарі, суборендарі земельних ділянок сільськогосподарського призначення всіх форм власності можуть передавати на строк до одного року належне їм право оренди, суборенди іншій особі для використання земельної ділянки за цільовим призначенням. Це здійснюють без згоди власника ділянки на підставі письмового договору про передачу права землекористування між землекористувачем та особою, якій передають право користування землею;

✓ забезпечено швидку передачу земельних ділянок у користування районних військових адміністрацій завдяки укладенню договорів оренди землі лише в електронній формі та здійсненню передачі в оренду земельних ділянок без проведення земельних торгів. Такий однорічний договір оренди землі не можна буде поновлювати, укладати на новий строк, і він припинятиметься зі плином свого терміну;

✓ упроваджено низку заборон у сфері земельних відносин. З метою уникнення зловживань на час воєнного періоду заборонено: безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність; формування земельних ділянок (окрім тих, що передають в оренду військовими адміністраціями); земельні торги щодо прав оренди, емфітевзису; суперфіцію щодо земельних ділянок державної, комунальної власності сільськогосподарського призначення.

Завдяки цьому Закону спрощено механізм набуття прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Це дасть змогу оперативно надати для цілей товарного сільськогосподарського виробництва близько 20 тис. га земель комунальної власності, які було підготовлено для передачі в оренду на земельних торгах. Також створено правові передумови для ведення у 2022 р. сільськогосподарського виробництва на 300 – 400 тис. га земель державної власності, які перебувають у постійному користуванні державних підприємств Мінагрополітики, НААН України, закладів освіти тощо. Це забезпечить одержання близько 1,4 млн т врожаю зернових культур цього року.

Хоч Закон дав змогу розв'язати ключові проблеми регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану, певні аспекти потребують додаткового законодавчого врегулювання.

У зв'язку з тимчасовим призупиненням роботи Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру, а також передачею повноважень щодо регулювання земельних відносин військовим адміністраціям населених пунктів, останнім треба роз'яснити особливості реєстрації договорів оренди в Книзі державної реєстрації землеволодінь і землекористувань та визначення осіб, які будуть уповноважені здійснювати відповідні процедури.

Окремо треба законодавчо визначити умови надання в оренду територіальними громадами земельних ділянок, що переходять до комунальної власності громад без державної реєстрації права комунальної власності на такі ділянки. Це пришвидшить надання земельних ділянок державної та комунальної власності в оренду для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених із зони бойових дій, та спростить процес релокації.

Держгеокадастру України необхідно підготувати та розіслати військовим адміністраціям населених пунктів усереднені показники нормативної грошової оцінки земель на одиницю площі, які можна застосовувати в разі обов'язкового проведення нормативної грошової оцінки земель.

Окрім того, треба узгодити діяльність суб'єктів підприємництва з надання послуг із землеустрою, топографо-геодезичних і картографічних робіт, оцінки майна, експертної грошової оцінки земельних ділянок, яким у період воєнного стану Служба безпеки України має надати дозволи на виконання топографо-геодезичних вишукувань.

Бібліографічний список

1. Пояснювальна записка до Проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7178&skl=10 (дата звернення 11.04.2024).
2. Закон України «Про землеустрій» № 858-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2022. № 42. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення 10.04.2024).
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (Відомості Верховної ради України (ВВР), 2015, № 28, ст. 250) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 08.04.2024).

КАДАСТР, ОЦІНКА ТА МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ

Галкевич Дар'я

*Науковий керівник: Сопова Надія, старший викладач
Державний біотехнологічний університет*

КАДАСТР, ОЦІНКА ТА МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ

Кадастр – є основним фактором для сталого розвитку країни, тому що має систематизовану базу даних з інформацією про земельні ділянки, їх власників, межі, цільове призначення та інші важливі характеристики [1]. Він відіграє велику роль у розвитку країни та має господарське значення і призначення для організації ефективного використання земель та їх охорони, планування господарства, розміщення та спеціалізації сільськогосподарського виробництва, меліорації земель та хімізації сільського господарства, забезпечення земельного ринку, юридичного посвідчення прав на земельні ділянки та ін.

Забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян – є призначенням державного земельного кадастру. Земельний кадастр застосовують з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес планів та проектів землеустрою, визначення розміру плати за землю. Якісне та ефективне управління цими факторами та ресурсами, встановлення балансу між ними може задовольнити сучасні потреби людства і стати захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [1].

У останні роки вчені різноманітних галузей, таких як економіка, ґрунтознавство, екологія, науки про Землю, активно досліджують питання використання земельного фонду в Україні. При цьому особлива увага приділяється оцінці сучасного стану та прогнозуванню використання земельних ресурсів країни в умовах інтенсивного використання її територій з метою відпочинку, оздоровлення, збереження природи та інших природоохоронних цілей. Сучасний стан використання земельних ресурсів не повною мірою відповідає вимогам раціонального використання природних ресурсів. Це підтверджується тими фактами, що внаслідок інтенсивного землекористування порушено екологічно безпечний баланс співвідношення площ земель, стали відчутніші негативні екологічні наслідки техногенного впливу, які завдають значної шкоди земельним ресурсам, здоров'я людей, завдають значних економічних збитків господарському комплексу. Тому з огляду на незадовільне використання земельних ресурсів проблема раціонального використання та охорони земель у сучасний період набуває особливої актуальності, вирішення якої потребує ефективних заходів впливу, зокрема правового характеру. Найактуальнішим питанням сталого розвитку землекористування є забезпечення раціонального використання та відновлення придатності земельних ресурсів у зв'язку з наслідками війни в Україні.

На основі проведеного моніторингу використання земельного фонду України [3] прогнозувалося звернути увагу представників органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також окремих власників та користувачів землі на визнання того факту, що земля є невід'ємною складовою природи, яка є основою для існування всіх нас, тому необхідно ставитися до неї з повагою та відповідальністю.

Основними завданнями моніторингу земель та ґрунтів є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок, який має на меті [2]:

- 1) своєчасне виявлення зміни стану земель та властивостей ґрунтів;
- 2) оцінку здійснення заходів щодо охорони земель;

3) збереження та відтворення родючості ґрунтів;

4) попередження впливу негативних процесів і ліквідації наслідків цього впливу.

Саме тому моніторинг земель слід розглядати як дієву правову форму охорони земель від негативного впливу як антропогенного, так й природного характеру.

Моніторингові дослідження показали [3], що у період незалежності України, актуальними залишаються такі проблемами, як:

- неефективний розподіл наявного земельного фонду за цільовим призначенням;
- приділення недостатньої уваги збереженню та відтворенню родючості ґрунтів;
- приділення недостатньої уваги використанню та охорони земельних ресурсів, що

призвело до зменшення сільськогосподарських угідь.

Негативний вплив на використання земельного фонду України спричиняє розподіл дрібних земельних ділянок у формі паїв та створення невеликих особистих селянських господарств. Це призвело до порушення сівозміни, оскільки багаторічні та однорічні трави замінялися ріпаком та просапними культурами, що позначається на балансі поживних речовин, водно-повітряному режимі ґрунту. В таких умовах відбувається загострення ерозії ґрунтів, ускладнюється використання сучасної сільськогосподарської техніки, а через роздробленість земельних ділянок унеможливується реалізація регіональних програм підвищення та збереження родючості ґрунтів.

Отже, кадастр земельних ресурсів виявляється ключовим елементом для сталого розвитку країни. Він відіграє велику роль у розвитку країни, сприяючи ефективному використанню земельних ресурсів, забезпеченню їх охорони, плануванню господарства та іншим аспектам сільськогосподарської діяльності. Наявні проблеми в сфері кадастру, оцінки та моніторингу земель залишають багато питань стосовно раціонального використання земельних ресурсів та способів вирішення проблем для покращення стану ґрунтів в Україні, такі як неефективний розподіл, ерозія ґрунтів та роздробленість земельних ділянок. Вони вимагають уваги та вирішення з боку влади та наукових досліджень для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів на користь майбутніх поколінь.

Бібліографічний список

1. Толмачова А. В. Державний земельний кадастр: конспект лекцій. Одеса : ОДЕКУ, 2023. 138 с.
2. Шепак В. В. Моніторинг та охорона земель: навчальний посібник. Полтава : ПолтНТУ, 2017. 120 с.
3. Оверковська Т. К. Моніторинг земель України: правові аспекти. *Юридичний вісник*. 2015. Вип. 1 (34). С. 125–128.

Гусак Денис

Науковий керівник: Шпик Наталія, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОРЕНДНА ПЛАТА ЗА НЕРУХОМЕ МАЙНО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

24.02.2022 назавжди залишиться в пам'яті всіх українців як день початку війни. Вже більше двох років на території України тривають військові дії, проте навіть в таких умовах вітчизняний бізнес намагається продовжувати свою роботу. Але у багатьох клієнтів вже виникло питання щодо того, чи потрібно сплачувати орендну плату за нерухоме майно в таких умовах.

Вирішення даного питання врегульовано Порядком передачі в оренду державного та комунального майна, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 483 від 03.06.2020, який передбачає 2 можливих варіанти.

Перший варіант, де орендна знижка / звільнення від сплати орендної плати за рішенням Кабінету Міністрів України або органу місцевого самоврядування. Відповідно до пункту 129-1 даної постанови передбачено можливість Кабінету Міністрів або представницького органу місцевого самоврядування за наявності особливих обставин ухвалити рішення про надання орендних знижок або звільнень від сплати орендної плати за договорами оренди певного майна або за договорами оренди майна.

Хочу відмітити, що відповідно до ч.1 ст.14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні», торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності. При цьому, форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безладу, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, введення комендантської години тощо.

На перелічені вище особливі обставини в умовах воєнного стану варто надавати лист ТПП України від 28.02.2022 щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), який можна завантажити за наступним посиланням: <https://ucco.org.ua/uploads/files/621c8a543cda9382669631.pdf>.

Другий варіант. Також є ще низка повідомлень щодо нерухомого майна учасників господарських відносин, тобто відповідно до ч.2 ст. 218 ГК України учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. У разі, якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності.

Враховуючи ч.1 ст.14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні», торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності.

При цьому, форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безладу, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання,

масові заворушення, введення комендантської години, карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України тощо.

Як вже зазначалось, на підтвердження наявності особливих обставин в умовах воєнного стану варто надавати лист ТПП України від 28.02.2022 щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), який можна завантажити за наступним посиланням: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>.

Таким чином, у випадку, якщо ви обґрунтовано не мали можливості використовувати об'єкт оренди за призначенням на час запровадження воєнного стану, то в такому випадку вам варто звернутись до орендодавця з заявою щодо звільнення від оплати оренди за той період, в який нерухоме майно не могло використовуватись за призначенням.

У випадку, якщо йде мова про господарський договір (укладений між суб'єктами підприємницької діяльності), то до заяви доцільно долучити вищевказане засвідчення ТПП України від 28.02.2022 та докази того, що об'єкт нерухомого майна не міг використовуватись протягом певного часу зважаючи, наприклад, на захоплення населеного пункту окупаційними військами (це можуть бути статті в ЗМІ, офіційна інформація від правоохоронних органів або Головного штабу ЗСУ і т.п.). У випадку ж, якщо договір оренди було укладено між фізичними особами, то достатньо долучити до заяви лише докази, що підтверджують неможливість використання приміщення без необхідності долучення засвідчення ТПП України.

Бібліографічний список

1. Господарський кодекс України | від 16.01.2003 № 436-IV (rada.gov.ua).
2. Деякі питання оренди державного ... | від 03.06.2020 № 483 (rada.gov.ua).
3. Про торгово-промислові пал... | від 02.12.1997 № 671/97-ВР (rada.gov.ua).

Зяць Ольга, Редько Христина

Науковий керівник: Нестеренко Галина, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

МОНІТОРИНГ МІСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

У сучасних умовах сталого розвитку міст важливим аспектом є ефективне використання земельних ресурсів та максимальне збереження природних середовищ. Обстеження земель міста та їх спостереження є ключовими інструментами управління земельним фондом, оцінки стану середовища та розробки стратегій розвитку міських територій.

Згідно чинного законодавства, система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів називається моніторингом земель [7]. Об'єктом моніторингу є всі землі незалежно від форми власності на них.

Спостереження міських земель проводиться систематично, вивчається та аналізується стан земельного фонду в межах території міста. Ця діяльність має на меті забезпечення ефективного використання земельних ресурсів, контролю за їх станом, а також прийняття рішень щодо їхнього подальшого розвитку та охорони [1].

Спостереження за станом земель залежно від строку та періодичності їх проведення поділяються на [7]:

➤ базові (вихідні, що фіксують стан об'єкта спостережень на момент початку ведення моніторингу земель);

➤ періодичні (проводяться через рік і більше);

➤ оперативні (фіксують поточні зміни).

Проведення моніторингу земель здійснюється у такому порядку:

➤ виконання спеціальних зйомок і обстеження земель;

➤ виявлення негативних факторів, вплив яких потребує здійснення контролю;

➤ оцінка, прогноз, запобігання впливу негативних процесів.

На локальному та регіональному рівні моніторинг земель проводять територіальні органи Держгеокадастру, на національному рівні - Держгеокадастр.

Стан земельного фонду оцінюється за результатами проведення аналізу послідовних спостережень і порівняння одержаних показників.

Інформаційне забезпечення моніторингу земель складається з даних, які мають необхідну повноту для об'єктивної оцінки ситуації, її моделювання та прогнозування.

Ведення моніторингу земель здійснює Держгеокадастр за участю Міндовкілля, Мінагрополітики, Національної академії аграрних наук та ДКА [7].

Основними елементами моніторингу міських земель є [2,3]:

➤ збір та аналіз даних (це включає збір інформації про земельні ділянки, їх власників, призначення, стан земель та інші характеристики, а також аналіз цих даних для визначення тенденцій та проблем);

➤ оцінка земельного фонду (це включає визначення стану та придатності земельних ділянок для різних видів використання, а також оцінку їхньої ринкової вартості);

➤ обстеження змін (систематичне відстеження змін, що відбуваються на земельних ділянках, таких як зміни використання, розширення забудови, зміни властивості тощо);

➤ оцінка природних ресурсів (аналіз стану природних ресурсів на міських землях, таких як ґрунти, водні ресурси, ландшафти тощо);

➤ планування та управління розвитком (використання результатів обстеження у для розробки стратегій розвитку міських територій, планування зон відпочинку, зелених зон, житлових та промислових районів тощо);

➤ екологічний обстеження (обстеження стану довкілля на міських землях, виявлення забруднень, контроль за викидами та впливом промислових об'єктів на природні ресурси);

➤ визначення потреб у землі (аналіз поточних та майбутніх потреб міста у земельних ресурсах для розвитку житлового, комерційного, інфраструктурного та іншого видів будівництва та розвитку).

Незалежно від методів проведення, моніторинг включає в себе наступні кроки [4]:

➤ обрання завдання та об'єкта для спостереження (або певного джерела інформації);

➤ отримання, обробка, перевірка, систематизація, форматування, коригування тощо, первинної інформації;

➤ зберігання інформації у певних базах даних за категоріями;

➤ репрезентація даних у відповідній формі користувачам (текстова, графічна, проєктна, електронна форма тощо).

Об'єктом спостереження міських земель є міський земельний фонд (з урахуванням наземних, надземних об'єктів) незалежно від форм власності на землю, цільового призначення та характеру їх використання [5].

Завданням спостереження міських земель є створення системи спостереження за змінами балансу земель

Результати моніторингу та їх аналіз [6,8]:

- оцінка стану земельного фонду (включає аналіз якісних та кількісних характеристик земель, таких як їх призначення, рівень забруднення, зміни використання тощо.);
- виявлення проблемних ситуацій (аналіз результатів обстеження дозволяє виявити проблеми, такі як недоцільне використання земель, забруднення, незаконна забудова тощо);
- розробка рекомендацій (на основі аналізу результатів обстеження розробляються рекомендації щодо покращення управління земельними ресурсами та збереження природних середовищ).

Висновок: моніторинг міських земель та їх обстеження є важливими етапами управління міськими територіями. Ці процеси дозволяють забезпечити сталий розвиток міст та збереження навколишнього середовища. Важливо продовжувати дослідження у цій області для постійного вдосконалення методів та підвищення ефективності управління міськими землями. За результатами оцінки стану земель складаються звіти, прогнози та рекомендації, що подаються місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та Держгеокадастру для вжиття заходів до запобігання і ліквідації наслідків негативних процесів.

Бібліографічний список

1. Ананьєва Т.В. Обстеження довкілля: навч. посіб. / ОлдіПлюс – 2022 – 172 ст.
2. URL:http://megalib.com.ua/content/2207_52_Monitoring_zemelnih_vidnosin.html
3. Аніщенко В.О., Боровий В.О. Моніторинг і охорона земель: навчальний посібник. К. : КНУБА, 2003. 176 с.
4. Складар Ю. Л., Капінос Н. О., Костян Д. О. Використання ГІС-технологій у процесі проведення моніторингу земель та картографування досліджуваної території. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/363/9888/20592-1?inline=1>
5. Домусчи С.В., Тригуб В.І. Моніторинг міських земель. Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 червня 2022 р.). ОДАУ, Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії. Одеса, 2022. С. 113-116.
6. Мошинський В.С., Бухальська Т.В., Ліщинський А.Г., Наконечна Ж.В. Моніторинг та охорона земель. Практикум: навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2019. 202 с
7. Про затвердження Положення про моніторинг земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF#Text>
8. Шепак В.В. Моніторинг та охорона земель: навч. посіб. / В. В. Шепак. Полтава: ПолтНТУ, 2017. 120 с.

Корб'як Віктор

Науковий керівник: Шпик Наталія, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Війна внесла корективи у всі сфери нашого життя, не оминула війна і питання врегулювання земельних відносин.

На сьогодні, земельні відносини під час воєнного стану в основному регулюються пунктами 27 та 28 Прикінцевих положень Земельного кодексу України, як в свою черг зазнали значних змін, внесених Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» 2247-ІХ від 12.05.2022 року. В переважній більшості дані норми стосуються регулювання права користування у всіх його видах, зокрема: окремо визначено положення щодо оренди для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

До особливостей цієї оренди слід віднести, що такий договір укладається строком до 1 року, форма договору – виключно електронна з підписанням обома сторонами за допомогою електронного цифрового підпису, розмір орендної плати не може перевищувати 8% від нормативної грошової оцінки. При цьому саме право оренди не підлягає державній реєстрації, а реєструється лише сам договір оренди районною військовою адміністрацією у книзі реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану.

Варто також зазначити, що передача в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва земель державної, комунальної власності здійснюється без проведення земельних торгів. При цьому, якщо в таку оренду передано землі державної чи комунальної власності, то орендар земельної ділянки не має права на:

- компенсацію власних витрат на поліпшення земельної ділянки;
- поновлення договору оренди землі, укладення договору оренди землі на новий строк з використанням переважного права орендаря;
- передачу земельної ділянки в суборенду;
- встановлення земельного сервітуту;
- зміну угідь земельної ділянки;
- будівництво на земельній ділянці об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд);
- закладення на земельній ділянці багаторічних насаджень;
- переважне право на купівлю орендованої земельної ділянки у разі її продажу;
- відчуження, передачу в заставу (іпотеку) права користування земельною ділянкою;
- поділ земельної ділянки, об'єднання її з іншою земельною ділянкою;
- використання для власних потреб наявних на земельній ділянці загальнопоширених корисних копалин, торфу, лісу, водних об'єктів, а також інших корисних властивостей землі;
- зміну цільового призначення земельної ділянки.

В свою чергу землекористувачі, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності на праві постійного користування (крім державних, комунальних підприємств, установ, організацій), емфітевзису, також можуть передавати такі земельні ділянки в оренду строком до одного року для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Поруч з цим слід зауважити, що оренда для ведення товарного сільськогосподарського виробництва земель державної чи комунальної власності визначена підпунктом 2 пункту 27 Прикінцевих положень Земельного кодексу України, і ця ж оренда земель землекористувачів на праві постійного користування чи емфітевзису визначена підпунктом 8 пункту 27 Прикінцевих положень Земельного кодексу України, з чого можна зробити висновок що, наприклад, при оренді земель для землекористувачів на праві постійного користування чи емфітевзис не застосовуються обмеження за розміром орендної плати чи обмеження щодо прав орендарів, тому при укладенні договорів слід відразу, по-перше, звернути увагу на статус землі, що передається в оренду, по-друге, врегулювати неточності щодо обмежень.

Також окремо законом визначено порядок про передачу в оренду земель для:

- розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій (у тому числі тих, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави);

- розміщення річкових портів (терміналів) на річці Дунай, доцільність будівництва (розширення) яких визначена рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері внутрішнього водного транспорту, відповідно до пункту 11-1 розділу XII Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про внутрішній водний транспорт»; розміщення мультимодальних терміналів та виробничо-перевантажувальних комплексів, доцільність будівництва (розширення) яких визначена центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, відповідно до статті 43 Закону України «Про транспорт»;

- будівництва мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів;

- розміщення морських портів.

Передача земельних ділянок державної, комунальної власності для цих цілей також здійснюється без проведення земельних торгів, крім випадків, визначених частиною другою статті 134 ЗК України.

До особливостей такої оренди слід віднести те, що порядок визначення підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій має визначити Кабінет Міністрів України, на даний час цей порядок ще не прийнято. В той же час, перелік осіб та підприємств для переміщення, затверджується спільним рішенням військової адміністрації із зони переміщення та військової адміністрації до зони переміщення. Однак знову ж таки, важко уявити наявність та легітимність такого рішення за відсутності прийнятого порядку визначення підприємств, виробничі потужності, яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій, тому на даний час дані норми фактично не діють.

Хоч і побіжно, але норми закону про врегулювання земельних відносин в умовах воєнного стану передбачають також і можливість надання у постійне користування виконавчим органам сільських, селищних, міських рад земель комунальної власності для розміщення об'єктів для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. При цьому, розміщення тимчасових споруд, їх комплексів, призначених для життєзабезпечення (тимчасового проживання та обслуговування) внутрішньо переміщених осіб, а також інженерних мереж, необхідних для функціонування таких споруд, може здійснюватися на земельних ділянках усіх категорій земель (крім земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, земель історико-культурного призначення, земель лісогосподарського призначення) без зміни цільового призначення.

Також важливо, що для цих цілей також передбачено зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок здійснюється без розроблення робочого проекту землеустрою. Така передача в постійне користування фактично будь-яких земель насторожує, оскільки може призвести до хаотичної та неконтрольованої забудови, яка потім може бути здійснена ще й без дотримання мети такої забудови. Адже, в даному випадку закон не містить жодного застереження про те як, ким та за якими ознаками буде визначено, що забудова здійснюється саме для внутрішньо переміщених осіб та що саме ці особи матимуть право на отримання проживання в таких спорудах.

І наостанок щодо важливих змін варто зазначити і про те, що на даний час функціонування Державного земельного кадастру вважається призупиненим. Реєстраційні дії з реєстрації договорів, описаних у цій статті, заносяться до книги реєстрації

землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану, яка ведеться районною військовою адміністрацією у паперовій та електронній формах.

При цьому важливо, що передача органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування земельних ділянок державної, комунальної власності у власність, користування у період, коли функціонування Державного земельного кадастру призупинено, не здійснюється (крім передачі в оренду земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва).

Отже, в цілому земельні відносини під час воєнного стану суттєво змінилися лише в частині орендних відносин та використання земель, більше дискреційних повноважень у даному розрізі надано районним військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування. На жаль, не врегульовано питання наслідків такого використання особливо в частині спорудження будівель, подальшої їх експлуатації та збереження цільового призначення, тому як і завжди все залежить від добросовісності місцевої влади, яка може проявити саме зараз себе або як добрий господар, або як бездарний негідник – час покаже.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України | від 25.10.2001 № 2768-III (rada.gov.ua).
2. Про внесення змін до деяких ... | від 12.05.2022 № 2247-IX (rada.gov.ua)

Кутенів Сергій

Науковий керівник: Шнік Наталія, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПЛАТА ЗА ЗЕМЛЮ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Плата за землю (також відома як земельний податок) є обов'язковим платежем, який стягується з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів. Є декілька аспектів сплати за землю, а саме :

1. Сплата податку за земельні ділянки :
 - для земель загального користування не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки;
 - для сільськогосподарських угідь не менше 0,3 % та не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки.
2. Об'єкти оподаткування :
 - земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні фізичних або юридичних осіб;
 - інші об'єкти визначені законодавством.
3. Податковий період або строки сплати :
 - податковий період для земельного податку визначається законодавством;
 - строки сплати податку встановлюються відповідно до закону.

Підставою для нарахування земельного податку є (п. 286.1 Податкового кодексу України):

- а) дані державного земельного кадастру;
- б) дані Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;
- в) дані державних актів, якими посвідчено право власності або право постійного користування земельною ділянкою (державні акти на землю);
- г) дані сертифікатів на право на земельні частки (паї);

г) рішення органу місцевого самоврядування про виділення земельних ділянок у натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв);

д) дані інших правовстановлюючих документів, якими посвідчується право власності або право користування земельною ділянкою, право на земельні частки (паї).

У разі подання платником податку до контролюючого органу правовстановлюючих документів на земельну ділянку, земельну частку (пай), відомості про які відсутні у базах даних інформаційних систем центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, нарахування податку фізичним особам здійснюється на підставі поданих платником податку відомостей до отримання контролюючим органом інформації про перехід права власності на об'єкт оподаткування.

Державна податкова служба України повідомляє, що у зв'язку із прийняттям Верховною Радою України 15 березня 2022 року Закону України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» змінено встановлений Податковим кодексом України порядок справляння плати за землю.

Плата за землю обчислюється виходячи з бази оподаткування, якою є (п. 271.1 ст. 271) нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації, встановленого відповідно до ст. 289 Податкового кодексу; площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено.

Нормативна грошова оцінка земельних ділянок — капіталізований рентний дохід із земельної ділянки, визначений відповідно до законодавства центральним органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів (пп. 14.1.125 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу).

Зміни, що прийняті у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, передбачають, що тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди (підпункт 69.14 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Кодексу) (далі – Ділянки).

Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, визначається Кабінетом Міністрів України.

Не всі земельні ділянки, які перебувають у власності чи у постійному користуванні, оподатковуються земельним податком.

Так, згідно із ст. 283 Податкового кодексу України встановлено перелік земельних ділянок, які не оподатковуються земельним податком.

До таких земельних ділянок належать:

- сільськогосподарські угіддя зон радіоактивно забруднених територій, визначених відповідно до закону такими, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (зон відчуження, безумовного (обов'язкового) відселення, гарантованого добровільного відселення і посиленого радіоекологічного контролю), і хімічно забруднених сільськогосподарських угідь, на які запроваджено обмеження щодо ведення сільського господарства;

- землі сільськогосподарських угідь, що перебувають у тимчасовій консервації або у стадії сільськогосподарського освоєння;

- земельні ділянки державних сортовипробувальних станцій і сортодільниць, які використовуються для випробування сортів сільськогосподарських культур;
- землі дорожнього господарства автомобільних доріг загального користування — землі під проїзною частиною, узбіччям, земляним полотном, декоративним озелененням, резервами, кюветами, мостами, штучними спорудами, тунелями, транспортними розв'язками, водопропускними спорудами, підпірними стінками, шумовими екранами, очисними спорудами і розташованими в межах смуг відведення іншими дорожніми спорудами та обладнанням, а також землі, що знаходяться за межами смуг відведення, якщо на них розміщені споруди, що забезпечують функціонування автомобільних доріг;
- земельні ділянки сільськогосподарських підприємств усіх форм власності та фермерських (селянських) господарств, зайняті молодими садами, ягідниками та виноградниками до вступу їх у пору плодоношення, а також гібридними насадженнями, генофондовими колекціями та розсадниками багаторічних плодкових насаджень;
- земельні ділянки кладовищ, крематоріїв та колумбаріїв;
- земельні ділянки, на яких розташовані дипломатичні представництва, які відповідно до міжнародних договорів (угод), згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, користуються приміщеннями та прилеглими до них земельними ділянками на безоплатній основі;
- земельні ділянки, надані для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення діяльності релігійних організацій України, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку.

Щодо змін про плату за землю, які відбуваються у період воєнного стану хоча відмітити, що 06 травня 2023 року набрав чинності Закон України від 11 квітня 2023 року № 3050-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно», яким внесено зміни до Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI :

- не сплачується земельний податок за земельні ділянки забруднені вибухонебезпечними предметами;
- - непридатні для використання у зв'язку з потенційною загрозою їх забруднення вибухонебезпечними предметами, у випадку прийняття сільськими, селищними, міськими радами, військовими адміністраціями та військово-цивільними адміністраціями рішень про встановлення податкових пільг зі сплати місцевих податків та/або зборів у порядку, визначеному Кодексом.

У статті 283-1 Кодексу доповнено, щодо особливостей визначення земельного податку за земельні ділянки, що перебувають у консервації, або забруднені вибухонебезпечними предметами, або непридатні для використання у зв'язку з потенційною загрозою їх забруднення вибухонебезпечними предметами.

Нагадуємо, що пеня та штрафи не нараховуються з огляду на положення підпункту 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Кодексу та зміни, внесені до пункту 129.9 статті 129 Кодексу, а саме згідно з новою редакцією підпункту 129.9.7, пеня не нараховується, а нарахована пеня підлягає анулюванню у випадку вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою внаслідок введення воєнного, надзвичайного стану.

Разом з цим зазначаємо, що відповідно до пункту 102.9 статті 102 «Строки давності та їх застосування» Кодексу на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану зупиняється перебіг строків, визначених Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Бібліографічний список

1. Земельний кодекс України | від 25.10.2001 № 2768-III (rada.gov.ua).
2. Податковий кодекс України | від 02.12.2010 № 2755-VI (rada.gov.ua)
3. Про внесення змін до Податко... | від 11.04.2023 № 3050-IX (rada.gov.ua)

Тарасенко Дар'я

*Науковий керівник Мокерова Наталія, старший викладач
Державний біотехнологічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Земля є обмеженим природним ресурсом, що має велике значення для різних аспектів людської діяльності. Через постійний попит на неї, вона має високу цінність. Оцінка землі стає важливою як для економіки, так і для суспільства в цілому, оскільки вона визначає її вартість і допомагає в ефективному управлінні цим ресурсом та встановленні адекватних податків державою.

Експертна оцінка землі - це необхідна процедура, що проводиться перед укладанням різних видів угод або укладанням договорів страхування, зміни власності тощо. Вона спрямована на вирішення можливих конфліктів, пов'язаних зі збитками та їх компенсацією, а також на визначення доцільності інвестування, обґрунтованості рішень у містобудівній сфері та оцінку ефективності бухгалтерського обліку. Її результати дозволяють оцінити реальну вартість майна для власників земельних ділянок та суспільства загалом, і тому все більше людей звертаються за допомогою до експертів у цій галузі.

Головними законодавчими актами, що регулюють особливості експертної грошової оцінки земельних ділянок сільськогосподарського є Закон України “Про оцінку земель” [3] та Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. № 1531 “Про експертну грошову оцінку земельних ділянок”. Ця Постанова визначає процедуру здійснення експертної оцінки земельних ділянок з метою укладання цивільно-правових угод і переоцінки основних фондів для бухгалтерського обліку відповідно до вимог законодавства.

Об'єктами оцінки є земельні ділянки або їх частини з визначеним місцем розташування та правами. Ділянка розглядається як придатна для ефективного використання та вільна від поліпшень [1].

У свою чергу, експертна грошова оцінка визначає ринкову або іншу вартість земельної ділянки на дату оцінки з урахуванням умов угоди. Інформаційна база оцінки включає документи про права та обмеження щодо земельної ділянки, фізичні характеристики, місцезорозташування, ринкові ціни, витрати на поліпшення, та інші фактори, які впливають на її вартість.

Особливості проведення експертної оцінки земельних ресурсів полягають у врахуванні принципів оптимального використання землі для отримання найбільш достовірних результатів. Експерти у своїй роботі враховують такі аспекти: 1) спосіб використання земельної ділянки - яким чином земля використовується в даний момент та його потенціальні можливості; 2) прийнятність та доцільність застосування - чи відповідає запропонований спосіб використання місцевим умовам та потребам; 3) відповідність законодавчим вимогам - чи відповідає запропонований спосіб використання землі вимогам законодавства.

Оцінка сільськогосподарських земель починається з визначення мети, яка залежить від замовника - власника, держави, кредиторів, інвесторів або акціонерів. Це створює конфлікт інтересів, оскільки кожна сторона має власні цілі. Держава оцінює землі для обліку, контролю та збереження родючості, тоді як орендарі мають зацікавленість у максимізації прибутку та зниженні витрат.

Економічне оцінювання сільськогосподарських земель базується на родючості ґрунтів та диференціальній ренті. Показники якості ґрунтів, місця розташування та економічні фактори допомагають визначити вартість землі як засобу виробництва в сільському господарстві, враховуючи дохід та витрати [3].

Згідно Порядку проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок від 9 січня 2003 року [2] існують такі етапи проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки:

1. Проведення огляду та аналізу ринку земель.
2. Визначення типу вартості відповідно до умов угоди.
3. Підготовка завдання та укладення контракту на проведення оцінки.
4. Збір, обробка та аналіз даних.
5. Встановлення оптимального використання земельної ділянки.
6. Вибір та обґрунтування методологічних підходів.
7. Визначення вартості земельної ділянки за обраними методами та формулювання висновку.
8. Підготовка звіту про проведену оцінку.

Обстеження та аналіз ринку земель передбачає попереднє дослідження об'єкта та цілей оцінки для складання завдання та укладання контракту. Це включає огляд земельної ділянки, аналіз документації щодо місця розташування, правового статусу, меж та інших характеристик.

Істотні умови договору оцінки включають: об'єкт оцінки, мету, вид вартості, дату та строк оцінки, оплату, права та обов'язки сторін, конфіденційність, відповідальність за невиконання, вирішення спорів та інші умови, що можуть бути передбачені згодою сторін або законодавством.

Визначення вартості земельної ділянки - це складний процес, який включає в себе застосування різних методів оцінки відповідно до специфіки об'єкта та умов. При використанні методів, що ґрунтуються на зіставленні цін, оцінюються аналогічні земельні ділянки, продані на ринку, і вартість об'єкта визначається з урахуванням їх характеристик і умов угоди. Наприклад, метод попарного зіставлення порівнює ціни подібних ділянок, а метод статистичного аналізу ринку використовує статистичні дані для визначення середньої вартості землі.

У разі застосування методів капіталізації доходів, оцінюється потенційний дохід, який може бути здобутий з використання земельної ділянки, наприклад, через оренду або інші види доходу. Інвестиційний метод передбачає врахування чистого операційного доходу, а метод капіталізації земельної ренти - доходу від користування землею. Ці методи можуть бути поєднані для точнішої оцінки.

Також існують методи, які враховують витрати на поліпшення земельної ділянки. Наприклад, економічний метод оцінки визначає вартість землі як різницю між ціною продажу після поліпшення та витратами на ці поліпшення, враховуючи прибуток. Метод співвіднесення використовує загальну вартість ділянки та поліпшень для визначення її вартості [1].

Після застосування відповідних методів формулюється остаточний висновок про вартість земельної ділянки, який базується на аналізі отриманих результатів, ринкових даних і можливих перспективах розвитку об'єкта.

В українській практиці застосовуються три методи оцінки: витратний, порівняльний і прибутковий, кожен з них має свої відмінності. Витратний метод використовується, коли

потрібно оцінити витрати на поліпшення земельної ділянки, враховуючи знос технологій. Порівняльний метод ґрунтується на ринкових особливостях, дозволяючи визначити вартість земельної ділянки на основі аналізу подібних ринків. Прибутковий метод застосовується для оцінки можливих доходів від земельної ділянки, але через слаборозвинений ринок оренди він рідко використовується в нашій країні.

Експертам необхідно мати комплект документів, який містить опис фізичних параметрів об'єкта та його юридичний статус. Також потрібно враховувати регіональні особливості, місце розташування ділянки і її відстань до населених пунктів, оскільки ці чинники впливають на її вартість.

Отже, експертна оцінка земельних ділянок сільськогосподарського призначення є ключовою процедурою, що передують укладанню угод, зміні власності та іншим операціям. Вона спрямована на вирішення конфліктів, визначення доцільності інвестування та оцінку ефективності бухгалтерського обліку. Результати оцінки важливі для власників та суспільства загалом.

Бібліографічний список

1. Методика експертної грошової оцінки земельних ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2002 р. № 1531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 6.04.2024).
2. Порядок проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок. Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 9 січня 2003 року № 2. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/reg7717?an=83&ed=2003_01_09 (дата звернення: 6.04.2024).
3. Про оцінку земель. Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1378-15> (дата звернення: 6.04.2024).

Cherevychnyk Rostyslav

*Науковий керівник: Смолярчук Мирослава, к.е.н. доцент, Турчин Ірина, к.п.н.
Львівський національний університет природокористування*

ELECTRONIC SERVICE APPLICATION REGARDING LAND RELATIONS

Raising public awareness of innovative land use development initiatives at every step of the implementation is a vital issue nowadays.

E-government technologies, using the digitalisation of existing technologies in land regulation, are an effective way to ensure good governance. Therefore, the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre, with the support of the E-Governance Agency and the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) mission, has started applying electronic services in its activities.

In accordance with Article 36 of the Law of Ukraine “On the State Land Cadastre”, the state provided access to the basic data of the state land cadastre. Since January 2013, information on land plots contained in the State Land Cadastre of Ukraine has become open and accessible on the Internet [3].

The Public Cadastral Map website made sure that all land plot data in the nation was synchronized prior to military operations began.

The website provided for searching for a land plot by cadastral number, as well as obtaining all the necessary information about it through additional layers of geospatial information for

detailed visual analysis of the territory, obtaining an extract from the state land cadastre and other services (Figure 1).

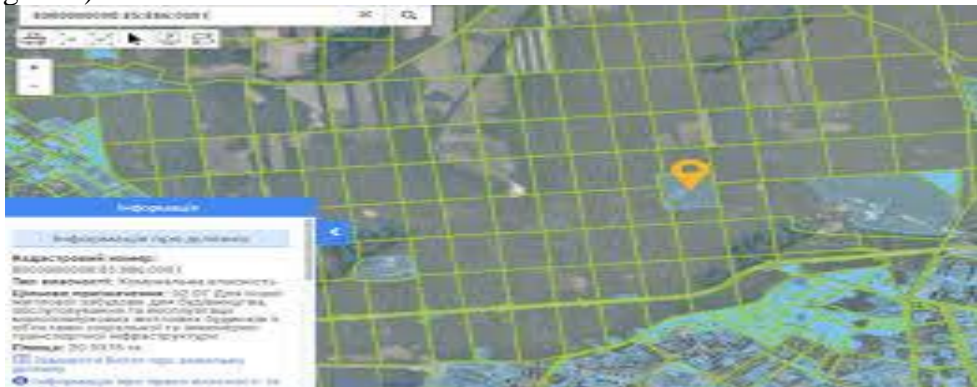

Figure 1 - An excerpt from the Public cadastral map

The content of the information portal was constantly expanded and improved by periodically adding new sections (layers).

They include overview map (Central State Land Cadastre), orthophoto maps, cadastral division, soils, unregistered territories and others (Figure 2).

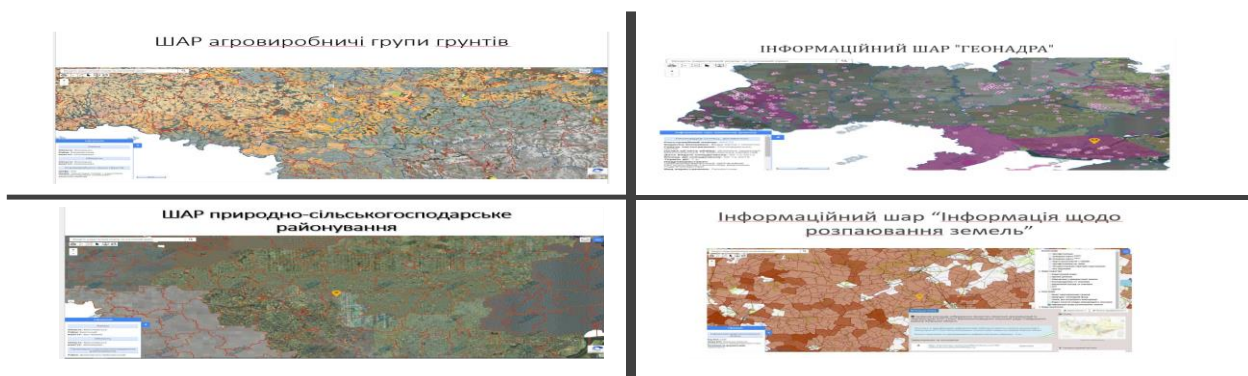

Figure 2 - An excerpt from the Public cadastral map

The publication of data from the State Land Cadastre is restricted, and the Public Cadastral Map has been put on hold since the start of the russian invasion.

Therefore, the issue of how to establish the necessary conditions emerged for the resumption of the state land cadastre during martial law in the country.

Today, electronic services such as e-cadastrе and other commercial projects have become a new alternative to the Public Cadastral Map.

They also offer many useful services that can be accessed online. The advantage is a range of functionalities that make these services convenient and accessible to users. The services are available both with and without authorisation. Using the e-cadastrе service, if necessary, everyone can obtain services provided by the executive body that implements state policy regarding land relations, such as:

- obtaining information from the State Land Cadastre;
- issuing an extract from the technical documentation on the normative monetary valuation of the land plot;
- obtaining state registration of a land plot with an extract from the State Land Cadastre;
- extract from the register of engineers-land managers and others.

There are services for certified engineers-land managers on this internet resource as well. These services enable you to carry out

- state registration of a land plot with obtaining an extract from the State Land Cadastre

- -submission of an application for corrected information to the State Land Cadastre
- verification of an XML file [1-4].

Professionals in land management have access to a lot more technology services these days, which facilitates their work. Let's name them: cadastre UA, Vkursi Zemli, OpenDataBot, Cadastre service and other electronic services

Applying various digital transformations and the latest technologies will further facilitate the work of individuals and legal entities, public authorities, executive bodies and local self-government in accessing and working with the state land cadastre data, primarily guaranteeing the protection of the State Land Cadastre information.

References

1. Land Code of Ukraine [Electronic resource]. - Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Electronic service CadastrUA [Electronic resource]. - Access mode: <https://kadastr-ua.com/>
3. Official website of the State Service of Geodesy, Cartography, and Land Cadastre [Electronic resource]. - Access mode: <https://land.gov.ua/>
4. Смолярчук М., Шпик М. Використання автоматизованих онлайн-сервісів у сфері земельного кадастру // Матеріали XXIV Міжнародного науково-практичного форуму, «Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій». 4–6 жовтня 2023 р. – С. 373-376. <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/901>

Якимів Тетяна

Науковий керівник: Нестеренко Галина, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ГРУНТОВІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Ґрунт виконує різноманітні функції у природному середовищі, його роль як основного засобу виробництва у сільському господарстві є головною, тому надзвичайно важливо підтримувати їх в найкращому стані, оскільки вони повільно відновлюються (регенеруються).

Об'єктом особливої охорони кожної держави є ґрунтовий покрив – один з найважливіших природних ресурсів, найцінніший компонент земельних ресурсів. У сільськогосподарському виробництві ґрунт є основним об'єктом праці і засобом виробництва продовольчої та сировинної продукції, кормів для тваринництва [5].

На сьогодні мільйони гектарів деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель знаходяться в інтенсивному обробітку, що порушує екологічну безпеку довкілля. Забруднені ґрунти характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання є економічно неефективним, проте значна їх частина є у приватній власності. За допомогою економічних та правових важелів доцільно поетапно виводити такі землі з обробітку для їх оздоровлення та більш раціонального використання.

Охорона ґрунтів, під якою розуміють комплекс правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання ґрунтів, їх захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення та підвищення родючості, збереження екологічної цінності природних і набутих якостей [6].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Охорона ґрунтів від деградацій та відтворення їх родючості – багатогранна проблема, яка охоплює еколого-біосферні, агротехнологічні, економічні, правові, естетичні і морально-етичні аспекти. Тому охорона ґрунтів від деградації, збереження і відтворення їх родючості, дбайливе і раціональне використання мають першочергового значення, особливо з урахуванням сучасної нестабільності клімату [6].

Згідно з останніми розрахунками Центру досліджень продовольства та землекористування Київської школи економіки (KSE Агроцентр), проведеними спільно зі Світовим банком, український аграрний сектор зазнав понад \$80 млрд прямих збитків та втрат внаслідок повномасштабного вторгнення. Зокрема, загальна вартість знищених активів становить \$10,3 млрд, що на 18% більше, ніж було оцінено у квітні 2023 року. Найбільшою категорією збитків є пошкоджена та знищена сільськогосподарська техніка, що становить \$5,8 млрд або 56,7% від усіх збитків [1].

Рисунок 1 – Кількість замінованих територій України [<https://focus.ua/uk/voennye-novosti/544306-bolshe-chem-britaniya-ukraina-prevratilas-v-samoe-bolshe-minnoe-pole-v-mire-shmygal>]

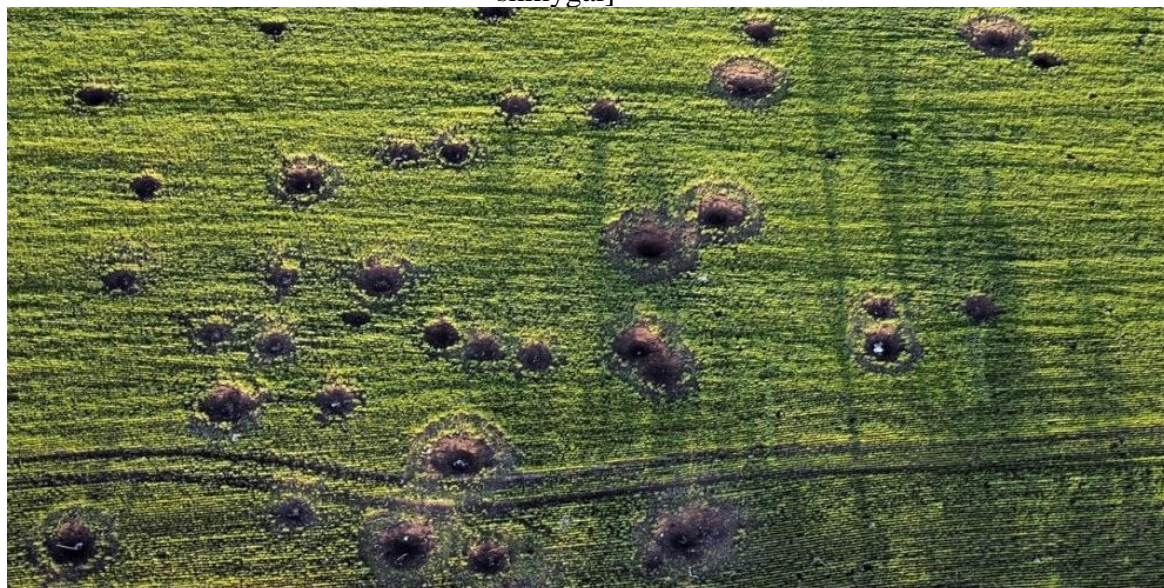

Рисунок 2 – Вирви від снарядів на полі [<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3503152-landsafti-vijni-novi-vrozai-na-ukrainskih-polah.html>]

Рисунок 3 – Каховське водосховище [<https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3721509-nebezpecne-boloto-klimenko-zasterigae-vid-sprob-potrapiti-na-kahovske-vodoshovise.html>]

Знищення військової техніки, вибухи, випалювання та фізичне знищення великих територій, хімічне та радіаційне забруднення – це все несе за собою негативний вплив військових дій на стан та продуктивність ґрунтів, адже забруднюють їх важкими металами і токсичними елементами. Найшкідливішими з них є: високотоксичний свинець, ртуть, арсен, кадмій, мідь, нікель та цинк [3].

Родючий український Південь зазвичай був основним постачальником свіжих вітамінів в інші регіони України, а також вирощував у значних обсягах зернові культури. "Знищення Каховської ГЕС призведе до того, що поля на півдні України вже наступного року можуть перетворитися на пустелі", - наголосили в Міністерстві аграрної політики та продовольства [2].

Зрошення лівої частини Херсонщини, Запорізької області і третини Дніпропетровщини існувало за рахунок Північно-Кримського та Каховського каналів, які забирали воду на Каховській ГЕС і постачали через зрошувальні системи воду на поля. Це давало можливість мати досить хороші показники по врожайності" [2].

Більше 200 тисяч гектарів територій забруднено та пошкоджено мінами, уламками боєприпасів і техніки, що може призвести до екологічної катастрофи Українські землі перетворилися на полігон для випробування різних видів озброєння. Наразі можна констатувати, що росія своєю військовою агресією перетворила українські родючі чорноземи на найбільш забруднені землі у світі [5].

Ґрунти земельних ділянок зазнали деградаційних змін: механічної (порушення ґрунтового профілю, винос на поверхню та перемішування ґрунтової маси та ґрунтоутворної породи, розповсюдження на територію, яка перевищує в декілька разів площу порушення), фізичної (ущільнення, знеструктурення); хімічної (забруднення), фізико-хімічної (дегуміфікація, підкислення, підлуження); біологічної (зменшення біорізноманіття), що потребує розробки комплексних заходів щодо їх відновлення та визначення напрямів подальшого використання [4].

Зважаючи на результати проведених досліджень, вже зараз можемо стверджувати, що сільськогосподарські угіддя, які зазнали впливу бойових дій, неприпустимо використовувати до детального обстеження, здійснення ґрунтоохоронних заходів та проведення їх рекультивації. Проте аматорське відновлення таких ділянок, без наукового підґрунтя, шляхом загорання вирв, може призвести до пришвидшення ерозійних процесів та деградації

ґрунтів. Саме тому після закінчення війни важливим є ретельне обстеження пошкоджених ділянок та науково-обґрунтоване їх відновлення [5].

Бібліографічний список

1. Збитки та втрати аграрного сектору України складають понад \$80 млрд – KSE. Агроцентр. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrayini-skladayut-ponad-80-mlrd-kse-agrotsentr/>
2. Наслідки каховської трагедії: як руйнування ГЕС вдарить по агросектору. Українська природоохоронна група (UNCG). URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/naslidki-кахovskoj-tragediji-yak-ruynuvannya-rashistami-ges-vdarit-po-agrosektoru-12287913.html>
3. Грищенко В.О. Вплив військових дій на ґрунтовий покрив України. Землеустрій і топографічна діяльність в умовах війни та післявоєнного відновлення. Збірка наукових праць Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції (м. Київ., 8-10 березня 2023 р.) / За загальною науковою редакцією проф. Ковальчука І.П. К.: Вид. центр НУБІП, 2023. С. 29-31.
4. Дегтярьов В.В., Коньшин Р.В. Вплив воєнних дій на фізичний стан чорноземів типових лівобережного лісостепу України. Збалансоване використання та відтворення родючості ґрунтів в умовах глобальних змін клімату: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. Всесвітньому Дню Ґрунту та 130-річчю заснування кафедри ґрунтознавства ДБТУ, 5–6 грудня 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Електрон. дані. – Харків, 2023. 90 с.
5. Дегтярьов В. В., Крохін С. В., Дегтярьов Ю. В., Гавва Д. В. Охорона ґрунтів: навчальний посіб.; за ред. д-ра с.-г. н, проф. В. В. Дегтярьова. Харків, 2023. 276 с.
6. Охорона ґрунтів і відтворення їх родючості : методичні вказівки і контрольні завдання для самостійної роботи до вивчення дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія» освітньо-професійної програми «Агрохімія і ґрунтознавство»/ уклад: В. В. Дегтярьов, С. В. Крохін – Харків: ДБТУ, 2023. – 53 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Бреславець Аріана, Житар Іван

Науковий керівник: Лебедева Віра, д.е.н., професор

Одеський національний технологічний університет

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Медичний туризм - це вид туризму, що передбачає подорожі до інших країн або регіонів для отримання медичних послуг, таких як лікування захворювань, діагностика, хірургічні втручання або реабілітація [1].

Туризм з медичною метою - це форма туризму, яка спрямована на поліпшення здоров'я та благополуччя, включаючи відвідування курортів, спа-центрів, санаторіїв або клінік з медичною базою.

Туризм для здоров'я - це вид туризму, що зосереджений на фізичному, психічному та емоційному благополуччі туристів, включаючи оздоровлення, відновлення сил і поліпшення якості життя.

Туризм для медичного лікування - це подорожі, які мають на меті отримання медичної допомоги та лікування у спеціалізованих медичних установах або клініках, що можуть надати певні медичні послуги або процедури.

Туризм для оздоровлення - це форма туризму, що спрямована на поліпшення здоров'я та благополуччя туристів шляхом відвідування курортів, спа-центрів, санаторіїв або інших місць, де доступні різноманітні процедури оздоровлення та відпочинку [2].

Туризм з оздоровчою метою - це вид туризму, що спрямований на збереження або покращення фізичного, психічного та емоційного стану туристів через активний відпочинок, фізичну активність, відпочинок на природі та інші засоби оздоровлення.

Туризм для здоров'я і відпочинку - це форма туризму, яка поєднує в собі елементи оздоровлення, рекреації та відпочинку, що сприяють покращенню фізичного та психічного стану туристів.

Медичний туризм - це форма туризму, в якій люди подорожують до інших країн або регіонів для отримання медичного лікування, діагностики або реабілітації. Включає в себе процедури та процедури, які спрямовані на поліпшення здоров'я або лікування захворювань.

Оздоровчий туризм - це вид туризму, який передбачає відвідування курортів, спа-центрів або інших місць, де люди можуть відпочивати та поліпшувати своє здоров'я. Включає в себе процедури релаксації, фізичної активності та інші методи оздоровлення.

Лікувально - оздоровчий туризм - це комбінований підхід, який поєднує медичні процедури з оздоровчими методами для досягнення комплексного покращення здоров'я та благополуччя. Цей вид туризму може включати як лікувальні процедури, так і відпочинок та рекреацію [3].

Лікувально-оздоровчий туризм є важливою галуззю туризму, яка має свої проблеми і перспективи:

Проблеми лікувально-оздоровчого туризму:

1. Високі витрати (лікувально-оздоровчий туризм часто може бути дорогим, особливо для людей з обмеженими фінансовими можливостями. Вартість медичних процедур, проживання та інших послуг може бути великою перешкодою для багатьох потенційних клієнтів).

2. Медична безпека та якість послуг (не всі країни мають високий стандарт медичної допомоги та безпеки. Це може становити загрозу для здоров'я та безпеки пацієнтів, які шукають лікування за кордоном).

3. Медичний туризм та етичні питання (існують етичні питання, пов'язані з медичним туризмом, такі як комерціалізація медичних послуг, використання несправедливої реклами та можливість виникнення конфлікту інтересів між медичними фахівцями та пацієнтами).

4. Залежність від політичної стабільності (медичний туризм може бути залежним від політичної та соціальної стабільності країни, де надаються медичні послуги. Нестабільна ситуація може вплинути на якість та доступність медичних послуг для іноземних пацієнтів).

Перспективи лікувально-оздоровчого туризму:

1. Зростання популярності (за останні десятиліття спостерігається збільшення попиту на лікувально-оздоровчі туристичні послуги, особливо серед людей похилого віку та тих, хто шукає альтернативні методи лікування).

2. Розвиток медичного туризму в нових напрямках (медичний туризм постійно розвивається, і на ринку з'являються нові напрямки, такі як медичний туризм для дітей, спеціалізовані програми лікування та інноваційні методи оздоровлення).

3. Міжнародна співпраця (розвиток міжнародної співпраці у сфері медичного туризму може сприяти покращенню якості медичних послуг та забезпеченню доступності лікування для пацієнтів з усього світу).

4. Використання інноваційних технологій (впровадження новітніх технологій та методів лікування, таких як телемедицина та кібермедицина, може покращити якість та доступність медичних послуг для пацієнтів-туристів).

Хоча існують певні виклики, лікувально-оздоровчий туризм має значний потенціал для подальшого розвитку та забезпечення якості медичних послуг для пацієнтів у всьому світі.

Розробка та просування лікувально-оздоровчого туру може бути важливим завданням для привертання туристів та покращення здоров'я їхнього організму. Перш ніж розробляти програму туру, важливо провести аналіз медичних потреб цільової аудиторії. Це може включати потреби у фізичній реабілітації, відновленні після травм або операцій, лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, зниженні стресу та інших аспектах здоров'я.

Обрати медичні заклади та фахівців, які відповідають потребам цільової аудиторії та можуть надати необхідні медичні послуги. Спільно з медичними фахівцями створити індивідуалізовану програму лікування та оздоровлення, яка враховує потреби та можливості кожного учасника туру.

У програму туру можна включити різноманітні оздоровчі процедури, такі як лікувальні масажі, фізіотерапія, гідротерапія, йога, медитація, а також активності на свіжому повітрі, наприклад, прогулянки, велосипедні прогулянки та інші. Обрати готелі або гостьові будинки з комфортними умовами проживання, які сприятимуть відновленню та відпочинку.

Продумати стратегію просування туру, використовуючи різні медичні та туристичні платформи, організовуючи прес-конференції, участь у виставках та ярмарках, а також рекламні кампанії у спеціалізованих виданнях та соціальних медіа.

Важливо забезпечити якісне обслуговування та підтримку учасників туру на протязі всього перебування, надаючи необхідні медичні та інші послуги, а також консультації.

Бібліографічний список

1. Жданова О.М. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навч. посібник / О.М. Жданова, А.М. Тучак, В.І. Поляковський, І.В. Котова. Луцьк: РВВ «Вежа», 2000. 248 с.

2. Мальська М.П. Лікувально-оздоровчий туризм / М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, Н.М. Паньків // Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. С.191-210.
3. Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм: Навч. посібник / Ю.В. Щур, О.Ю. Дмитрук. К.: Альтерпрес, 2003. 232 с.

Велика Соломія

Науковий керівник: Березівська Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ

Туризм - одна з найбільш швидко розвиваючих галузей світової економіки. Туристична індустрія, є однією з найбільших і найприбутковіших галузей економіки, активним джерелом надходження іноземної валюти і впливає на платіжний баланс країни.

Промовання туристичних продуктів є успішним за умови ефективної туристичної політики. Основною метою такої політики є збереження єдності та цілісності країни шляхом забезпечення балансу між державними та регіональними інтересами.

Регіони України мають великий потенціал для розвитку туризму.

Основними сильними сторонами цього сектору є:

- бальнеологічні ресурси;
- історично побудована рекреаційна структура;
- велика кількість туристичних фірм;
- велика культурна та історична спадщина.
- значна кількість історичних, природних та архітектурних пам'яток;
- наявність регіонального планування;
- стабільний споживчий ринок з високими темпами матеріально-технічного розвитку та високою насиченістю товарами і послугами.

Виклики для успішного розвитку туризму в будь-якому регіоні країни включають:

- недостатній розвиток інфраструктури;
- низька якість послуг, що надаються;
- зростання транспортних витрат;
- не завжди сприятливе навколишнє середовище [1].

У 2020 році внутрішній туризм зіткнувся з кризою через пандемію Covid19, яка негативно вплинула на всі сектори економіки, але індустрія туризму та гостинності зазнала одних з найбільших втрат. Кордони більшості країн були закриті, а карантинні обмеження охопили країни по всьому світу, тому люди забули про туристичні подорожі та відпочинок.

Щороку аналітична група Всесвітнього економічного форуму публікує рейтинг Індексу конкурентоспроможності сектору подорожей та туризму 2019 року (The Travel and Tourism Competitiveness Report 2019), згідно якого Україна зайняла 78-му позицію в 2019 році.

Загальна кількість суб'єктів вітчизняної туристичної діяльності у 2020 році становила 1561 юридичні особи, з яких 452 (30%) туроператори та 1109 (70%) - турагенти. Решта суб'єктів туристичної діяльності були фізичними особами-підприємцями (2306 осіб), що свідчить про те, що значну частину суб'єктів туристичної діяльності становлять фізичні особи.

У 2019-2020 роках через епідемію Covid-19 в Україні доходи від туристичного сектору значно зменшилися, загальні туристичні потоки показали негативну динаміку, а готельні мережі, санаторно-курортні заклади та вітчизняні музеї зазнали значних збитків. Однак ця негативна ситуація стала потужною рушійною силою для стрімкого розвитку внутрішнього туризму.

У 2019 році найпопулярнішими DESTИНАЦІЯМИ для іноземних туристів стали Київ, Львів та Одеса, що свідчить про те, що внутрішній туризм (сільський туризм, гастрономічний та спа-туризм) має досить високий потенціал [3].

У 2021 році, після кризи внутрішнього туризму через пандемію Covid-19, український бюджет отримав 244 мільйони гривень туристичного збору. Ця сума на 87% більша, ніж у 2020 році, і на 20% у 2019 році. Зокрема, до п'ятірки найбільших міст та областей за обсягами сплати туристичного збору увійшли Київ - 68 млн грн, Одеська область - 27 млн грн, Львівська область - 23 млн грн, Київська область - 15 млн грн та Закарпатська область - 6 млн грн [3].

У 2021 році внутрішній туризм в Україні демонструє позитивні показники, українці все частіше подорожують українськими регіонами, орієнтуючись на екологічність та автентичність, великою популярністю користується зелений туризм.

Тому у 2021 році Державне агентство розвитку туризму запровадило проєкт Visit Ukraine Now, спрямований на комунікацію з потенційними іноземними туристами, та проєкт "Мандруй Україною" для популяризації внутрішніх подорожей Україною [3].

Як свідчить світовий досвід, туризм допомагає

- подолати нерівномірність розвитку окремих регіонів;
- залучити інвестиції та відновити місцеву економіку;
- покращити інфраструктуру;
- забезпечити зайнятість мешканців;
- підтримувати підприємництво та місцеву промисловість;
- покращити стан довкілля через додаткове фінансування природоохоронних програм.

Відновлення внутрішнього туризму є пріоритетом для багатьох регіонів України, оскільки туризм є чинником регіонального економічного розвитку.

Якість туристичних послуг і безпека зараз є синонімами, оскільки безпека є важливим чинником привабливості туристичної DESTИНАЦІЇ. Підвищення впевненості туристів у безпечній подорожі допоможе відновити та забезпечити зростання туристичних потоків. З цією метою необхідно активізувати маркетингові зусилля для просування туристичних продуктів, які є безпечними та відповідають вимогам безпечних подорожей [2].

З точки зору конкурентоспроможності, забезпечення безпечних подорожей стає важливою конкурентною перевагою і в багатьох випадках вирішальним чинником при прийнятті рішення про поїздку.

24 лютого 2022 року, після прямого повномасштабного вторгнення Росії в Україну, Верховна Рада України оголосила воєнний стан. Всі галузі вітчизняної економіки були переведені на воєнний режим. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання розробки стратегії розвитку туристичної галузі в умовах воєнного стану та у післявоєнний період. Під стратегією розуміють системний план взаємопов'язаних дій держави та підприємств щодо визначення основних напрямів розвитку індустрії туризму та гостинності у післявоєнний період [4].

Наразі Державне агентство з розвитку туризму спільно з міжнародними партнерами формує послідовні заходи щодо розвитку туризму та відновлення туристичної інфраструктури у післявоєнний період. Власники іноземних туристичних компаній та туроператорів готові відкривати бізнес в Україні, створювати нові робочі місця та підтримувати туристичний сектор в цілому. У Києві, східній та південній частинах країни

туристична галузь повністю зупинилася, тоді як у центральній та західній частинах України втрач майже не спостерігається. У західній частині України, наприклад, спільно з туристичною галуззю розроблено безкоштовні екскурсійні тури для тих, хто залишив свої домівки через війну. Державне агентство з розвитку туризму у співпраці з Асоціацією готелів та курортів України активно співпрацює з Польською асоціацією готелів щодо розміщення українців, які тимчасово виїхали за кордон, у польських готелях [3].

Для подолання негативних післявоєнних наслідків українська туристична галузь потребує розробки та впровадження певних заходів. Це пов'язано з тим, що послідовні та системні антикризові заходи дозволять стабілізувати розвиток туристичної сфери.

Туризм, за умови його активного розвитку, особливо в регіонах України, відкриває широкі можливості для соціальної підтримки всіх верств населення. Цьому сприятимуть спеціальні програми та заходи щодо вдосконалення правової бази функціонування туристичної індустрії, реформування системи управління туризмом, підвищення ефективності діяльності туристичних організацій, для кожного регіону включені конкретні заходи щодо розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму, враховуючи внутрішні можливості та потенціал кожного туристичного маршруту, що сприятиме забезпеченню стабільного економічного зростання галузі, розширенню багатосторонніх зв'язків України з іншими країнами, підвищенню міжнародного пріоритету України [5].

Наразі на розвиток туристичної галузі впливає низка чинників, які мають місце в рамках всесвітнього процесу глобалізації. Світ переживає серйозну геополітичну трансформацію, яка вимагає нових підходів для забезпечення стабільного та безпечного розвитку не тільки окремих регіонів, а й міжнародної спільноти в цілому. Процес глобалізації сприяє не лише розширенню інтеграційних можливостей, але й поглибленню диференціації країн за рівнем доходів, виникненню загроз і негативних наслідків для системи міжнародних комунікацій, у тому числі й для розвитку міжнародного та національного туризму.

Програма розвитку туризму має включати низку заходів за такими напрямками:

- удосконалення нормативно-правової бази у сфері туризму;
- диверсифікація туристичних продуктів та створення нових туристичних маршрутів;
- розвиток логістичної та транспортної інфраструктури;
- розвиток та підтримка закладів розміщення та іншої туристичної інфраструктури;
- просування внутрішнього туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках;
- заходи з розвитку внутрішнього туризму;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів у сфері туризму.

Основним викликом на сьогодні є створення відповідної культури подорожей в Україні, щоб українці могли подорожувати своєю країною та вивчати її історію, традиції та культуру. Війна в Україні суттєво реструктурувала туристичний сектор країни, і в післявоєнний період з'являться нові напрямки та види туризму.

Для досягнення післявоєнного відновлення та стабільного розвитку вітчизняна туристична галузь потребує партнерства на всіх рівнях, надійної та ефективної участі уряду, послідовної вертикальної координації між національними та місцевими органами влади, покращення координації між секторами, що підтримують туризм, захисту навколишнього середовища та державно-приватного партнерства в туризмі.

Бібліографічний список

1. Шацька З. Я., Акульшин М. І. Актуальні проблеми та перспективи розвитку сфери туризму в Україні. Економіка і суспільство. 2018. №19. С. 699-705.
2. WTTC. Safe Travels: Global Protocols & Stamp for the New Normal. 2020. URL: <https://wttc.org/COVID-19/Safe-Travels-Global-Protocols-Stamp>.

3. Державне агентство з розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua>
4. Економічна правда. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/30/684911/>
5. Комліченко О. О., Ротань, Н. В. Формування та оцінка економічного потенціалу туристичної галузі регіону. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечнікова. 2014. №2/4. С. 179-181.

Вовк Софія

Науковий керівник: Бугіль Світлана, к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокристування

МАЙНДФУЛНЕС ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Усвідомленість (або ж майндфулнес), що виникла в медитаційних практиках буддизму, була введена в західну культуру і привертає все більшу увагу дослідників, особливо з точки зору психологічного функціонування і благополуччя. Кабат-Зінн став піонером у впровадженні медитативних практик усвідомленості на Заході, реалізувавши програму зменшення стресу на основі усвідомленості.

Після того, як попередні результати показали зниження рівня депресії і психічних розладів у пацієнтів з хронічним болем, багатообіцяючі результати надихнули кількох дослідників на подальший розвиток і вивчення потенційних переваг втручань, заснованих на усвідомленості.

Наприклад, включення усвідомленості в сучасні теорії означало, що психотерапевтичні втручання, такі як когнітивна терапія на основі майндфулнес, виявилися ефективними для полегшення депресивних симптомів і поліпшення самопочуття. Існує також багато інших КПТ-практик для різних психологічних розладів і різних груп населення.

Майндфулнес - це психологічна здатність залишатися присутнім у моменті з неупередженим або приймаючим ставленням, пробуджуючи дружню відкритість і допитливість. Її розглядають як психологічний стан або спосіб усвідомлення, що досягається за допомогою практик уважності (наприклад, формальної або неформальної медитації), а також як рису характеру, як схильність бути уважним у повсякденному житті.

Майндфулнес сприяє зануренню в досвід подорожі, забезпечуючи миттєве сприйняття навколишнього середовища та власних емоцій. Подорожуючи з усвідомленістю, туристи можуть більше цінувати кожен момент своєї подорожі та глибше розуміти свої власні потреби та бажання.

Хоча більшість постачальників послуг наполягають на просуванні та розробці покращених туристичних продуктів, дуже мало постачальників послуг зосереджуються на автентичному благополуччі туриста як людини. Туристичний маркетинг намагається змусити туристів повірити, що участь у турі зробить їх щасливішими. Самоізоляція та обмеження свободи пересування у зв'язку з пандемією призвели до того, що споживачі більше зосереджуються на першочергових потребах, які не підлягають обговоренню.

Незважаючи на зусилля, спрямовані на зміну обличчя сучасної туристичної індустрії, масовий туризм все ще залишається її основною рисою. Постійне зростання кількості міжнародних і внутрішніх поїздок та авіаперевезень чітко показує, що сучасний туризм значно розширюється.

Маркетингові дослідження показують, що після пандемії туристи вимагають більше базового досвіду, наполягаючи на подорожах всередині країни і більше цінуючи проведення якісного часу з друзями та родичами. Деякі маркетингові організації дестинацій (наприклад, Перу та Кіпр) розпочали кампанії, щоб нагадати туристам про більш автентичні враження від життя, такі як звичайні звуки води та природи, які допомагають людям почуватися як вдома.

Вплив пандемії COVID та посилення тиску, спричиненого зміною клімату, змусив переоцінити пріоритети туризму щодо навколишнього середовища. Під час кризових подій цінності солідарності, гуманізму та співчуття стають надзвичайно важливими. Дійсно, емоціями нехтували протягом тривалого періоду, проте вони можуть виступати потужним і універсальним мотиватором, що сприяє прагненню до сталого туризму або просвітницького масового туризму.

Бачення більш психічно здорових туристів ґрунтується на свідченнях зростання нових споживчих сегментів у туризмі, яких вже приваблюють продукти та послуги на тему усвідомленості. З підвищенням обізнаності про свою поведінку як споживачів туристи можуть бути більш зацікавлені в глобальному та місцевому впливі, оскільки їхня купівельна поведінка може впливати на місцеву економіку та навколишнє середовище.

Завдяки чесній підтримці з боку туристів порядок денний сталого розвитку в туристичній галузі стане більш правильним. Якщо туристи будуть більше присутні в теперішньому моменті, вони матимуть більше шансів помітити, що не так з поточним станом туризму. Туристи також можуть краще усвідомлювати екологічний та соціально-економічний вплив діяльності, частиною якої вони є.

Індустрія усвідомленого туризму призведе до появи більш свідомих споживачів, які краще розумітимуть свою несвідому поведінку, моделі купівлі та зосереджуватимуться на більш автентичному досвіді. Одним із основних методів застосування майндфулнес в туризмі є практика медитації. Медитаційні сесії, проведені на природі або в історичних місцях, дозволяють туристам зосередитися на поточному моменті та глибше з'єднатися з довкіллям.

Крім того, усвідомленість може бути інтегрована в різноманітні туристичні активності, такі як прогулянки, екскурсії та культурні виставки. Через практику уважності туристи можуть більш повноцінно сприймати кожний елемент подорожі та насолоджуватися кожним моментом.

Майндфулнес в туризмі відкриває нові можливості для поглиблення досвіду подорожі та насолоди від неї. Шляхом занурення усвідомленості туристи можуть більш повноцінно відчувати кожний момент своєї подорожі та розуміти свої власні потреби та бажання. Інтеграція майндфулнес в туристичний досвід відкриває нові можливості для розвитку та збагачення подорожей та сприяє загальному благополуччю та самовдосконаленню туристів.

Бібліографічний список

1. Akhshik, A., Ozturen, A., Rezapouraghdam, H. A passionate travel to mind green turtles—unpacking the complexity of visitors' green behaviour. *Int. J. Tour. Res.* 23(3), 2020. Pp.301–318. URL: <https://doi.org/10.1002/jtr.2407> (дата звернення: 08.04.24)
2. Amel, E.L., Manning, C.M., Scott, B.A. Mindfulness and sustainable behavior: pondering attention and awareness as means for increasing green behavior. *Ecopsychology* 1(1), 2009. Pp.14–25. URL: <https://doi.org/10.1089/eco.2008.0005> (дата звернення: 08.04.24)
3. Bigné, J.E., Sanchez, M.I., Sanchez, J. Tourism image, evaluation variables and after purchase behaviour: Inter-relationship. *Tour. Manage.* 22(6), 2001. Pp. 607–616.
4. Iacob, V., de Jesus, S.N., Carmo, C. A systematic review: mindfulness applied on the field of tourism. *J. Spat. Organ. Dyn.* 9(4), 2021. Pp. 261–275.
5. Jirojkul, S., Pongsakornrunsilp, S., Pianroj, N., Chaiyakot, P., Mia, S., Masst, T., Techato, K. The effect of mindset on tourist behaviour and mindful consumption in a community enterprise

in Krabi, Thailand. *TEM J.* 2021. URL: <https://doi.org/10.18421/tem103-11> (дата звернення: 08.04.24)

Кравчик Анна

Науковий керівник: Боруцька Юлія, к. геол. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНУ СФЕРУ: СПАДЩИНА, ЯКУ УКРАЇНЦІ ВТРАТИЛИ НАЗАВЖДИ...

Починаючи з перших днів війни російські війська вкрай цинічно знищують українську культурну спадщину. Архітектурні пам'ятки, унікальні старовинні будинки, церкви, палаци стають цілями російських обстрілів і ракет. Відтак, за даними джерел Міністерства культури та інформаційної політики, за період з 24 лютого 2022 року до 25 січня 2024 року зруйновано або пошкоджено 902 об'єкти культурної спадщини, з них пам'яток національного значення – 124, місцевого значення – 708, щойно виявлених – 70. Зокрема, пам'ятки архітектури становлять 285 об'єктів, архітектури та містобудування – 269, історії – 213, архітектури, історії – 33, монументального мистецтва – 19, містобудування, монументального мистецтва – 17, археології – 18, архітектури та містобудування, історії – 38, містобудування – 5, науки і техніки – 2, садово-паркового мистецтва – 1, архітектури та містобудування, монументального мистецтва – 1, архітектури, монументального мистецтва – 1. Пам'ятки культурної спадщини пошкоджені або зруйновані у 17 регіонах. Найбільше пам'яток постраждало у Харківській (234), Одеській (119) та Донецькій (117) областях. На тимчасово окупованих територіях України наразі залишається понад 20 тисяч пам'яток культури національного та місцевого значення.

Статистика втрат українського культурного фонду ще не раз буде змінюватися, адже обстріли українських міст не припиняються. Крім того, інформація щодо стану пам'яток на тимчасово окупованих територіях наразі в повному обсязі недоступна. У Міністерстві культури та інформаційної політики відзначають, що повну картину ми зможемо побачити тільки після завершення війни. Станом на сьогодні, Україна може лише фіксувати пошкоджені історичні та архітектурні пам'ятки, обстежувати і максимально документувати всі руйнування та збитки, розраховувати вартості відбудови, залучати у ці процеси міжнародні організації та закордонних партнерів. Наведемо у цій публікації тільки кілька очевидних фактів щодо туристично-рекреаційної спадщини, котра постраждала внаслідок російсько-української війни.

На Київщині, згідно з даними ОВА, з початку повномасштабного вторгнення повністю було зруйновано 23 пам'ятки, частково пошкоджено 672 пам'ятки, ступінь пошкодження 177 об'єктів залишається невідомим, з них – 16 пам'яток національного значення, 37 пам'яток місцевого значення та 16 щойно виявлених об'єктів. Київ – одне з найзахищеніших міст в Україні, але і тут через обстріли росіян страждають пам'ятки архітектури. 10 жовтня 2022 року дві ворожі ракети впали у самому центрі столиці, у Шевченківському районі. В епіцентрі вибуху опинився і Київський міський Будинок Вчителя – унікальна триповерхова будівля в архітектурно-художніх формах неокласицизму, збудована у 1901 році. Внаслідок вибуху ракети у скляному куполі пам'ятника культурної спадщини національного значення вибито десятки вікон. Як зазначили в Департаменті культури КМДА, подібних пошкоджень столичні заклади культури не зазнавали навіть у часи Другої світової війни.

З початком повномасштабного вторгнення про такі міста на Київщині як Гостомель, Буча, Ірпінь дізналися усі. До війни 2022 року в них проживало, відповідно, близько 17000, 37000, 60000 людей, і вони слугували популярними туристичними локаціями для рекреації, з численними парками, озерами, лісами, історико-культурними об'єктами. Ці міста були майже повністю зруйновані внаслідок обстрілів з боку російських військ. Зараз туди повертається життя, міста відбудовуються, можливо, тут надалі набуде значної популярності мілітарний туризм, проте пам'ять про жахливі події на цих територіях залишиться довіку.

На Харківщині, від початку повномасштабного вторгнення, зруйновані 217 об'єктів культурної спадщини. В обласному департаменті культури та туризму цього року планують навчати комунальників, як усувати наслідки обстрілів у старовинних будівлях. Харківські архітектори, учасники ініціативної групи «Save Kharkiv», наголошують, що потрібно створити протоколи поводження із пошкодженими під час обстрілів історичними об'єктами. Деякі з них у такому стані, що можуть не дожити до відбудови. До прикладу, 190-річний будинок на Полтавському шляху. Ця двоповерхова садибна споруда у стилі класицизму з великими вікнами другого поверху, балконом, чотириколонним портиком та медальйонами по фасаді обов'язково вказували на всіх планах Харкова першої половини XIX століття. Будівля добре збереглася і до наших днів, однак в ніч на 6 липня 2022 її зруйнували росіяни.

Через три тижні, внаслідок ракетного обстрілу зі зенітно-ракетного комплексу С-300, в центрі Харкова постраждав один із корпусів Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. Понівечена російською армією будівля університету, збудована в 1877 році, є зразком романо-готичного стилю та пам'яткою архітектури місцевого значення.

У селі Сквородинівка на Харківщині, внаслідок прямого влучання російської ракети, знищено Національний музей Григорія Сковороди. Це був маєток XVIII століття, в якому останні роки свого життя працював та біля якого був похований відомий український письменник і філософ. Тут зберігалися видання творів Сковороди, етнографічні предмети, картини й графічні роботи, пов'язані зі Сквородою, а також деякі особисті речі філософа. У ніч проти 7 травня 2022 року снаряд російських терористів влетів прямо під дах будівлі – спалахнула пожежа, вогонь охопив усі приміщення музею. Колекція вціліла – її перемістили у безпечне місце раніше, а от на відновлення самого музею необхідно зібрати понад 112 мільйонів гривень (рис.).

Рисунок - Зруйнований росіянами музей Сквороди на Харківщині

З тимчасово окупованого лівого берега російські війська постійно обстрілюють Херсон. Найбільше від їхніх ударів страждає історична частина міста. Зокрема, пошкоджень зазнала одна з найкрасивіших старих споруд Херсона – будинок перуанських купців. Ця будівля унікальна своїм архітектурним рішенням, вона має форму обтічного корабля, а її фасад прикрашають індіанські малюнки та письмена. На початку XXI століття фасад будинку був відремонтований і російські снаряди звели нанівець старання реставраторів. У будинку перуанських купців вибиті вікна, понівечені стіни та втрачена частина екзотичної для України орнаменталістики.

10 квітня 2023 року, в Херсоні, внаслідок ворожого обстрілу пошкоджено іншу пам'ятку архітектури місцевого значення – будівлю Херсонського обласного художнього музею імені Олексія Шовкуненка. Того самого, який росіяни пограбували восени 2022 року, відступаючи з міста. Тоді з колекції, яка складалася з майже 14 тисяч предметів, окупанти вивезли до окупованого Криму понад 11 тисяч експонатів: колекції іконопису XVII-XX століть, українського живопису XIX-XX століть, роботи сучасних митців. Херсонський художній музей дивом не постраждав від підтоплення через підлив російськими військовими Каховської ГЕС – вода зупинилася за 250 метрів від будівлі музею, але його понівечили російські снаряди.

Під час війни страждають також наші безцінні території та об'єкти природно-заповідного фонду. Асканія-Нова – це біосферний заповідник, розташований у Херсонській області України. Він був заснований у 1898 році німецьким менонітом Фрідріхом Едуардом Фальц-Фейном. Заповідник був домом для 5000 тварин, 112 видів птахів, 30 видів ссавців і 5 видів плазунів. Щороку його відвідували близько 100000 туристів. У 2022 році заповідник був окупований російськими військами та зазнав значних руйнувань, було пошкоджено адміністративні будівлі, вольєри та наукове обладнання.

Через дії окупантів згоріло близько 300 га заповідного степу в Асканії-Новій на захопленій росіянами території Херсонщини. Наприкінці березня 2023 року окупаційна влада встановила повний контроль над біосферним заповідником. Подальше збереження природоохоронної, науково-дослідної установи міжнародного значення не може бути забезпечене українською адміністрацією та знаходиться під безпосередньою загрозою. За останніми даними, зі зоопарку окупанти вивезли по декілька особин зебри Чапмана, бізона американського, коней Пржевальського та оленя Давида, порушивши норми міжнародних природоохоронних конвенцій.

Росія, за два роки ведення агресивної війни в Україні, зруйнувала і пошкодила понад 900 об'єктів культури, розграбувала більше ніж 40 музеїв, завдала незворотньої шкоди природно-ресурсному потенціалу на окупованих територіях. Культурна спадщина, історія, релігія та пам'ять стали цілеспрямованою жертвою посягань держави-агресорки на суверенітет, державність та ідентичність України. Між поняттями «культура» і «нація» є внутрішній зв'язок у контексті національної ідентичності, тому під час війни руйнування культурних елементів стає одним зі засобів знищення ідентичності нації [1–3].

Оцінка збитків, завданих війною культурі України, сягає \$19 млрд. Зараз ведеться понад 60 розслідувань щодо цих злочинів. Масштабність і цілеспрямованість таких дій є ще одним свідченням намірів Кремля здійснити геноцид українського народу. Саме умисне руйнування культурної спадщини – один із елементів геноцидального наміру російського керівництва. Всі знищені або постраждали внаслідок російської агресії об'єкти культурної та природної спадщини України внесуть до державного Реєстру пошкодженого і знищеного майна. Він стане основою для визначення розмірів репарацій від РФ. Охорона об'єктів туристично-рекреаційної спадщини – це один із чинників, який українські громади мають обов'язково враховувати під час складання програм комплексного відновлення.

Бібліографічний список

1. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/970698.html>.
2. Рубрика. URL: <https://rubryka.com/article/18-pamyatok-arhitektury-yaki-zrujnuvala-rosiya/>
3. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3824476-v-ukraini-cerez-rosijsku-agresiu-postrazdali-902-pamatki-kulturnoi-spadsini-mkip.html>.

Кузьмішина Аліна

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

СЕНСОРНИЙ ТУРИЗМ У ЧАСИ ВОЄННИХ ОБМЕЖЕНЬ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У всьому світі сьогодні туризм є загально визнаним засобом відпочинку, оздоровлення, пізнання навколишнього світу, спорту. В систему туристичних заходів щорічно включаються десятки мільйонів людей. Разом з тим, дослідженню туризму як соціальному інституту, зокрема для людей з інвалідністю було приділено мало уваги.

Інклюзивний туризм - вид рекреаційного туризму, розрахованого на людей з обмеженими фізичними можливостями.

Проблеми та перспективи розвитку туризму під час війни

Розглянуто, як зарубіжні, так і вітчизняні наукові праці аналізують різні аспекти розвитку туризму під час воєнних дій та терористичних загроз. З'ясовано, що стрімкий розвиток сучасного туризму, наявність у цей період воєнних конфліктів та багаточисельні зв'язки між війною й туризмом спонукали багатьох дослідників звернутися до цієї проблеми. Темою досліджень стали складні відносини між війною та туризмом з урахуванням всього спектра їхньої динаміки, включаючи політичні, психологічні, економічні та ідеологічні фактори на різних рівнях, у різних політичних і географічних точках. Відзначено, що дослідження теми впливу воєнних дій на туризм в Україні лише починаються і вони є досить фрагментарними та епізодичними. Проаналізовано досвід країн, які успішно відновлюють туристичну галузь після війни, і їх накопичений досвід у цій сфері має стати підґрунтям для України в розробці власних планів щодо існування та подальшого розвитку туризму в країні.[1]

Актуальність теми дослідження

Російська агресія актуалізувала нові виклики перед туристичною галуззю України, яка вже до того зазнала значних негативних впливів масштабних обмежень, викликаних дворічною епідемією ковідної хвороби. Наразі потрібно планувати, як ми будемо розвивати український туризм під час війни та після її завершення. У світі є багато прикладів, коли після масштабних конфліктів країни швидко відновлювалися і туризм у них займав одну з лідируючих позицій. Тому вивчення їх досвіду щодо діяльності туристичної галузі під час і після війни є досить актуальним для українських фахівців туристичного бізнесу та туризмознавців. [2]

Постановка проблем

Багато європейських країн, включаючи Іспанію, Грецію, Італію та Хорватію, які неабияк залежать від туризму, покладали свої сподівання на сезон 2022 р., який допоміг би їм компенсувати втрату доходів через пандемію. Але Росія напала на Україну. На цей момент найбільше постраждали туристичні напрями, розташовані неподалік України, включаючи Польщу, Болгарію, Хорватію, Естонію та Угорщину, де, за даними

«ForwardKeys», кількість бронювань скоротилася на 30–50% (Predicting Travellers' Impact, 2022). Багато туристичних операторів у цих країнах зайняті наданням допомоги біженцям, котрі рятуються від російських військ, і не в змозі спрогнозувати, які аспекти війни можуть вплинути на розвиток туризму. Потрясіння, викликані збройними конфліктами, вносять глибокі зміни в туристичний «ландшафт» країн. Створюється нова спадщина, а постконфліктний «туризм пам'яті», який зараз зароджується, з часом буде об'єднуватися з іншими напрямками — культурним, просвітницьким, екстремальним тощо. Усі ці зміни потребують постійного моніторингу і дослідження для того, щоб своєчасно і адекватно реагувати і розробляти нові стратегії розвитку туризму. Ознайомлення з доробком світової наукової спільноти з цієї проблематики, досвідом країн, які пройшли цей шлях, безперечно допоможе в розробці стратегії розвитку туризму і в Україні в ці нові часи[3].

Сенсорний туризм (один із підвидів інклюзивного туризму) в Україні - це форма туризму, що активно розвивається, спираючись на сприйняття світу через всі п'ять органів чуття: зір, слух, дотик, нюх та смак. Під час воєнного часу ця форма туризму може зазнати змін через зміну умов та обмежень безпеки. Деякі аспекти сенсорного туризму в Україні під час та після воєнного часу можуть включати:

Очі (Зір): Органи зору сприймають світло та дозволяють нам бачити. Родопсин — це зоровий пігмент, який грає ключову роль у сприйнятті світла[1].

Вуха (Слух): Вуха допомагають нам сприймати звукові хвилі. Вони мають рецептори, які перетворюють звукові коливання на нервові сигнали.

Язик (Смак): Смакові рецептори на язичку допомагають нам відчувати смак різних речовин - солодкого, кислого, гіркого, солоного та умами.

Ніс (Нюх): Органи нюху сприймають аромати та запахи. Рецептори в носі перетворюють хімічні речовини на нервові сигнали.

Шкіра (Дотик, Відчуття болю, Температури): Шкіра має рецептори, які дозволяють нам відчувати дотик, температуру та біль.

Історичні місця: Під час воєнного часу деякі історичні об'єкти можуть бути недоступними через конфлікт або зони бойових дій. Після воєнного часу, коли ситуація стабілізується, сенсорний туризм може поживатись, оскільки туристи будуть мати можливість доторкнутися до історії через туристичні об'єкти, такі як руїни, фортеці, музеї тощо.

Природні ландшафти: У воєнний час відбуваються пошкодження природних місць відпочинку та пейзажів через постійні обстріли та бомбардування. Проте, після воєнного часу, природа може знову стати важливим аспектом сенсорного туризму, приваблюючи туристів своєю красою та різноманіттям. У світі, наповненому бетонними джунглями та постійним рухом, є вроджена тяга до моментів спокою та зв'язку з природним світом. Серед цього хаосу вибухає прихований скарб тихе місце, яке не лише святкує красу рослин, але й сприяє розвитку дикої природи. У сьогоdnішньому швидкому світі важливість наявності релаксового зовнішнього відпочинку не може бути переоцінена. Спокійний сад надає притулок від стресів повсякденного життя, дозволяючи нам знову з'єднатися з природою та заряджатися душевним спокоєм. Незалежно від того, чи у вас є просторий задній двір чи затишний балкон, створення спокійного садового простору є досяжним для кожного, хто готовий вирушити на цей шлях медитації та краси.

Культурний та гастротуризм: Сенсорний туризм може включати відвідування місцевих ринків, дегустацію страв та напоїв, а також участь у майстер-класах з місцевих ремесел. Під час воєнного часу доступ до цих видів туризму може бути обмежений, але після війни вони можуть знову стати популярними серед туристів[4].

У кінцевому підсумку, сенсорний туризм в Україні може переживати зміни під час та після воєнного часу, але ця форма туризму може продовжувати приваблювати туристів своїми унікальними можливостями сприйняття світу через всі п'ять чуттів.

Незважаючи на важку післявоєнну ситуацію з туризмом, він повинен бути важливою частиною стратегії економічного відновлення. Проте сьогодні над цим треба працювати. Зокрема, включення розвитку туризму до програм післявоєнної відбудови, ведення переговорів з міжнародними інвесторами щодо їх входження в Україну, підготовка масштабних маркетингових кампаній на зовнішні ринки, розробка туристичних програм, відновлення туристичної інфраструктури, популяризація нестандартних форм туризму, відкриття туристичних офісів в інших країнах - це головні пріоритети повоєнного відновлення сфери туризму в Україні[5].

Нехай інклюзивний туризм стане однією з важливих складових відновлення та розвитку України після воєнного періоду.

Бібліографічний список

1. https://www.researchgate.net/publication/364148307_Tourism_issues_and_prospects_of_development_during_the_war/fulltext/633c6d80ff870c55cefe443a/Tourism-issues-and-prospects-of-development-during-the-war.pdf
2. https://tourlib.net/statti_ukr/sira.htm
3. https://tourlib.net/statti_ukr/slyzkyj.htm
4. https://www.researchgate.net/publication/372979066_Tourism_in_the_conditions_of_war_features_of_tourist_priorities_demand_and_supply/fulltext/64d2416591fb036ba6d844c1/Tourism-in-the-conditions-of-war-features-of-tourist-priorities-demand-and-supply.pdf
5. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC

Кулішова Катерина

Науковий керівник: Бугіль Світлана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розвиток міжнародної співпраці в галузі туризму в Україні відзначається потужним інструментом для залучення іноземних туристів та підвищення престижу країни на світовій арені. Однак, поряд з безліччю можливостей, цей шлях також має свої виклики та перешкоди. Від розробки інфраструктури до формування сприятливого іміджу країни – існують численні фактори, які впливають на ефективність та успішність міжнародного співробітництва в туристичній галузі України.

Серед основних викликів та перешкод слід виділити такі:

1. Недостатня розвиненість туристичної інфраструктури: брак інвестицій у туристичну інфраструктуру становить серйозну перешкоду для розвитку міжнародного туризму в Україні. Недостатнє фінансування призводить до низької якості готелів, ресторанів, транспортних засобів та інших сервісів, що ускладнює задоволення потреб іноземних туристів та їх задоволення від відпочинку в Україні. Необхідно активізувати зусилля для залучення інвестицій у покращення та розвиток туристичної інфраструктури, щоб забезпечити високу якість сервісу та зручність для міжнародних відвідувачів. Крім того, недоліки в транспортній інфраструктурі також впливають на привабливість країни для іноземних туристів. Відсутність зручних маршрутів та неефективний транспортний зв'язок між туристичними об'єктами робить подорожі для іноземців більш складними та часом

витратними. Для залучення більшого числа іноземних туристів необхідно розробити та реалізувати стратегії для покращення транспортної інфраструктури, забезпечення зручних маршрутів та ефективного транспортного зв'язку між ключовими туристичними пунктами.

2. Недостатня промоція на міжнародному ринку: відсутність ефективної маркетингової стратегії та недостатня присутність на міжнародних туристичних виставках та заходах є серйозними проблемами, які можуть негативно впливати на привабливість України як туристичного напрямку. Без належного планування та виконання маркетингових заходів країна може залишатися непоміченою на міжнародному туристичному ринку, що обмежує потенціал повернення іноземних відвідувачів. Також, недостатня участь на міжнародних виставках та подіях позбавляє Україну можливості представити свої туристичні переваги та здобутки перед світовою аудиторією. Негативний імідж або відсутність рекламної кампанії також можуть значно вплинути на рішення туристів щодо вибору країни для відпочинку. Погана репутація або відсутність відомостей про туристичні переваги України можуть зробити її менш привабливою для потенційних відвідувачів. Як результат, країна може втрачати конкурентоспроможність на міжнародному ринку туризму та пропускати можливості для залучення нових туристів із зарубіжних країн. Збільшення участі на міжнародних виставках, розробка ефективних маркетингових стратегій та рекламних кампаній є критично важливими для підвищення привабливості України як туристичного напрямку та залучення більшої кількості іноземних відвідувачів.

3. Проблеми з безпекою: політична нестабільність та військовий конфлікт України та Росії, можуть становити серйозну загрозу для безпеки туристів. Нестабільність у регіоні може призвести до виникнення небезпечних ситуацій, таких як протести, демонстрації або навіть збройні конфлікти, що можуть потенційно відбутися поруч із туристичними об'єктами. Це може викликати страх та недовіру серед іноземних відвідувачів і призвести до відмови від відвідування України як туристичного напрямку. Крім політичної нестабільності, злочинність є ще однією важливою проблемою, яка може впливати на безпеку іноземних туристів та їх вибір України як туристичного напрямку. Високий рівень злочинності, зокрема крадіжки, розбої та шахрайство, може створювати небезпечні ситуації для туристів, особливо для тих, хто подорожує у відомих туристичних місцях або під час відвідування нічних розваг. Такі події можуть вразити іноземних відвідувачів та зменшити їхню бажаність повертатися до України у майбутньому.

4. Бюрократичні перешкоди: складність процесу отримання віз для іноземців та інші бюрократичні обмеження є серйозною перешкодою для розвитку міжнародного туризму в Україні. Процедура отримання візи може бути заплутаною та часом витратною для іноземців, особливо для тих, хто планує короткостроковий візит. Довгий та складний процес отримання візи може відлякати потенційних туристів та зменшувати їхній інтерес до відвідування України. Бюрократичні обмеження також можуть ускладнювати процес подорожі для іноземців. Наприклад, складності з отриманням дозволів на перебування, використання таємних маршрутів та обмежень у доступі до певних регіонів країни можуть знижувати зручність подорожі та призводити до недовіри та розчарування серед іноземних туристів. Для збільшення привабливості України для іноземних туристів необхідно спростити та удосконалити процедури отримання візи, зменшити бюрократичні обмеження та зробити процес подорожі більш зручним та привабливим. Це може включати впровадження електронної візової системи, розширення списку країн, що можуть подавати на безвізовий в'їзд, та спрощення процедур реєстрації та отримання дозволів на перебування. Тільки таким чином Україна зможе залучити більше іноземних туристів і забезпечити стабільний розвиток туристичної галузі.

5. Нестабільність економічної ситуації та валютні коливання: нестабільність економіки та значні коливання валютного курсу становлять серйозний фактор, що впливає на туристичну привабливість України. Великі коливання валютного курсу можуть призвести

до нестабільності цін на товари та послуги для іноземних туристів. Це робить важко прогнозувати витрати під час подорожі та може призвести до непередбачуваних витрат для відвідувачів. Іноземні туристи, які стикаються з такою нестабільністю, можуть відчувати невпевненість і недовіру до подорожі до України. Більше того, нестабільність економіки може впливати на загальний рівень життя та інфраструктуру країни, що може відобразитися на якості послуг для туристів. Наприклад, недостатнє фінансування утримання інфраструктури або обмежений доступ до ресурсів може призвести до знецінення та погіршення якості туристичних послуг. Це може відбитися на загальному враженні від відпочинку в Україні та вплинути на рішення іноземних туристів про вибір туристичного напрямку.

Таким чином, вищеперераховані виклики та перешкоди, які стоять на шляху розвитку туризму в Україні, потребують комплексного та системного підходу з участю уряду, бізнесу та громадськості. Системний підхід означає розгляд проблеми в комплексі і виявлення взаємозв'язків між різними аспектами, такими як економіка, політика, безпека, інфраструктура та інші. Це вимагає розробки та впровадження координованих стратегій та дійових заходів з усіх сторін. Уряд повинен прийняти активну роль у створенні сприятливого середовища для розвитку туризму, включаючи спрощення візового режиму, підтримку інфраструктурних проєктів та забезпечення безпеки для туристів. Важливо також враховувати економічні та політичні чинники, що впливають на туристичну галузь, та розробляти стратегії для забезпечення стабільності та привабливості для інвесторів. Бізнес-середовище також відіграє ключову роль у розвитку туризму, зокрема шляхом інвестицій у туристичну інфраструктуру, розробки туристичних продуктів та послуг, а також активної участі в маркетингових та рекламних кампаніях. Потрібна співпраця між урядом та приватним сектором для створення сприятливих умов для розвитку туризму та залучення іноземних відвідувачів.

Петриш Софія

Науковий керівник: Крупа Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ МАСОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

За останні десятиліття, з розвитком процесів глобалізації, суттєво розширився ринок міжнародного туризму, зросли туристські потоки, розширились сфери і напрями мандрівок та подорожей, сформувались великі транснаціональні кампанії, відбувся розвиток і уніфікація туристських технологій і туристського продукту, які досягли рівня стандартизації, характерних для сучасних галузей індустрії. З огляду на це, виникає необхідність вивчення негативних наслідків, що породжуються масовим туризмом, розробкою стабілізаційних механізмів регулювання галузі в разі виникнення форс-мажорних обставин.

Як й інші економічні сектори, туризм споживає природні ресурси, створює відходи, загострює не тільки екологічні, але й культурні і соціальні проблеми. Темпи розвитку міжнародного туризму потребують особливої уваги до виявлення негативного впливу туризму на природне середовище, який сьогодні стає об'єктом все більш ретельної уваги світового співтовариства. Багато громадських організацій стурбовані наслідками руйнування унікальних природних ландшафтів завдяки неконтрольованим потокам туристів. Як пише Джон Уррі: «Туристи все в більшій мірі сприймаються як головні забрудники навколишнього

середовища у порівнянні з місцевими жителями, яким відводиться роль носіїв аутентичних форм життя» [1].

Нами було проведено наукове дослідження щодо переваг і недоліків масового туризму в Україні, ми опитали 50 осіб на певну кількість запитань. Отож, на рахунок першого запитання про те, які переваги масового туризму є в Україні, більшість респондентів відповіли, що це популяризація культурної спадщини та природних красот України, а найменше - залучення іноземних інвестицій у туристичну галузь. На наступне запитання, яке стосувалося недоліків масового туризму в Україні, більшість опитаних обрали відповідь - низький рівень сервісу та якості послуг у деяких готелях та ресторанах. Найменшу частку становила відповідь - недостатнє популяризування та рекламування менш відомих, але цікавих для відвідування регіонів та міст. Також, говорячи про недоліки масового туризму для туристів в Україні респонденти наголосили на надмірній туристичній завантаженості на деякі регіони, що може призвести до перенаселення та забруднення довкілля. Лише незначна частина осіб обрали розвиток інфраструктури та підтримка розвитку туризму в регіонах.

Ми запитали респондентів про те, як масовий туризм може вплинути на природне середовище, більшість відповіли, що це знизить якості ґрунтів та водних ресурсів через надмірне використання, і тільки дехто вважає, що це може призвести до змін клімату через використання авіатранспорту та інших видів транспорту. Про вплив масового туризму на культурну спадщину України, більшість опитаних вважають, що розвиток туризму може призвести до забруднення та знищення культурних пам'яток, а також до комерціалізації традицій та звичаїв і тільки декілька осіб думає, що це може мати негативний вплив на культурну спадщину.

Природньо, що масовий туризм може вплинути і впливає на стан і розвиток економіки в Україні. Респонденти підтвердили, що найбільше це може сприяти розвитку інфраструктури, а найменше може мати позитивний вплив на розвиток регіонів. Масовий туризм може вплинути і впливає на розвиток інфраструктури в Україні. Більшість відповіли, що це призведе до збільшення потоку туристів в курортних містах, може стимулювати їх розвиток. Лише незначна кількість опитаних впевнені, що це спричинить зростання попиту на транспортні та готельні послуги, може стимулювати розвиток різних секторів.

Нам було важливо дізнатися думку респондентів про те, чи є можливість зменшення негативного впливу масового туризму на природне середовище. Фактично всі в один голос заявили, що така можливість беззаперечно є і це можна зробити безпосередньо. Також масовий туризм може вплинути на зменшення негативного стану культурної спадщини. Усі опитані відповіли, що вони не впевнені, що щось би змінилось.

Про шляхи, які допоможуть зменшити негативний вплив масового туризму на економіку держави, більшість опитаних відповіли, що це регулювання туристичного потоку, а меншість - залучення місцевого населення. Думка респондентів про те, чи можна зменшити негативний вплив масового туризму на інфраструктуру, більшість користувачів проголосували за варіант відповіді - розподіл туристичного потоку, а найменше обрали відповідь про залучення місцевого населення.

Для підтримки екологічної сталості масового туризму використовуються різноманітні заходи. Опитані найчастіше відповідали, що це розробка та впровадження екологічних стандартів для готелів, ресторанів та інших туристичних об'єктів, рідше – що це створення екологічних маршрутів та просвітницьких програм для туристів. Для підтримки культурної сталості масового туризму, 36,7% голосів було за збереження традицій та культурних цінностей: заохочення збереження традицій та культурних цінностей регіону може допомогти зберегти його унікальність і привабливість для туристів і 11,7% - за розробку етичних кодексів: розробка та впровадження етичних кодексів для туристів та туристичних компаній може сприяти поважному та культурно відповідальному поведженню. Для

підтримки економічної сталості масового туризму також здійснюються різні заходи, найбільше проголосували за розвиток інфраструктури, а найменше – за підтримку місцевих підприємств. Для покращення інфраструктури в контексті масового туризму більшість респондентів пропонують активно просувати регіон серед потенційних інвесторів, щоб залучити фінансування для розвитку туристичної інфраструктури. Меншість радить створювати програми підтримки для малих і середніх підприємств, що працюють у сфері туризму.

З'явилося питання, які проблеми, на думку респондентів, можуть виникнути через перевантаження туристичних об'єктів в контексті масового туризму. Найбільше голосів було за відповідь загрозу зносу та пошкодження природних та культурних пам'яток через надмірне використання та недбале ставлення до них. Найменше ж набрала голосів відповідь - затори та перевантаження транспортних мереж, що призводять до затримок та незручностей для місцевих жителів та туристів.

Про можливість розвитку альтернативного туризму в контексті зменшення негативного впливу масового туризму відповіді опитаних розподілилися наступним чином. Більшість проголосували за привернення уваги туристів до менш популярних регіонів та об'єктів, що допоможе розподілити туристичний потік та зменшити перевантаження. Найменше обрали варіант збереження природних та культурних цінностей через підтримку проектів з екологічного та культурного туризму, які сприяють збереження природи, традицій та місцевої спадщини.

Важливо встановити, які заходи допоможуть збільшити свідомість туристів про негативний вплив масового туризму на природне середовище, культурну спадщину та економіку. Основна кількість респондентів вважає, що це організація освітніх кампаній та інформаційних матеріалів для туристів про проблеми, пов'язані з масовим туризмом, та способи їх уникнення. Найменша кількість осіб думає, що це сприяння розвитку відповідального туризму, який ставить перед собою мету збереження природи, культурної спадщини та підтримки місцевої економіки.

Цілком закономірно, що на завершення ми запитали про зміни, які респонденти хотіли би побачити в інфраструктурі. Відповіді були про більш сучасну та комфортну інфраструктуру, а також про збільшення цікавих пропозицій від держави та найбільш швидкої їх реалізації, інвестицій в розвиток зеленого туризму. Також ми запитали, що би можна було покращити або змінити в культурній спадщині України. Опитані вважають, що потрібно більше розповідати про неї суспільству, зберігати її та працювати над розвитком.

Таким чином, проведене опитування дозволило з'ясувати думку респондентів про переваги та недоліки масового туризму в Україні, окреслити шляхи покращення.

Насамперед, у засобах масової інформації для населення активно проводиться реклама міжнародного туризму і майже відсутня реклама внутрішнього туризму, за виключенням загальновідомих зон туризму та рекреації. По-друге, відсутні кошти на реконструкцію пам'яток історії та архітектурного мистецтва, а залучення інвестицій гальмується через неврегульовану нормативно-законодавчу базу країни. Як відомо, значна кількість населених пунктів України – Хотин, Межиріччя, Ізяслав та інші, мають пам'ятки архітектури XVII-XVIII століття, для відновлення яких необхідні значні капіталовкладення. По-третє, в Україні не розвинений сектор туристичної індустрії. У жодному місті України не роздаються безкоштовні буклети-путівники історико-культурних пам'яток міста. Крім того, не у всіх містах наявні такі путівники, що обумовлено вузьким тлумаченням туризму та малою обізнаністю про різноманіття туристичних послуг [2].

Отже, на думку опитаних щодо масового туризму в Україні потрібно більше змін у інфраструктурі, покращення сервісу обслуговування, більше уваги до збереження спадщини та пам'яток України, інвестиції у розвиток туризму загалом.

Бібліографічний список

1. Проблема негативних наслідків сучасного масового туризму та шляхи їх вирішення. *Все про туризм – туристична бібліотека*. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/solyanyk.htm
2. Гайдук А. Інтегрований туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації. *Регіональна економіка*. 2006. №2. С. 204- 212.

Чеканьова Євгенія

Науковий керівник: Березівська Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ

У 2022 році світовий ринок внутрішнього туризму оцінювали в 1 670,32 млрд доларів США, і, як очікується, він зросте на 17% у період із 2023 до 2030 року [1]. Причиною зростання світового ринку внутрішнього туризму є поширення коронавірусної інфекції; Covid19 обмежив міжнародний туризм, змусивши багатьох людей зосередитися на внутрішньому туризмі. Невизначеність щодо того, коли закінчиться пандемія і що робитимуть уряди для відновлення туризму, ускладнювала довгострокові плани подорожей, і люди віддавали перевагу коротким внутрішнім поїздкам, віддаючи перевагу безпечним і небагатолюдним місцям відпочинку. Дешеві внутрішні подорожі стали популярним варіантом для туристів у багатьох країнах. [2].

Україна не стала винятком, і під час пандемії туристична індустрія переорієнтувалася на внутрішній туризм. Після початку війни з Росією 2022 року поїздки Україною не втратили своєї популярності. Ба більше, для багатьох українських громадян, які не мають можливості виїхати за кордон, вони стали практично єдиним способом відпочинку та оздоровлення.

Завдяки внутрішньому туризму створюються нові робочі місця, підвищується попит на товари та послуги, і розвивається туристична інфраструктура. В результаті збільшуються доходи держави та підвищується рівень життя місцевого населення.

Внутрішній туризм також дає змогу туристам відкривати для себе нові культурні та історичні об'єкти, традиції та звичаї. Це сприяє захисту та розвитку культурних і природних ресурсів, а також приверненню уваги до екологічних проблем та їх вирішення [3].

Крім цього, внутрішній туризм позитивно впливає на зміцнення соціальної ідентичності та національної самосвідомості. Він дає змогу людям краще пізнати свою країну, її історію, культуру та природу і може сприяти формуванню національної ідентичності та національної єдності.

Важливим є те, що внутрішній туризм також може сприяти розвитку міжрегіонального співробітництва, зміцненню зв'язків між різними регіонами країни, обміну досвідом, розробці нових ідей і проєктів та підвищенню рівня соціально-економічного розвитку регіону.

Таким чином, внутрішній туризм є важливим для економічного, культурного та соціального розвитку будь-якої країни. Україна не є винятком, володіючи величезним туристичним потенціалом і всіма передумовами для розвитку внутрішнього туризму. Однак туристичний сектор дуже нестабільний і залежить від внутрішньої ситуації. Пандемії, війни та пов'язані з ними обмеження на закордонні поїздки, економічна нестабільність суттєво впливають на попит на туристичні послуги та загальний рівень розвитку туристичної галузі.

У лютому 2022 року почалася війна з Росією, яка зачепила всі галузі економіки. Найбільше постраждав туристичний сектор. У березні та квітні, у критичний для України

період, туристична галузь практично зупинилася. Через окупацію частини території та посилення військових дій південні регіони стали недоступними для туристів. Херсонська, Миколаївська та Запорізька області, які раніше славилися своїми курортами, не приймали туристів через небезпеку для життя і здоров'я людей. В Одеській області курортний сезон не було відкрито через небезпеку ракетних обстрілів і мін. Єдиними місцями відпочинку в регіоні були санаторії, пансіонати та готелі з басейнами. Відновлення туристичних напрямків почалося завдяки Центральному і Західному регіонам, але не досягло показників перших місяців року: за даними Join UP, тільки 41% всіх туристів, які скористалися їхніми послугами в 2022 році, були відправлені за два місяці до початку активних бойових дій, тоді як 59% туристів було відправлено в решту 10 місяців. Зазвичай туризм найбільш жвавий у липні, серпні та вересні. Однак порівняно з аналогічним періодом довоєнного періоду в ці місяці було продано втричі менше турів [7].

У той час як кількість українців, які проводять відпустку за кордоном, зменшилася, проте збільшилася кількість тих, хто віддає перевагу внутрішньому туризму. Статистика українського туроператора Join UP свідчить про значне зростання попиту на поїздки в Україну в жовтні 2022 року. Кількість бронювань турів збільшилася майже вдвічі порівняно з 2021 роком, що свідчить про те, що бажання подорожувати і відпочивати залишається високим навіть у складних умовах [5].

Ситуація в Україні зумовила певні тенденції розвитку внутрішнього туризму. Зокрема:

- зростання популярності санаторних (оздоровчих) турів;
- популярність бронювання турів "на завтра";
- скорочення тривалості поїздок;
- зміна вимог потенційних туристів до туристичних закладів;
- зміна іміджу українського туриста;
- зростання популярності одиночних подорожей;
- популярність туристичних програм, спрямованих на підтримку Збройних сил України.

Внутрішній туризм є важливим для України, оскільки сприяє регіональному розвитку, збільшує доходи туристичної галузі, збагачує культурне життя країни і підвищує її престиж у міжнародному співтоваристві. Аналіз тенденцій внутрішнього туризму показує, що кількість мандрівників, які подорожують Україною продовжує зростати, що сприяє розвитку внутрішнього туристичного ринку. Водночас розвиток внутрішнього туризму стримується низкою проблем, серед яких воєнні дії, втрата значної частини туристично-рекреаційних ресурсів, руйнування туристичної інфраструктури, порушення логістики, розміщення окупаційних військ у туристичних центрах, втрата трудових ресурсів. Ці проблеми розв'язуються шляхом гарантування безпеки в країні шляхом надання інформації про потенційні небезпеки та попередження туристів про райони, небезпечні для відвідування; відновлення історичних і культурних об'єктів; розроблення альтернативних маршрутів; реконструкції туристичної інфраструктури, доріг та інших інфраструктурних об'єктів; державної підтримки туристичної галузі.

Бібліографічний список

1. Артюх К. Відпочинок на генераторах: як влаштований туризм в Україні взимку 2022–2023. Укрінформ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3634086-vidpocinok-na-generatorah-ak-vlastovaniy-turizm-v-ukraini-vzimku-20222023.htm>
2. Вікенди для переживання. Як змінилася специфіка відпочинку туристів в Україні через війну. Твоє місто. 2022. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_zminylasya_spetsyfika_vidpochynku_vnutrishnih_turystiv_v_ukraini_cherez_viynu_135095.html

3. Внутрішній туризм зростає в Україні попри бойові дії. Укрінформ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619754-vnutrisnij-turizm-v-ukraini-zrostaє-popri-bojovi-dii.html>
4. День туризму разом з Visit Ukraine. Visit Ukraine. 2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/927/denturizmu-2022-razom-z-visit-ukraine>.
5. Подорожі під час війни: де дозволено відпочивати і як безпечно організувати мандрівку. Кременчуцька газета. 2022. URL: [https://kg.ua/news/podorozhi-pid-chas-viyini-de-dozvoleno-vidpochivati-i-yak-bezpechnoorganizuvati-mandrivku](https://kg.ua/news/podorozhi-pid-chas-viyini-de-dozvoleno-vidpochivati-i-yak-bezpechno-organizuvati-mandrivku)
6. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. Ліга 360. 1995. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z950324?an=475921>
7. Час кризи та виходу на нові ринки. Join up. 2023. URL: <https://joinup.ua/uk/news/chas-krizi-ta-vihodu-nanovi-rinki-zvit-2022-roku/>.

Щур Тетяна

Науковий керівник: Іванюк Павло, старший викладач

Львівський національний університет природокористування

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Галузь туризму є однією з найбільш постраждалих з усіх галузей економіки від часу повномасштабного вторгнення. Специфіка галузі туризму полягає у тому, що вона дуже чутлива до таких явищ, як війни, стихійні лиха, епідемії, економічні кризи та ін., адже безпека туриста вважається першочерговою.

Варто зазначити, що до пандемії коронавірусу й повномасштабного вторгнення у 2019 році туристична сфера складала 2,3 % ВВП України й давала близько 375 тис. робочих місць. Однак реальний внесок туризму в якість життя й добробут українців був більшим, адже його мультиплікативний ефект стимулює прибутки у суміжних галузях (транспорті, готельній індустрії, торгівлі, закладах харчування тощо) й непрямий результат становив 7 % ВВП і 1,2 млн робочих місць.

В середньому туристична галузь за перше півріччя 2022 року змогла заплатити у держбюджет на 25,7% менше податків, ніж за цей самий період минулого року. Кількість туристичних компаній зменшилась на 24,5%, приватних підприємців галузі – на 13,5%. Найбільше держбюджет отримав надходження від сплати податків від готелів та санаторіїв – майже 461 млн грн, що на 30% менше, ніж за 2021 рік. Також великі втрати в цьому році мали турбази, дитячі табори, кемпінги. Вони сплатили на 59% менше податку. Туристичні агентства принесли до держбюджету на 41% коштів більше завдяки ранньому бронюванню. Проте війна суттєво позначилася на роботі туроператорів – за півріччя зафіксовано спад на 21% від їх діяльності.

Найбільше податків від туризму прогнозовано отримано в західних регіонах. Зокрема:

Івано-Франківська – приріст 63%;

Львівська – приріст 51%;

Київська область – приріст 16%;

Одеська область – спад на 82,3%.

Поки триває повномасштабна війна, оцінити вплив воєнних дій на туризм в Україні складно. Проте уже зараз відомо, що у 2023 році туристичних підприємств поменшало на 36 % порівняно з 2021 роком. Ще важче оцінити довготривалий вплив війни на туристичний

потенціал країни, адже у світі Україну асоціюють із руйнуваннями, людським горем та небезпекою.

Та попри все, туризм в Україні працює й надалі, підлаштовуючись під нові реалії, долаючи нові виклики. Воєнний час створив нові суспільні запити, на які туризм гнучко реагує, набуваючи нових функцій та форм.

З початком повномасштабного вторгнення частина туристичних компаній закрилась, деякі підприємства переорієнтували свою діяльність на волонтерство – використовували свої автобуси для евакуації біженців та організували закупівлю гуманітарної допомоги з-за кордону.

Згодом з'явилися такі форми туризму, як волонтерський та солідарний, тобто іноземці засвідчують таким чином свою підтримку та солідарність нашій країні. Також місцеві компанії та екскурсиводи почали проводити екскурсії та тури тимчасово переміщеним особам й для збору грошей на потреби військових.

Оскільки авіасполучення з Україною відсутнє через повномасштабне вторгнення, а туристи з-за кордону побоюються приїздити в Україну, про в'їзний туризм говорити не доводиться.

Більшість іноземців, які приїждять, – це журналісти, політики, військові, волонтери, інструктори, бізнесмени тощо.

З огляду на це готелі отримали менші збитки від втрати туристів через війну, ніж туристичні компанії. Проте змінився склад гостей через потік тимчасово переміщених осіб, військовослужбовців, волонтерів та ін.

Варто також відзначити, що внутрішній туризм досить швидко відновився й продовжує розвиватись, що у свою чергу позитивно впливає й на готельно-ресторанний бізнес та інші суміжні галузі. Й найкраща статистика спостерігається у трьох областях Заходу України. Це, в першу чергу, Закарпатська область, Львівська й Івано-Франківська.

Непогані показники в містах, і це пов'язано не тільки з переселенцями, хоча вони теж складають частину цієї туристичної й екскурсійної категорії. Туристи, які, приміром, проживають у Києві, виїжджають на короткотерміновий відпочинок у ці три області. Статистика туристичного збору у Буковелі, Трускавці та Моршині зараз приблизно наблизилась до довоєнного рівня. Тобто в туризмі змінилися цільові аудиторії, але кількісний показник не змінився і завантаженість готелів також. До речі, в деяких містах він значно перевищує довоєнний рівень, наприклад у містах Закарпаття.

Що стосується виїзного туризму, то за кордон переважно виїжджають жінки, жінки з дітьми чи багатодітні сім'ї, в основному на море. Причиною, між іншим, є окупація Півдня України та заборона виїзду чоловіків призовного віку за кордон.

Також варто згадати й шкільний туризм. Діти з дозволу батьків під наглядом опікунів мають можливість пізнавати світ у товаристві ровесників. Популярності набирає також відзначення випускного у подорожах.

Та для сімейного відпочинку й не тільки, очікувано, найбільш популярним став Карпатський регіон завдяки своєму географічному розташуванню, віддаленості від міської критичної інфраструктури, яка є цілком для терористичних атак росії, а також завдяки позитивному впливу природного середовища на фізичне відновлення організму та на психіку людини. Перед українським суспільством стоїть багато викликів, зокрема ресоціалізація ветеранів та ветеранок. Завдяки відпочинку демобілізовані військовослужбовці можуть поступово повертатися до цивільного життя. Додатковим викликом є висока інвалідність, ПТСР (посттравматичний стресовий розлад), контузії серед військових, що вимагає особливого підходу й адаптації туризму до цих вимог. Екскурсії, тури, сплави, майстер-класи, квести допомагають переключитись, змінити «картинку», оточення, сприяють як психологічній, так і фізичній реабілітації. Проте вони мають бути адаптованими під конкретну ситуацію. Зокрема, варто враховувати рекомендації лікарів, забезпечити наявність

у групі психолога та медичного працівника. І взагалі, в умовах війни є необхідність інструктування гідів та турлідерів з надання домедичної допомоги.

Варто ознайомлюватись й переймати досвід передових країн світу, які стикались з такими ж викликами. Зокрема у США, де значно більше ресурсів на підтримку ветеранів, питання пільг на відпочинок постало не так давно. Під час активних фаз операцій США у Іраку та Афганістані цим займалися переважно на рівні волонтерських проєктів.

У країні діяла фандрайзингова ініціатива "Відпустки для ветеранів", тобто усі охочі могли переказати кошти на відпочинок ветеранів, нагороджених "Пурпуровим серцем". За кілька років ініціатори змогли відправити за кордон понад 500 ветеранів.

У 2021 році Міноборони США поширило програму пільг для подорожей American Forces Travel на ветеранів, а до цього пільгами могли скористатися лише дійсні військовослужбовці. Наразі програма пропонує знижки 35-40% порівняно з цінами на комерційні подорожі. Це включає знижки на готелі (до 60%), авіаквитки, оренду автомобілів, туристичні продукти, квитки на події та круїзи.

Такий формат співпраці виглядає привабливим для України, де потреба у відпочинку ветеранів є високою. Й оскільки економіка нашої країни перебуває у не найкращому стані, варто старатись залучати до таких проєктів грантові кошти.

Надати якісний відпочинок ветеранам та ветеранкам – обов'язок суспільства. Поки війна триває, ми робимо це на своєму рівні. Проте надалі такий проєкт має масштабуватися. Для цього будуть потрібні інші ресурси. Тому так важливо, щоб до цього питання не слабшала увага з боку держави та громадськості.

Відпочинок потрібен усім, адже розмови про "втому від війни" виникають через вимогу діяти в режимі виснаження. Навіть короткі перерви дозволяють відновити й зберігати сили та рухатися далі.

За словами військових, спокійний відпочинок є дієвою частиною процесу оздоровлення та відновлення. Подорожі повертають бажання діяти та надалі працювати заради наближення перемоги.

Отже, можна зробити висновок, що туризм може задовольнити широкий спектр потреб навіть в умовах війни.

Бібліографічний список

1. <https://suspilne.media/ternopil/615749-vidpocivati-obovazkovo-potribno-ekspert-z-turizmu-sergij-pidmogilnij-pro-podorozhi-pid-cas-vijni/>
2. <https://www.ukrainer.net/turyzm-vidnovlennia/>
3. <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/5/708415/>
4. https://tourlib.net/statti_ukr/krapivina.htm
5. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3720542-so-take-solidarnij-turizm-i-ak-rozvivaut-galuz-pid-cas-vijni.html>
6. Горак Г. І. Екзистенціальність людського буття у природних вимірах та природно-рекреаційні можливості туризму // Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». К., 2002.
7. Горський В. С Подорож як феномен культури // Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». К., 2002.

Янкова Тетяна-Марія

Науковий керівник: Крупа Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ПОПУЛЯРНІ ВИДИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У сучасному світі туризм став надзвичайно різноманітним і динамічним. Тема популярності окремих видів туризму в умовах сьогодення залишається дуже актуальною і цікавою через кілька причин. Зокрема, зростання інтересу до подорожей, адже з плином часу люди стають все більше зацікавленими у відкритті нових місць та культур. Розвиток технологій та соціальних мереж також збільшує доступність інформації про різноманітні туристичні напрямки. Також впливає стрімкий розвиток нових форм туризму, нові технології та інновації сприяють з'явленню нових видів туризму, таких як екологічний туризм, гастро-туризм, медичний туризм тощо. Ці напрямки стають все більш популярними серед подорожуючих. Соціальні та екологічні питання: В останні роки зростає увага до екологічної стійкості та соціальної відповідальності у туризмі. Туристи все більше враховують екологічні аспекти своїх подорожей, шукаючи способи мінімізації свого впливу на природу та підтримки місцевих спільнот. Має значення і диверсифікація ринку туризму, адже ринок туризму постійно змінюється, і нові види туризму виходять на передній план, конкуруючи з традиційними формами. Це стимулює розвиток індустрії та розширення вибору для подорожуючих. Не варто забувати і про вплив пандемії COVID-19 та російсько-української війни. Це змусило багатьох переглянути свої подорожі та вибрати більш безпечні та ізольовані варіанти. Це призвело до зростання популярності менш масових та ексклюзивних видів туризму, таких як еко-туризм або агро-туризм.

Таким чином, обговорення популярних видів туризму в сучасних умовах залишається актуальним і цікавим для подорожуючих, індустрії туризму та дослідників. Актуальністю даної теми є дослідження для вивчення тенденцій у сучасному туризмі та яким видам туризму найбільше надають перевагу подорожуючі для проведення свого вільного часу з користю. Що можуть допомогти зрозуміти вподобання і мотивації подорожуючих, що в свою чергу може бути корисним для розвитку туристичної індустрії та створення привабливіших пропозицій для мандрівників.

Нами було проведено дослідження на тему: Види туризму, яким найбільше надають перевагу подорожуючі, де було опитано 42 особи різної статі, вікової категорії, місця проживання та рівня освіти.

Першим питанням в нашому опитуванні було - як часто ви подорожуєте. Більшість відповіли щороку – 57,1%, цей варіант підходить для тих, хто активно відпочиває та регулярно планує свої подорожі, можливо, відвідуючи нові місця або повертаючись до улюблених місць кожного року. Щодо інших відповідей респонденти також обирали варіанти: кожні два роки – 14,3%; кожні три роки – 21,4% та як вийде – 2,4%. Кожен з цих варіантів відповіді відображає різні стилі та підходи до подорожей, враховуючи індивідуальні обставини та переваги подорожуючого.

На питання, які країни ви плануєте відвідати в найближчому майбутньому, більшість обрали країни Європи – 73,8%. Відвідування країн Європи може бути особливо привабливим для тих, хто цікавиться мистецтвом, кухнею та історією. Натомість варіант Америка обрало – 11,9%, а варіанти Азія та Африка – 7,1%.

Наступним питанням було - який вид туризму ви вважаєте найбільш привабливим, де лідерську позицію отримав екскурсійний туризм – 42,9%. Особи, які вибирають екскурсійний туризм, зазвичай зацікавлені в вивченні нових місць, історії та культури. Варіант культурний туризм набрав – 28,6%; варіант пригодницький туризм – 23,8%, а варіант соціальний туризм набрав всього лише – 4,8%. Кожен з цих видів туризму має свої унікальні

переваги та може відповідати різним інтересам та потребам подорожуючих. А на питання Чому саме цей вид туризму приваблює туристів, основними відповідями були: бажання випробувати нові враження та пригоди, інтерес до історії та культури регіону, потреба у відпочинку, релаксації та любов до кулінарних вражень і місцевої кухні.

Популярними видами туризму, в яких опитувані особи вже брали участь в минулому, були екскурсійний туризм – 71,4%, пригодницький туризм – 37,7%, незабутні враження та емоції, пригодницький туризм, наприклад, скелелазіння або раптові походи, релаксаційний (відпочинковий) туризм – 45,2%, відпочинок у спа-центрі або на курортах; морський туризм – 35,7%, відпочинок на березі моря, круїз або іншим відпочинкові активності, морський туризм надає можливість розслабитися та насолодитися морськими краєвидами.

Серед переваг обраних видів туризму респонденти вибрали такі варіанти: відпочинок на природі та на морі – 50%; знайомство з різноманітними культурами та традиціями – 47,6%; нові враження та пригоди – 45,2%; релаксація та відпочинок від повсякденності – 40,5%; підтримка активного способу життя та здоров'я – 19%. А серед ризиків та обмежень більшість обрали вищі витрати на подорожі – 57,1%; обмеження доступу до певних місць або атракцій – 50%; специфічні вимоги до фізичної підготовки – 28,6% та найменшими ризиками туристи вважають можливість травм або небезпечних ситуацій – 14,3%.

На питання про те, яку із наведених форм туризму ви б обрали для подорожі на вихідні, найбільшу кількість голосів отримав міський туризм (відвідування музеїв та ресторанів у великих містах) – 35,7%, а варіанти відповідей - відвідання природних парків та гірських місць – 33,3%; активний відпочинок з екстремальними видами спорту – 21,4%; відпустка на віддалених і маловідомих територіях – 14,3%.

Найбільшу кількість відсотків серед активностей, яку б туристи обрали під час подорожі, є відвідування музеїв та історичних пам'яток – 31%, відпочинок на пляжі – 19%, проведення екскурсій та оглядових турів – 16,7%, дегустація місцевих страв та стиль кулінарії – 11,9%, шукати пригоди та досліджувати віддалені регіони – 9,5%, вирушати в гірські походи – 7,1% та найменшу кількість голосів набрав варіант - займатися екстремальними видами спорту – лише 4,8%.

Туристам найбільше важливі різні аспекти туризму і вони можуть відрізнятися залежно від індивідуальних уподобань. Однак, загалом, популярними аспектами є пізнання історії та культури інших країн, відпочинок на природі та пляжі, активний відпочинок та пригоди – 21,4%; організовані екскурсії – 11,9%, деякі люди віддають перевагу організованим екскурсіям та екскурсійним групам для кращого розуміння місцевої культури та історії; смаки і кулінарні враження – 9,5%, багато туристів люблять спробувати місцеву кухню та страви, щоб отримати аутентичний смак культури певного регіону, а для деяких людей важливою є можливість випробувати екстремальні види спорту або відчути адреналіновий заряд, відсоток якого становить – 4,8%.

На рішення про подорож найбільший вплив на подорожуючих мають такі чинники як можливості – 45,2%, це включає в себе фізичні можливості, якість послуг, доступність транспорту та інфраструктури в обраному напрямку подорожі; ціна – 40,5%, це один з найбільш вагоміших чинників при виборі подорожі, бюджет підкріплює обмеження та можливості для вибору місця, тривалості та комфорту подорожі, а також час – 14,3%, наявність вільного часу впливає на можливість вибору подорожі, планування та врахування графіку дозволяють визначити тривалість і маршрут подорожі.

Щодо туристичних технологій туристи вважають найбільш корисним онлайн-пошук – 57,1%; онлайн-бронювання – 21,4%; GPS-навігація – 11,9% та соціальні мережі – 9,5%. Туристичні технології допомагають з плануванням подорожей, пошуком цікавих місць для відвідування, бронюванням готелів та квитків, а також отриманням корисної інформації про культуру, історію та традиції країни, яку відвідують. Технології роблять подорожі більш

зручними та цікавими, допомагають уникнути непередбачених ситуацій та зробити подорож ще більш незабутньою.

Серед напрямків розвитку туризму туристи вважають найбільш важливими розширення доступності – 52,4%, збільшення доступності туристичних напрямків сприяє розвитку галузі та сприяє росту економіки, зокрема, розвиток транспортної інфраструктури та зниження цін на перевезення робить подорожі доступнішими для більшої кількості людей, що стимулює розвиток туристичної індустрії; збереження навколишнього середовища – 38,1%, збереження природних та культурних ресурсів є критично важливим для сталого розвитку туризму, люди все більше цінують природну красу та культурну спадщину, тому необхідно розробляти та впроваджувати екологічно стійкі підходи до туризму і підвищення безпеки – 9,5%, заходи щодо підвищення безпеки туристів, включаючи збільшення контролю за кримінальністю, покращення інфраструктури та надання туристам інформації про потенційні ризики, сприяють збільшенню довіри та популярності туристичних напрямків.

Таким чином, ми робимо висновок, що результати дослідження підтверджують актуальність теми вивчення тенденцій у сучасному туризмі та визначення вподобань та мотивацій подорожуючих. Більшість опитаних подорожують щороку, що свідчить про поширену практику активного відпочинку та регулярного планування подорожей. Європа виявилася найбільш популярним напрямком для майбутніх подорожей серед опитаних. Це може бути пов'язано з багатством культурно-історичних об'єктів та різноманіттям вражень, які пропонує цей континент. Можливості, ціна та час виявилися основними факторами, які впливають на рішення про подорож. А розширення доступності, збереження навколишнього середовища та підвищення безпеки визначені як найбільш важливі напрямки розвитку туризму.

Яцков Валерія

Науковий керівник: Крупа Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

РОЗВИТОК «ТЕМНОГО» ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Щороку мільйони туристів по всьому світу вирушають у місця та пам'ятки, які історично пов'язані зі смертю і трагедією. Цей вид має назву «темний туризм», який нині являє собою один із найновіший та найпопулярніших туристичних напрямів.

Щодо історичної цінності, темний туризм дозволяє вивчати та розуміти історичні події з нового ракурсу. Відвідування місць, де сталися трагедії або конфлікти, може допомогти людям краще обміркувати минуле та його вплив на сучасність. Це особливо важливо в країнах зі складною історією, де сприйняття подій може бути суб'єктивним чи спотвореним.

Освітні можливості темного туризму можуть служити потужним інструментом освіти, особливо для молодого покоління. Він дозволяє підвищити інтерес до історії та політики, розвиває критичне мислення та аналітичні навички. Подорожі до місць трагічних подій можуть стимулювати обговорення навколо соціальних та етичних питань.

Деякі люди відчують цікавість та привабливість до темного туризму через бажання відчувати емоції, пов'язані зі смутком, захопленням або навіть страхом. Перебування в місцях,

де відбувалися значні трагедії, може викликати сильні емоційні реакції, які варто розглядати з психологічної точки зору.

Темний туризм може стати джерелом доходу для регіонів, які мають історичну або культурну спадщину, пов'язану з трагічними подіями. Розвиток темного туризму може сприяти розвитку інфраструктури, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя місцевого населення.

Щодо питання етики та пам'яті, темний туризм відіграє важливу роль у розвитку темного туризму. Відвідування місць трагедій вимагає обов'язкової поваги до пам'яті жертв, уважності до місцевих традицій та способів життя. Під час комерціалізації цих місць важливо забезпечувати баланс між комерційними інтересами та збереженням історичної правдивості та гідності.

Тема темного туризму залишається актуальною у зв'язку зі своїм потенціалом для освіти, розвитку туризму, пам'яті про історію та соціальних дебатах навколо етичних аспектів цього явища.

Існує думка, що відвідування таких місць навіть корисно: вони допомагають нам винести урок з минулого, а також зрозуміти, що ніхто не вічний, і часу для здійснення добрих справ залишається не так багато. Іншим же туристам просто цікаво побачити місця, про які вони добре чули. Іноді люди навіть і не замислюються, що ця екскурсія належить до темного туризму.

Нами було проведено дослідження, де ми опитали 50 осіб, серед яких було 48% чоловіків і 52% жінок. Більшість відповідей було від користувачів віком від 19 до 35 років.

На питання, як визначається темний туризм, 92% опитаних відповіли: подорожі до місць, пов'язаних зі смертю, трагічними подіями чи історією страждань, 6% - туризм, пов'язаний з екстремальними видами спорту.

На питання про те, яка з нижче перерахованих локацій України може бути цікавою для темного туризму, 80% відповіли, що це Чорнобильська зона відчуження, проте ще по 4% відповідей припало на варіанти: Чорнобильська зона вночі, Бахмут, Карпатські гори, Маріуполь (АзовСталь) та міста, які були окуповані на початку повномасштабного вторгнення.

На наступне питання щодо мотиваційних факторів, які можуть привести туристів до участі в темному туризмі в Україні, практично всі, а це 90% опитаних осіб відповіли, що це інтерес до історії та культури.

На питання про те, як ви оцінюєте етичний аспект темного туризму в Україні, 60% респондентів відповіли, що позитивно, як можливість привернення туристів та розвитку інфраструктури, а 34% - запитання етики може виникати, оскільки темний туризм пов'язаний із стражданням та трагедіями, ще було кілька відповідей, таких як нейтрально або негативно.

Щодо питання про ставлення громадскості до розвитку темного туризму, менше половини, а саме 48% відповіли: інтерес та підтримка у розвитку нового виду темного туризму, а 52% - змішані відчуття, існує спірне ставлення до привертання уваги до трагічних подій.

На запитання, які можливості для розвитку темного туризму в Україні ви бачите, опитані відповіли майже одногосно: 88% - залучення молоді до екстремальних видів спорту, 8% - використання історичних ресурсів для популяризації культурних та історичних аспектів, 4% - після війни обов'язково будуть.

На запитання, які заходи можна було б вжити для забезпечення сталого та відповідального розвитку темного туризму в Україні, 16% осіб дали відповідь - заборона

темного туризму для збереження історичних об'єктів, а 80% - розробка етичних стандартів та освітніх кампаній щодо темного туризму, 4% - моніторинг відвідувачів.

Питання про те, чи вважаєте ви, що темний туризм може сприяти збереженню історично важливих місць в Україні, респонденти обрали три варіанти відповідей, серед яких 90% - так, туристи можуть стати спонсорами реставраційних робіт, 8% - ні, може призвести до подальшого зношення історичних об'єктів, а 2% відповіли - частково.

На запитання про те, які об'єкти або події ви вважаєте найбільш привабливими для темного туризму в Україні, 20% опитаних осіб відповіли, що це історичні пам'ятки та музеї, а 80% осіб стверджували, що це місця, пов'язані зі страшними подіями, наприклад, воєнні конфлікти чи трагедії.

Ми запитали, чи вважаєте ви, що розвиток темного туризму може сприяти міжнародній популяризації туристичного потенціалу України. 92% опитаних заповнили, що так, це може привернути увагу іноземних туристів та інвесторів і мала частина, а саме 8% відповіли, що ні, це може негативно вплинути на міжнародний імідж країни.

На запитання про те, чи маєте ви зауваження або побоювання щодо розвитку темного туризму в Україні, також думки не значно, але розділилися. 84% відповіли - ні, вважаю це перспективним напрямком для розвитку туризму, а 16% - так, маю сумніви стосовно його впливу на суспільство та історичні об'єкти.

Питання, як ви оцінюєте можливий вплив темного туризму на місцеву економіку в Україні, 92% осіб відповіли - позитивний вплив через збільшення потоку туристів та попит на послуги, а 8% - негативний вплив через можливий розподіл уваги та ресурсів.

На запитання, які заходи вважаєте необхідними для збереження історичної цінності місць, які стають об'єктом темного туризму, менша кількість респондентів, а точніше 12% відповіли - заборона відвідування деяких об'єктів, а от 88% впевнено відповіли - розвиток програм зі збереження та реставрації.

Нам було важливо дізнатися у респондентів, чи вважають вони, що темний туризм може бути засобом пам'яті та уроком для майбутніх поколінь. 98% опитаних відповіли - так, може викликати інтерес та свідомість щодо історії, а от лише 2% сказали, що ні, бо може призвести до негативного сприйняття минулих подій.

На запитання, чи вважаєте ви, що темний туризм може впливати на місцеве сприйняття історичних подій, аналогічно 92% відповіли - так, може впливати на особисту та колективну пам'ять і 8% - ні, має обмежений вплив на сприйняття.

Знову ж таки, розглядаючи наступне питання - як ви думаєте, чи може темний туризм впливати на формування міжнародного іміджу України, 96% дали відповідь: так, може викликати інтерес та розуміння історії країни і 4% - ні, може призвести до стереотипів та негативних уявлень.

На останнє запитання про те, чи вважаєте ви, що уряд та місцеві органи влади повинні впливати на регулювання розвитку темного туризму в Україні, 86% відповіли - так, регулювання є необхідним для збалансованого розвитку, 12% відповіли - ні, вільний ринок повинен самостійно визначати напрямки розвитку і 2% відповіли, що повинен бути баланс.

Згідно проведеного опитування можемо зробити висновки, що Україна має достатню ресурсну базу для розвитку темного туризму загалом і для кожного окремого підвиду (туризм катастроф, містичний, некропольний туризм, танатотуризм) зокрема. Всі регіони України без винятку можуть запропонувати туристам цікаві та таємничі предмети, на основі яких можна розробити ще більше туристичних програм. Також, в Україні багато «місць

сили», які слід віднести до містичного туризму, оскільки вони таємничим чином мають сильну енергію, де люди історично відновлювали своє ментальне здоров'я.

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України спричинила появу незліченних нових темних локацій – місця болю, криваві сліди агресора, злочини проти людяності та природи, техногенні катастрофи, місця масових поховань (братські могили), тортур та фільтраційні табори тощо. Тому в майбутньому, темний туризм може набути значного розвитку та популярності серед вітчизняних та іноземних туристів в Україні.

ЕКОНОМІЧНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ільницька Олександра, Малакчі Ілля

Науковий керівник: Добрянська Наталя, д.е.н., професор

Одеський національний технологічний університет

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Зелений туризм, також відомий як екологічний туризм або еко-туризм, виступає важливою складовою економічного розвитку з численними перевагами. Ця форма туризму спрямована на збереження природи та відновлення екологічно чистих регіонів, пропонуючи туристам можливість насолоджуватися природними красотами без шкоди для середовища.

Зелений туризм можна визначити як:

Екологічно орієнтований туризм - це форма туризму, що акцентується на збереженні природи та довкілля, мінімізації негативного впливу на природні ресурси та сприяттві збереженню біорізноманіття.

Туризм, спрямований на розвиток екологічно чистих регіонів - це форма туризму, що підкреслює значення відвідування та розвитку місцевостей з незагрозливим впливом на природу та місцеві екосистеми [1].

Спосіб подорожувати, який акцентується на екологічних принципах - це концепція туризму, яка підкреслює важливість екологічної освіти, енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії під час подорожей та проживання.

Подорожі, спрямовані на вивчення та збереження природних та культурних ресурсів - це форма туризму, що спонукає туристів до активної участі в охороні природи, збереженні традиційних культур та способів життя місцевих спільнот.

Напрями, які підкреслюють важливість зеленого туризму для економічного розвитку:

1. Розвиток інфраструктури зеленого туризму, такої як національні парки, еко-готелі та екскурсійні маршрути, сприяє створенню робочих місць у сільських та природних областях.

2. Туристичні витрати на проживання, їжу, екскурсії та інші послуги приносять доходи місцевим громадам, сприяючи їхньому економічному зростанню та покращенню якості життя [2].

3. Зелений туризм сприяє збереженню культурної спадщини, оскільки туристи цінують автентичність та традиції місцевих спільнот.

4. Збереження природних ландшафтів та екосистем, що приваблюють туристів, допомагає зберегти біорізноманіття та забезпечує місцеві середовища засобами для життя та розвитку.

5. Зелений туризм привертає інвестиції у створення екологічно чистих технологій та інфраструктури, що сприяє розвитку нових інновацій та підвищенню конкурентоспроможності регіонів [3].

Отже, зелений туризм має великий потенціал як засіб забезпечення економічного розвитку, при цьому сприяючи збереженню природних ресурсів та покращенню якості життя місцевих громад.

Досвід Європейського Союзу у розвитку зеленого туризму може бути важливим джерелом навчання для України. Основні напрями, на які варто звернути увагу:

1. Європейські країни активно інвестували у створення екологічно чистої інфраструктури для зеленого туризму. Це включає в себе розвиток велосипедних та

пішохідних маршрутів, облаштування еко-готелів та кемпінгів, а також використання енергоефективних технологій у готелях та інших туристичних закладах.

2. ЄС сприяє розвитку зеленого туризму шляхом заохочення до збереження та відновлення природних та культурних ресурсів. Це може бути досягнуто шляхом створення національних парків, заповідників, а також заохочення до утримання та реставрації історичних пам'яток.

3. Європейські країни встановлюють строгі екологічні та культурні стандарти для туристичної діяльності, щоб забезпечити збереження природи та місцевих спільнот. Це може включати в себе обмеження кількості туристів у природних регіонах, контроль над використанням літаків та інші заходи.

4. ЄС активно просуває свої природні та культурні ресурси через маркетингові кампанії, спрямовані на привертання уваги туристів до зелених туристичних об'єктів та регіонів.

Перенесення цих практик та стратегій до українського контексту може сприяти розвитку зеленого туризму в країні, створюючи нові можливості для економічного розвитку, збереження природи та культурної спадщини.

Існує кілька стратегій, які можна використовувати для розвитку зеленого туризму:

Розвиток зеленого туризму повинен базуватися на стратегіях збереження природних ресурсів, включаючи ліси, водні ресурси, морські екосистеми та біорізноманіття. Це може включати створення національних парків, заповідників та інших захищених територій, а також впровадження екологічно чистих практик управління.

Важливо створювати стратегії, які сприяють сталому розвитку місцевих спільнот, забезпечуючи їм економічні можливості, підтримуючи традиційні промисли та культурні практики, інвестуючи у місцеву освіту та інфраструктуру.

Важливо впроваджувати енергоефективні технології та використання відновлюваних джерел енергії у туристичній інфраструктурі, такі як готелі, кемпінги та транспортні системи.

Стратегії зеленого туризму повинні включати програми екологічної освіти та усвідомлення для туристів, місцевих жителів та туристичних підприємців. Це допомагає підвищити свідомість про екологічні питання та збереження природи.

Важливо стимулювати інновації у зеленому туризмі та підтримувати дослідження, спрямовані на розв'язання екологічних проблем та покращення сталості туристичного сектору.

Ці стратегії мають на меті забезпечити збалансований розвиток туризму, який сприяє економічному зростанню, збереженню природи та підвищенню якості життя місцевих спільнот.

Бібліографічний список

6. Бруч В., Галиш Н. Сталый розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 23–30.
7. Стратегії сталого розвитку в туризмі та готельно-ресторанному бізнесі: можливості і проблеми запровадження в Україні : кол. монографія [Електронний ресурс] / за ред. д-ра іст. наук, проф. Чепурди Г. М.; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2021. 189 с.
8. Гапоненко Г., Євтушенко О., Шамара І. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку туризму України в умовах пандемії. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 227–235.

Ісаєв Павло

Науковий керівник: Мальська Марта, д. е. н., професор

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ІЗРАЇЛЮ

Ізраїль - відносно молода країна на світовій туристичній мапі. Однак ця земля здавна була центром тяжіння для іноземців. Паломники відвідували Палестину ще в 3 столітті нашої ери; в 4 столітті в Єрусалимі був побудований Храм Гробу Господнього, що зробив його найбільшим місцем паломництва в християнському світі; в 6 столітті були встановлені пішохідні паломницькі маршрути з Франції (від річки Рони до річки Йордан); в 7 столітті паломницький маршрут був розширений від річки Рони до річки Йордан. Довгий час паломництво було головною метою європейських мандрівників до Святої Землі. Паломництво залишається одним з найпопулярніших напрямків для мандрівників до Ізраїлю, на нього припадає 19% туристів.

За даними Центрального статистичного бюро Ізраїлю, спостерігається постійне коливання кількості в'їзних туристів. Зафіксовані зміни у секторі безпеки через постійний конфлікт між арабським та ізраїльським народами, глобальну економічну ситуацію та пандемію COVID-19 тощо. На початку 21 століття, з початком Другої інтифади, кількість туристів зросла у 2000 р. порівняно з 1999 р. і залишалася стабільною. Згодом кількість туристів стабільно зростала до 2006 року, коли почалася Друга ліванська війна. У 2007 і 2008 роках кількість іноземних туристів знову почала зростати, досягнувши піку в 2008 році. Однак світова економічна криза, що тривала з останнього кварталу 2008 року до 2009 року, призвела до низького рівня іноземних туристів у цей період. Ізраїль продемонстрував стійкість до коливань напруженості, таких як війна з ліванською Хезболою 2006 року і конфлікт у Газі 2014 року. Розвиток туризму стримують постійні конфлікти між єврейським і арабським населенням країни та терористична діяльність: Щоразу, коли військові конфлікти загострюються, як під час конфлікту в секторі Газа у травні 2021 року, Ізраїль втрачає чверть своїх туристів і понад 500 мільйонів доларів доходу. Однак туризм залишається важливим сектором економіки протягом багатьох років, на нього припадає 5% загального експорту та 6% зайнятих [5].

Основними відвідувачами залишаються європейські туристи з країн, де переважає християнство, в той час як частка відвідувачів з Китаю зростає; також варто відзначити, що в 2019 році ще 360 000 відвідувачів прибули до Ізраїлю менш ніж на добу. В основному це були пасажери круїзних лайнерів і ті, хто перетинав кордон наземним транспортом. У 2019 році приблизно 25% туристів в'їхали в країну в складі туристичної групи, в той час як 75% в'їхали як приватні особи.

На початок 2020 року в Ізраїлі налічувалося близько 56 тисяч номерів у туристичних готелях. Більшість готелів зосереджена в таких регіонах, як Тель-Авів (83 готелі, близько 8,8 тис. номерів), Єрусалим (88 готелів, 11 тис. номерів), Ейлат (50 готелів, 11 тис. номерів), Тіверія (37 готелів, 4 тис. номерів) та регіон Мертвого моря (15 готелів, 4 тис. номерів). Окрім готелів, налічується понад 15 000 номерів у хостелах, гостьових будинках, апартаментів та квартирах, що здаються в короткострокову оренду. У 2019 році середня заповнюваність туристичних готелів в Ізраїлі становила 70%, середня тривалість перебування - 2,8 ночі. Понад 50 готелів були побудовані в Ізраїлі великими мережами, такими як Isrotel, Brown Hotels, Hilton, Accor і Selina [6].

У 2013 році Ізраїль підписав Угоду про відкрите небо з ЄС. Ця подія сприяла розвитку в'їзного та виїзного туризму, оскільки в ізраїльських аеропортах почали працювати нові європейські авіакомпанії. Згідно зі статистикою, головний аеропорт Ізраїлю Бен-Гуріон, у 2021 році обслужив 6 мільйонів міжнародних пасажирів. Водночас слід зазначити, що цей

показник в чотири рази нижчий, ніж у 2019 році, коли було перевезено 24 мільйони пасажирів. Більше третини (33%) авіаперевезень здійснили національні авіакомпанії: El-Al (23%), IsraAir (6%) та Arkia (4%). Аеропорт також обслуговує американські, турецькі та європейські авіакомпанії.

Як і в багатьох країнах світу, обмеження вплинули на ізраїльський туристичний сектор, зокрема на сферу гостинності: У 2021 році кількість іноземних гостей в ізраїльських готелях впала до 2,774 мільйона, порівняно з понад 4 мільйонами у 2019 році. Однак у 2020 році кількість ізраїльських гостей у туристичних готелях і загальний дохід готельного сектора зросли. Кількість гостей готелів в Ізраїлі зросла з 3,1 мільйона у 2020 році до близько 6,85 мільйона у 2021 році. Це зростання пов'язане з тим, що ізраїльська влада дозволила внутрішні подорожі. Як наслідок, багато ізраїльтян провели свою відпустку в готелях країни; загальний дохід від готельних послуг у 2021 році склав приблизно 2,7 млн дол. США. Це було значне збільшення порівняно з попереднім роком. Поєднання зростання внутрішнього та міжнародного туризму продовжить тенденцію до зростання доходів готелів. [7].

Для реалізації державної політики у сфері туризму, координації основних аспектів розвитку туризму та підтримки туристичного підприємництва в країні було створено спеціальну державну організацію - Міністерство туризму. Основними завданнями Міністерства є визначення національних туристичних пріоритетів, планування та підготовка довгострокових проектів розвитку туризму, надання фінансової підтримки інвесторам для нового будівництва та реконструкції, проведення маркетингових досліджень у туристичному секторі, збір та аналіз туристичної статистики, координація всіх публікацій з питань туризму та розробка нових турів, які можуть бути використані широким колом іноземних та вітчизняних туристів.

Інноваційні види туризму, що пропонуються на ізраїльському ринку, включають екотури в гори і пустелі, з використанням перероблених будівельних матеріалів, природної сировини і сонячних батарей. Тури для молоді включають відвідування найбільшого крокодилячого заповідника в курортно-туристичному комплексі Хамат-Гедер, міні-сафарі, цирки папуг, що розмовляють, бедуїнські екскурсії, ночівлю в наметах посеред пустелі та традиційні кочові страви. Туристам пропонують пригодницькі тури, винні тури, відвідування фруктових і ботанічних садів, плантацій спецій і пасік, екстремальний відпочинок, дайвінг з підводними скутерами і спуски з Ейлата. У 2020 році в туристичному секторі були реалізовані проекти, спрямовані на підтримку та модернізацію внутрішнього ринку (створення "зелених островів туризму"), субсидування готельєрів, а також розробку та впровадження стандарту безпеки "Фіолетовий знак". Ейлат і регіон Мертвого моря були визначені як "спеціальні туристичні зони" або "зелені острови туризму", де громадяни Ізраїлю можуть відпочивати під час пандемії за умови, що тести на коронавірус є негативними. Після послаблення карантинних заходів попит на відпочинок на природі в Ізраїлі зріс, але з певними вимогами безпеки. Наприклад, для того, щоб відвідати національні парки, відвідувачі повинні були зареєструватися на сайті Управління природи і парків, кількість яких суворо контролювалася.

На світовому туристичному ринку Ізраїль відомий своїми паломницькими місцями та можливостями освітнього туризму. Однак Ізраїль має унікальний природний потенціал для розвитку медичних послуг. На берегах острова Кінерет є гарячі джерела, а в Мертвому морі - грязьові джерела. Всесвітньо відомий курортний комплекс "Хамат Тіверіас" розташований у Тиверії і пропонує процедури таласотерапії. Згідно з сучасними медичними дослідженнями, вода Мертвого моря, сіль і морські грязі допомагають лікувати алергію, псоріаз, неврологічні захворювання та хвороби хребта. М'язові та суглобові захворювання лікують у медичному центрі "Хаме Заарта Хаме Йеша". Ейн-Бокек - міжнародний центр лікування шкірних захворювань (псоріазу), а алергічні захворювання лікують на курортах Ейн-Геді, Нове-Зоар і Арад.

Відпочинок і водні види спорту популярні на узбережжі Середземного і Червоного морів (плавання, віндсерфінг, катання на човнах, дайвінг, водні лижі). Піщані пляжі Середземного моря, де купальний сезон триває 4-5 місяців, призвели до появи таких пляжних курортів, як Натанія, Херцлія (пляж і яхт-клуб), Тель-Авів, південне узбережжя Бат-Яму (Ашдод, Мікелон) і Хайфа. Червоне море на півдні пропонує цілорічне плавання та дайвінг.

У країні налічується понад 160 природоохоронних територій. Ландшафтний заповідник Неот-Кедумім популярний серед туристів і є домом для всіх біблійних рослин. У національному парку Кармель реалізується проект "Хай-Бар". Його мета - відновити видовий склад тварин, які колись населяли пагорби і пустелі Ізраїлю. Останнім часом стали популярними поїздки в пустелю Негев до ерозійного кратера Махтеш-Рамон глибиною 300 метрів. Туристи подорожують на джипах дорогами, прокладеними ще римлянами, спостерігаючи за кольоровим піском і застиглою магмою, а також відвідують центр екотуризму в містечку Міцпе-Рамон на краю кратера.

Найвідомішим пішохідним маршрутом в Ізраїлі є Ізраїльська національна пішохідна стежка. Вона має довжину близько 680 миль (1100 км) і простягається від природного заповідника Тель-Дан на півночі до Червоного моря на півдні. Національною стежкою Ізраїлю (INT) керує Ізраїльський комітет стежок, який також підтримує 15 000 км пішохідних маршрутів у країні. Маршрут проходить через верхню і нижню Галілею, піднімається на гору Кармель, перетинає прибережні рівнини Шарон і Шфелу перетинає Іудейську пустелю, Негев і Араву і закінчується в Ейлатських горах. Загальна тривалість маршруту - два місяці. Маршрут розділений на 44 етапи, що дозволяє туристам досліджувати певні райони за один день. У зв'язку з популярністю цього виду туризму, Міністерство туризму ініціювало створення нового маршруту – Транс-Ізраїльської стежки, яка проходить через весь Ізраїль. Проект фінансується Єврейським національним фондом та Управлінням природи і парків.

Позитивному відродженню туристичного сектору в Ізраїлі сприяла наявність унікального туристичного потенціалу, реалізація цілеспрямованої туристичної політики держави та впровадження інноваційних проектів для залучення туристів на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Геотуристична ситуація в Ізраїлі є складною через нестабільні відносини з сусідніми арабськими державами (високий потенціал збройних конфліктів і терористичних атак). В'їзні туристичні потоки постійно коливаються через проблеми безпеки, конфлікти між арабськими та ізраїльськими жителями та глобальну економічну ситуацію. Встановлення безвізового режиму між Ізраїлем та Україною збільшило пропозицію турів і знизило ціни на українському туристичному ринку. Знизилася вартість транспортних послуг до Ізраїлю. Туристична галузь Ізраїлю характеризується такими секторами, як рекреаційний з метою відпочинку, лікувальний, культурно-пізнавальний (екскурсійний), релігійний туризм.. На внутрішньому ринку розвиваються нові напрямки та види туризму. Реалізуються проекти з підтримки та модернізації ринку (створення "зелених островів туризму"). Інноваційний туризм включає екологічні тури, що проводяться в горах та пустелях, розвиток оздоровлення на гарячих джерелах та лікувальних грязях Мертвого моря, відпочинок та водні види спорту (дайвінг) на узбережжі Червоного та Середземного морів. Після зняття заборони на поїздки через пандемію в 2021 році в Ізраїлі були встановлені нові гігієнічні стандарти, що призвело до зростання внутрішнього туризму. Поєднання зростання внутрішнього та в'їзного туризму сприятиме збільшенню надходжень. Досвід держави Ізраїль, щодо підтримки сфери туризму в умовах військових конфліктів та пандемії, доцільно впроваджувати в Україні.

Бібліографічний список

1. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, July 2022 Released: July 2022. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2022.20.1.4>

2. International Tourism Highlights, 2001 Edition. P. 7. URL: <https://tourlib.net/wto.htm>
3. International Tourism Highlights, 2011 Edition. P. 6 URL: <https://tourlib.net/wto.htm>
4. International Tourism Highlights, 2020 Edition. P. 18. URL: <https://tourlib.net/wto.htm>
5. Калмиков Олексій. Скільки коштує Ізраїлю конфлікт з палестинцями. Чи може він розорити країну. *РБК-Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57335692>.(lfnf
6. 40 Israel Travel & Tourism Statistics for 2022. URL: <https://www.touristisrael.com/israel-travel-tourismstatistics/53929/>
7. Eyal Lichter, Travel and tourism in Israel – statistics & facts. Jun 27, 2022. URL: <https://www.statista.com/topics/9300/travel-and-tourism-in-israel>

Калитовська Юлія

Науковий керівник: Дидів Ірина, к. е. н., в.о. доцента

Львівський національний університет природокористування

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ЯВОРІВСЬКОГО РАЙОНУ

Яворівський район - район Львівської області в Україні, утворений відповідно до постанови Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року. Яворівський район розташований у північно-західній частині Львівщини. До його складу увійшли: Яворівська, Мостиська, Новояворівська, Судововишнянська міські, Івано-Франківська селищна, Шегинівська сільська територіальні громади [1].

Західна частина району - рівнинна, а східна належить до Розтоцького географічного регіону Розтоцько-Опільської лісостепової фізико-географічної області. Середня висота розташування населених пунктів, які розміщені у лісостеповій зоні становить близько 280 метрів над рівнем моря. Середня висота розташування населених пунктів, які розміщені у лісостеповій зоні, становить приблизно 280 метрів над рівнем моря [4]. Клімат Яворівського району помірно-континентальний. До природноресурсної складової туристичного потенціалу можна віднести географічне розташування, ландшафт, клімат, мінеральні і лікувальні води.

Основними функціональними компонентами Яворівського району є: територія, природні ресурси, населення і трудові ресурси, промисловість, сільське господарство, транспорт, система життєзабезпечення (виробнича і соціально-економічна інфраструктура). Основу природно-ресурсного потенціалу Яворівщини складають: земельні ресурси. Сільськогосподарські угіддя займають 66,3 тис. га (42,8 % від всієї території), із них рілля — 42,1 тис.га наступних типів ґрунтів: дерново підзолисті, підзолисто-тернові, піщані, супіщані, глеюваті та опідзолені чорноземи характеризується м'якістю та високою вологістю.

Назва Яворівського краю виринає з глибини віків – з часу, коли тут шуміли верховіття густих яворових лісів. Яворівський край розміщений на межі природних районів: Карпат, Полісся і Поділля, в басейнах Чорного і Балтійського морів [3].

Північно-східна частина району належить до Головного Європейського вододілу – Розточчя в басейнах приток Сяну і Дністра, західна частина району належить до Сянсько-Дністровської вододільної рівнини та басейну річки Січна. Поверхня Яворівської землі – підвищені хвилясті рівнини з малородючими ґрунтами, порослі масивами мішаних лісів, що чергуються з запашними лугами та сільськогосподарськими угіддями. Яворівщина знаходиться на перетині давніх торгових шляхів між країнами Західної і Східної Європи, Скандинавії та Аравії [1].

Сьогодні Яворівщина - це регіон, де розвинена харчова, легка, хімічна, деревообробна, видавничо-друкарська, машинобудівна галузі промисловості та промисловість з виробництва будівельних матеріалів.

Особливості формування туристичної привабливості зумовлені використанням структурних складових туристичного потенціалу: природно-ресурсної, історико-культурної, економічної, соціальної [5].

Яворівський район вирізняється унікальними природними об'єктами: печера в Страдчі, Яворівське озеро, Яворівський національний природний парк, Природний заповідник «Розточчя», орнітологічні заказники «Чолгинський», «Янівські чаплі» та лісовий – «Завадівський», заповідне урочище «Немирів», дендрологічний парк – арборетум «Страдч» [4]. До природно-рекреаційних ресурсів відносяться багатство мінеральних вод з лікувальними властивостями типу «Нафтуся», Миргородська (Анна), які зосереджені в районі селищ Шкло і Немирів та природних лікувальних речовин (пелоїдів) сприяли створенню в цих місцях санаторіїв «Немирів» і «Шкло». Лікувальні послуги надає пансіонат «Бадьорість», що розташований у мальовничому куточку хвойного лісу біля смт. Шкло.

Історико-культурний потенціал Яворівського району налічує значну кількість пам'яток різних видів – архітектури, містобудування, історії, археології, монументального та садово-паркового мистецтва. Яворівщина була на передньому плані національної боротьби українців. У Бунові, найактивнішому осередку бойових дій воїнів УПА, збереглися залишки криївок. Тут працював лікар Ю. Липа. Відновлено і відкрито для відвідування повстанську криївку в с. Воля Любинська. В м. Яворів і с. Бунів є меморіальні поховання воїнів УПА [2].

Осередками духовної культури є відпустові місця Страдча, Глиниць, Ліска Чернильського та Кернички, до яких прокладено туристичні маршрути. Страдч відомий чотирма особливостями, завдяки яким його справедливо вважають прочанською місцевістю. У Яворівському районі налічується декілька музеїв, які є туристично привабливими і можуть розповісти про історію району та видатних осіб, які проживали на даній території. На Яворівщину туристів і гостей приваблює неповторне поєднання місцевого колориту та ділової активності.

Сьогодні Яворівщина має маловиразний образ на туристичній карті світу. Подальший розвиток туристично-рекреаційної галузі Яворівського району гальмується через: низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури; невідповідність закладів розміщення світовим стандартам; незадовільний стан доріг; відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів; недостатня кількість дорожніх вказівників і туристично інформаційних знаків; недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму (карт, рекламної продукції, інформації про район, недосконалість бази даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів тощо); неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зменшення безробіття [3].

Усі ці проблеми диктують необхідність створення повноцінної регіональної політики розвитку туризму та рекреації. Основною метою програми є формування високоефективного туристично-відпочинкового та санаторно-лікувального комплексу відповідно до міжнародних вимог, який давав би змогу задовольнити потреби як вітчизняних, так і іноземних туристів [1].

Створення такої системи забезпечить зростання туристичних потоків та коштів, які туристи витрачають під час кожної подорожі, зменшення безробіття, збереження і раціональне використання природно-ресурсного й історико-культурного потенціалу, зацікавить потенційних інвесторів до створення туристичної інфраструктури у львівському регіоні, туристичної галузі та обмін досвідом, створення безпечних умов для туристів [3]

Якісний ексклюзивний туристичний продукт, створений на території з унікальним ресурсним потенціалом під туристичним брендом Яворівщини, який би викликав у

споживача певні позитивні емоції, виведе регіон на якісно новий рівень як у Львівській області так і в Україні і за її межами [5].

Завданнями щодо покращення розвитку туризму на території Яворівського району є: формування та утвердження туристичного образу Яворівщини на світовому та вітчизняному туристичних ринках, розвиток і вдосконалення матеріально-технічної бази туристичної інфраструктури, створення сприятливих умов для ефективного управління туристичною галуззю району, підвищення професійного рівня працівників туристичної галузі та обмін досвідом, створення безпечних умов для туристів.

На даній території має перспективи розвиватись вискоефективний туристично-відпочинковий та санаторно-лікувальний комплекс відповідно до міжнародних вимог, який давав би змогу задовольнити потреби як вітчизняних, так і іноземних туристів, адже створення такої системи забезпечить зростання туристичних потоків та коштів, які туристи витрачають під час кожної подорожі, зменшення безробіття, збереження і раціональне використання природно-ресурсного й історико-культурного потенціалу [5].

Об'єктивно оцінюючи туристично-рекреаційні можливості Яворівщини, можна сказати, що район має передумови для перспективного розвитку культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, природничо-пізнавального, науково-освітнього, релігійного, мисливського, екологічного, водного, етнічного, спортивно-оздоровчого, ділового, відпочинково-розважального, активного, екскурсійного туризму.

Бібліографічний список

1. Географія Яворівського району [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: (http://javoriv.rda.gov.ua/ogljad_rayonu/geography/).
2. Краєзнавчо-туристичний портал [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:(<http://www.kray.org.ua/>).
3. Краєзнавчо-туристичний портал [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:(<http://www.kray.org.ua/>).
4. Санаторно-курортний комплекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу (www.all-kurort.kiev.ua).
5. Яворівський район [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:(<https://decentralization.gov.ua>)

Катуніна Ілона

Науковий керівник: Серета Наталія, к.е.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТУРИЗМУ З УМОВАМИ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОСИСТЕМ

Розвиток туристичної сфери та її складової — рекреації є одним із пріоритетних напрямів соціально-економічної діяльності в багатьох країнах світу. У процесі рекреаційної діяльності природа відіграє важливу роль, як одного із провідних чинників оздоровлення людини. Взаємодія суспільства і природи проявляється у розширенні впливу людини на довкілля, зростанні темпів економічного розвитку, а також в усвідомленні необхідності збереження природного середовища[3, с. 5]. Разом із зростанням популярності туризму, постає суттєвий екологічний виклик, який стосується збалансованого використання природних ресурсів та збереження екосистем.

Туристична діяльність часто призводить до надмірного споживання природних ресурсів та забруднення довкілля. Збільшений обсяг відходів, водних забруднень, і викиди CO₂ в атмосферу з транспортних засобів погіршують якість повітря та води. Будівництво інфраструктури, такої як готелі та дороги, може призвести до знищення лісів і природних біотопів. Швидкий розвиток транспортних технологій та глобалізація зробили туризм легше доступним для нас, проте збільшення туристичного потоку призводить до інтенсивного використання природних ресурсів, що створює значний негативний вплив на природу. Велика частина туристичних підприємств та інфраструктури не завжди враховує екологічні аспекти у своїй діяльності, використовуючи невідповідальні практики, які можуть шкодити природі. Тому туризм може стати загрозою для різноманіття природи, включаючи руйнування екосистем, зміни в місцевій флорі та фауні, а також втрату біорізноманіття в деяких регіонах. З урахуванням зростання свідомості про екологічні проблеми, суспільство та індустрія визнають необхідність переходу до сталого туризму, який враховує екологічні аспекти та прагне зберегти природу для майбутніх поколінь. Тому, розуміння екологічних викликів є критично важливим для розробки ефективних стратегій та практик, спрямованих на збалансоване використання природних ресурсів та збереження екосистем у сфері туризму.

Для більш динамічного переходу до еколого-збалансованого природокористування в туристичній діяльності необхідно вжити спеціальні правові, управлінські, організаційні, економічні, екологічні та інші заходи, а також співпраця зусиль держави, представників туристичної сфери бізнесу, туристів та місцевих громад [3, с. 11]. Стратегії збереження екосистем у туризмі визначаються необхідністю розвитку та впровадження екологічно відповідальних підходів, які спрямовані на сталість та збереження природи в умовах зростаючого туристичного потоку. Для цього необхідно:

- розвивати сталі туристичні маршрути та дестинації, сприяючи рівномірному розподілу туристичного потоку;
- запроваджувати системи сертифікації для готелів та туристичних послуг, що враховують екологічні стандарти;
- популяризувати екологічно відповідальні підходи серед туристів та підприємців.

Готельно-ресторанна галузь може внести суттєвий внесок у збереження екосистем шляхом впровадження екологічно чистих технологій та практик, наприклад, застосовувати енергоефективні системи освітлення та опалення, мінімізувати використання пластикових матеріалів та інших одноразових виробів, впровадити систему утилізації відходів та вторинної переробки на своєму підприємстві.

Також ефективне урбаністичне планування є ключовим елементом збереження природних ландшафтів у туристичних регіонах. Розвиток зелених зон та парків для збереження природної різноманітності, проведення екологічних оцінок перед будівництвом нових туристичних об'єктів, сприяння реставрації і збереженню історичних та природних об'єктів - усі ці дії спрямовані на забезпечення туризму, який не лише надає економічні переваги, але й дбає про екологічну цінність природних ресурсів та зберігає екосистеми для наступних поколінь.

Якщо звернути увагу на наявність природо-заповідних територій України, то найбільш доречним для довкілля і переконливим є розвиток екологічного туризму. Також екологічного туриста можуть привабити ландшафти старовинних садиб, монастирів тощо, адже цей вид туризму включає в себе ознайомлення не лише з красою природних об'єктів, але й з різноманітністю культур, релігій. Окрім того, метою екологічного туру можуть виступати регіони з порушеною екологічною ситуацією (з метою отримання певних екологічних знань) [1, с. 96].

Виходячи із основного призначення екологізації — збереження якісного, екологічного стану всіх компонентів навколишнього природного середовища, вона повинна являти собою сукупність можливих та існуючих засобів, які допоможуть раціонально використовувати,

охороняти та відтворювати природні ресурси [2, с. 6]. Важелями екотуризму є стимулювання та задоволення бажання спілкуватися з природою; запобігання негативному впливові на природу й культуру; сприяння охороні природи та природних ресурсів; економічна ефективність і забезпечення соціально-економічного розвитку територій, які передбачають сумарний позитивний вплив з точки зору екології

Але чи застосовуються всі ці дії вже кимось та де ж «черпати» досвід в питаннях сталого екологічного розвитку туризму? Якщо подивитись на досвід зарубіжних країн в туристичній сфері зі сторони застосування та впровадження сталого туризму, то можна визначити, що позичати досвід є в кого, і досить багато. Наприклад, Канада, вона сприяє розвитку сталому туризму в національних парках шляхом реалізації програм, що сприяють сталому відвідуванню та збереженню природи, а також створюють проекти, спрямовані на розвиток туризму з урахуванням інтересів та потреб місцевих спільнот. Нова Зеландія також проявляє активне управління та збереження національних парків, включаючи програми по відновленню видів та утриманню унікальних екосистем і ще розробляє екологічно чисті транспортні системи шляхом сприяння розвитку електромобілів та велосипедних маршрутів.

Не відстають зарубіжні країни, і в плані інноваційних екологічних ініціатив в галузі туризму. До прикладу, Швейцарія застосовує сталі господарства у вигляді еко-сел, вони використовують екологічно чисті методи виробництва та вирошування продукції. Загалом, Швейцарія приділяє увагу розвитку екотуризму, це сприяє розвитку нових туристичних маршрутів та програм, спрямованих на знайомство з еко-господарствами та підтримку сталого сільського розвитку. А у Норвегії, на острові Шпіцберген залучають туристів до наукових проектів та експедицій для вивчення арктичного середовища, що сприяє розвитку екологічно чистого та відповідального туризму. Такі приклади вказують на те, як країни та конкретні об'єкти туризму можуть успішно впроваджувати сталі та екологічно відповідальні практики для забезпечення розвитку туризму, який сприяє збереженню природи та має позитивний вплив на місцеві громади.

У кінцевому аналізі, екологічні аспекти туризму стають необхідним фокусом у відділі сталого розвитку. Туристична індустрія, здатна принести значний прибуток та розвиток, також призводить до забруднення, деградації природних ресурсів та втрати біорізноманіття. Однак розробка та впровадження сталих та екологічно відповідальних практик може змінити тенденцію.

Сталість туризму визначається не лише економічними показниками, але й збалансованою взаємодією з навколишнім середовищем та збереженням природних ресурсів. З врахуванням прикладів країн, які успішно впроваджують сталий туризм, та інноваційних екологічних ініціатив, можна визначити ключові компоненти успішної екологічно відповідальної туристичної індустрії.

Отже, можна вже сформулювати рекомендації, щоб подолати екологічні виклики туризму та маємо спрямувати увагу на наступні аспекти:

- Стимулювання сталого туризму. Розвивати та впроваджувати економічні та податкові заходи для туроператорів та готельних компаній, які активно впроваджують сталі практики;
- Місцева участь. Залучати місцеве населення до розробки та впровадження туристичних проектів, що дозволить сприяти економічному розвитку та забезпеченню підтримки екосистем;
- Оцінка впливу на довкілля. Розробляти стандарти та практики для ефективно оцінки впливу туризму на природу та розвивати плани зменшення цього впливу.
- Глобальна співпраця. Співпрацювати на міжнародному рівні для обміну кращими практиками та розробки стандартів для сталого туризму.

– Технологічні інновації. Запровадження новітніх технологій у готельно-ресторанній сфері, щоб зменшити вплив на навколишнє середовище та розвивати екологічно чисті практики.

Єдиним напрямом впровадження таких напрямів та їх реалізації може стати саме екологізація туризму. Завдяки її комплексності та узгодженості управлінських механізмів стане можливим досягнення визначеного напрямку сталого розвитку балансу між реалізацією туристичного продукту та раціональним природоспоживанням. Інтеграція цих рекомендацій у подальші дослідження та практичні застосування може стати важливим кроком до розвитку сталого туризму та збереження екосистем для майбутніх поколінь.

Бібліографічний список

1. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. URL: <http://bib.convdocs.org/v10943/>
2. Ніколаєв К.Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. 153 с.
3. Тарасюк Г.М. Можливості розвитку екологічного туризму на Житомирщині. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/290.pdf>

Кобринчук Дарія

*Наукові керівники: Боруцька Юлія, к. геол. н., доцент, Дидів Ірина, к.е.н., доцент
Львівський національний університет природокористування*

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ І ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЕКОСВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Формування принципів екологічного ставлення до навколишнього середовища повинно розпочинатися з раннього дитинства. Перші слова про унікальність природи, її біорізноманіття, беззахисність перед людиною і очевидну вичерпність дитина має почути від своїх батьків, у дитячому садочку, потім – у школі, коледжі, університеті. Власне тут екологічне виховання повинно бути продуманим, ненав'язливим, а форми роботи підібрані таким чином, щоб уся інформація проходила крізь душу, залишаючи в ній чітке уявлення про чуйне ставлення до усього живого на планеті. Саме тому, екологічний туризм – це один із найефективніших засобів виховання екологічного суспільства, адже він надає весь інструментарій зацікавленим категоріям туристів для формування і розвитку в них цілісного ставлення до довкілля, з паралельним отриманням знань, умінь і навичок у різних галузях.

Отож, беручи до уваги світовий науковий доробок, проаналізований авторами, екологічний туризм – це форма екологічного, відповідального туризму, що має на меті сприяння збереженню довкілля, мінімізації негативного впливу, сталому розвитку, пропонуючи при цьому відвідувачам новий досвід у контексті екопросвітництва, рекреації, охорони природи. Тому, одним із важливих аспектів є існування тісного взаємозв'язку між екологічним туризмом і формуванням екологічної свідомості суспільства.

Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, спільно з Європейським Союзом, була розроблена Стратегія державної екологічної політики України до 2030 року на основі 17 глобальних цілей сталого розвитку, завдяки якій країна повинна забезпечити здійснення стратегії розвитку сталого туризму, включно екологічного туризму, що сприяє створенню додаткових робочих місць, виробництву місцевих товарів та продукції, розвитку місцевої культури, способу життя в гармонії з природою, розширенню та захисту

лісів і природно-заповідного фонду, забезпеченню збереження гірських екосистем та сталого використання прибережних і морських екосистем, створенню нової екологічної мережі.

Відповідно до цілей реформування природоохоронної сфери, а зокрема системи екологічної освіти, сьогодні більший акцент робиться на набутті практичних навичок, ніж просто отриманні теоретичних знань. Така філософія освіти може бути реалізована через екологічні стежки і маршрути. Слід розуміти термін екологічного шляху як свого роду джерела освітньої, туристично-рекреаційної та природоохоронної діяльності, відтак екологічну стежку можна вважати формою виховання екоосвідомості через призму екотуризму. Водночас, такі маршрути є базовою основою туристичного продукту.

Отже, екологічна стежка (походить від фр. «marche» – піший хід і «route» – шлях) – специфічний вид одноденного туристичного маршруту із визначеною кількістю зупинок, насичених атракційними об'єктами та наочною інформацією у вигляді стендів, інформаційних щитів тощо.

Головна мета екологічної стежки – це виховання екологічної, раціональної поведінки людини у природному середовищі та поширення знань про природу та людину як невід'ємні частини довкілля. Основними функціями екологічних стежок є еколого-освітня, рекреаційна, природоохоронна. Базові вимоги до екологічної стежки – це привабливість, доступність, інформативність, насиченість, таємничість, контрастність, ритмічність, дотримання стилю, мінімальна дія на довкілля, які є визначальними упродовж усього процесу створення.

Завданнями екологічної стежки є: ознайомлення відвідувачів з об'єктами навколишнього середовища; розробка та проведення у відповідних пунктах стежки теоретичних та практичних занять, природоохоронної роботи; інформування про види рослин, пам'ятки природи, культури, що спостерігаються на даному маршруті; пропагування природоохоронних заходів.

Поряд із вирішенням задач навчання, виховання і відпочинку, екологічні стежки при правильній їхній організації сприяють і охороні природи. Вони є свого роду регулятором потоку відпочиваючих, розподіляючи їх в безпечних для природи напрямках. Крім того, стежка забезпечує можливість дотримання природоохоронного режиму на певній території, тому полегшує контроль за відвідуваністю і виконанням встановлених правил.

Окремі екологічні стежки можна об'єднувати в системи. Їхнє головне завдання полягає у тимчасовому і просторовому регулюванні потоку відвідувачів, розсіюванні, розподілі на території відпочинку, що дає змогу уникнути перевантаження найбільш привабливих і часто відвідуваних ділянок, показавши їм не менше цікаві за природними якостями і, водночас, цілком доступні місця. З цією метою в гірській місцевості, а при великій довжині стежки – і в рівнинних умовах, крім основної траси, є можливими один або кілька допоміжних напрямів, щоби, за необхідності, скоротити час і знизити складність проходження маршруту [1; 2].

Особливість процесу екологічного навчання і виховання на екостежках полягає в тому, що він будується на основі невимушеного засвоєння інформації, ціннісних орієнтирів, норм поведінки в природному середовищі. Досягається це шляхом органічного поєднання відпочинку і пізнання під час руху маршрутом стежки, про що ми маємо змогу щоразу переконатися під час наших туристичних маршрутів і екологічних стежок, здобуваючи освіту у Львівському національному університеті природокористування за спеціальністю 242 Туризм і рекреація. Що стосується зв'язку виховання з відпочинком, то де ще, як не у природних умовах, можна абстрагуватися від щоденних проблем, невимушено поспілкуватися з друзями у студентсько-викладацькому колективі, набратися позитивних емоцій (рис. 1, 2).

Рисунок 1 - Еколого-пізнавальна стежка «На гору Хом'як»

Рисунок 2 - Екотуристичний маршрут Закарпаттям (с. Пилипець – водоспад Шипіт – НПП «Синевир» – оз. Синевир – Реабілітаційний центр бурого ведмедя)

Проектування екологічних стежок набирає швидких темпів, особливо в останні роки. Різноманітність форм і методів їхнього створення дозволяє залучити до цієї діяльності велике коло зацікавлених організацій. А це сприяє розширенню не тільки кількості стежок, їхньої географії, але й екопросвітницькій діяльності та формуванню екосвідомого суспільства.

Екологізація свідомості населення на сучасному етапі розвитку людства якщо і відбувається, то досить повільними темпами. Тому для розробників туристично-

рекреаційного продукту повинно діяти «золоте правило»: надання послуг із туризму та рекреації не має супроводжуватися погіршенням характеристик стану природного довкілля (засмічення території, руйнуванням рослинного покриву, пошкодженням і випалюванням трави, чагарників, дерев). Низький рівень екологічної свідомості туристів часто є причиною багатьох варварських вчинків і свідчить подекуди про неготовність населення займатися екологізованими видами туризму [1; 2].

Варто наголосити, що найбільшого результату щодо формування екосвідомості можна досягнути завдяки практичним особливостям освіти, тобто спостерігаючи-вивчаючи-пізнаючи «симбіоз» природних туристично-рекреаційних ресурсів (ландшафтних, орографічних, гідрологічних, клімато-терапевтичних, бальнеологічних) з історико-культурними, архітектурними, сакральними пам'ятками та інфраструктурними об'єктами, безпосередньо перебуваючи на територіях, де вони гармонійно поєднуються і вдало функціонують завдяки екосвідомому, раціональному впливу людини, збалансованому природокористуванню, підпорядковуючись законам сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. Боруцька Ю.З. Практикум із методики створення еколого-туристичних стежок і маршрутів (з елементами сільського зеленого туризму) : навч.-метод. посіб. Екологічний коледж Львівського національного аграрного університету. Львів, 2020. 166 с.
2. Borutska, Y., Vashchyshyn, M., Zhurba, I., Leskiv, H., Taranenko, H., Panteleiev, M. (2023). State environmental impact management in ecological tourism development. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*, Vol. 18, No. 5, pp. 1247-1254. <https://doi.org/10.18280/ij dne.180527>.

Кобринчук Дарія

Науковий керівник: Крупа Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІСТА ЛЬВІВ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

Останніми роками Львів став абсолютним лідером на туристичному ринку серед інших міст України. Зокрема, у 2023 році Львівщина отримала найбільший туристичний збір - 20 млн. грн. Для прикладу, у 2022 році цей регіон отримав на 100 тис. грн. менше (19,974 млн. грн.) [1].

Ми провели опитування з метою дізнатись думку українців про методи, успіхи та перспективи реалізації міста Львів на туристичному ринку. Загалом, в опитуванні взяли участь 63 респонденти, серед яких 92,1% становили жінки, 7,9% - чоловіки. Вік цих людей досить строкатий: від 13 до 65 років. Також важливим було й те, що 77,8% опитаних бували у Львові, 9,8% живуть поблизу, 7,9% є мешканцями міста і 4,8% ніколи не бували у Львові, але цікавилися його туристичними магнітами.

Насамперед ми запитали респондентів, чи вважають вони Львів обов'язковим для відвідування. Цілком очікувано і позитивно, що 98% респондентів відповіли - так, безсумнівно, 3% - ніколи не думали про це, 2% - так, але тільки в певні періоди туристичного сезону.

На запитання, чи можна стверджувати, що Львів надає широкий спектр туристичних послуг, більшість, а саме 76% опитаних відповіли - так, беззаперечно, 16% - так, але не в повній мірі, 8% - можливо, проте не можу точно відповісти на це запитання.

Думка респондентів щодо чинників, які на їхню думку найбільше впливають на популярність Львова серед туристів наступна: більше половини (55,6%) вважають, що культурна спадщина, 25,3% - сакральні пам'ятки, 17,5% - природні ресурси, 1,6% - наявність багатьох цікавих місць для відпочинку і проведення дозвілля.

На запитання про те, чи Львів достатньо рекламують на міжнародному туристичному ринку були отримані наступні відповіді: 44,4% вважають, що так, але не в повній мірі, 38,1% - так, цілком достатньо, 12,7% - ніколи не думали про це, 4,8% - ні, за кордоном Львів є мало відомим.

Думка опитаних на запитання щодо того, чи помічали вони таку тенденцію, коли підприємці, маркетологи називають типові українські товари "львівськими" розділилася, а саме: 42,9% опитаних відповіли - так, досить часто, 22,2% - так, але тільки у Львові, 17,5% - не думали про це і така ж сама кількість обрали відповідь - ні, ніколи такого не помічали. Ті з опитаних, які ствердно дали позитивну відповідь, ще уточнили, чи повертає це більше їхньої уваги. Так, 44,4% з них відповіли, що це безсумнівно повертає більше їхньої уваги, 31,7% обрали відповідь - так, але не завжди, 15% - не думали про це і 7,9% відповіли, що це ніяк не повертає більше їхньої уваги.

На запитання про те, які із "львівських" товарів вони б порадили спробувати туристам у Львові, відповіді були наступні: львівську каву порекомендували 79,4% опитаних, львівський шоколад - 65,1%, львівський сирник - 36,5%, такий самий відсоток відповідей припадає і на львівські настоянки, а от львівське пиво обрали лише 1,6% респондентів.

Нам було важливо дізнатися, чи знають, чи чули респонденти про особливий "вайб", атмосферу Львова. Так, лєвова частка (88,9%) опитаних відповіли, що часто чують від жителів і гостей міста, що Львів має особливий "вайб", атмосферу; 7,9% обрали відповідь - ніколи не думали про це; 3,2% стверджують, що не чули про таке.

На запитання про те, чи вважають вони Львів туристичним магнітом, який дуже відрізняється від інших міст України, респонденти відповіли наступним чином: 69,8% - так, безсумнівно, 27% - так, але частково, 3,2% - ніколи не думали про це.

Ми поцікавилися у респондентів, як вони вважають, чи у Львові можна дозволити бюджетний відпочинок. Отримали такі відповіді: 44,4% опитаних вважають, що у Львові можна дозволити бюджетний відпочинок, 34,9% - так, але частково, 17,5% - вважають, що так, але не в туристичний сезон, 3,2% - однозначно ні.

На запитання про те, чи місцева туристична інфраструктура відповідає потребам туристів, респонденти надали наступні відповіді: 65,1% - так, цілком достатньо, 27% - так, але відповідає потребам не усіх туристів, 7,9% - можливо, але частково.

Наступне запитання щодо того, чи місто Львів може зберегти свою унікальну ідентичність та спадок, не втрачаючи популярності серед туристів, мало наступні відповіді: 61,9% - варто розробляти нові туристичні маршрути культурними місцями Львова, 33,3% - потрібно робити акцент на популяризацію краєзнавчих музеїв, 3,2% - потрібно обмежити щорічну кількість туристів у місті.

Думки про те, чи Львів впроваджує нові туристичні напрями та інновації, були наступними: 54% опитаних осіб вважає, що Львів досить активно впроваджує нові туристичні напрями та інновації, 42,9% вважає, що впроваджує, але частково, 3,2% вважає, що так, але це не є обов'язковим.

На запитання про те, які стратегії маркетингу, на думку респондентів, використовуються найкраще для просування Львова як туристичного напрямку, ми отримали такі відповіді: 57,1% - участь у туристичних виставках та ярмарках, 55,6% - цифровий маркетинг, 44,4% - партнерство з різними готелями та ресторанами, 42,9% - розвиток інфраструктури.

Відповіді на запитання щодо того, чи змінила війна туризм у Львові, були досить різноманітними: 30,2% опитаних відповіли, що так, з'явилися нові туристичні точки,

пов'язані з війною; 28,6% відповіли, що можливо, не звертали на це увагу; 19% вважають, що так, відпочинок став дорожчим; 12,7% відповіли, що так, туристів стало менше і 9,5% відповіли, що туризм у місті не змінився.

На запитання про те, що перше спадає на думку, коли згадуєте про Львів, маємо такі відповіді: 44,4% - львівська їжа, напої; 33,3% - Оперний театр; 11,1% - вуличні музиканти; 7,9% - культура міста; 1,6% - архітектура; 1,6% - кава і шоколад.

Ми поцікавилися, чи заслуговує, на думку опитаних, Львів такої популярності серед туристів. Так, 93,7% опитаних осіб вважають, що місто Львів заслуговує такої популярності серед туристів; 3,2% вважають, що заслуговує, але є й інші міста України, які заслуговують більшої популярності і така ж кількість осіб стверджують, що не думали про таке.

На запитання про те, чи впливають інші культури на розвиток туризму у Львові, ми отримали такі відповіді: 71,4% опитаних вважають, що є очевидним вплив Польщі; 27% стверджують, що інші культури не впливають на туризм у Львові; 12,7% вважають очевидним вплив Угорщини і 4,8% відзначають вплив Молдови. Якщо так, то чи впливає це на кількість іноземних туристів у місті. Відповідно, 41,3% опитаних стверджують, що не думали про вплив цього чинника на кількість іноземних туристів у Львові; 36,5% вважають, що через це кількість туристів у місті більша; 14,3% вибрали варіант, що впливає, але не значною мірою і 7,9% вважають, що факт впливу інших культур на туризм у Львові ніяк не впливає на кількість іноземних туристів у Львові.

Також опитані особи вважають, що є ще наступні можливості для розвитку туризму у Львові: 73% вважають, що варто розвивати і підтримувати культурний туризм; 44,4% - варто розвивати гастрономічний туризм; 34,9% - потрібно робити акцент на екологічному туризмі і 6,3% осіб обрали варіант, що вони не бачать інших можливостей розвитку туризму у Львові.

Таким чином, за результатами дослідження можемо зробити висновок, що місто Львів є достатньо реалізованим на туристичному ринку, переважно завдяки маркетингу та ресурсній базі. Крім того, місто має великий потенціал для розвитку різноманітних напрямів туризму. Отже, реалізація потенціалу міста Львова на туристичному ринку залишається важливим завданням для його розвитку та збереження його привабливості для туристів.

Бібліографічний список

1. Подорожі 2023: які регіони України найбільше заробили на туризмі цього року? *Visit Ukraine*. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2630/travel-2023-which-regions-of-ukraine-earned-the-most-from-tourism-this-year> (дата звернення: 10.04.2024).

Кузьомська Катерина

Науковий керівник: Шекера Світлана, к. е. н.

Одеський національний технологічний університет

АНАЛІЗ ПАРКОВИХ ЗОН М. ОДЕСА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ ВІДПОЧИНКУ ТА ЗЕЛЕНИХ ЗОН

Одеса – це місто на півдні України, що відоме своєю неповторною атмосферою, багатою історією та унікальним характером, завдяки чому є одним з найпопулярніших туристичних напрямків у країні.

Одеса використовує своє географічне місцезнаходження з метою збільшення туристичних потоків. Місто є важливим торговим, культурним і промисловим центром Чорноморського басейну і привертає увагу людей з усього світу своєю неповторною

архітектурою, багатим культурним спадком і величезним розмаїттям розважальних можливостей, оскільки місто має багато чудових пам'яток, цікавих місць, ресторанів, фортець. Одеса славиться своєю архітектурою, що поєднує в собі елементи різних стилів, таких як класицизм, бароко, модерн та функціоналізм. Вулиці Одеси прикрашені величними палацами, величними будівлями і унікальними пам'ятками архітектури, а історичний центр з 2023 року став культурною спадщиною ЮНЕСКО[1].

Міські пляжі, такі як Аркадія та Ланжерон, відомі своєю чистотою, комфортом та розважальними можливостями. Окрім цього, Одеса відома своїми різноманітними культурними заходами, включаючи міжнародні фестивалі, концерти, виставки та театральні постановки, а тому любителі мистецтва і культури завжди знайдуть щось цікаве та захоплююче серед широкого спектру подій.

Одещина привертає увагу туристів і завдяки гастрономічному туризму. Місцева кухня пропонує багатий вибір страв з різних кухонь світу, а також унікальні місцеві страви, які варто скуштувати, наприклад биточки з бичків, філе-фіш, форшмак тощо. Місто відоме своїми кафе, ресторанами, пекарнями і кав'ярнями, які запрошують гостей на смачні подорожі.

В Одесі завжди є щось цікаве для розваг і відпочинку. Від нічних клубів та казино до парків розваг та активних видів спорту, місто пропонує різноманітні можливості для задоволення різних смаків та інтересів. Паркові зони є важливим елементом туристично-рекреаційної діяльності будь-якого міста чи селища, оскільки в будь-якої особи залишається безліч вражень від відвідування того чи іншого парку, починаючи з його наповненості, простору, якості і гармонії з природою і містом. Ці фактори впливають на враження туриста, тобто чи будуть позитивними ці враження, чи негативними. Не можна уникати того факту, що в око під час прогулянки можуть потрапити забруднений ставок, закинуті будівлі, зламаний фонтан та багато чого іншого – вигляд буде навіть трохи моторошним, а якщо десь буде маленьке охайне кафе, в ставку плаватимуть рибки та лебеді, а фонтан граційно вимальовуватиме свої бризки – оку буде приємно і відповідно людина більше розслабиться і її відпочинок буде успішним.

В Україні існує багата різноманітність парків, зокрема такі є і в Одесі. Всі вони чарівні по своєму, кожен має свою родзинку. Але варто зазначити, що існують певні парки з недоліками. Особливу увагу розвитку, наповненості і чистоті, варто приділяти не тільки паркам, що розташовані як найближче до центру міста, а й тим, що розташовані трохи віддалено.

Розглянемо найбільші одеські паркові зони, оскільки вони є магнітом для відпочинку одеситів і туристів, а ще виступають зонами роботи фотографів, блогерів тощо.

Перший і найвідоміший парк, який мабуть спаде на думку кожному одеситові – це Парк імені Тараса Шевченка, оскільки є одним із найпопулярніших та найстаріших парків у місті. Відкритий в 1875 році, він займає площу близько 17 гектарів і втілює в собі красу природи та архітектурну спадщину. Розташований у центральній частині міста, парк став улюбленим місцем для відпочинку та прогулянок як для місцевих мешканців, так і для туристів і, що важливо, межує з морським берегом, відкриваючи чудовий вид. Історія парку переплетена з історією самого міста. Він був створений як частина ландшафтного дизайну Одеси та був названий на честь великого українського поета. Протягом своєї історії парк зазнавав змін у своєму вигляді та функціональності, але завжди залишався місцем, де можна відпочити від міської метушні та насолодитися природою. На головній алеї, яка бере початок з боку вулиці Маразліївської, зустрічає відвідувачів пам'ятник Т.Г.Шевченка, за яким можна побачити «Алею слави». В центрі розташовані стадіон «Чорноморець», побудований в 1936 році, і Музей футболу. З парку багато доріжок ведуть до пляжу «Ланжерон», а поряд простягається «Траса Здоров'я». Тут можна знайти затишні кафетерії та ресторани, де можна відпочити від розваг і насолодитися прекрасною і різноманітною кухнею. До парку

прилеглий парк атракціонів «Лунапарк», який облаштований різними напрямками для відпочинку і включає в себе електрокари, дитячі каруселі, веселі лабіринти, американські гірки, «Бомбер», кімната страху та інші атракціони. Справжньою пам'яткою парку, є колесо огляду Південна Пальміра, аналогів якому немає у всій Україні. Всі атракціони абсолютно безпечні і регулярно проходять тестові випробування. Для жителів і гостей міста парк імені Тараса Шевченка став символом спокою та краси, де можна відчутти гармонію з природою та насолодитися атмосферою відпочинку. Він є невід'ємною частиною культурної та історичної спадщини Одеси та продовжує приваблювати людей будь-якого віку своєю привабливістю та красою. [2]

Парк Преображенський є гідною прикрасою Одеси. Це одне з небагатьох місць у місті, де панує тиша і спокій. Його було закладено 1937 року, він займає територію в 13 га і розташований поблизу відомого ринка «Привоз». На такій величезній площі висаджено понад 60 тисяч дерев і кущів, більшість завезена з інших областей країни, а деякі саджанці приїхали сюди з інших країн. Паркова зона відома весняним цвітінням і зимовими сніговими пейзажами. Парк має й дитяче спрямування, так як є атракціони та надувні батуту[3]. До парку прилеглий Одеський зоопарк, заснований у 1922 році. Його засновник – Генріх Бейзерт, доклав багато зусиль, щоби в Одесі з'явився зоологічний парк. Тоді зоопарк розташовувався у Нижньому саду Воронцовського палацу, неподалік морського порту. На своєму нинішньому місці, за адресою вул. Новоціпний Ряд, 25, зоопарк був організований у 1937 році. У 2013 році Одеською міською радою була затверджена Програма розвитку та реконструкції Одеського зоопарку «Зоопарк-100». У рамках цієї програми з 2012 по 2017 роки нові вольєри отримали європейські вовки, амурські тигри, бурі ведмеді. Переведено до нового приміщення віварій зоопарку. У 2020 році побудована нова вхідна група з боку парку Преображенський, яка стала Центральним входом до зоопарку. Спеціалізація зоопарку: «Утримання, розведення та реінтродукція в природу рідкісних і зникаючих тварин Півдня України». Для багатьох місцевих мешканців він є улюбленим місцем для вечірніх прогулянок та зустрічей з друзями, а для туристів - обов'язковим пунктом в маршруті по відвідуванню Одеси[4].

Дендропарк Перемоги - це чудовий природний оазис, що знайшов своє місце в курортному районі Одеси – Аркадія, вздовж проспекту Шевченка, і став ще одним чудовим місцем відпочинку одеситів та гостей міста. Цей парк відомий своїм дендрарієм, тут можна зустріти рідкісні види дерев та чагарників. На його території понад 1,5 тисячі видів рослин, які представлені унікальними колекціями дерев, кущів, квітників та екзотичних рослин. Ландшафт парку різноманітний, включаючи штучне водоймище з місцевими тваринами: качками, рибками, лебедями, а також пагорби і круті спуски. У парку багато затишних місць, освітлення та лавки. Головною перевагою Парку Перемоги є його великий ставок з фонтаном. Тут відвідувачі можуть покататися на човнах та насолодитися вечірнім світловим шоу, коли фонтан видає струмені висотою близько 10 метрів і підсвічується всіма кольорами веселки. Також тут є багато розваг, такі як: спортивна риболовля, пташиний міні-зоопарк, батуту та атракціони, мотузковий парк, можливість катання на ковзанах на замерзлому ставку взимку, проведення різноманітних фестивалів та ярмарків. Усе це робить дендропарк "Перемоги" одним із найпривабливіших місць у Одесі, де можна насолоджуватися природою, зануритися у світ рослинного царства та наситити свій відпочинок енергією та гармонією.[5]

Проаналізувавши стан та наповнення Преображенського парку, дендропарку Перемоги та парку ім. Тараса Шевченка, можна зробити висновки, що вони є прикладом для інших паркових зон Одещини, проте і тут є недоліки. Основними недоліками можна назвати наступні: невелика кількість смітників та наявність альфатерів на головних алеях замість смітників, які б підходили до лавок та інших споруд; мінімальна кількість туалетів; відсутність інфраструктури для осіб з інвалідністю; відсутність умов для проведення пікніків; відсутні локації з джерелами безкоштовної води; недостатня освітленість у вечірні

години, погана безпека доріжок для прогулянок та відсутність відеоспостереження; недостатній рівень планування та організованості простору.

В той час, недоліком Преображенського парку є відсутні фільтрування води у басейні біля центрально входу, тому що вода не тільки погано виглядає, а й несе неприємний запах. В парку Перемоги не вистачає комфортного кафе чи ресторану, де можна присісти і насолодитися напоями чи їжею в оточенні такого зеленого, ніби лісу, парку.

Отже, паркові зони є важливими елементами міського середовища, які виконують різноманітні функції, включаючи забезпечення рекреаційних можливостей, підтримку біорізноманіття та покращення якості життя мешканців. Вони є відповідальними за збереження екологічного балансу міста і виконують важливу роль у забезпеченні екосистемних послуг, а також відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття та забезпеченні зелених пульсуючих пляжів у містах.

З урахуванням цих факторів, відвідування паркових зон стає важливим елементом збереження природних ресурсів та збереження екологічного балансу у міському середовищі. Відвідування парків сприяє підтримці здоров'я та благополуччя мешканців міста, а також сприяє створенню сталого та екологічно збалансованого житлового середовища. В той час як роботою керівників міста є підтримка паркових зон в належному стані, усунення недоліків, які є та/або з'являються, а також розробка стратегії покращення парків.

Бібліографічний список

1. Офіційний сайт UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/odesa-inscribed-unescos-world-heritage-list-face-threats-destruction>.
2. Офіційний сайт «INSIDE-UA – туристичний портал України». URL: <https://inside-ua.com/places/park-shevchenka-odesa>.
3. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/219857>.
4. Офіційний сайт «Асоціація зоопарків України». URL: <https://azu.org.ua/zoos/odeskij-zoopark/>.
5. Офіційний сайт «INSIDE-UA – туристичний портал України». URL: <https://inside-ua.com/places/dendropark-peremohy>.

Павх Олег

*Науковий керівник: Березівська Оксана, к. е. н., доцент
Львівський національний університет природокористування*

РЕКЛАМНА КАМΠΑНІЯ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ТА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

У сучасних економічних умовах на виробництво та реалізацію продукції впливає низка чинників, які вимагають дослідження ринку та постійного вдосконалення діяльності компанії. Одним з основних завдань підприємств сьогодні є створення ефективної реклами як важливого елементу успішної збутової діяльності. Забезпечити високу ефективність може комплексний підхід до формування та реалізації стратегії рекламної кампанії.

На думку дослідників [2], оскільки реклама спрямована на невизначену групу людей за допомогою різних засобів (вона може бути друкованою, рукописною, словесною або графічною), то по суті вона є платною та безособовою передачею переконливої інформації про товари, послуги або ідеї, що зазвичай робиться відомими рекламодавцями. Групою людей може бути, наприклад, молодь, яка любить рок-музику, або люди старшого віку, які

відвідують культурні заходи. Однак в обох випадках реклама для таких груп не є актом, спрямованим на окремих осіб, або прямим актом комунікації між окремими особами, оскільки реклама є специфічною частиною масової комунікації між рекламодавцем і різними аудиторіями рекламного повідомлення.

Аналіз формувань та тлумачень поняття «реклами» показує, що єдиного погляду на нього немає. Так, реклама - це одночасно інформація, інформативний вплив, платна форма безособового представлення, ефективний інструмент, простір масової комунікації тощо.

Водночас, рекламу слід розглядати не лише як інформативне повідомлення про споживчі характеристики товарів і послуг, спрямоване на формування попиту, а й як засіб комунікації між виробниками та споживачами. Адже саме споживач є об'єктом отримання рекламної інформації, і саме його вподобання щодо характеристик реклами мають бути враховані рекламодавцем.

Сьогодні діяльність підприємств здійснюється на основі власних рішень, використовуючи необхідні чинники виробництва для виготовлення та реалізації своєї продукції, отримуючи дохід та прагнучи досягти інших цілей. Для забезпечення ефективної роботи підприємств особливо необхідною є розробка ефективних стратегій реалізації рекламних кампаній.

Ефективна та успішна рекламна кампанія - це поєднання правильних рекламних повідомлень та правильного вибору засобів масової інформації [6].

Тому основним і багато в чому вирішальним елементом стратегії рекламної кампанії є етап планування.

Виважена політика рекламної кампанії вимагає обґрунтованого визначення цільового ринку та його купівельних мотивів.

Оскільки реклама є інструментом продажу, то рекламна діяльність повинна враховувати вплив чинників стимулювання збуту. Таким чином, концепція реклами є невід'ємною частиною маркетингу, планування рекламної діяльності - складовою частиною маркетингової стратегії, а також необхідним є систематичне дослідження ринку.

Рекламна інформація передається через різні канали комунікації, як масові, так і індивідуальні. Рекламні носії надзвичайно різноманітні. Вони відрізняються за способом подання інформації (слова, зображення, кольори, світло, звук тощо), технологіями виробництва та специфічними методами використання і розповсюдження.

Реалізація плану рекламної кампанії залежить від обсягу виділених коштів. Рекламні кампанії вимагають значних витрат, особливо якщо використовується телебачення.

Більшість маркетологів туризму вже мають відповідний досвід і при плануванні рекламної кампанії можуть розрахувати суму коштів, яку необхідно виділити на наступний сезон. Вартість рекламної кампанії має прямий вплив на кількість проданого туристичного продукту. До основних чинників, що впливають на ефективність реклами, відносяться внутрішні та зовнішні фактори. Внутрішні фактори визначаються рекламною політикою компанії, знаходяться під контролем компанії і можуть бути змінені самою компанією. Зовнішні фактори залежать від маркетингової ситуації на ринку.

Комплексність рекламної кампанії з використанням комбінації рекламних носіїв гарантує максимально широке охоплення цільової аудиторії та різноманітний психологічний вплив на неї, тобто за допомогою різних засобів рекламних повідомлень - текстових, графічних та аудіовізуальних [8].

Реалізація рекламних кампаній у сфері ТП та ПГ також потребує виваженого рішення щодо обсягу фінансового забезпечення, необхідного для використання різних засобів донесення рекламних повідомлень до споживачів. Однак брак фінансових ресурсів у більшості туристичних та готельно-ресторанних підприємств означає, що рекламна кампанія повинна бути детально спланована з метою максимізації прибутку при мінімізації витрат.

Ще на етапі планування рекламної кампанії доцільно визначити кінцевий результат, щоб мати можливість сформулювати основні цілі рекламної кампанії. Основною метою рекламної кампанії є отримання прибутку, який повністю покриває витрати.

Ставлячи цілі на початку процесу планування рекламної кампанії, необхідно заздалегідь оцінити її ефективність; рекламні кампанії ТП і РГ повинні бути орієнтовані на конкретні цільові аудиторії та враховувати особливості регіонів, країн, традиції і звички потенційних споживачів, що визначатиме обсяг фінансових ресурсів і вибір стратегій [9; 10]. Після того, як визначилися з основними ідеями та засобами комунікації, необхідно обрати час та частоту рекламних повідомлень. Для того, щоб будь-яка компанія інвестувала в рекламу, необхідно прогнозувати продажі та аналізувати ефективність рекламної кампанії до і після проведення рекламної кампанії, що є одним з формуючих етапів організаційно-економічного механізму реалізації рекламної кампанії на підприємстві.

Рекламу слід розглядати не лише як інформаційне повідомлення, спрямоване на формування попиту щодо споживчих характеристик товару чи послуги, а й як засіб комунікації між виробниками та споживачами. Оскільки споживачі є об'єктом таргетування рекламної інформації, то саме споживачі визначають свої переваги щодо характеристик рекламних оголошень, які мають бути враховані рекламодавцями. Процес планування охоплює всі завдання рекламної кампанії та включає всі рівні територіальних функцій. Одним з основних блоків процесу планування рекламної кампанії для туристичного бізнесу є врахування специфіки регіону, країни, традицій і звичок потенційних споживачів при визначенні цілей, бюджету та виборі стратегії.

Науковий підхід до планування рекламних кампаній для туристичних та готельних підприємств є запорукою високого рівня оцінки їх ефективності та досягнення головної мети рекламної кампанії - зростання прибутку.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про рекламу» № 1121-IV від 11.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Воронько-Невіднича Т. В., Калюжна Ю. П., Хурдей В. Д. Реклама і рекламна діяльність : навчальний посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2018. 230 с.
3. Герасимчук В. Г. Маркетинг: теорія і практика : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1994. 327 с.
4. Руделіус В. Маркетинг : підручник / за ред. О. І. Ідоренко, П. . Редько. Київ : Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти України», 2005. 422 с.
5. Промисловий маркетинг. Теорія та господарські ситуації : підручник / зад ред. А. О. таростіної. Київ : Іван Федоров, 1997. 400 с.
6. Джефкінс Ф. Реклама : практичний посібник / пер. з 4-го англ. вид. ; за ред. Д. Ядіна. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2001. 456 с.
7. Махмудов Х. З. Організаційно-економічний механізм реклами в комерційно-збутовій діяльності : дис. ... канд. економ. наук : 08.06.02. Полтавський держ. сільськогосподарський інт-т. Полтава, 1999. 177 с.
8. Лисюк Т. В., Терещук Х. І., Клітюк О. . Ефективність інноваційних проектів готельно-ресторанних підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2017. Т. 22. Вип. 8. . 76–80.
9. Новикова І. В. Адаптація світових методик вимірювання ефективності реклами до умов українського рекламного ринку. *Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів*. Київ : КНЕУ. 2001. Вип. 6. 279 с.
10. Підлісна О. В. Аналіз та перспективи розвитку вітчизняного ринку рекламних послуг. *Інвестиції : практика та досвід*. 2010. № 2. . 56–58.

Трофімова Дар'я, Ганагін Артем

Науковий керівник: Лебедеєва Віра, д.е.н., професор

Одеський національний технологічний університет

СТВОРЕННЯ НОВИХ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ФГ "ПАН БІЛАН" НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Сільський зелений туризм на засадах сталого розвитку може бути визначений так:

Сільський зелений туризм - це форма туризму, що включає відвідування сільських районів з метою насолодження природою, пізнання місцевого сільського життя та культури.

Туризм у сільській місцевості - це вид туризму, що спрямований на відвідування сільських територій для ознайомлення з місцевими традиціями, культурою, екологічною різноманітністю та сільським господарством [1].

Екоруралізм - це поняття поєднує в собі елементи екологічного туризму та сільського туризму, покликане залучити туристів до сільських районів з метою насолоди природою та взаємодії з місцевими спільнотами.

Агротуризм - це форма туризму, яка передбачає проживання у сільських господарствах, залучення до робіт на фермах, участь у сільськогосподарських роботах та ознайомлення з сільським способом життя.

Туризм у сільських регіонах на засадах сталого розвитку - це вид туризму, який спрямований на забезпечення економічного піднесення сільських територій шляхом розвитку туристичної інфраструктури та збереження природних та культурних ресурсів через екологічно чисті практики та взаємодію з місцевими спільнотами [2].

Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ "Пан Білан" на засадах сталого розвитку може бути цікавим та перспективним завданням. Ось кілька ідей, які можна врахувати при розробці таких продуктів:

Екологічне проживання (можливість облаштування екологічних готелів або гостьових будинків, використовуючи відновлювані джерела енергії, власні водні джерела та інші екологічні технології).

Еко-екскурсії та активний відпочинок (організація еко-екскурсії до навколишніх природних заповідників, лісів та річок, де туристи можуть насолоджуватися активним відпочинком, таким як піший туризм, велосипедні прогулянки та водні види спорту).

Вирощування органічної їжі та кулінарні майстер-класи (можливість вирощування органічних овочів, фруктів та трав на власних полях та садах. Організуйте кулінарні майстер-класи, де туристи можуть вчитися готувати страви з місцевих, екологічно чистих продуктів).

Взаємодія з місцевими жителями та культурна програма (залучення місцевих жителів до програми, запропонувавши їм можливість представити своє мистецтво, ремесла та традиції. Організуйте виставки, майстер-класи та виступи, щоб туристи могли ознайомитися з місцевою культурою).

Охорона природи та екологічна освіта (проводити програми з охорони природи та екологічної освіти, включаючи екскурсії до природних об'єктів, лекції та практичні заняття зі сортування сміття та енергоефективності).

Ці ідеї можуть допомогти розширити асортимент туристичних продуктів в ФГ "Пан Білан", привернути нових туристів та сприяти сталому розвитку регіону.

Організація та просування туристичних послуг для ФГ "Пан Білан" може включати такі кроки:

Розробка туристичних пакетів (спільно з місцевими жителями та іншими зацікавленими сторонами розробити різноманітні туристичні пакети, які включають проживання, екскурсії, активний відпочинок, культурні заходи та інші види розваг).

Створення веб-сайту та присутність у соціальних медіа (розробити професійний веб-сайт, на якому будуть представлені всі послуги та програми, які пропонуються. Завести активний облік у соціальних мережах для спілкування з потенційними клієнтами та розміщення актуальної інформації про події та спеціальні пропозиції).

Співпраця з туроператорами та агентствами (укласти партнерські угоди з туроператорами та туристичними агентствами для продажу туристичних пакетів та просування ФГ "Пан Білан" серед їх клієнтів).

Організація рекламних кампаній (проводити рекламні кампанії в онлайн та офлайн медіа, в тому числі в інтернеті, газетах, журналах, на радіо та телебаченні. Використовувати цільову рекламу для привертання уваги потенційних клієнтів).

Участь у туристичних виставках та ярмарках (брати участь у різних туристичних виставках та ярмарках для презентації своїх послуг, побудови партнерських зв'язків та залучення нових клієнтів).

Забезпечення якісного обслуговування та підтримки клієнтів (забезпечити високий рівень обслуговування для всіх туристів, включаючи зручне бронювання, комфортне проживання, професійні екскурсії та інші послуги. Надавати підтримку клієнтам під час їх перебування та після нього, щоб забезпечити задоволеність та повторні візити).

Ці стратегії допоможуть ефективно організувати та просунути туристичні послуги для ФГ "Пан Білан", привернути увагу туристів та забезпечити їм якісний та незабутній відпочинок.

Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку сільського зеленого туризму можуть включати:

1. Розробка та впровадження стратегій збереження природи та біорізноманіття в сільських районах, що включає створення заповідників, національних парків та інших природоохоронних об'єктів.

2. Розробка та впровадження планів сталого управління туристичними ресурсами, що включає раціональне використання земельних та водних ресурсів, обмеження туристичних потоків та збереження культурної спадщини.

3. Підтримка розвитку туристичної інфраструктури та послуг у сільських районах, включаючи готелі, гостьові будинки, ресторани, туристичні маршрути, екскурсії та інші види розваг.

4. Заохочення використання екологічно чистих технологій у туристичній індустрії, включаючи використання відновлюваних джерел енергії, енергоефективність та зменшення викидів в атмосферу.

5. Підтримка місцевого підприємництва та розвитку місцевих громад шляхом створення нових робочих місць у сфері туризму, розвитку місцевих підприємств та підтримки традиційних ремесел та промисловостей.

6. Забезпечення екологічної освіти та усвідомлення серед туристів, місцевих жителів та туристичних підприємств, щоб підвищити рівень свідомості про екологічні питання та збереження природи.

Бібліографічний список

1. Бруч В., Галиш Н. Сталий розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 23–30.
2. Стратегії сталого розвитку в туризмі та готельно-ресторанному бізнесі: можливості і проблеми запровадження в Україні : кол. монографія [Електронний ресурс] / за ред. д-ра іст. наук, проф. Чепурди Г. М.; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2021. 189 с.
3. Гапоненко Г., Євтушенко О., Шамара І. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку туризму України в умовах пандемії. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 227–235.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ, РЕКРЕАЦІЇ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Баранова Катерина

Науковий керівник: Середа Наталія, к.е.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

У сучасну епоху цифрових технологій, коли бронювання підтверджуються за лічені секунди, а всю подорож можна спланувати кількома дотиками пальця, важко уявити життя в «золоту добу подорожей». Завдяки технологіям подорожі сьогодні більш можливі, доступніші та зручніші, ніж будь-коли раніше. Індустрія подорожей була передовою в цифрових інноваціях і продовжує трансформуватися в геометричній прогресії по всьому світу. Цифровізація не залишила недоторканим жоден сегмент екосистеми подорожей.

По-перше, дні роботи у звичайній туристичній агенції чи гортання туристичних путівників швидко минають. Цифровізація революціонізувала спосіб планування та бронювання подорожей мандрівниками. Онлайн-платформи та мобільні додатки дозволяють користувачам легко шукати житло, рейси та заходи, роблячи процес бронювання більш зручним та ефективним.

По-друге, інновації у розвитку туризму вплинули на соціальні мережі. Соціальні медіа відіграють значну роль у формуванні туристичних трендів. Такі платформи, як Instagram, Facebook і Twitter, дозволяють користувачам ділитися своїм досвідом подорожей, впливаючи на рішення та вподобання інших. Цей контент, створений користувачами, став потужним маркетинговим інструментом для індустрії туризму [1].

Впровадження такого поняття як «інтернет речей» пропонує доступ до даних клієнтів. Індустрія подорожей може використовувати цей доступ, цю інформацію про бажання та потреби клієнтів, щоб покращити та налаштувати індивідуальний клієнтський досвід, полегшуючи задоволення очікувань мандрівників. Для туристичного сектору краще знання клієнтів означає збільшення продажів; для клієнта це означає кращий, більш індивідуальний досвід.

Відгуки та рейтинги в соціальних мережах надали клієнту більшої влади та впливу у відносинах між мандрівником та туристичною компанією. Онлайн-платформи оглядів створюють глобальні спільноти мандрівників, які обмінюються думками та рекомендаціями, що може мати значний вплив на репутацію постачальника послуг і, отже, на бізнес. Зворотною стороною для постачальника послуг є більш детальне розуміння поглядів і цінностей клієнтів. Туристичні компанії можуть використовувати цю інформацію для покращення послуг і продуктів, безпосереднього спілкування з клієнтами (як окремими особами, так і громадськими групами), підвищення рівня задоволеності клієнтів і підвищення довіри до компанії на ринку. Для мандрівника прості у користуванні платформи оглядів і оцінок, які швидко обмінюються інформацією, стали важливими джерелами інформації, з якими слід звертатися та досліджувати під час планування будь-якої подорожі [2].

Під впровадженням інновацій у туристичну галузь також виросла роль доповненої та віртуальної реальності. Технології доповненої реальності (AR) і віртуальної реальності (VR) покращують враження від подорожей, надаючи віртуальні тури, панорамні види на 360 градусів і захоплюючий попередній перегляд місць призначення. Це допомагає потенційним мандрівникам приймати більш обґрунтовані рішення та покращує їхнє очікування подорожі [3].

Наразі ми проживаємо століття технологій і зазнали чималого втручання гаджетів у наше життя. Широке використання смартфонів дозволило мандрівникам отримувати доступ до інформації на ходу. Мобільні додатки забезпечують оновлення в режимі реального часу, допомогу в навігації та миттєвий зв'язок із постачальниками послуг, що сприяє плавній та приємній подорожі.

Як не дивно, але впровадження інновацій також веде за собою екологічно чисті ініціативи. Цифровізація дозволила індустрії туризму прийняти екологічні практики. Цифрова комунікація зменшує потребу в друківаних матеріалах, а онлайн-платформи сприяють екологічним варіантам подорожей, сприяючи зусиллям із збереження довкілля.

Хоча цифровізація принесла численні переваги, вона також не виключає певні проблеми та занепокоєння. Наприклад, одною із очевидних негативних сторін використання гаджетів є цифровий розрив. Адже не всі мандрівники мають рівний доступ до цифрових технологій, що і призводить до цього розриву. Завдяки цьому певні демографічні групи чи громади стають виключними і віддаленими від повної участі в екосистемі цифрового туризму.

Наступною не менш важливою темою для обмірковування виступає питання щодо конфіденційності та безпеки. Збір і зберігання даних клієнтів туристичними компаніями може викликати проблеми з конфіденційністю, якщо вони не оброблятимуться безпечно, потенційно піддаючи конфіденційну інформацію кіберзагрозам і витоку даних.

Очевидним також є те, що ніхто в мережі не застрахований від певних технічних збоїв. Швидкий розвиток технологій може призвести до збоїв у туристичній індустрії, вимагаючи від компаній постійної адаптації та інвестування в нові системи та навички, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Останнім, але не менш важливим фактором є те, що, на жаль, виникає надмірна залежність від цих самих технологій. Подорожі – це, по суті, об'єднання людей і місць. Надто велика залежність від цифрових інструментів може зменшити особистий контакт і людську взаємодію, які є невід'ємною частиною туристичного досвіду, що призведе до втрати автентичності та емоційного зв'язку.

Сфера подорожей і туризму виділяється як одна з перших, хто прийняла цифрову трансформацію, і, незважаючи на те, що вона найбільше, ніж будь-який інший сектор, несе тягар збоїв, спричинених пандемією, саме цифровий характер цієї галузі зміцнив її стійкість. Сьогодні, як ніколи, галузь знову змушена модернізуватися та оцифровуватися. З огляду на зростання цифрових компаній, традиційні гравці сфери подорожей і туризму повинні переоцінити свої бізнес-моделі та прийняти цифрові рішення, процеси та технології. Ця зміна є не лише необхідністю для підтримки актуальності та конкурентоспроможності, але й засобом для розвитку більш сталої, персоналізованої та ефективної діяльності та пропозицій.

Підводячи підсумок, можна сказати, що вплив цифровізації на індустрію туризму є багатограним і впливає на все, починаючи від того, як люди планують свої поїздки, і закінчуючи стійкістю практики подорожей. Оскільки технології продовжують розвиватися, туристичний сектор, ймовірно, побачить нові інновації та покращення загального досвіду подорожі. Застосовуючи цифрові технології та інноваційні рішення, підприємства та напрямки можуть підвищити свою конкурентоспроможність, покращити взаємодію з клієнтами та сприяти сталому зростанню у все більш цифровому світі. За рахунок використання інновацій туристичними компаніями, споживачі туристичного продукту отримають більш досконалий продукт і кращий досвід з користування ним.

Бібліографічний список

1. Цифровізація туристичної галузі - статистика та факти. URL: <https://www.statista.com/topics/7589/digitalization-of-the-travel-industry/#topicOverview>

2. Мала І. Навіщо туристичному бізнесу діджиталізація. НВ. "Бізнес", Інтерфакс-Україна, 2018. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/navishcho-turistichnomu-biznesu-didzhitalizaciya-2509752.html>
3. Опанащук Ю. Я., Колісниченко Т. О., Вергун А. М. Світові досягнення та інноваційні технології в туристичному та готельному бізнесі. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2021. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19389/1/Опанащук_Колісниченко_Вергун.pdf

Григорчук Ольга

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ТУРИСТИЧНУ ІНДУСТРІЮ

Пропозиція історико-культурного туризму за останні роки значно зросла через відкриття нових привабливих об'єктів. На туристичних маршрутах увагу туристів все більше привертають пам'ятки найдавнішої історії людства - матеріальні залишки його колишнього буття, які вивчає археологічна наука. Вони поділяються на нерухомі (місця первісних стоянок, кургани, поховання тощо), а також рухомі (знаряддя праці, речі побуту, прикраси тощо), виявлені під час розкопок. Як правило, останні зберігаються в музеях, поповнюючи музейні експозиції.

Україна володіє багатою археологічною спадщиною, яка сягає корінням у глибоку давнину. На її території знаходяться численні пам'ятки різних епох, від палеоліту до середньовіччя, які свідчать про багату історію та культуру нашого народу. Проте, багато з цих пам'яток залишаються маловідомими для широкого загалу, що робить їх популяризацію актуальною та важливою справою.

В Україні під охороною держави перебуває 64 тис. археологічних пам'яток. Найдавнішою археологічною пам'яткою є палеолітична стоянка Королеве на Закарпатті, якій близько 1 млн. років. [4]

Одним із ефективних методів популяризації археологічних пам'яток України є туризм. Розробка та впровадження тематичних туристичних маршрутів, що охоплюють найцікавіші та найвідоміші археологічні об'єкти, може значно підвищити їхню популярність та сприяти збереженню культурної спадщини.

Археологічний туризм - це різновид туризму, метою якого є відвідування місцевості, пов'язаної з археологією та археологічними розкопками. Під час таких поїздок туристи не лише можуть прослухати лекцію професійного археолога, але і доторкнутися до предметів сивої давнини. Для того, щоб зацікавити туристів у відвідинах того чи іншого об'єкту, треба насамперед вивчити пам'ятки археології і визначити, які найбільше придатні для показу, а після цього розгорнути їх рекламування.

На півдні України знаходиться значна кількість археологічних пам'яток: городища, стародавні стоянки, кургани, печерні міста, монастирі, військово-охоронні споруди тощо. Особливо приваблює античний період Північного Причорномор'я з залишками міст-полісів: Євпаторія (Керкінітіда), Керч (Пантікапей), Білгород-Дністровський (Тіра), Березань, Ольвія, Херсонес та інші. Після анексії Криму всі розкопки та археологічні знахідки на півострові не можуть контролюватися Україною. На даний час на анексованій території знаходяться 214

пам'яток містобудування й архітектури, 19 пам'яток історії, 4 пам'ятки монументального мистецтва, 7 історико-культурних заповідників та 30 пам'яток археології. [5]

Багата на археологічні пам'ятки і західна частина України: артефакти княжого Львова, місто-фортеця Тустань, Стільське городище, аутентичні замки на Закарпатті, печерні монастирі, музей-печера трипільської культури Вертеба, Хотинська та Кам'янець-Подільська фортеці та інші. Сьогодні Стільське городище та його історичне довкілля щораз більше викликають зацікавлення, як з боку учених, так і туристів з України та з усього світу, і мають усі шанси стати міжнародним центром науково-пізнавального туризму та приносити вагомі прибутки до місцевого бюджету. Городище є рештками найбільшого на європейському континенті ранньосередньовічного міста-мегаполіса VIII–X ст., розташованого на землях слов'ян – карпатських хорватів, а тому ймовірно було їх головним центром – столицею.

Центральна частина України безсумнівно славиться трипільськими поселеннями-гігантами: Майданецьке, Тальянки, Веселий Кут. Найбільші археологічні скарби трипільської культури зібрані в Києві, у Національному музеї історії України та Археологічному музеї Інституту археології НАНУ. Також старожитності цієї культури виставлені у понад 60 музеях України, в університетах, дослідницьких інститутах та приватних колекціях.

Музеї та місця давніх поселень, а також археологічні розкопки на Дніпрі, Південному Бузі та Дністрі притягують багатьох туристів. У селі Трипільля відкрито музей та пам'ятник Вікентію Хвойці – першовідкривачу і засновнику української археології. З'явилася можливість відвідувати перший в Україні підземний музей трипільської культури - печеру Вертеба на Тернопільщині, в якій трипільці прожили впродовж тисячу років.

Вражають палеолітичні пам'ятки басейну Середнього Дніпра (територіально охоплюють Чернігівську, Полтавську та Київську обл.) - Пушкарі 1, Мізин, Межиріч, Добранічівка.

На сході нашої держави було знайдено укріплення доби бронзи, державний історико-культурний заповідник «Кам'яна Могила», Амвросіївська стоянка та кістковище, половецькі баби, язичницькі ідоли.

Окремо треба виділити археологічні збірки музеїв, які виступають центрами дослідження, збереження і популяризації давньої історії краю.

Одеський археологічний музей НАН України - найстаріший в Україні археологічний музей (1825). Основний фонд музею – найбільша колекція джерел по давній історії Північного Причорномор'я, він налічує понад 170 тисяч археологічних джерел давньої історії Півдня України від кам'яної доби до середньовіччя. [2]

Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія» - комплекс пам'яток відомого античного міста-держави Ольвії в Миколаївській області біля села Парутине. Територія заповідника включає городище і некрополь стародавньої Ольвії. До складу заповідника також включено острів Березань, де існувало найдавніше в Північному Причорномор'ї давньогрецьке поселення. Під час багаторічних розкопок у Ольвії було виявлено велику кількість високохудожніх творів мистецтва, які прикрашають вітрини багатьох музеїв світу. [3]

Херсонський історико-археологічний музей-заповідник у Севастополі був відкритий 1892 року на базі археологічних знахідок з розкопів старогрецького міста Херсонесу. Туристи могли тут оглянути залишки оборонних споруд, вулиць, площ, будинків, міського водосховища, монетного двору тощо. На жаль, в час війни залучення потенціалу музею до вітчизняної туристичної індустрії неможливе. [6]

Багато археологічних пам'яток, включаючи музеї, городища, кургани та інші стародавні місця, були пошкоджені або зруйновані внаслідок обстрілів, бойових дій та інших військових дій. Через бойові дії та гуманітарну кризу стало неможливо проводити археологічні дослідження на багатьох пам'ятках. Це призвело до втрати цінної інформації

про минуле України. Точна оцінка масштабів руйнувань та втрат археологічної спадщини України ще не проведена.

Наслідком руйнування Каховської ГЕС стало розкрадання копачами археологічних об'єктів. Сотні об'єктів культурної спадщини були пошкоджені, затоплені або, як самі споруди ГЕС, знищені. У Службі режиму Національного заповідника «Хортиця» повідомили, що на той час спостерігали справжній бум так званої «чорної археології» на берегах острова Хортиця, прилеглих островах та в урочищі Вирва, що оголилися внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС. [1]

Зростає ризик розкрадання артефактів з музеїв та археологічних пам'яток, які опинилися в зоні бойових дій. Багато артефактів з музеїв та археологічних пам'яток були евакуйовані в більш безпечні місця, але це призвело до їх роз'єднання з контекстом, в якому вони були знайдені. Війна також мала значний психологічний вплив на археологів та інших фахівців, які працюють над збереженням археологічної спадщини України.

Міжнародна спільнота вживає заходів для підтримки збереження археологічної спадщини України, але це складний і тривалий процес. Після закінчення війни буде потрібно багато зусиль для відновлення та збереження археологічних пам'яток України.

За кількістю пам'яток первісної археології Україна може змагатись з будь-якою європейською країною, але їй бракує практично діючих комфортабельних екотуристичних маршрутів, які б забезпечували вільне оглядове сприйняття туристами цих об'єктів у їх тісному взаємозв'язку з природним ландшафтом. Складовою частиною організації цих маршрутів є створення заповідників у місцях концентрації пам'яток первісної археології, обладнання і музеєфікація окремих пам'яток.

Археологічна спадщина України має значний ресурсний потенціал для розвитку археологічного туризму. Актуальним є питання збереження пам'яток археології України під час війни. Незважаючи на багато негативних сторін, здійснення певних заходів зможе вивести Україну на новий рівень розвитку археології та археологічного туризму.

Бібліографічний список

1. «Бум «чорної археології». Що шукають «копачі» після висихання Каховського водосховища? [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-bum-chornoji-arkheolohiyi-kakhovske-vodoskhovyshche/32481093.html>
2. Одеський археологічний музей [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Ольвія [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://olbio.org.ua/>
4. Пам'ятка археології [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Сучасна археологія: зберегти «минуле» у майбутньому [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://postup.if.ua/Suchasna-arheologiya-zberegty-mynule/>
6. Херсонес Таврійський (заповідник) [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Дуда Марія

Наукові керівники: Рибак Стефанія, викладач, Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

МОДЕРНІЗАЦІЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Туризм — важлива складова економіки будь-якої країни, що охоплює багато суміжних галузей, виробництв і послуг, аби створити привабливий для споживача туристичний продукт. Також піднімає престиж країни, котра, завдяки і цій розвинутій складовій, має авторитет у світовому співтоваристві та серед пересічних громадян. Аби сприяти такому розвитку галузі, привертати і тримати увагу споживачів, фахівці туристичної та готельно-ресторанної справи впроваджують інноваційні методи й технології відповідно до потреб сучасності.

Насамперед Інтернет — це потужний інструмент, без якого сьогодні неможливо уявити розвиток сфери туризму. Абсолютно кожен турист користується благами сучасності, зокрема для планування подорожі та, звісно, під час неї. В Інтернет-просторі туристи мають змогу легко ознайомитися з туристичним агентством та його послугами, з описом та особливостями кожного з наявних турів, ціною політикою тощо. Якщо подорож самоорганізована, туристи без проблем можуть прочитати інформацію у відкритому доступі про цікаві місця, заклади, заходи; замовити квитки на транспорт, забронювати номери у готелях у режимі онлайн. Це дуже оптимізує процес вибору й підготовки до туру і не займає надто багато часу.

Одним із способів привернення уваги є соціальні мережі, котрі наразі дозволяють добре продавати продукт. Наприклад, у середовищі застосунку «Instagram» можна публікувати не тільки дописи із світлинами, а й відео з популярними мелодіями й водночас із корисною інформацією, що в даному середовищі називають «reels», котрі не тільки чудово впливають на сприйняття користувачами туристичної фірми або ресторану, а й сприяють покращенню статистики на сторінці бізнесу.

Застосунок під назвою «TikTok», у якому теж є можливість публікувати відео, а публікація світлин доступна вже понад два роки, дуже підходить для популяризації та розвитку туристичної галузі. Бізнес можна зробити впізнаваним, просунути його на більшу аудиторію, а також збирати хороші прибутки завдяки такому методу просування, оскільки застосунком користується мільярд осіб із 170 країн світу.

Досі, на жаль, існує думка, що «TikTok» — середовище для дітей та підлітків, де нічого робити бізнесам, хоча з 2020 року концепт застосунку змінився, що на користь, власне, усій сфері бізнесу: через середовище даної соціальної мережі можна привернути увагу користувачів до бізнесу і чудово продати продукти, запропоновані ним. Проте для того, щоби привернути увагу потенційних покупців і продати їм свій продукт, потрібен неабиякий розум, розуміння людської психології, знання та навички у сфері проєктного менеджменту, обслуговування та продажу, оскільки між бізнесами іде велика та серйозна конкуренція за споживача. Хоча тим особам, які сприймають «TikTok», як не дуже серйозну соціальну мережу для брендів, на перший погляд ця теза може здатися дещо хибною, якщо розглядати просування саме у цьому застосунку, це все одно реальність роботи бізнесів у сучасному світі.

Оскільки «TikTok» дає можливість примножувати охоплення на сторінці без витрат на таргетовану рекламу, більшість брендів використовують дане середовище як майданчик не тільки для очевидно кращого просування, а й для іміджевої комунікації.

Якщо туристична агенція чи ресторан, чи кафе-бар, чи рекреаційні заклади бажають мати клієнтів, бути впізнаваними, отримувати прибутки, їм також необхідно досягнути різні варіації просування себе як бізнесу в теперішньому часі та скласти плани на перспективу.

Ще один метод — персоналізований підхід. Аби сервіс був на висоті, варто враховувати, що клієнти дуже різні, а тому й послуги повинні бути різноманітними. Якщо брати за приклад ресторани, то в меню повинні бути різні страви: не тільки для тих, хто вживають м'ясо, а й для вегетаріанців, веганів, пескетаріанців. Також гарним і важливим рішенням буде вказати, які алергени містить у собі страва. Очевидно, що всі страви та напої повинні готуватися лише з якісних, свіжих та екологічно чистих продуктів. Зараз дуже популярно слідувати тенденції під назвою «Superfood», котра має значення «Корисна їжа».

Також на піку свого поширення, порівняно з минулими роками, тема екології та захисту навколишнього середовища. Якщо заклади харчування бажають втримати фокус уже наявних клієнтів і привернути увагу потенційних нових, дуже рекомендується урізноманітнювати меню, готувати з хороших і корисних продуктів, відмовитися від зайвого пластику, наприклад, для послуги доставки їжі.

А ще варто зазначити, як модернізувався спосіб замовлення й оплати в закладах харчування: завдяки сервісу «Expirenza» від Monobank клієнти, відсканувавши камерою свого смартфона QR-код на столику, мають змогу переглянути електронне меню, зробити замовлення, котре одразу надходить працівникам закладу, і оплатити його, а ще за бажанням залишити чайові та написати відгук.

Отже, інноваційні методи й технології справді необхідні сфері туризму і готельно-ресторанному бізнесу для просування. Якщо їх не впроваджувати, клієнти втрачатимуть інтерес, відповідно й знизяться показники відвідування, а також рейтинги готелів, ресторанів, рекреаційних закладів.

Бібліографічний список

1. https://tourlib.net/statti_ukr/gryshyna.htm
2. <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/30739.pdf>
3. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/24/699351/>

Іванченко Даниїл

Науковий керівник: Тимошук Олександр, к. ю. н., викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В КАРПАТСЬКОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Питання організації інклюзивного туризму є важливим для всієї туристичної галузі. Розробка спеціальних туристичних програм з урахуванням доступності для цієї категорії туристів створює рівні можливості для реалізації прав кожної людини на відпочинок та розв'язує багато соціальних проблем. Особливо велике значення створення безбар'єрного середовища має для сучасної України. Через збройну агресію РФ велика кількість цивільних громадян та військовослужбовців отримали поранення, які призвели до обмежень у можливостях самостійного руху. Тобто кількість людей із особливими потребами значно збільшилася. Враховуючи, що регіон Карпат та Прикарпаття став місцем реабілітації постраждалих, облаштування безбар'єрного середовища в цьому регіоні є особливо важливим [5].

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Одним з найважливіших елементів туристичної індустрії є послуга розміщення, що в свою чергу є складовою загальної системи гостинності. Вона виходить із найдавніших традицій в історії людства – повага до гостя, найкращій прийом і обслуговування. Засоби розміщення - це будівлі різних типів і видів, від куреня та корчми до найсучаснішого готелю, що пристосовані для прийому і ночівлі тимчасових відвідувачів з різним рівнем сервісу [1, с. 34].

Назва засобу розміщення	Адреса	Рівень доступності	Загальний опис
Готель «Швейцарський», м. Львів	Львів Вулиця Князя Романа, 20, м.	відкидний стілець у душі, поручні, широкі двері, зручний умивальник. Готель без порогів, є ліфт.	Бутик- готель Швейцарський налічує 35 номерів. Дизайн кожного номеру відрізняється. Водночас всі номери виконані в стилі стриманої класики.
Готель Garden Hall, м. Тернопіль	Вулиця Митрополита Шептицького, 30, м. Тернопіль	Є номер, комфортний для людей з інвалідністю (але біля входу до будівлі ненормативний пандус).	3-зірковий Bed and Breakfast Garden Hall Тернопіль знаходиться в Тернополі. На території є Wi-Fi по всій території, а також безкоштовна приватна парковка на території.
Готель «Три сини й донька»	смт. Східниця, вул. Зарічна 36 (4 зірки) та смт. Східниця вулиця Івана Котляревського 109 (5 зірок)	Медичний центр «Владо», який працює при готелі, запропонує гостям широкий вибір медичних послуг. Тут зможуть виявити і вилікувати десятки різних хвороб. До складу центру входять діагностичні лабораторії та лікувальні кабінети.	Відпочинок, класу De Luxe. 173 комфортабельних номерів.
Туристичний комплекс Belle Royale,	м. Мукачево, вул. Лісарня 74.	Унікальна лікарська вода, зокрема термальна й мінеральна. Найбільший мінеральний басейн в Закарпатті. 57 комфортних номерів різних категорій	Комплекс розташований у самому серці Карпатських гір, оточений багатолісовим лісом та перетинається гірською рікою. Саме тут Ви зможете відпочити від галасливого світу, побути наодинці з природою, надихнутися затишком та спокоєм
Готель Колобок	Волинська область, с. Маяки вул. Соборна, 73	Цілодобовий прийом гостей Можливість доставки обіду в номер. Цілодобовий Room servise. Зручна парковка	Повноцінний комфорт з усім необхідним для відпочинку, бізнесу. 19 номерів, 1 з них спеціально обладнаний для людей з обмеженими можливостями.
Західноукраїнський реабілітаційний центр	Львівська обл. Турківський район, село Яворів, вулиця Рівних можливостей, 1	«Котедж №1 для спортивних команд та реабілітаційних груп людей з інвалідністю»; Котедж №2 для спортивних команд та реабілітаційних груп людей з інвалідністю»;	База безбар'єрної України в Карпатах, де створено абсолютно безперешкодне, інклюзивне середовище для забезпечення спортивної підготовки параолімпійців, дефлімпійців, неолімпійців та олімпійців. Проведення спортивних змагань та заходів із фізкультурно-спортивної реабілітації людей з інвалідністю.

Стрімкий розвиток суспільних сфер вимагає створення рівних умов для усіх людей. Якщо в загальному розглядати питання комфортабельності засобів розміщення, таких як туристські бази чи готелі, особливу увагу потрібно приділити людям з обмеженими можливостями. Для цієї категорії людей потрібні пандуси та поручні, широкі двері та додаткові зручності, що дозволяють таким людям без перешкод пересуватися та

користуватися послугами. У цьому напрямку зараз активно розвивається туристична сфера - готелі стають більш пристосованими для користування людьми з інвалідністю [2].

Перше, на що варто звернути увагу - зручний пандус на вході в готель, зручні широкі двері та розташування ліфта. Готелі, що позиціонують себе як "invalid friendly", мусять подбати про те, щоб номери для людей з обмеженими можливостями були просторими, мали широкі дверні отвори, а біля ліжка були відкидні поручні, також варто подбати про забезпечення відкидних поручнів біля ліжка. До ванної кімнати теж є певні вимоги щодо доступності: спеціалізована раковина та дзеркало. Відповідно насадка в душі має бути розташована на зручному для клієнта рівні. Для того щоб можна було без труднощів здійснити базові речі, які стосуються питання самообслуговування [4].

Центр туристської діяльності в Україні у зв'язку з війною фактично перемістився у західні регіони нашої країни. Велика частка засобів розміщення зі спеціалізованим нахилом були розташовані в Одеській, Харківській, Запорізькій областях. Зрозуміло, що під час повномасштабної війни відпочивати, чи зупинятися у цих закладах стало просто небезпечно.

У свою чергу західноукраїнський туристичний регіон має достатню кількість засобів розміщення, що позиціонують себе як «Invalid friendly». За даними порталу туристичних сайтів-агрегаторів можна виділити та охарактеризувати основні [3].

Проаналізувавши пропозиції на туристичному ринку для людей з інвалідність можна дробити висновок, що на сьогоднішній день спостерігається нестача подібної інфраструктури. Втім попит на покращені умови став в рази більшим. Часто великою проблемою для потенційних клієнтів є низька інформативність стосовно розташування, чи ступеню облаштування засобу розміщення для потреб для людей з інвалідністю. Також слід зауважити, що готелі, що відповідають в тій чи іншій мірі вимогам безбар'єрності не мають єдиних стандартів та загальнозрозумілої відзнаки чи бренду, що мав би повідомляти про доступність. До прикладу Західноукраїнський реабілітаційний центр відомий в першу чергу як база для тренування параолімпійської збірної, але мало хто знає, що тими ж послугами може скористатися людина, яка не є професійним спортсменом, а просто потребує спеціальної чи додаткової реабілітації, а за наявності траси для фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, це може бути ефективним та зацікавлюючим фактором для потенційних клієнтів.

Бібліографічний список

1. Байлик С. І., Писаревський І. М. Організація готельного господарства: навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. 329 с.
2. Галасюк С. С. Досвід європейських країн у застосуванні стандартів «Hotelstars Union». Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2018 р.) / Одеський національний економічний університет. Одеса: ОНЕУ, 2018. С. 13-18.
3. Готелі дружні до людей з інвалідністю : сервіс бронювання готелів по всій Україні. URL: <https://hotels24.ua/news/goteli-druzni-do-lyudej-z-invalidnistyu-11231670.html> (дата звернення: 10.04.24)
4. Державні будівельні норми України В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення». URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832 (дата звернення: 11.04.24)
5. Іванченко Д. Інклюзивний туризм на природоохоронних територіях українських Карпат: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні питання землекористування та туризму в контексті сталого розвитку України», м. Львів 26 квітня 2023 р. С. 255-258. URL:

https://lnup.edu.ua/attachments/article/5134/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%92%D0%A1%D0%9A%2026.04.2023.pdf (дата звернення: 29.03.24)

Ковалишин Андрій

Науковий керівник: Березівська Оксана, к. е. н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вторгнення Росії в Україну в 2014 році, тимчасова анексія Автономної Республіки Крим, окупація частини Донецької та Луганської областей, пандемія COVID-19, масове російське вторгнення в Україну та подальша фаза агресивної війни, під час якої було зруйновано інфраструктуру України (в тому числі туристичну), мали серйозний негативний вплив. Активні бойові дії вплинули на безпеку туризму та призвели до скорочення (мінімізації) іноземного туристичного попиту. Водночас, незважаючи на війну та російські ультиматуми щодо європейської інтеграції України, ЄС та Україна визначили спільну майбутню політику і рухаються в цьому напрямку. Вступ України до ЄС - це винятковий досвід. Інноваційний розвиток туризму не міг стати головним пріоритетом через війну. До масового вторгнення туризм входив до п'ятірки найбільш швидкозростаючих галузей, а за даними ДАРТ, у 2022 році представники туристичного сектору України сплатили 1 551 182 тис.грн податків, що на 31% менше, ніж у 2021 році коли до бюджету надійшло 2 231 860 млн грн. Таким чином, загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, за рік зменшилася на 17%. При цьому кількість юридичних осіб зменшилася на 14%, а фізичних осіб - на 18% [8]. Однак ситуація в умовах воєнного часу є динамічною: У січні-березні 2023 року податкові надходження зросли в 10 областях України. Найбільший приріст (98%) зафіксовано в Чернівецькій області, яка сплатила до бюджету цього року 5 млн 152 тис. грн, проти 2 млн 600 тис. грн за аналогічний період 2022 року [9].

Туризм в Україні перейшов від кризової ситуації до військової. Однією з необхідних умов для туризму є безпека. Ситуація з безпекою в Україні дуже різниться. Західна Україна є безпечнішою для туристів. Саме тому, напливу туристів на таких популярних навіть у ковідний період курортах як Буковель, Трускавець, Шацьких озерах, тощо, відсутній. Але серед внутрішніх туристів зростає попит на ці та інші курорти Західної України. Карта туристичних регіонів України показує, що Західна Україна оговтується від військового шоку, і рівень туризму тут неухильно зростає. Це, звичайно, пов'язано з об'єктивними причинами, такими як активні бойові дії, ризики через мінування моря та бомбардувань портової інфраструктури.

Загалом, вплив конфлікту на туристичну галузь є дуже важким, з серйозними втратами в туризмі та інших секторах, а наслідки війни відчуватимуться ще багато років після завершення бойових дій.

Європейська інтеграція України є найважливішою тенденцією, яка має сильний вплив на реформування туристичної галузі у воєнний час. Особливістю євроінтеграції України є те, що, окрім вступу до ЄС, вона має зберегти внутрішній туристичний ринок, що буде складним завданням у період післявоєнної відбудови через брак фінансування та інтенсивну конкуренцію на світовому туристичному ринку.

Війна уповільнює процес інтеграції України в Європу, але вона не може вплинути на технологічний розвиток. Розвиток туризму в Україні має зосередитися на залученні

цифрових туристів та цифровій трансформації організацій сфери туризму та гостинності. Тенденції в туризмі показують, що попит на туристичні заклади з добре розвиненими цифровими системами неухильно зростає. Туристи все частіше використовують безконтактні технології, цифрові інструменти для подорожей, цифрові гаманці та платежі, а також віддають перевагу аеропортам з новітніми технологіями (біометрична посадка та оплата). Крім того, цікавим новим продуктом є автомобілі на дистанційному управлінні, а наявність комплексного туристичного страхування має стати туристичною перевагою в Україні.

Ці останні тенденції мають стати конкурентною перевагою для українського туристичного ринку, який повинен інвестувати в інноваційні розробки. Це буде вигідно для України, чия стара інфраструктура була майже повністю зруйнована війною. Повоєнна відбудова принесе інвестиції, які потрібно буде реалізувати, використовуючи справді сучасні тенденції та інновації максимально ефективно. Особливістю розвитку українського туризму є розвиток таких сучасних опцій, як безконтактна реєстрація клієнтів, безконтактне замовлення їжі та напоїв, безконтактне замовлення екскурсій. Ці інструменти мають забезпечити безпеку туристів (безконтактні інструменти будуть важливими після пандемії).

Враховуючи технологічні та інноваційні тенденції в туристичному секторі, слід зазначити, що туристи витратять значно більше часу на використання своїх мобільних телефонів для планування подорожей та отримання сповіщень і порад щодо деталей подорожі та визначних пам'яток, які вони можуть відвідати під час своєї подорожі. Це означає більше даних, від номерів кредитних карток до даних про місцезнаходження, відбитків пальців та особистої медичної інформації. Хоча інновації та передові технології є перспективними напрямками розвитку туризму, необхідно також брати до уваги потенційних туристів, які з обережністю ставляться до інновацій, побоюючись крадіжки особистих даних і витоку грошей з їхніх електронних гаманців. Кіберінциденти є серйозними і можуть викликати занепокоєння у туристів, особливо якщо вони трапляються з туристами з інших країн. Тому необхідно забезпечити захист туристів на випадок таких інцидентів. Як наслідок, для України вкрай важливо інвестувати в сектор кібербезпеки та розвивати його.

Незважаючи на російсько-українську війну, яка стала майже руйнівною для туристичного сектору України, аналіз показує, що цей сектор економіки продовжує функціонувати і розвиватися, адаптуючись до нових реалій, хоча і нерівномірно по регіонах. Розглядаючи особливості інноваційного розвитку туристичної галузі України, слід зазначити, що інноваційний розвиток національної туристичної галузі має бути пріоритетним з урахуванням міжнародного досвіду, євроінтеграції, розвитку кібербезпеки, впровадження сучасних технологій тощо. Водночас, у період післявоєнної відбудови необхідно активно популяризувати туристичний потенціал України, розвивати сучасні та перспективні інноваційні ініціативи, залучати до цього процесу міжнародних партнерів, впроваджувати сучасні технології, пілотні туристичні проекти та відбудовувати сучасну інфраструктуру з використанням новітніх технологій. При цьому слід враховувати наступне. Повоєнна відбудова України має враховувати досвід країн, які мають туристичний потенціал, але зазнали втрат через війну та збройні конфлікти, а також досвід країн, які перебувають у військовому конфлікті, але продовжують розвивати туризм.

У післявоєнній Україні технології відіграватимуть ключову роль у підтримці туристів та підвищенні безпеки подорожей - від модернізованих аеропортів до персоналізованих гостьових додатків. Однак разом з розвитком послуг, що пропонуються, повинні розвиватися і зусилля з кібербезпеки, причому не лише в Україні, а й в усьому світі. Захист персональних даних туристів має важливе значення для підтримки високого рівня довіри.

Бібліографічний список

1. Божко Л.Д., Холодок В.Д. Туризм: проблеми та перспективи розвитку під час війни. *Культура України*. 2022. № 77. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.07>

2. Хмелевський О.В., Кошівська М.В. Розвиток туризму в контексті євроінтеграції України. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 2 (07) 2018. С. 15–21. URL: <http://elar.khmnua.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7277/1/5.pdf>
3. Юхновська Ю.О. Вплив глобалізації та євроінтеграції на туристичну галузь України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23 (2). С. 147–152.
4. Гальцова О.Л., Юрченко Н.І. Основні аспекти туристичної галузі України в період євроінтеграції. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 4 (15). С. 310–313. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/4_15_uk/50.pdf
5. Зарубіна А., Сіра Е. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. № (41). URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1543>
6. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? 2022. URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>
7. Приседська В. Як переживає війну туристична галузь. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62004034>
8. Державне агентство з розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2022-roci-nadhodzhenyado-derzhbyudzhetu-vid-turistichnoyi-galuzi-skorotilisya-mayzhe-na-31>
9. Податкові надходження від туристичної галузі у 1 кварталі зросли в 10 регіонах України. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/05/12/700058/>

Криванич Яна

Науковий керівник: Тимошук Олександр, к. ю. н., викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ПЕРЕВАГИ КЛАСТЕРНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ СЕЛИЩА КОЛОЧАВА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В останні десятиріччя сільський туризм в Україні здійснює важливі кроки щодо просування своїх пропозицій на національний і міжнародні туристичні ринки. Його основу складають приватні агрооселі в різних регіонах України. Одночасно сільський туризм країни стоїть перед організаційно-економічними та маркетинговими викликами конкурентного туристичного ринку. Одночасно підприємці та власники агроосель стикаються з проблемою відсутності розвиненої туристичної інфраструктури на селі та проблемою надання комплексного туристичного продукту клієнтам. В умовах обмеженості інвестицій реальним вирішенням зазначених проблем є впровадження кластерної моделі розвитку сільського зеленого туризму, приклади яких вже існують в Україні [3, с. 257].

За визначенням класиків економічної теорії кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств, а також торгових об'єднань) у певних областях, що конкурують, але і разом з тим ведуть спільну роботу. Формування кластеру відбувається природним шляхом, але процес прискорення його розвитку потребує цілеспрямованих зусиль. А саме – запуск і розвиток кластерної ініціативи. Кластеру притаманні три обов'язкові характеристики: 1) спеціалізація: smart-specialization, ідея; 2) мережа: взаємозв'язки, взаємодія; 3) географічна концентрація: місце, локація. Для розвитку кластерів потрібна «потрійна спіраль» (Triple Helix): бізнес; влада; академія (наука і освіта)

[4, с. 287]. До туристичних кластерів відносять групи підприємств, сконцентровані в межах певної території, які спільно використовують туристичні ресурси, спеціалізовану туристичну інфраструктуру, локальні ринки праці, здійснюють спільну маркетингову та рекламно-інформаційну діяльність. Туристичні кластери організують на базі закладів гостинності, центрів розвитку спеціалізованого туризму чи певних туристичних дестинацій.

Розвиток кластерів і кластерних ініціатив сільського туризму в Україні знаходиться на початковій стадії. Перехід діяльності відособлених власників агроосель до територіально об'єднаних структур типу кластерів вимагає відповідної організаційно-матеріальної підтримки та науково-методичного супроводу. Виділяються три основні групи кластерів: нічліжно-гастрономічні (садибні), агротуристичні і краєзнавчо-екскурсійні. За видом пропонованого продукту сільського туризму їх можна поділити на агроекологічні, етнографічні, відпочинкові, екотуристичні. Останні можуть виступати основою бренду певного кластеру сільського туризму [2, с. 97].

Щороку результати туристичного сезону у Закарпатській області підтверджують значний туристичний потенціал регіону, зокрема, неповторні красвиди центру сільського (зеленого) туризму села Колочава Міжгірського району та «перлиною» Українських Карпат - озером Синевир. Колочава - значний осередок сільського (зеленого) туризму Карпатського регіону (в літній період відвідують понад 10 тисяч туристів). Адже у селі створено 10 музеїв, 20 пам'ятників і скульптурних композицій [1]. «Старе село» - перший сільський музей архітектури та побуту на Закарпатті, який знайомить із 300-річною історією побуту верховинців. У грудні 2009 року на Всеукраїнському конкурсі громадських музеїв було визнано найкращим у номінації «Традиції та звичаї моєї малої Батьківщини». Серед скульптурних композицій художника-скульптора Петра Штаєра вражають пам'ятники: «Заробітчанами» (єдиний в Україні), «Шугаю» (народному герою), «Колочавці» та «Жертвам Першої світової війни».

На основі досвіду кластеру сільського зеленого туризму в с. Колочава можна виділити наступні рекомендації для інших осередків даного виду туризму. По-перше, створення партнерських зв'язків: залучення місцевих підприємств, громадських організацій, туристичних операторів та місцевої влади для спільної реалізації проектів. По-друге, розвиток інфраструктури: покращення доріг, забезпечення комунікацій, створення готелів, ресторанів та інших туристичних об'єктів. По-третє, маркетинг та просування: розробка ефективної маркетингової стратегії для привертання туристів, включаючи використання інтернету, соціальних медіа та інших каналів. По-четверте, розвиток туристичних маршрутів та програм: створення цікавих маршрутів для туристів з відвідуванням історичних пам'яток, природних об'єктів, майстерень місцевих майстрів тощо. По-п'яте, підтримка місцевої культури та традицій: збереження та просування місцевих традицій, фольклору, народних ремесел через організацію фестивалів, майстер-класів та інших подій. По-шосте, навчання та розвиток персоналу: підготовка місцевих жителів для роботи в сфері обслуговування та туризму, підвищення кваліфікації населення за допомогою тренінгів та курсів. І на останок, моніторинг та оцінка результатів: постійний аналіз ефективності заходів, внесення коректив у стратегію розвитку на основі отриманих даних.

На нашу думку, ці рекомендації можуть допомогти впровадити кластерну модель розвитку сільського туризму в багатьох селищах та забезпечити їх сталий розвиток. Досвід Колочави та інших осередків сільського зеленого туризму доводить, що розвиток цього виду туризму може забезпечити збільшення дохідної складової місцевих бюджетів; сприяти створенню робочих місць та оптимізації сфери зайнятості; забезпечити залучення довгострокових інвестицій у високотехнологічні об'єкти дозвілля; налагодити поглиблення економічних та гуманітарних зв'язків, призвести до збільшення інвестицій, дотацій та інших форм підтримки, обсягів фінансування, призначених для підтримки гуманітарних сфер

діяльності; стимулювання попиту на продукцію народних ремесл та художніх промислів, забезпечити популяризацію національної історико-культурної спадщини тощо.

Бібліографічний список

1. Аржевітін С. Мала Батьківщина є у кожного / С. Аржевітін // Нова Колочава. - №28. - 14 с. URL: <http://kolochava.com/assets/files/gazeta/Gazeta-28-2015.pdf> (дата звернення: 11.04.2024)
2. Кифяк В.Ф., Кифяк О.В. Стратегічні напрями розвитку сфери рекреації і туризму в Закарпатській області та її вплив на соціально-економічний стан регіону // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Соціально-економічний розвиток регіону: діагностика, стратегія, управління. Випуск 4 (60). НАН України. Інститут регіональних досліджень / Редкол.: відп. Ред.академік НАН України М.І. Долішній. — Львів, 2006. — 130 с.
3. Рутинський М.Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм: навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
4. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор НАНУ О. М. Бородіної та д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І. В. Прокопи; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. - К., 2010. – 384 с.

Мерчук Анастасія, Федунішин Вікторія

Науковий керівник: Завозіна Любов, викладач

Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СПРАВІ

У сучасному світі туризм та готельно-ресторанна справа є важливими елементами економіки багатьох країн, що сприяє розвитку міжнародних відносин та зміцненню культурного спілкування між людьми з різних країн світу. Проте, для забезпечення сталого розвитку цих галузей необхідно впроваджувати інноваційні підходи та технології, що відповідають потребам сучасного споживача [1-3].

Одним з головних інноваційних підходів в сфері туризму є використання Інтернет-технологій [2]. Сьогодні практично кожен турист користується мобільними пристроями та Інтернетом для планування подорожі, бронювання готелів та квитків на транспорт.

Одним з найбільш важливих інструментів є онлайн-бронювання, що дозволяє забронювати готельні номери та квитки на транспорт безпосередньо через Інтернет. Також існують спеціальні додатки та сайти, що допомагають планувати маршрути та знаходити цікаві місця для відвідування.

Ще одним інноваційним підходом є використання штучного інтелекту в готельно-ресторанній справі. Наприклад, можливість замовлення їжі через месенджери або відеодзвінок, автоматичне розпізнавання голосу для замовлення їжі та номерів, використання роботів-офіціантів та роботів-кухарів.

Також важливим інноваційним підходом є створення екологічно чистих готелів та ресторанів. Такі заклади використовують енергоефективні технології, відновлювану енергію та зменшують викиди шкідливих речовин в атмосферу.

Це сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпеченню сталого розвитку галузі.

Інноваційним підходом також є використання персоналізованого підходу до клієнтів. Готелі та ресторани можуть використовувати дані про клієнтів, щоб пропонувати індивідуальні послуги та створювати персоналізовані пропозиції. Наприклад, готель може пропонувати клієнтові номер з певними зручностями або ресторан може рекомендувати страви на основі попереднього замовлення.

Іншим інноваційним підходом є використання віртуальної та доповненої реальності в туризмі. Це дозволяє туристам досліджувати нові місця та визначати маршрути, не виходячи з дому, а також відчувати більш реалістичний досвід під час відвідування культурних та історичних пам'яток.

Інноваційні підходи в сфері туризму та готельно-ресторанної справи є ключовим елементом сталого розвитку галузі. Вони дозволяють забезпечити більш комфортний та персоналізований досвід для клієнтів, зменшити негативний вплив на довкілля та забезпечити більш ефективне використання ресурсів. Важливо продовжувати впроваджувати нові технології та інноваційні рішення для досягнення цих цілей та забезпечення сталого розвитку галузі туризму та готельно-ресторанного бізнесу [3].

Проте, важливо зазначити, що впровадження інноваційних підходів повинно відбуватись з урахуванням особливостей галузі та потреб клієнтів. Наприклад, в туристичних місцях з великою кількістю туристів може бути корисно використання автоматизованих систем для швидкого оформлення документів та зменшення черг, тоді як у малих готелях більш важливою може бути персоналізована увага до кожного гостя.

Отже, інноваційні підходи є необхідною складовою успішного розвитку сфери туризму та готельно-ресторанного бізнесу. Вони дозволяють забезпечити більш ефективне використання ресурсів, підвищити якість послуг та зменшити негативний вплив на довкілля. Важливо продовжувати впроваджувати нові технології та інноваційні рішення з урахуванням потреб клієнтів та особливостей галузі. Тільки таким чином можна забезпечити сталий розвиток туристичної та готельно-ресторанної галузі на довгі роки.

Бібліографічний список

1. Zaika S.O., Kharchevnikova L.S. The role of innovations in the development of tourism. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (3-4 листопада 2022 р.)*. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2022. С. 76-78.
2. Zaika S.O., Skudlarski J., Gridin O.V. Innovations features in tourism. *Вісник ХНТУСГ: економічні науки*. 2017. Вип. 182. С. 13-23.
3. Грідін О.В., Заїка С.О. Інноваційний розвиток туристичної сфери України: стан, проблеми, перспективи. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку агропродовольчої сфери, індустрії гостинності та торгівлі: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (2 листопада 2022 р.)*. Державний біотехнологічний ун-т. Електронні текстові дані. Харків, 2022. С. 260-261.

Микитишин Вікторія

Науковий керівник: Мельничук Галина, викладач-методист

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

КРАФТОВЕ СИРОВАРІННЯ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ БРЕНД ЛЬВІВЩИНИ

Львівщина відома своїми багатими сільськогосподарськими традиціями і виробництвом високоякісних молочних продуктів. Сироваріння тут є важливою частиною місцевої культури та господарства, яка спадкується від покоління до покоління і продовжує розвиватися в умовах війни.

У Львівській області в останні роки з'явилися нові малі крафтові сироварні, які на зміну традиційним заводським сирам спеціалізуються на виробництві унікальних сортів крафтових сирів високої якості за старовинними рецептами, що виробляються в невеликій кількості. Фестивалі та заходи, присвячені молочним продуктам і сироварінню, привертають особливу увагу місцевих мешканців і туристів.

Історія сироваріння на Львівщині є складною та різноманітною, віддзеркалюючи культурні, економічні та політичні зміни впродовж віків. Львівщина завжди була культурним перехрестям різних етнічних груп, що призвело до збагачення місцевої кухні та сироваріння за рахунок унікальних рецептів та традицій.

Під час правління Австро-Угорської імперії Львів та його околиці стали центром розвитку молочної промисловості. Були засновані багато сироварень, які виробляли як традиційні, так і нові сорти сирів.

Після Другої світової війни Львівщина потрапила під владу Радянського Союзу, що спричинило перегляд та реорганізацію сільськогосподарського сектору. Сироваріння продовжувалося, але під контролем держави.

Після отримання незалежності України в 1991 році крафтове сироваріння на Львівщині почало відновлюватися. Малі сімейні сироварні знову стали виробляти традиційні сорти сирів, а також експериментувати з новими рецептами та технологіями.

Сироваріння стало об'єктом туристського інтересу, оскільки воно є одним з ключових елементів кулінарної традиції території. Сири представляють собою не лише смачні страви під час гастротурів, а й культурну спадщину, на яку звертають увагу туристи.

Сирний туризм має сильний зв'язок із місцем походження продукту. Розробка тематичних маршрутів чи інша туристична діяльність щодо сироваріння забезпечує додатковий прибуток місцю призначення, а також сприяє популяризації місцевої історичної спадщини та її культури.

Найцікавішим заняттям для подорожуючих у сирному турі є дегустація продукції безпосередньо у виробника та екскурсії, які дозволяють туристам побачити процес виготовлення сиру з першої руки, ознайомитися з технологією виробництва та побачити майстерність місцевих сироварів. Деякі сировари або кулінарні експерти пропонують кулінарні майстер-класи з виготовлення сирів, де туристи можуть навчитися приготувати сири власноруч під керівництвом професіоналів.

Сирні фестивалі є популярними подіями, адже надають можливість туристам смакувати різноманітні сорти сирів, придбати їх на місцевих ринках та взяти участь у різних розважальних заходах. Туристичні компанії пропонують кулінарні тури, які включають у себе відвідування місцевих сироварень, дегустації сирів та інші кулінарні враження, що дозволяють туристам зануритися у місцеву кулінарну культуру.

У такий спосіб сирний туризм відіграє важливу роль для економіки навіть найвіддаленішого куточка області.

«Мукко» – то молодий (з 2015-го року), але потужний і амбітний проєкт, який за два роки з часу заснування встиг вийти на всеукраїнський ринок. Власник – Назар Кміть, у

минулому – футболіст, грав у складі молодіжної збірної України, а тепер – перспективний фермер. У селах поблизу Стрия, він має козину, коров'ячу ферму, молокопереробний завод і сироварню. Доїння на фермі «Мукко» автоматизоване, технологія визрівання сирів – професійна, рецепти – голландські. Відтак, сири якісні. Їх можна придбати у малих магазинах, у супермаркетах («Рукавичка», «Арсен», «Сільпо»), а також у мережі маркетів «Winetime». А можна приїхати в с. Угерсько і на власні очі побачити царство сиру, скуштувати все, що запропонують і придбати те, що смакує найкраще. [2]

Однією з локацій гастротуризму є ферма La ferme de E'lise в селі Дмитровичі. Бельгієць та його дружина українка тримають кіз та виготовляють продукцію на основі козиного молока. Сири можна придбати в мережі магазинів Сільпо, або завітати на їх ферму (власники часто проводять екскурсії) та на власні очі побачити як виготовляється сир, скуштувати кроттен, брюш в золі або томет, і з новими враженнями та повною корзиною сиру вирушити додому.

«Плай» - одна із найбільших екоферм Східної Європи. Господарство розташоване серед мальовничої природи Львівщини в селі Климець. Основна ідея екоферми — розвивати культуру українського фермерства. На сироварні виготовляють козячий сир з грецьким та лісовим горіхом, з карпатськими травами, з паприкою та трюфелем. Серед особливостей - гауда з буйволиного молока, боррата, моцарела, рікота, з перцем чи карпатськими травами. Окрім сиру, тут виготовляють м'ясну продукцію, масло, квітковий мед та карпатський чай. Додатково проводять екскурсії фермою. [3]

Між Брюховичами та Малими Грибовичами (12 км від центру Львова) подружжя Влодарчиків заснували козину ферму «Наші кізоньки». Сьогодні до сімейного господарства можна завітати для дегустації сирів, молока та морозива локального виробництва. На фермі виготовляють та продають: понад 10 сортів сирів, козяче молоко, морозиво та йогурти на козячому молоці, настоянки, сушені овочі, домашній мед, сидр, сік з квашеного буряка, цукати і пастилу. Тут можна придбати готову продукцію, замовити майстер-клас із варіння сиру чи виробництва морозива, дегустацію сирів та іншої продукції. [3]

Сироварня «Чесний сир» знаходиться у мальовничому надсянському селі Вовчухи. Екологічно чисте незбиране молоко для сирів береться тут із перевіреного фермерського господарства і за сімейними рецептами, які передавалися з покоління в покоління виготовляються чесні сири за оригінальною рецептурою. Основні сири, які виготовляє сироварня: класична та росольна бринза, моцарела, гауда, пармезан, адигейський, сулугуні. Сири продаються у супермаркетах «Кумпель», «Дідо», привокзальний ринок та споживаються в багатьох ресторанах Львова. Власник сироварні Остап Сенчина завжди слідкує, щоб продукція була свіжа, смачна, корисна та чесна. [4]

У селі Селисько працює сімейна ферма «Агротем», яка успішно займається розведенням корів молочних порід, виробництвом твердих та м'яких сирів з коров'ячого молока, вирощуванням зернових та бобових культур, насіння олійних культур. Зараз в господарстві утримується понад 180 голів великої рогатої худоби. На території ФГ «Агротем» знаходиться цех з переробки молока, який реалізує свою продукцію через ТМ «Львівська сироварня «Джерсей»». Приймає господарство і гастромандрівників. [3]

Сироварня «Мольфар», розташована в селі Рокитне, заснована подружжям Сиваків після повномасштабного вторгнення росії. В асортименті сири — з трюфелями, м'ятою, темним пивом та копченою цибулею. Молоко для виробництва сирів постачають місцеві фермери, які локалізовані в радіусі 10 км від майстерні. Сироварня сама перевіряє якість сировини. Далі молоко проходить термічну обробку, що дозволяє зберегти корисні речовини, але позбутися потенційних небезпек. [1]

В селі Мильчиці працює сімейна мініферма «З гарбузового раю», де виготовляють як традиційні сири, такі як фета, кроттен, камамбер, так і авторські: Говерла, Магура, Лісова пісня. Додатково власники пропонують різну молочну продукцію, напої, соуси на варення. А

ще є окремі сирні подарункові набори, наприклад для сімейної чи романтичної вечери. Крім того, на базі сироварні відбуваються майстер-класи з виготовлення сиру, тимблдинги та екскурсії. [3]

«Сироварня» - це сімейний ресторан у Львові, всередині якого є власна крафтова сироварня. Тут варять молоді сири та безліч видів напівтвердих, крафтовий сир є майже у кожній страві закладу. В «Сироварні» можна спостерігати за процесом варіння сиру.

Сьогодні сироваріння на Львівщині залишається важливою галуззю господарства і частиною культурного спадку регіону. Крафтові виробництва є надзвичайно актуальними, оскільки сьогодні споживач прагне натуральності продукції, вільної від харчових добавок, штучно синтезованих барвників та ароматизаторів.

В умовах війни, сироваріння Львівщини може відігравати важливу роль у забезпеченні харчування населення та військових потреб.

Розробка сирних маршрутів, діяльність сироварів та туристичний досвід Львівщини щодо цих продуктів забезпечує додатковий прибуток для місцевих громад, а також сприяє популяризації місцевої історичної спадщини та посиленню культурної привабливості області як туристичної дестинації.

Бібліографічний список

1. Крафтова сироварня Мольфар виготовляє сир з пивом [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://harch.tech/2024/02/22/kraftova-sirovarnya-molfar-vigotovlyaye-sir-z-pivom/>
2. Молочна ферма МУККО [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://mykko.com.ua/>
3. Топ локацій, де придбати крафтові сири [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://lviv.travel/ua/news/top-sirnikh-lokatsii-de-privdbati-kraftovi-siri-lvivskikh-virobnikiv>
4. Чесний сир [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://chesnyj-syr.com.ua/>

Музика Олександра

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ІННОВАЦІЇ У ПІДВОДНОМУ ТУРИЗМІ: НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ

Підводний туризм - це вид туризму, який включає в себе дослідження морського світу, використовуючи для цього спеціальне знаряддя для дихання під водою, таке як акваланг або дайвінг-обладнання. Учасники такого туризму можуть досліджувати корали, морських тварин, великі глибоководні райони, а також вражаючі підводні пейзажі, що зберігаються в тих місцях, куди зазвичай не дістається звичайний турист. Підводний туризм може включати в себе як відпочинок на поверхні води, так і занурення на певну глибину з метою спостереження за морським життям або дослідженням підводних споруд. Це досить популярна форма відпочинку серед любителів пригод та природи.

Види підводного туризму:

Снорклинг: плавання на поверхні води з маскою, трубкою та ластами. Це найпростіший і найдоступніший вид підводного туризму.

Дайвінг: занурення під воду з аквалангом, дозволяє досліджувати підводний світ більш детально.

Підводна плавба: плавання під водою в спеціальному костюмі та шоломі. За допомогою цього можна досліджувати глибини, недоступні для дайвінгу.

Підводні екскурсії на човні: екскурсії на човні зі скляним дном або на субмаринах.

Переваги підводного туризму:

Можливість побачити дивовижний підводний світ: коралові рифи, риб, черепах, дельфінів та інших морських істот.

Відчуття невагомості: під водою людина відчуває себе невагомою, що дає незабутні відчуття.

Можливість досліджувати нові місця: підводний світ таїть у собі безліч таємниць, які можна досліджувати.

Підводний туризм – це чудовий спосіб покращити свою фізичну форму та витривалість. А також, це захоплюючий вид туризму, який може подарувати вам незабутні враження.

Деякі популярні місця для підводного туризму:

Великий Бар'єрний риф (Австралія): найбільший у світі кораловий риф, який є домом для безлічі морських істот.

Червоне море (Єгипет): відоме своїми кораловими рифами та різноманітним підводним життям

Галапагоські острови (Еквадор): унікальні острови, де можна побачити багатий підводний світ, включаючи морських черепах, дельфінів та акул.

Мальдіви: мальовничі острови з білими піщаними пляжами та кришталево чистою водою.

Ко Тао (Таїланд): популярне місце для дайвінгу, де можна побачити коралові рифи, затонули кораблі та риб-клоунів.

Підводний туризм стає все більш популярним, адже люди прагнуть до нових вражень та відкриттів.

Інновації в підводному туризмі стимулюють розвиток цієї галузі та розширюють можливості для подорожуючих, які цікавляться відкриттям підводного світу. Ось деякі з найцікавіших інновацій у цій галузі:

1. Підводні дрони та ROV: використання безпілотних підводних апаратів (ROV) та підводних дронів для дослідження морського життя та археологічних об'єктів, а також для зйомки вражаючих підводних краєвидів.
2. Інфраструктура: розробка споруд, музеїв, готелів, ресторанів та будиночків зі склом щоб спостерігати за природою та для збереження довкілля, створення унікальних підводних досвідів, які надають можливість насолоджуватися комфортним перебуванням під водою.
3. Використання віртуальної реальності: створення інтерактивних підводних екскурсій за допомогою віртуальної реальності, що дозволяє туристам досліджувати морське середовище безпосередньо з поверхні води.
4. Підводні музеї та арт-інсталяції: розміщення мистецьких об'єктів та інсталяцій на дні моря для створення унікальних підводних музеїв та атракцій.
5. Екологічні інновації: розробка екологічно чистих та стійких до зносу матеріалів для підводних споруд та апаратів, а також заходів для збереження морських екосистем.
6. Інтерактивність та освітня програма: розробка інтерактивних навчальних програм та екскурсій, спрямованих на підвищення свідомості про океан та його охорону серед туристів.
7. Технологічні підводні дрони вони дозволяють досліджувати підводний світ у віддалених або складних для доступу місцях, надаючи зручний спосіб візуалізації морського життя безпосередньо з поверхні.

8. Розширені реалістичні віртуальні досвіди (VR) у підводному туризмі дозволяє людям відчувати себе під водою, не виходячи з дому. Це може бути корисним для тих, хто не може або не хоче занурюватися фізично, але мріє побачити підводний світ.

9. Підводні технічні інновації: розвиток легких, зручних та безпечних для користування підводних апаратів, які дозволяють подорожувати під водою з меншими обмеженнями і ризиками.

10. Інтерактивні підводні екскурсії: використання інтерактивних технологій підводного досвіду, таких як підводні аудіо-гіди, що дозволяють туристам отримувати додаткову інформацію та розширювати свої знання під час дослідження підводного світу.

Ці інновації роблять підводний туризм більш доступним, захоплюючим та екологічно стійким, що привертає все більше людей до відкриття та збереження підводного середовища.

Ось деякі місця, де ці інновації можуть бути застосовані: Такі об'єкти, як: підводні музеї, археологічні підводні парки і скульптурні сади, використовують інноваційні концепції та технології для створення унікального підводного досвіду для туристів. **Підводні готелі та ресторани:** Деякі місця вже розробляють і будують підводні готелі та ресторани, де інноваційні технології використовуються для створення комфортних умов для гостей та забезпечення їх безпеки. Наприклад: **Курорт Манта Пемба, Танзанія:** цей готель має підводний номер, розташований на глибині біля 4 метрів під поверхнею океану. **Підводний ресторан Ісана, Мальдіви:** цей ресторан розташований на глибині біля 5 метрів під водою та має панорамні вікна, що дозволяють гостям насолоджуватися видом на морське життя під час прийому їжі. **Підводний номер, Дослідження Атлантиди :** цей готельний номер також розташований на глибині близько 4 метрів під водою та має 360-градусний панорамний вид на океан та навколишнє морське життя. **Технологічні підводні дрони та апарати:** вони можуть бути використані для дослідження морського життя, археологічних об'єктів, рифів та інших підводних областей з метою навчання, розваг або наукових досліджень. **Екологічно чисті підводні об'єкти:** інноваційні технології можуть використовуватися для створення підводних об'єктів, які дозволяють зменшити вплив на довкілля та сприяють його збереженню. **Інтерактивні підводні екскурсії:** Застосування технологій доповненої реальності, віртуальної реальності та інших інтерактивних засобів може зробити підводні екскурсії більш захоплюючими та пізнавальними. **Ocean Infinity** - спеціалізується на використанні передових технологій для дослідження підводного світу та пошуку затонулих суден і артефактів. Вони використовують різноманітні інноваційні підводні дрони та роботи, щоб здійснювати глибоководні пошуки та дослідження на морському. **Poseidon Undersea Resorts:** спеціалізується на розробці та будівництві розкішних підводних готелів та курортів. Їх готель на острові Фіджі, наприклад, пропонує унікальний досвід перебування в підводних номерах з величезними акваріумами. **Seabreacher:** виготовляє інноваційні підводні скутери для відвідувачів, які хочуть випробувати адреналінові враження від підводного швидкісного руху та маневреності. **ReefWorld:** спеціалізується на розвитку плаваючих платформ та морських баз для підводного туризму. Вони використовують інноваційні технології для створення екологічно чистих та збалансованих екосистем для підводного досвіду.

Blueye Robotics створює інноваційні підводні дрони для дослідження та візуалізації морського життя. Їх продукти використовуються як для наукових досліджень, так і для підводного туризму.

Atlantis Submarines: пропонує підводні тури, під час яких туристи можуть досліджувати морський світ у зручних та безпечних підводних апаратах. Вони використовують інноваційні технології, щоб забезпечити вражаючий та безпечний підводний досвід для своїх клієнтів.

Бібліографічний список

1. <https://www.padi.com/>

2. <https://www.nau1.org/>
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. <https://geohub.org.ua/node/2037>
5. <https://www.scubadiving.com/>
6. <https://www.divein.com/>

Навацький Назар

Науковий керівник: Лемко-Мельник Ольга, викладач

Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В РЕКОНСТРУКЦІ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ: ЗБЛИЖЕННЯ З МИНУЛИМ ЧЕРЕЗ ТЕХНОЛОГІЇ МАЙБУТНЬОГО

Темний туризм, або туризм до місць, пов'язаних зі смертю, трагедіями або історичними конфліктами, відіграє важливу роль у процесі освіти. Цей вид туризму дозволяє не лише відвідати місця, пов'язані з важливими історичними подіями, але й збагатити знання, розуміння та емоційний досвід учасників. Просвітницький аспект темного туризму полягає в тому, що він дозволяє підвищити обізнаність про важливі історичні події та соціокультурні проблеми. Відвідування місць, пов'язаних з трагедіями або конфліктами, допомагає усвідомити їхню історичну значимість та вивчити причини та наслідки цих подій.

Цей вид туризму може бути емоційно складним, але й може бути глибоко значущим, адже він дає можливість дослідити темні сторони людської історії та природи.

Як і кожен вид туризму темний туризм не є виключенням і також запроваджує нові інновації у своїй сфері. Наведемо приклади деяких з них:

1. Доповнена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR) стають все більш популярними інструментами у сфері темного туризму. Ці технології можуть зробити темний туризм більш захоплюючим, емоційно захоплюючим та осмисленим.

Доповнена реальність (AR) — термін, що позначає всі проекти, спрямовані на доповнення реальності будь-якими віртуальними елементами. Доповнена реальність — складова частина змішаної реальності, в яку також входить «доповнена віртуальність» (коли реальні об'єкти інтегруються у віртуальне середовище).

Доповнена реальність може використовуватися для того, щоб накласти віртуальні зображення на реальні місця та відтворити історичні події. Наприклад, AR може спроектувати та відтворити, як виглядав Аушвіц під час Другої світової війни. Також, доповнена реальність може використовуватися для створення інтерактивних експонатів, які дозволяють туристам глибше дослідити «темні» теми. Вона може використовуватися, щоб дати туристам можливість "розкрити" труну та побачити, що знаходиться всередині. А ще може використовуватися для навігації туристів по темним місцям. Доповнена реальність може використовуватися, щоб показати туристам шлях до кімнати, де була вбита людина.

Віртуальна реальність (VR) — різновид реальності в формі тотожності матеріального й ідеального, що створюється та існує завдяки іншій реальності. У вужчому розумінні — ілюзія дійсності, створювана за допомогою комп'ютерних систем, які забезпечують зорові, звукові та інші відчуття.

Віртуальна реальність може використовуватися для створення віртуальних турів по місцях, які небезпечні або недоступні для відвідування. Наприклад, VR може використовуватися, щоб дати туристам можливість "погуляти" по Чорнобильській зоні

відчуження. Також може використовуватися, щоб допомогти туристам відчутти емпатію до людей, які постраждали від трагедій. Вона може використовуватися, щоб дати туристам можливість «побачити» світ очима жертви Голокосту. Ще її можна використовувати, щоб навчити туристів про темні сторони людської історії та природи. Її можна використовуватися, щоб дати туристам можливість "побачити", як працює крематорій.

AR та VR мають великий потенціал для розвитку темного туризму. Ці технології можуть зробити темний туризм більш захоплюючим, емоційно захоплюючим та осмисленим. Ось кілька прикладів проектів, які використовують AR та VR в темному туризмі:

Музей Чорнобильської катастрофи: Києві, Україна, використовує AR та VR, щоб дати туристам можливість дослідити Чорнобильську зону відчуження.

Музей гестапо: в Кракові, Польща, використовує VR, щоб дати туристам можливість "побачити", як виглядав гестапо під час Другої світової війни.

2. Інтерактивні експонати стають все більш популярними в темному туризмі. Вони дозволяють туристам не просто дивитися на предмети, пов'язані з темними подіями, але й взаємодіяти з ними. Це може зробити темний туризм більш емоційно захоплюючим та осмисленим. Ось кілька прикладів інтерактивних експонатів, які використовуються в темному туризмі: експонат, який дає туристам можливість "розкрити" труну та побачити, що знаходиться всередині, експонат, який дає туристам можливість "почути" голоси людей, які постраждали від трагедії, експонат, який дає туристам можливість "доторкнутися" до предметів, які використовувалися в темних ритуалах, експонат, який дає туристам можливість "пройти" через лабіринт, який символізує темні сторони людської природи.

Інтерактивні експонати - це потужний інструмент, який може зробити темний туризм більш захоплюючим, емоційно захоплюючим та осмисленим. Ось кілька прикладів проектів, які використовують інтерактивні експонати в темному туризмі:

Музей Чорнобильської катастрофи, Київ, Україна

Музей гестапо, Краків, Польща

Музей тероризму, Оклахома-Сіті, США

Музей рабства, Ліверпуль, Великобританія

3. Важливо, щоб темний туризм був інклюзивним. Це може допомогти забезпечити те, що темний туризм буде доступним та приємним досвідом для людей з різними потребами. Ось кілька принципів інклюзивного темного туризму:

Доступність: Забезпечення доступності екскурсій та інших послуг для людей з різними фізичними та когнітивними можливостями. Надання інформації в доступних форматах, таких як шрифт Брайля, аудіо та жестова мова. Забезпечення доступності місць та атракціонів.

Чуйність: Розуміння потреб людей з різними потребами. Надання персоналізованої допомоги та підтримки. Створення безпечного та комфортного середовища для всіх туристів.

Різноманіття: Пропонування екскурсій та інших послуг, які відповідають потребам людей з різним культурним досвідом. Врахування потреб людей з різними релігійними beliefs. Забезпечення представництва людей з різними потребами в маркетингових матеріалах.

4. Історичні локації, пов'язані з трагічними подіями, можуть стати важливими об'єктами темного туризму. Їх розвиток може принести багато переваг, але також потребує ретельного планування та етичного підходу.

Рекомендації щодо розвитку історичних локацій в темному туризмі такі: Важливо співпрацювати з місцевими жителями, щоб гарантувати, що їхні історії розповідаються з повагою та що туризм приносить користь місцевій економіці. Необхідно розробити етичні правила для темного туризму, щоб гарантувати, що він не буде експлуаторським або шкідливим. Важливо інвестувати в збереження історичних локацій, щоб їхня історична

цінність не була втрачена. Важливо вжити заходів для забезпечення безпеки туристів під час відвідування темних місць.

Розвиток історичних локацій в темному туризмі може бути складним завданням, але воно може принести багато переваг. Важливо, щоб такий розвиток був етичним, ретельно спланованим і приносив користь місцевим громадам. Приклади успішного розвитку історичних локацій в темному туризмі:

Меморіальний комплекс "Бабин Яр" в Києві

Музей Варшавського гетто

5. Експерсії з істориками або експертами у цій галузі можуть надати учасникам глибше розуміння подій, які відбулися на цих місцях, та їх історичного контексту. Під час таких експерсій професійні історики розповідатимуть про події з урахуванням їх впливу на суспільство та культуру. Вони будуть детально розглядати різні аспекти подій та надавати важливий контекст, який допоможе краще зрозуміти їхні причини та наслідки.

Експерсії також можуть включати аналіз документів, фотографій та інших доказів, що стосуються подій на місцях відвідування. Це дозволить учасникам отримати конкретні докази та глибше зануритися в історію подій. Під керівництвом експертів учасники таких експерсій також матимуть можливість обговорювати різні точки зору та гіпотези, пов'язані з подіями. Це сприятиме більш повному розумінню історії та дозволить учасникам розглядати різні аспекти подій. Ось кілька прикладів експерсій з істориками чи експертами з темного туризму:

Експерсія по Джеку Потрошителю: у Лондоні: ця експерсія веде вас по слідах Джека Потрошителя, сумнозвісний серійний вбивця, який тероризував Лондон у 1888 році.

Експерсія по катакомбах Парижа: Цей тур веде вас підземними катакомбами Парижа, де зберігаються останки понад 6 мільйонів людей.

Експерсія по Чорнобильській зоні відчуження: Цей тур веде вас до Чорнобильської зони відчуження, місця найгіршої ядерної катастрофи в історії.

Якщо ви зацікавлені в тому, щоб дізнатися більше про темне минуле місця, темна експерсія – це чудовий спосіб зробити це. Ці тури можуть бути захоплюючими, пізнавальними та навіть трохи лякаючими.

6. Темний туризм, який зосереджується на похмурих і трагічних місцях, стає дедалі популярнішим. У зв'язку з цим зростає й потреба в реставрації та відновленні таких місць, щоб зробити їх доступними для відвідувачів.

Які ж особливості архітектурних проектів відновлення в темному туризмі?

Важливо зберегти автентичність місця, щоб воно не втратило своєї історичної цінності. Це може включати реставрацію оригінальних будівель, артефактів та пам'яток. Відновлення має бути безпечним для відвідувачів. Це може включати роботи з укріплення конструкцій, покращення освітлення та встановлення огорож. Важливо з повагою ставитися до жертв трагедій, пов'язаних з місцем. Це може включати створення меморіалів, музеїв або інформаційних стендів. Відновлення має зробити місце доступним для людей з різними потребами. Це може включати пандуси, ліфти та адаптовані туалети.

Чорнобильська зона відчуження: в Україні зазнала значних руйнувань внаслідок аварії на ЧАЕС у 1986 році. З 2011 року зона відчуження відкрита для туризму, і проводяться роботи з реставрації покинутих будівель та споруд.

Табір Аушвіц-Біркенау: в Польщі був одним з найбільших концентраційних таборів нацистів під час Другої світової війни. Після війни табір був перетворений на музей, і проводяться постійні роботи з реставрації бараків, крематоріїв та інших споруд.

В'язниця Алькатрас: у США була однією з найвідоміших в'язниць у світі. З 1963 року вона закрита, а з 1973 року відкрита для туризму. Проводяться роботи з реставрації тюремних камер, вежі та інших споруд.

Архітектурні проекти відновлення в темному туризмі дають можливість людям дізнатися про трагічні події минулого, а також зберегти пам'ять про жертв.

Важливо зазначити, що темний туризм може бути суперечливим явищем. Деякі люди вважають, що експлуатація трагедій для розваги є неетичною. При плануванні та реалізації проектів відновлення в темному туризмі важливо зважити всі етичні аспекти та вчинити з повагою до жертв та їхніх сімей.

Інновації в темному туризмі відкривають нові можливості для туристичної індустрії, а також сприяють підвищенню рівня освіченості, емпатії та сталого розвитку. Розвиток і впровадження нових підходів дозволяє створити більш цікавий та значущий досвід для туристів, а також сприяє збереженню та відновленню культурної та природної спадщини. Такі інновації важливі для забезпечення доступності та привабливості темних туристичних об'єктів, а також для збереження та вшанування пам'яті про трагічні історичні події.

Бібліографічний список

1. <http://surl.li/gvrh>
2. <http://surl.li/ayxcr>
3. <http://surl.li/sdnqb>
4. <http://surl.li/sdntx>
5. <http://surl.li/sdnpd>

Швець Любов

Науковий керівник: Шекера Світлана, к. е. н.

Одеський національний технологічний університет

САНАТОРНО-КУРОРТНЕ ЛІКУВАННЯ НАСЛІДКІВ РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СИНДРОМОМ

Крім смерті та руйнувань війна приносить із собою хвороби. Діти є групою, що відрізняється високою віковою схильністю до посттравматичного синдрому. Ризик розвитку ПТСР збільшується через чутливість, сприйнятливність, вразливість, недостатню сформованість адаптаційних механізмів нервової системи. Причиною розладу найчастіше є психологічні травми. Синдром - відстрочена реакція на травму. Вона розвивається як результат виснаження адаптаційних резервів організму, збою емоційно-вольових механізмів. У підсумку через певний проміжок часу нервова система виснажується, переживання актуалізуються, трансформуючись у нав'язливі спогади, нічні жахи, напругу, тривожність і депресію [1], [2].

Розлад харчової поведінки та ПТСР - два пов'язані між собою захворювання. Харчова поведінка може сильно змінюватися через стрес або конкретні травматичні події. Звичайно, війна - одна з таких. Іноді навіть ті, хто перебуває у відносній безпеці, «заїдають» війну. Майже 67% дітей, які проживають на деокупованій території, мають ознаки психологічного стресу. Але й серед тих, хто не був в окупації, цей показник не менший - майже 54%.

Десятки лікарів від травня 2022 року регулярно виїжджають на огляди дітей у різні області України, зокрема й деокуповані. Ними було виявлено почастищення випадків дитячого ожиріння, заїдання стресу і захворювань шлунково-кишкового тракту. У дітей, які пережили окупацію, майже вдвічі частіше фіксували гастроентерологічні патології, ніж у дітей з інших регіонів України. Пояснюється це довгим перебуванням в укриттях під землею, що сильно вплинуло на харчування. Зазвичай діти або заїдали стрес, переїдаючи, або в них

пропадав апетит. Звичайно, перебуваючи в укритті, не можна дозволити собі повноцінні прийоми їжі, грубо кажучи, доводиться харчуватися всухом'ятку. Таке харчування, ще й без достатньої кількості води, призводить до порушення обмінних і ендокринних процесів. У поєднанні зі стресом частіше трапляються випадки дитячого ожиріння і в більш рідкісних - дефіцит маси тіла. Надалі це підвищує ризик розвитку цукрового діабету або інших захворювань [3].

Не можна не згадати про те, що нестача води та неправильне харчування значно погіршують якість крові. За результатами аналізу крові дітей, які перебували в зоні активних бойових дій, лікарі виявили еритроцитоз, анемію та еозинофілію. Анемія особливо поширена серед молодих дівчат і за відсутності належного лікування може сильно вплинути на репродуктивну систему.

Найбезпечнішим і найбільш підходящим методом лікування для дітей у цьому випадку є лікування мінеральними водами. Україна славиться своїми рекреаційними ресурсами, особливо величезною кількістю родовищ мінеральних вод. Мінеральні води різного складу виявлено майже у всіх областях України. У Закарпатській області великі запаси вуглекислих вод, сульфідні води на курорті Синяк, хлоридні натрієві в курортній місцевості Усть-Чорна. У Львівській області: сульфідні води, сульфатно-хлоридні натрієво-магнієві, гідрокарбонатні та гідрокарбонатні сульфатно-кальцієво-магнієві (Трускавець). Хлоридні натрієві в Полтавській області. У Харківській області - кременисті гідрокарбонатно-кальцієво-магнієві води. Радонові води в Житомирській, Рівненській, Хмельницькій областях [4].

Одним із найпопулярніших бальнеологічних курортів України є Трускавець. Головне надбання курорту - гідрокарбонатна кальцієво-магнієва вода «Нафтуса». Цю багату органічними компонентами воду справедливо вважають незамінною під час лікування всіх розладів у роботі системи обміну речовин, ендокринної системи, зокрема ожиріння та інших недуг. Питне лікування Нафтусею з повним правом можна назвати чудовим чищенням організму від накопичених шлаків, токсинів і нуклідів. Мінеральна вода швидко вбирається в тканини, розчиняє шкідливі речовини, які перебувають у міжклітинних просторах, потім, завдяки сечогінній дії Нафтусі, швидко виводить їх з організму. Таким чином, у санаторіях Трускавця можна лікувати дитяче ожиріння та інші супутні захворювання. Під час лікування насамперед нормалізується робота шлунково-кишкового тракту, нирок і печінки. У подальшому поліпшується функціонування всієї системи обміну речовин і нервової системи [5], [6].

Єдиним в Україні комплексом, спрямованим на лікування гастроентерологічних проблем у дітей, є санаторій «Джерело». У ньому проводять лікування дітей віком від 6 до 16 років із захворюваннями кишково-шлункового тракту, гепатобіліарної системи, нирок, сечовивідних шляхів та обміну речовин. Санаторій розрахований на 405 місць, для дітей облаштовано кімнати на 4 і 6 осіб, доступне проживання батьків із дітьми у 2-4-місних номерах зі зручностями. Організовується п'ятиразове харчування, також передбачено дієтичне харчування за індивідуальним меню. Крім лікування в санаторії, діти мають можливість не відриватися від навчального процесу - відвідувати групові та індивідуальні заняття за шкільною програмою, займатися музикою, творчістю та читанням книжок у бібліотеці. Щодо лікування, проводиться комплекс процедур у фізіотерапевтичному відділенні - лікування озоном, ванни, інгаляції, масаж, електросон, лазерне лікування, гальванізацію та електрофорез, дарсонвалізацію та ультразвукову терапію. Діти проходять обстеження в ендоскопічному кабінеті, діагностичній лабораторії та на рентген-апаратах. Особливістю санаторію є можливість лікування дітей із застосуванням мінеральної води [7], [8], [9], [10].

Другим за популярністю бальнеологічним курортом є Моршин, розташований на схилі Карпатського хребта, на висоті близько 340 метрів над рівнем моря, у Львівській

області. Основною спеціалізацією курорту є лікування захворювань травного тракту і порушень обміну речовин, ще на курорті вельми ефективно лікують захворювання нирок і сечовивідних шляхів, а також нервові розлади і гінекологічні захворювання. Основним лікувальним фактором на курорті Моршин є внутрішній прийом мінеральних вод джерел №1, №4, №6.

Хлоридно-сульфатну натрієво-калієво-магнієву воду джерела №1 «Боніфаций» призначають у разі захворювань травного тракту, що переважно супроводжуються зниженою кислотністю шлункового соку, наприклад, у разі хронічного гастриту, коліту, панкреатиту. З огляду на свої властивості, воду призначають не тільки для внутрішнього застосування, а й використовують під час проведення мінеральних ванн.

Слабомінералізована гідрокарбонатно-кальцієва вода (0,17 г/л) джерела «Божої матері» № 4 з невеликим вмістом калію, натрію, магнію, заліза і сульфатів має невелику радіоактивність і підвищений вміст розчиненого кисню. Її найчастіше призначають для лікування супутніх захворювань нирок і сечовивідних шляхів. Також цю воду, на відміну від інших джерел Моршина, можна призначати в разі захворювань шлунково-кишкового тракту, що протікають із нормальною або підвищеною кислотністю шлункового соку.

Сульфатна магнієво-калієво-натрієва вода джерела № 6 відрізняється від інших вод курорту Моршин підвищеним вмістом сульфатів магнію і калію, а також меншим вмістом хлоридів натрію. Вода цього джерела позитивно впливає на функціональний стан шлунку, печінки, жовчовивідних шляхів, підшлункової залози та кишечника [11].

На курорті можна оздоровлюватися разом із дітьми, наприклад у санаторії «Моршинський». Ця зразкова оздоровниця розташована в екологічно чистій зоні, забезпечує комфортний відпочинок та ефективне лікування. Номери оснащені відповідно до міжнародного стандарту і вирізняються гарним сервісом. У санаторії надається триразове харчування, що включає сніданок, обід і вечерю. Додаткові прийоми їжі призначаються лікарем. Варто зазначити, що санаторій не є дитячим, а лише надає проживання та оздоровлення з дітьми від 4 до 14 років. Залежно від стану здоров'я можна вибрати пакет послуг, що дає змогу нормалізувати стан у разі хронічних гастритів, колітів, гепатитів, панкреатитів, а також у разі синдрому подразненого кишечника і порушень обмінних процесів. Лікувальні процедури включають: внутрішнє приймання мінеральних вод, ванни, циркуляторні та висхідні душі, Шарко, озокерит, масаж черевної порожнини, мікроклізми та зрошення, лазеротерапію, вплив електромагнітними хвилями. Терапія призначається кожному пацієнту індивідуально на основі даних ультразвукового та біохімічного досліджень [12], [13], [14].

Варто пам'ятати про те, що розлад харчової поведінки і посттравматичний синдром є серйозними психічними порушеннями, лікуванням яких необхідно займатися з психотерапевтом. Лікування ж у санаторіях передбачає лише усунення наслідків цих розладів. Батькам варто пам'ятати про те, що самолікування може бути небезпечним для здоров'я їхніх дітей, тому краще звертатися до кваліфікованих фахівців.

Отже, варто зазначити, що на сьогоднішній день, коли Україна ще перебуває у стані війни, важливо замислитися над тим, яке майбутнє на нас чекає надалі. Діти - це майбутні свідомі громадяни нашої країни, яким належить жити в ній і розвивати її. Якщо зараз ми вчасно не подбаємо про їхнє здоров'я, виховання та освіту, то в майбутньому ми ризикуємо зникнути як нація. Зараз ми зіткнулися з проблемою дитячого здоров'я: через проживання у важких, стресових умовах, воно похитнулося. Але Україна, маючи потужні рекреаційні ресурси, в змозі виправити цю ситуацію. На території нашої країни, зокрема на її заході, розташовано багато бальнеологічних курортів, готових прийняти на лікування дітей з їхніми батьками. Лікування мінеральними водами - це один з найбезпечніших методів лікування та оздоровлення для дитячого організму, який ми маємо.

Бібліографічний список

1. Josephine Elia , MD, Sidney Kimmel Medical College of Thomas Jefferson University, (2023), «Гострі та посттравматичні стресові розлади (ГСР і ПТСР) у дітей і підлітків» / URL: <http://surl.li/snladm>
2. Стаття: «ПТСР і розлад харчової поведінки (РХП)», (16 червень 2022) / URL: <http://surl.li/snlhm>
3. Климовецький М., «Війна принесла нові патології. Як вторгнення вплинуло на здоров'я дітей і що з цим робити», (29 листопада 2023) / URL: <http://surl.li/snlin>
4. Стаття: «Рекреаційні ресурси України» / URL: <http://surl.li/snljv>
5. Стаття: «Бальнеологічні курорти» / URL: <http://surl.li/snlle>
6. Стаття: «Лікування шлунку в санаторіях Трускавцю», (4 листопада 2019) / URL: <http://surl.li/snlmt>
7. Стаття: «Дитячий санаорій «Джерело»» / URL: <http://surl.li/snlpd>
8. Стаття: «Санаторій «Джерело» Трускавець» / URL: <http://surl.li/snlqf>
9. Стаття: «Дитячий санаторій «Джерело»» / URL: <http://surl.li/snlrg>
10. Стаття: «Лікування ожиріння в санаторіях Трускавцю» / URL: <http://surl.li/snlsm>
11. Стаття: «Лікування в Моршині» / URL: <http://surl.li/snlbt>
12. Стаття: «Санаторій «Моршинський» / URL: <http://surl.li/snlui>
13. Стаття: «Санаторій «Моршинський»» / URL: <http://surl.li/snluz>
14. Офіційний сайт «Санаторій Моршинський» / URL: <http://surl.li/spwax>

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
«Актуальні питання землекористування та туризму в контексті сталого розвитку
України»,
18 квітня 2024 року

Комп'ютерна верстка Ступень О. І.

Надруковано в авторській редакції